

12

67

~~Duplicada~~

Feb 12
67

Ant Siuiano z santa Siuiana: fueron hermanos. E siuiano leyendo vn día el verso que dize. Asperges me dñe. Quería saber lo que quería dezir esto: mas no lo supo. y metiose en su camara: y echose en cilicio y en ceniza: diziendo: que mas quería morir: que no depar de entender lo q̄ quería dezir aq̄l verso. y apareciole el angel de dios: z dirole. No te quieras matar: que ya tienes la gr̄a de dios y quando fueres baptizado entonces seras mas blanco q̄ la nieue: z sabras lo q̄ quiere dezir el verso. y esto dicho desaparecio el angel: y el quedo muy alegre: z no quería hōrar ya los ydolos. y seruia en escōdido a dios z vino a vna cibdad q̄ dizen Trofiano. y quando llego al rio rogo a n̄ro seño: q̄ lo baptizase: z luego fue baptizado: z dirole n̄ro seño. Agora fallaste lo q̄ deseauas gran tiēpo ha. E finco el su blago en tierra. E luego florecio: y echo fojas: de tal manera q̄ se tornaron ala fe mas de mill z cient hōbres. E oyendo lo el empador Aureliano: embio muchos cauallōs q̄ gelo truxesen preso. y fallaronlo en oraciō z no osarō entrar a el. y el empador embio otra vez a el. y quando llegaron comēçaron de orar cō el z leuātose de su oraciō y dixerōle. el empador: te desea mucho ver y vinierō al empador: z mandole sacrificar los ydolos. y el no queriēdo mādole a çotar muy cruelmēte: z diro el al empador. Si mas tormentos puedes dar da los ayna. y el empador mādolo luego leuar en medio dia cibdad: z que lo quemasen ay. y el empador paromientes: z vido lo estar en medio dela llama orando: z diro. Al dalo: bestia: no te cum

plio los que engañaste: z a nos quieres engañar con encātamentos. y diro siuiano. A vn muchos z tu conellos por: mi creeran en dios. y el empador blaffemo del nombre de dios por esto: z mando lo atar a vna viga: z que lo assaeteasen. y las saetas estauan fincadas en el ayre dela vna parte z dela otra z ninguna le fazia mal. E diro el empador: do es tu dios: venga z librete destas saetas. E salto vna saeta z hirio al emperador en el ojo luego fue ciego. y por ende el emperador muy sañudo mando que lo degollasen otro día. E siuiano fuesse para el lugar donde fuera baptizado a pesar de quantos lo guardauan. y quando el emperador lo oyo: embio empos del que lo matassen. y viendo siuiano que yvan caualleros empos del: yua se encima delas aguas andando hasta que vino alli do fuera baptizado. y los caualleros pasando el rio hauian miedo delo herir. E diroles siuiano. Ferid me: z lleuad dela my sangre a vuestro principe: que la ponga en el ojo z luego sera sano porque conozca la verdad de dios. y ellos descabegarōlo z leuadō dela su sangre al empador: z luego fue sano. y diro. en verdad bueno es el dios de los cristianos: z de gran poderio. E su hermana de siuiano que hauia nombre Siuiana lloraua mucho por su hermano. y apareciole el angel: z dirole. No llores siuiana: mas de ra quanto en el mundo has: z hallaras a tu hermano en muy gr̄a hōra. y ella despetto z diro a vna su hermanade leche. Tu sentiste algo esta noche. y ella diro. Señora vi vn hōbre fablar con vos: mas no se q̄ vos diro. y otro dia en la mañana vinieron se pa roma z baptizola Eusebio papa. y estuuo ay cinco años. y estādo vn dia durmiendo apareciole el angel z dirole. Siuiana leuātate z vete pa la cibdad d̄ Erecas: z fallaras ende a tu h̄ro. y ella leuantose z diro a su h̄ra. No conuiene q̄ moremos aqui mas. E diro le su h̄ra. Señora do quieres yr: cata q̄ te quieren aqui bien. y diro ella. Dios nos prouea del su biē. y tomarō pan de ordio z vinieron ala cibdad de rauena z demādarō posada en casa de vn buē hombre: y el diro. señora no puedes aqui hospedar te. La la hija de mi seño

De sant mamertino.

esta en finamiento. y por ende estan todos muy tristes: y dixo ella. Non morira por mi. y entrando en la posada: tomo la niña por la mano y leuanto la sana: y queriá la ay tener: mas nunca lo quiso ella otorgar. E vinieron cerca de vna villa y dixo a su hermana q folgasen vn poco. y ellas folgando vino vn hombre bueno y dixoles: dode bueno soys. y dixo siuiana: de aqui somos desta cibdad: y dixo el hombre porque dezis esso: ca la vna palabra muestran q soys estrágeras: y dixo siuiana: por cierto señor yo soy peregrina: y busco vn mi hermano: q ha gran tiempo q lo pdi: y el dixo. Este hombre q demádas poco tiempo ha q lo degollaron: por amor de Jesu xpo: y lo terraronlo en tal lugar. y ella echose en oración rogado a dios y diziendo. Señor que siépre me guardaste en castidad no me dres ya mas cansar en este camino: ni el mi cuerpo mouerse de aqui deste lugar: y encomiendo te esta mi cópañera q tantos trabajos ha sufrido por mi: y haz me ver a mi hño en el tu reyno pues aqui no lo puedo ver ni hallar. E fecha su oración finose: y fuese a parayso. y su siruieta comégo de llorar por q no tenia có q la soterrar. y este hombre rico fizo pregonar por toda la villa q viniessen a soterrar la muger peregrina: y soterraró la muy hórradamente con grádes hórras.

La vida de sant Mamertino confessor.

Mamertino: fue primero pagano que ehristiano: y haziendo vn dia sacrificio a los ydolos perdio se le el vn ojo: y seco se le la vna

mano. y el pensaua que hiziera pesar a los dioses. E yendo vna vez al templo para los adorar entro vn hombre religioso que dezian Samiano: y preguntole dode le viniera tan grá dolor en poco espacio: y el dixo q hiziera algun pesar a los dioses. E agora vo que me den lo q me tomaron si tuuieren por bien. E dixo el hermitaño Digo te que yerras muy malamente si tu piéfas que los diablo s son dioses: mas vete a sant german obispo de alitido: y si lo creyeres de consejo: luego seras sano por cierto te lo digo: y luego fue mamertino para alla. y por q llouia durmio esa noche en vna celda que estaua sobre el monumento de sant concordio. y el dormiendo pareciole q veyá vn hombre ala puerta de aquella celda: y q llamaua a sant cócordio q viniése ala fiesta que fazia sant peregrin: y sant amador con otros obispos. E respondió le el del sepulchro: y dixo q no podia agora: ca le cóuiene de guardar vn huesped q no lo matasen las serpientes: y parecio a mamertino q lo tomaua sant cócordio por la mano. y q lo traya a sant amador. y sant amador preguntole quié era aql. y dixo san cócordio mi huesped es. E dixo sant amador. Echa lo fuera que es suzio y no puede estar con nos. y echandolo fuera echose el ante ellos. E ganárole gracia de sant amador: y el embio lo a sant germán. y san german baptizolo: y luego fue sano del ojo y de la mano: y fizo se monje en el monesterio de sant germán. En el su tiempo de mamertino fue vn moje que dezian martin: y queriéndolo martin prouar la obediencia de mamertino encomédole el mas vil oficio q auia en el monesterio faziendo lo vaquerizo: y el guardando de grado sus bueyes y vacas en vn monte: Fue de muy gran santidad en tal manera q las aues brauas venián a el y criaua las con su mano misma. E vna vez vn puerco montes huyo ala su celda por miedo de los canes y el amparo lo dellos: y embiolo en paz. y vnos ladrones despojaró lo y huyeron se con las vestiduras: dexando le solamente vn mantillo. y el corrió en pos dellos: diziendoles: mis señores tornad aca La halle vn dinero atado en mi mantillo. y por ventura auéis lo menester. y ellos toz

De la exaltación de la cruz. En setiembre. Fo. cxliiij.

nuestro señor Jesu christo fue puesto: que d
rara ay scra Helena quando la hallo: segun
vos cõtamos en la hystoria de quãdo fue ha
llada la cruz. Este rey queriendo q̄ lo adora
sen todos assi como a dios hizo vna torre de
oro ⁊ de plata en q̄ hizo poner muchas pie
dras preciosas. E puso alli la ymagẽ del sol
⁊ de la luna ⁊ de las estrellas: ⁊ hizo cielos de
alãbre cõ caños sotiles ⁊ escõdidos: por do
sacauã el agua de fondo. ⁊ la echauan arriba
⁊ fizola correr en tal manera q̄ parecia q̄ llo
uia. Y en vna cueua soterraña andauan las
bestias enderredor: ⁊ trayã las ruedas bien
como si se mouiese la torre. y entonces paref
cia q̄ tronaua. y este rey dando el reyno a su
hijo: y el como falso ⁊ malo seyẽdo en aq̄ lu
gar hizo poner la Cruz de Jesu cristo cerca
de si: ⁊ mando q̄ todos los hõbres del reyno
lo llamasen a el dios. y segun que hallamos
escrito. Cosdroe seyendo en la silla como di
os padre: hizo poner el madero de la Cruz a
la diestra en lugar del hijo: ⁊ puso vn gallo a
su siniestra como en lugar de espõritu santo:
⁊ mãdo q̄ a el llamasen todos dios padre: y
en aq̄ tiẽpo el emperador Eraclio: ayunto
muy grã hueste: ⁊ vino a lidiar cõ su hijo de
aq̄ Cosdroe: cerca del rio de danubio. E al
cabo fue auenẽcia de ambos los principes
que ellos solos lidiassen vno con otro: sobre
la puente. E firmaron su pleyto q̄ aquel que
venciessẽ al otro: q̄ tomassẽ el reyno del q̄ fue
se yẽcido ⁊ que las huestes fuessen en saluo
y establecieron ley firme entre si: q̄ de la vna
parte ni de la otra algũno no fuesse osado de a
yudar a su principe: ⁊ qualquier q̄ dõlos van
dos contra esto viniese: o passassẽ q̄ le corta
sen la cabeza ⁊ los brazos ⁊ que lo echassen
en el rio. y el emperador Eraclio ofrecio su
cuerpo y su anima a dios con la mayor deuo
ciõ que el pudo: y encomẽdose esso mismo a
la santa Cruz cõ muy grã deuociõ. E lidian
do ambos vencio eraclio con la ayuda de di
os ⁊ de la sancta cruz. E fue seõor de toda la
otra hueste: assi como auian puesto entre si
en tal manera q̄ todo el pueblo de Cosdroe
fueron baptizados ⁊ se tornaron cristianos.
y en esto avn no sabia cosdroe: como se enci
mara ⁊ feneciera la lid. La por que todos lo

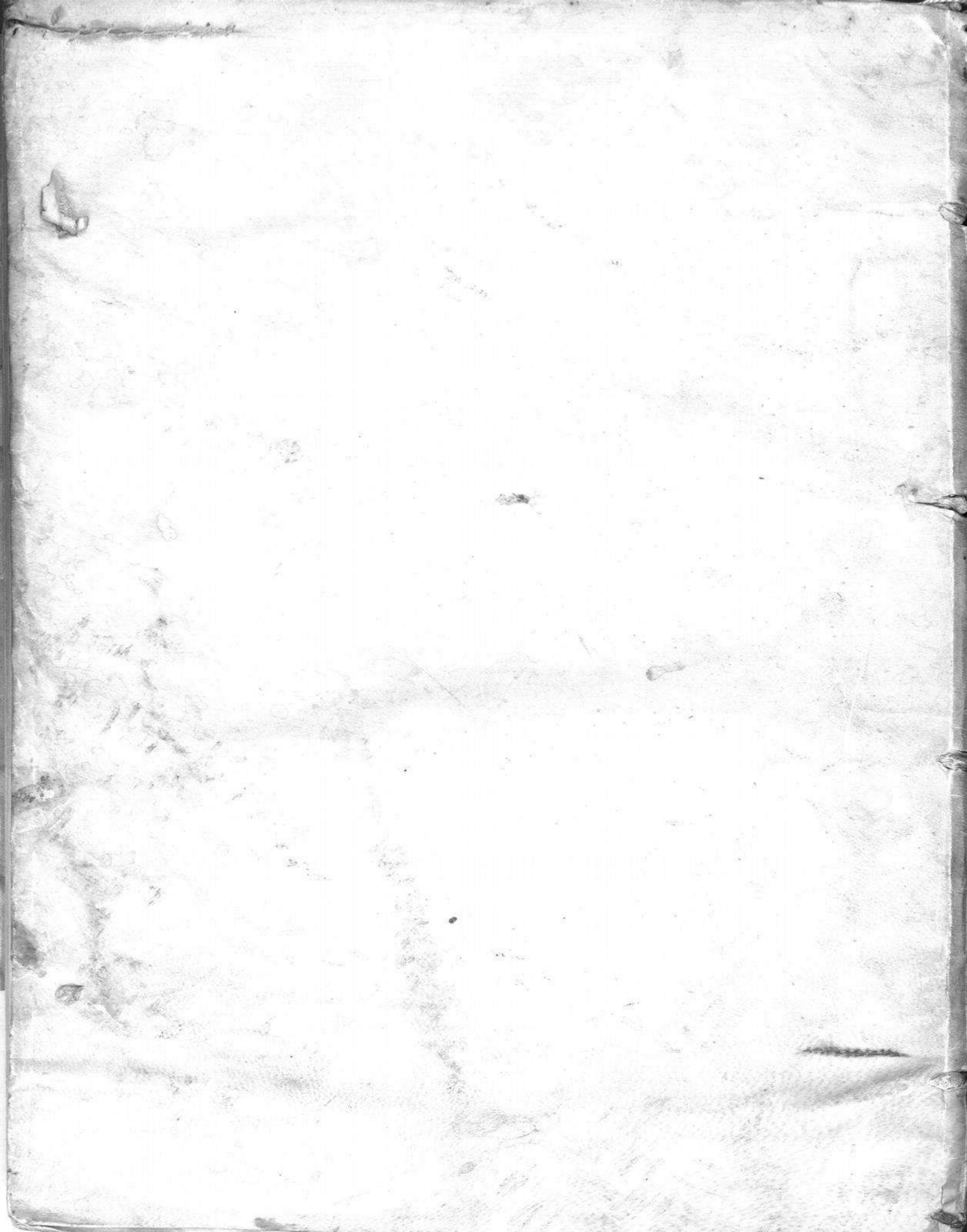
querian mal ninguno gelo dezia. y el emper
ador Eraclio vino hasta el: ⁊ quando lle
go a el: hallo lo seyendo en la silla de oro. E diro
le el empador. Por q̄ tu cosdroe hõrraste el
madero de la cruz segun tu manera: si te qui
sieres baptizar ⁊ tornar te ala fe de Jesu xpõ
⁊ avn te dexe la vida y el reyno dando me tu
rehenes: mas sino quisieres recibir el bap
tismo ⁊ lo menospreciar: luego te cortare
la cabeza. y cosdroe endurecido su coraçon
⁊ no lo queriendo otorgar: saco Eraclio la es
pada ⁊ cortole la cabeza: ⁊ por q̄ era rey man
do lo enterrar para hõrrar lo. y otro su hijo
que hallo ay con el q̄ era de diez años hizo lo
baptizar. y seyendo el empador su padrino
diole el reyno de su padre. y despues destru
yo aquella torre: ⁊ dio la plata della a los ca
ualleros de la hueste ⁊ guardo el oro ⁊ las pie
dras preciosas para con que adobasen las
ygleñas que destruyera cosdroe. E tomo la
santa cruz ⁊ tornola a jerusalẽ. y decendien
do del mote oliuete para Jerusalem queri
endo entrar por la puerta. Por la qual nue
stro seõor entrara quãdo vino a Jerusalem
dia de ramos: ⁊ por do saliera. Otro si quan
do lo lleuauan a crucificar. y el emperador
quiso entrar assi como venia sobre su cau
allo a honrra del emperador: ⁊ cerrose la pu
erta luego adeseora. E tan reziamente esta
ua cerrada: bien como el otro muro. y ma
rauillandose todos desto muy mucho: ⁊ te
niẽdo el emperador la cruz en sus brazos a
parecio le el angel de uuestro seõor dios a
riba en el ayre: ⁊ dixole. Quando el rey de
los cielos entro por essa puerta: el non en
tro con honrra de emperador. Mas entro
sobre vna asna muy humilde: ⁊ dando en ren
plo de humildad: ⁊ quãdo salio por ella ala
passiõ. Otro si no salia cõ hõrra mas con hu
mildad: ⁊ paciẽcia. y desq̄ el angel esto ouo
dicho desaparecio. y entonces el empera
dor cubierto de lagrimas descaualgo del ca
uallo: y descalçosse: ⁊ despojosse todo hasta
la camisa: ⁊ tomãdo la Cruz en sus manos:
muy altamente suso contra el cielo: vino
para la puerta. E luego la puerta conosciõ
el seõor del cielo. E la humildad que tra
ya el emperador. E abriosse por si sola y en

De la exaltación de la cruz

traron todos en la cibdad de Jerusalé y tornose entonces vn olor muy bueno y sabroso: q̄ se partiera en la sazón q̄ la cruz fuera tomada de la torre de Losdroe: y a todos conforo aquel olor tan suaué y el emperador muy de notó entrava alabando la santa Cruz en esta manera. **O** cruz mas clara q̄ todas las estrellas: muy hōrada en el mundo: muy amada de todos. **Q**uanta santa que todas las otras cosas: q̄ sola tu fuyste digna: y mereciste sufrir sobre ti el precio del mūdo. **D**ulce madero: dulces clavos: dulce lança: dulce asta: y sufriste dulce carga sobre ti: salua esta compañía q̄ es oy aquí ayuntada pa alabarte: y tienē la tu señal. **E** assi puso la cruz preciosa en su lugar: y renouaron se ay los milagros antiguos: en sanar paraliticos: y enfermos y demoniados y coros y ciegos y sordos: y otros muchos cuytados. y el emperador mandó que todos los xpianos hiziesen esta fiesta de la exaltación de la santa cruz a. xiiij. dias de setiembre. **E** assi el emperador se tornó a su tierra. **E**n Constantinopla entro vn judio en la yglesia de santa eufemia: y vido ay vna ymagen de Jesu xpo. y viēdo se el judio solo tomó vn cuchillo y allego y hirio a esta ymagen de Jesu xpo en la gargata: y luego salió sangre y salto en la cabeça del judio. y luego que la vio el judio fue muy marauillado y tomó la ymagē y echola en vn pozo: y huyó luego: y encontro vn cristiano que le dixo **D**ónde vienes judio? **T**u algun hombre mataste. **E** dixo le el judio. **N**o es verdad. y el cristiano vio le la sangre en la cara: y dixo le otra vez. **J**udio hombre mataste ciertamēte: ca cubierto estas de sangre: y dixo le el judio **E**n verdad veo q̄ grāde es el dios de los cristianos: y prueua se en todas las cosas q̄ la su fe es firme. ca yo nunca ferí hōbre: mas ferí la ymagen de Jesu xpo q̄ estaua sobre el altar en la yglesia de sctā Eufemia: y ferí la en la garganta con vn cuchillo q̄ yo traya: y luego salió sangre della. y el judio leuó el hombre al pozo y sacó de de la ymagē de Jesu xpo. y segun que dizen ayvn oy dia parece la llaga en la gargata de aq̄lla ymagē y el judio tornose cristiano. **E**n siria en vna cibdad q̄ dizen Barud: vn cristiano tenia vna casa

alquilada en que moraua: y pusiera ay la ymagen de Jesu xpo contra la faz del su lecho y fazia ay siēpre sus oraciones. **E** acabando se el año el xpiano alquilo otra casa: y passó se alla: y olvidó ay la ymagen. **E** vn judio alquilo aq̄lla casa en q̄ auia morado el cristiano. y vn dia cōbido a comer vnos sus parientes: y comiendo vno de aq̄llos que fueran combidados: miro cōtra aquel lugar do estaua la ymagen: y a desora vido estar la ymagen fincada en la pared y callose: y ouo gran saña del judio q̄ lo combidara. y desque hōuierō comido dixo gelo: amenazandolo por que osaua tener en su casa la ymagen de Jesu nazareno. y el nunca auiendo visto la ymagen de Jesu xpo: afirmaua con juras quantas podia: q̄ no sabia nada de aq̄lla ymagen que alli hallaua. **E** despues el judio que hauiá seydo cōbidado: hazia muestra que yua de buen talante: y despidiose: y yendo se para el su mayoral: acusó al judio de lo que viera en su casa. y por ende ayuntado se los judios vinieron se a aquella casa. **E** viendo ay la ymagen de Jesu xpo trataron le mucho mal al judio: y hirieronlo en tal manera que lo echaron de la synagoga por muerto. y tomaron la ymagen: y acocearonla: y abiltaron la y desonrraronla y todos los males y escarnios que los judios de Hierusalem hizieron a nuestro señor Jesu christo quando era la su passion: todos los renouaron allí: haziendo los en aquella ymagen: y hazia escarnio della: y escupia le en la cara hiriendo la apalmadas. **E** despues desto hirieron la en el costado con vna lança: y abrieron le vna llaga. y como quier que la ymagē era de madero: salió luego ende sangre: y agua. **E** los judios que vieron aquello por tal de prouar si erā verdaderos los milagros que los cristianos predicauan: que hiziera **J**hesu **C**hristo: y acorrieron ay con vna ampolla y pusieronla de baxo de la llaga de aquella ymagen. **E** cogieron en ella aquella sangre y agua que dende salió. y pusieronla en su synagoga. **E** quantos enfermos allí entravan echauan les de suso de aquella sangre: y de aquella agua: y sanauan luego todos por mala enfermedad que tuuieshen. **E** tantos my

21875 7810

apotelesmatum eadem est fere & in his disciplina quæ & prius ducta ut cum ad ea peruentum sit discernitur: rursus lumina ab aliis separat stellis datque soli uniuersale & robur. aliis particulare præueniens utique huiusmodi præceptum descripsit cum inquit ☉ & ☽ instituunt ac ut duces sunt aliorum ipsi causa euadunt eius quod totum in actione. hoc nunc quoque inquit ut ☉ est qui in totum facit horasque per significationes signorum conficiens per quas signorum unum quidem uernam habet proprietatem alterum æstiuam & uentos ac simpliciter ut diximus uniuersalia omnia is efficit particularia uero stellæ aliæ unde a sole quidem conuersiones ac mutationes uel etiã uulgares cognoscunt at tenuiores & reliquis uagis confectas periti soli intelligunt & solertes. 96. ITEM signorum quoque Subaudiendum ☉ facit quod is sit quo signum unum facit uer. alterum uero tropicum. 97. IN uniuersum iterum. Si namque discernere uelimus quæ nã sit primæ horæ constitutio proximam capiemus coniugationem. sin mensis constitutionem in eo signo euenientem coniunctionem ratiocinabimur. 98. RELIQUUM fuerit. Opus est inquit qui uelit talibus curam iniicere summat cognitionem stellæ & signorum in primo libro particularius uero in hoc secundo libro quo ex dominantibus domiciliis stellis consequentes exequatur circumstantias.

99. DE PARTICULARI ad constitutiones signorum natura. Reliquum est ut dicat suas signorum naturæ proprietates quod duobus sit modis tum longitudine tum latitudine. ita namque stellæ consueuerunt in signis facere motus ipsarum hærentium cælo stellæ non dicit pariter orientium sed ipsum signum complentium. ne enim quisquam ambigat quo pacto omnino unum signum uel unde habet uel unde habeat differentem complexionem ipse causam præoccupauit quod ex differentibus hærentibus cælo constiterint non ex similibus ambabus complexionibus hoc est callido & frigido. 100. DE PARTICULARI constitutionum consideratione. His ita prius expositis. exaruit quodammodo ut conueniat particularia coniectare ut fere ex coniugationibus at non in primis uerum ut demonstraret necessarium esse ei qui uelit particulares nosse circumstantias præuidere alia quedam capitula prius differetur de ipsis præcipue oportuit namque scire neomeniæ principium seu principia & unum naturæ principium & insuper uidere uniuersales. & particulares stellæ & signorum suas proprietates ex horum namque mixto temperamento apotelesmatum sua proprietates deprehendet. est sane mirari doctrinam & facilem Ptolemæi distributionem. ita namque in totum secat exorsus ab interioribus apotelesmatum per media penetrans desinit in indiuiduis minimisque primo namque uniuersales coniunctiones considerauit eclipsium inquam. secundo loco particulares coniunctiones a quibus possumus non omnem gentem aut omne tempus nosse sed quoquomodo ac quapiam modificatione. deinde ad particularius procedit quo nosse possumus mensis constitutionem rursus non ibi consistit sed docet porro quo pacto pro hebdomada inueniamus circumstantiam atque adhuc tenuiore ad tris dies & adhuc minutius quæ in hac ipsa diecula cunctorumque minimorumque tempore horas ut peritus horam dicere possit in qua fiat circumstantia & hucusque sermo progressus insistit. neque enim relinquit adhuc temporis alia circumstantia. proinde admirari par est peritiã & facilem scientiæ traditionem Ptolemaicam age uero utrumque dictorum ut hæc paucis absoluam opus est igitur præuenientes diximus considerare proximos uersioni coitus & pleniluniam contingit namque quæque coitum tum contingere quæque plenilunium. tuum sane fuerit propria deligere domum dein horam inuenta coniugatione faciendum cetera ut iam a principio didicimus faciendumque cetera rursus eadem disciplina. Considera domiciliis dominos quibus in locis sint nam ex locorum proprietate & domiciliis dominantibus stellis dicemus futuram circumstantiam opus quoque est partium inuenire constitutionem: eodem modo coitus & pleniluniam consideranda ne utique proxima tropicis aut æquinoctiis sed quæ facta in eo quolibet signo si propinqua tropici eueniens coniugatio sit coitus ex qua in quam ab omni signorum trino spatio discernimus: omnes coitus capiemus in trino signorum spatio in plenilunium plenilunium in huiusmodi considerationibus mensuris in quâ consideranda lunæ latitudo cui namque procubat uento ei dat ortum. at particulares circumstantias cognoscemus ad tris & septem dies ex ☽ ☉ que figurationibus fiunt autem ☽ figurationes tribus & parte quarta diei & septem diebus & parte: parte inquam ob totum mensem lunarem hoc est ☽ & ☉ uiginti & nouem hac parte absolui. Si igitur per hebdomadas partiamur mensem: s quattuor erunt hebdomades. super est autem dies una & pars & quod relictum necesse est cunctis partiri hebdomadibus atque ita lunæ figuræ non erunt septem

Preclarissimi viri Georgij valle
Cōmentationes.

In Ptolomei quadripartituz inqz
Ciceronis Partitiones z Tu
sculanas questioēs ac pli
nij naturalis histo
rie Librum se
cunduz.

*

3. 27. m.

Venetis Apud Marcū
Firmanum 1502.

Cum grā et priuilegio
Chaus,

IOANNES Petrus Valla Reuerendissimo in Christo patri:& Domino. D. Ioanni Stephano sancti Vitalis Cardinali Bononiensiq; episcopo Sal. Dicit æternam.

Cum mecum tacitus multum ac diu Reuerendissime Præsul cogitarim intemperatis esse hominis cessare ubi mortaliū generi prodesse posse animaduertit. Nec minus in uidi maleuolig; hominis non modo cessare: sed etiam tegere: & dissimulare quæ diuino munere sit ipse consecutus. Talia ego animo uoluitans nihil ut ex editionibus: quas pater reliquit per me nuper magna diligentia atq; impendio impressis satis abundeq; colligi potest: magis curauit: quā ut concreditos mihi libros citra omnem maleficam inuidiam in communem usum formis excusos foras inuulgarem: & hos suppressere sacrilegum impiumq; uidebatur: nec id effeci qđ misera solent & infelicia quædam ingenia: quæ paternis lucubrationibus etiam me fraudare uoluerunt: dum paucula quædam inuidentes aliis nouere ita cōnuiuentibus oculis aliena interuertunt: ut neminē docendū putēt: a deo a nouis absunt excogitandis. His perditis ingeniis effectum est ut multorum præclarissime excogitata perierint. At nos certe grati pariter & ingenui animi officium cunctis rebus præferendo: non cuiuscunq; laboris genere deteriti: nihil quod penes nos extaret doctissimi patris qđq; usui ac com modo studiosorum cedere posse uideretur occultandum duximus: prout nostri ingenii fert imbecillitas fugiter aliquid noui in lucem proferendo. Cum ipsorum utilitate ac in parentem dulcissimum pietate commoti. Tum tua imprimis incredibili magnanimitate erecti: quæ licet undecunq; doctissima mediocriter tamen institutos haud quāq; aspernatur. Et tum hominis studium. & uoluntatem: non rem expedit. Scio in te seueritatem & comitatem esse qđq; specie dispares: Summa tamen prudentia coniunctas: & utrumq; maxime pollere. Sed utcūq; accidit facis ut comitati seueritas sæpissime succumbat: & ita eos: qui quantulūcūq; ē: tibi quidpiam in litteris cōtulerint: æque ac munus rarissimum: summa caritate: liberalitateq; complecteris. Et perinde cum te unum inter principes religioni obnoxios atq; opportunos ueluti i artium liberalium eminenti specula positum omnes admirentur: bonis externis insignem: dotibus corporis omnibus egregium: & in clyto nobilitatis genere cōspicuum. Quē haud mirum si Pontifex Maximus in numerum fratrum suorum sanctissimo iudicio retulerit: iure præsentis in ptolemei ad syrum apotelesmata: seu: ut nunc loquimur quadripartitum patris editiones tibi dicandas existimauius. Et cui mortalium feliciiori suffragio dicari possent: qđ tibi: si tuo oraculo comprobari meruerit quippe qui si inter grammaticos: aut rhetores: aut dialecticos controuersia oritur litem celerrime discutis: si Arithmetici de numeris si Musici de uocibus earumq; rationibus. si de modis geometræ si de motibus Astrologi d:fferunt acerrimi ingenii disceptator appares. Quid quod quæ naturalis moralis simul & diuina dicitur philosophia: ut ex diuersis materiis unum pulcherrimum corpus coalesceret & incredibilis harmonia efficeretur omnia ad absoluendam: quam intuemur formam tibi affatim suggererunt. Et summa summarum hæc est qđ longe maiora & ampliora in te sint: qđ ut neq; oculis: neq; auribus: neq; ullo sensu percipi possint: aut qđ quæ ex Ioāne maria rēzinuto uiro integerrimo mirifico tuarum laudum prædicatore. & fando etiam ex aliis probatissimis uiris accepimus. Et nescio etiam an ea cogitatione tantum & mente ingenii homo quantūuis magni consequatur. Id circo parentis nostri manes mirum in modum gestiunt cum sentiunt ea tibi consecrari: quæ ipse commentationis gratia descripta moriens non publicata reliquerat modo tibi placeant non minimam: sed maximam laudem tua de causa uidebitur consecutus. Vale.

GEORGII VALLAE PLACENTINI IN PTOLEMAEI AD SYRVM
APOTELESMATA COMMENTARIVM

p

PTOLEMÆUS mathematicorum omnium facile princeps ut quidam scripsere Adriani uixit temporibus ad Antoniumque usque peruenit: quo tempore Galenum inclitum medicinae auctorem perhibent floruisse: necnon Herodianum grammaticum & Hermogonem rhetorem: qui de arte rhetorica libros reliquit non contemnendos. Primus autem apud graecos traditur Chius cenopides de astrologia scripsisse nonnulla: qui in fine belli floruit peloponnesiaci quo tempore Gorgias rhetor uixit &

Zenon eleates: necnon ut quidam censuere Herodotus historicus Halicarnaseus. post cenodipen Eudoxus astrologiae famam non paruam consecutus quo tempore Plato philosophus fuit insignis & Ctesias gnidius medicinae autor praecipuus habitus est. historicusque non inuenustus.

e

Xordium igitur in hoc opere sibi assumit Ptolemæus in illos qui astronomiam artem non esse censuerunt. quippe qui inconstantem esse uoluerint indicare. cum omnis ars habeat quod facile deprehendi possit: quodque commodo usuique cedat humano eaque ars necessaria habeatur. Cauillantium itaque alii incessunt: quod comprehensu difficillima sit. alii quod incommoda & inutilis: contra quos exorditur. nam qui difficiliter comprehendi posse putauerunt aiebant non omnibus questionibus interrogatum respondere mathematicum quoniam sunt aliquid ad quod non respondet dicendo non apud esse de omnibus respondere mathematicum: occurrit non haec spectanda sed peculiaria ipsi arti & quae sint inspectione definita. quae uero inutilem eam sunt arbitrati aiebant tametsi nobis sit comprehensibilis uendicabilisque non tamen ex ipsa ad nos ullum prouentus commodum. siquidem praedicto nobis aliquo cauere non possumus: sed praesens praemonitum euenire hoc quoque diluitur dicendo si cauere ab omnibus non possumus euitari tamen aliqua posse. & perinde ostendit eos frustra aduersatos. Syro hoc opus inscribit ei que praefatur cui cunctas alias quoque inscripsit traditiones. sunt qui putent hoc ab eo confictum nomen: uerum constat apud potioris sententiae homines fuisse medicum: qui his afficiebatur disciplinis. 2. ORDINE & potestate. Hoc est numero. cur nepe quae res astronomica apotelesmaticam antecedit. Impossibile namque ferrem sententiam non inuenio astronomum decursu. at potestate quo pacto? quod per se dignam memoratu contineat utilitatem & ob ueritatis inuentionem: & quod non est id quod apotelesmaticum eorumque ut plurimum sed in scientia positum & nulli errori obnoxium. 3. NEQUE eodem modo perfectam. Nempe ut prior habet: quae sibi satis est neque alterius eget adminiculo sed per se incostans egetque alterius perfectione. 4. IUXTA congruum philosophiae modum. Congruit certe philosophia id quod ipse mox ostendit aduersus astrologiam incessentes quandoquidem hi neutiquam quod philosophorum est peragunt: sed quod amertium & falsa fallacia adductorum mentiendique cupidorum. 5. IN NONnullis namque difficulter inspicit. quodcumque inquit parte astrologica uult astrologiam impugnare is caeco similis est: cui sensus errorem offundit pugnando caecutit in ea quae ex sensu offendit. si ad apotelesmaticam impugnat partem. praetextu utitur absoluto causasque scribit: quas iam dicta constitutere patrocinia. spectando namque uel praecipua quae difficulter deprehendant cuncta talia esse censuerunt. nec nos sane lateat sicut in morbis sunt qui eueniendo difficillime possit expugnari eodem modo inesse astrologiam quae longe difficillime deprehendi queat. 6. HOC nimirum distribuitur. Reliquum est ut ordiat sicut prius indicauit ostendere possibilem comprehensibilemque astrologiam subsidereque demonstrat perspicuas assumendo demonstrationes ex ipsoque sensus testimonio ordineque multo & consequentia utitur primo a sole inde a luna: & tertio a caeteris uagis stellis. Intuemur siquidem iuxta solis motum anni quattuor fieri tempora annisque eis temporibus nostra affici commutarique corpora. sed quid anni memorem mutationes cum dies quoque conuersionibus proximi uniuersitatis ad nos immutatos plurimum possit. scandens namque sol aerem in complexionem temperiemque uernam adducens talem quoque nostris aduehit affectionem ac praecedente die est intueri in totum. temperies in partibus comprehendi. Quod si omnino euidens quae praecipua efficitur affectio

A

par est ut etiā sensum incertū ratiocinio iudicandū inueniamus: at luna quæ neutiq̄ sole uim maiorem naſta est uidetur nos euidentius trāsmutare qđ sit terræ uicinior plurimā nobis ex se ingerit affectionē. uidemus nāq; marina aīalia cū luna pariter augeri: minuiq; cū luna necnō quādā corporis partes ut ungues & capillos erat etiā sacrū in ægipto aīal: taurus fere expositus cuius pudibūda augebātur & minuebant. sunt hodie quoq; lapides quidam qui tā cōminuunt q̄ augentur demonstratq; Ptolemæus a quīq; uagis stellis qñquidē solent ab his quoq; astrologiæ periti præſagia p̄tendere nā quando saturnus in aquario & iupiter cū sole fuerit hiemis auget temperiē siue ut nūc loquimur cōplexionem at cū Mars permeat carrū & leonem extēdit æstatis æstuosam essentiam. Indicat aut etiā ex ipsis herentibus cœlo stellis. appropinquantes nāq; stellæ uel distantes iā memoratis uarietates nec easdem affectiones habet. quare ex cunctis ars cōparatur nec impossibilis est. 7. FACIentibus in omnem perigiū. Non dixit in omnem terrā sed pergium quo nobis indicet alterationem incipere ab ætheris faciei corpore administrare totā terram quæq; intra ipsam ætheraq;. 8. COMpræhensis primis elementis. Quæ sub luna ait omnia nō ait prima tēpore elemēta: sed loco quæ tenuiora sunt quo p̄pinq̄iora sunt corpori æthereo quæq; primā inde excipiunt mutationē quā sequentibus tradunt. 9. ET PAucis apparuerit. Neq; enim tā sunt incognita ac sepulta ut plurima egeant demōstratione. Capiunt initiū a uertice & ex cōtinua mutatione & ex ui sua ipsoꝝ questio fidem facit. anni nāq; temporibus firmū indicāt robur ob eas aut quæ quotidie spectātur mutationes qđ cōtinuū est indicat & perinde ex omnibus sensus noster ad hōꝝ tollatur cognitionē. 10. ET FLuxus aquæ. Hoc tempore plures illo sunt pauciores aquæ ut fluxus tēpore mutantur. 11. DA VERTicem nostrum Hoc anni tempore luna terræ p̄pinq̄uissima. plurima a sole indicauit: nūc a luna potestātē demōstrationem conuertit. 12. Nisi q; ad solem. Hic perigiū lunæ & p̄pinq̄uitatē eius nobis significari expedit q; quādā dixit simul augeri cū ipsa uel pariter minui ut sæpe de fluminibus nō ait maiora fieri: aut minora minuēdo sed sunt celeriora & turbatiora & tardiora. qđq; id uerum sit ostendit qđ de mari mox loquit. 13. CONuertendo suis ortibus. Ut etiā inter nauigandū apparet ex occasu nāq; & ortu lunæ præfantur atq; p̄nunciant nauigantes qualis futurus sit aeris cælique status. 14. SVCcensionē æstasque. Cū ex luna indicarit affectiones rursus a uagis demonstrat stellis: quæ p̄fecto totā nō queūt anni naturā cōmutare. at intēdere calorē possūt uel frigus annuū nā si cū sole fuerit Mars in cācro uel leone æstum intendit æstatis sin ī capricorno: aut aquario remittit hiemis frigiditatem de sole rursus oportet easdē figuras inspicere nō enim solum ad solem figuras faciūt stellæ tales uel tales annua tēpora conficiendo sed etiā ad se inuicem. Mars enim saturnū petens domoue quapiā sua saturnus martē spectans multū æstū mitigat: ac si in signo igneo saturnus a marte aduentante irritet multam spargit frigiditātē. at in hieme in signo frigido aeris frigiditātē soluit. 15. DICendo super ius Rursus uniuersasti qualitate mutationes annuas habente ex sole & luna subiungit quinque uagas stellas statū aeris uertere neque id quisq; ambigat martem facere mutationē reliquasq; uagas. id nāq; nunc uult discrimine notare. id inquit ita faciunt ut tamē qualitas custodiatur uniuersalis nec mutare naturā possunt q̄ ab sole effici. 16. SVB stellæ figuratōne alteram quoq; his ponit differētiam q; p̄pter Solem factæ differentiæ potiores qđē sūt & diuturniores quæ uero sub sole tū cōtinuæ: tum magnæ quæ porro aliæ stellarum neque ut solis neque ut quæ lunæ īsignes & ambitiosæ hoc est diuturniores & ignobiles id sane ambitiose significat sensus expers non oīno sensus expers sed minus sub sensum cadens. memorat etiā tempora quibus maxime hæc figuratōnibus accidūt ut in sole transitus & tempore conuersiones in luna uero cōiunctiones explenilunia. at in stellis fulxiones & occasus. nominat aut fulxiones ortus q; tū appareant & emicent inclinationes aut per latitudinē motus. 17. QVOD aut his inspectis. alterā ponit demōstrationē cuncta per ætherium corpus transponi. Iā a principio obscure cōmentus qđ in quem possit cōstitui astrologia obliuiose uero etiā eius partē præſagiendi significat ut nō solum circa ea q̄ facta sunt p̄fectaque mutatio consistat: sed etiā circa ea quæ necdum facta sunt. sed quæ debeāt absolui cōfestim nempe agricolæ sciunt qualia sint tempora idonea at terræ arationem & quæ cōmoda

ad nauigandum ac ab aeris tum status significatione sese ostēdente prælagire possunt cuiusmodi prætendatur fructus: pastores quoque quando inire pecora incipiāt ubi oportet & quomodo & quādo fieri prælagiuntque partus aīaliū ex flatibus tum spirantibus: & tum eueniēte aeris mutatiōe atque ex maiori possunt. 18. SOLIS potestātē dicit. Quæ annua facit tempora. Ita nempe prænuntiatio ipsa eminet ut nequidē ipsa rationis expertia lateat aīantia. nouit nāque quando inire marē oporteat: & tum solū in cōgressum peruenire quæ porro etiā sese conuertant ad hunc potiusque aliū uictū & quæ foētū ferāt & absoluāt nec solū id phisicis cū causa quæsitū est res ipsa uerū etiā mere nauigantibus.

19. AT quæ minus ita habent. De insignibus significationibus uult traditioni insistere quæ ex obseruationibus solis & uagantiū sunt iureque ipsas locauit ambitiosas diu namque perdurant meque enim luna hæc conficit sola. Cæterū cum etiā per latitudinem nota adhæserit aliquatenus Herentibus cælo stellis: ut tauri caudæ. periti igitur quod integrū est cognouerunt: & quando concidunt. at Idiotæ aliq̄to pinguius & minus accurate & ob hoc consueuere triduo ante uel post triduū obseruare. 20. NECESSARIŪ. Necessariā ait obseruationē nauigantiū qui non ut naturæ inspectores ad obseruationes cum delectu propositoque perueniunt. sed quæ mare nauigare cōpellatur: quid igitur prohibetur? Causas cōmemorando quibus uulgares in cognitione hallucinantur. nūc ait ne quidē ipeditū iri eū qui in antiqua agatur historia de his exacte cognoscere naturas ipsorum: ut plurimū etiā qualitates non utique naturas quæ per naturā: sed per qualitātē significatū iri quod consecrante dicit. licet enim per omnia iam dicta integre quispiā ueniat eget tñ is consecratione. 21. ASSIMULATER dicere de ipsis at fieri posse in singulis. Non solū inquit hoc actus modo poterit in uniuersum de genituris aeris prædicere quæque uerū etiā de membris particularibus & singulis hominibus: sciendū est quod cōprehens dens uocat & hominis geniturā. nam quēadmodū de ambiente talis positio stellarum tale facit cōpræhēdens: eodē modo etiā talis ortus tale facit corpus & ut perhibēt talē aīam potestque quod reliquū est coniectare qualis sit constitutio cōpræhendentis ad sanitatē morbūue accōmodatior cōparando namque quæ a principio erat constitutio nem inuenit similitudinē aut aduersantiā. Cæterū peritorū uiroque est non solū de ipsorum arte respondere ac ipsam indicare inuētā sed etiā rationes aduersariū exquirere & coarguere hoc igitur etiā Ptolemæus facit demonstrans artē ex sensu elici posse solo nanque sensu innixi inuenimus quid de ambiente constituto circumfusoque aere dicere conueniat. quæ si hoc multo magis naturali acti inspectione poterimus tam uniuersalia quæ particularia dicere. reliquū est ut dicat impulsus & causas a quibus cōmuni instructione quidā moti artē impossibilē esse censuerunt. primo igitur periti hanc artē constituere deinde forte fortuna de quibusdā uera ptulerunt cuiusmodi solet accidere existimauerunt artifices hallucinationesque ipsorum ad artē produxerunt. non utique recte. nec enim ascribendū arti quod quispiā omissit sua imbecillitate secundo loco aliquopiam adducti prælagio alia disciplina astrologiæ induerunt existimationē: creditique sunt astrologiæ peritia. Thales nempe de cunctis prælagi proponēdo deque prælagio eorum quæ naturā habeant nullā sefellere: ut quod quispiā comedit frustratiq̄ prælagio eorum quæ naturam habeant eadem nosse peritos compulerunt. neque hi recte neque enim ut dixi hallucinationes taliū ad artem sunt relegendæ. 22. ET ad magnitudinem prænuntiatum: Quoniam me morauit hallucinationes imperitis euenire nō ob artē sed ipsorum inscitiam ne quis arbitret omnino pronunciare esse indubitātā ait quod si quis exacte ipsam adierit non posse prorsus ab errore in munis esse sed esse quādoque ubi fallatur non per inscitiam sed per artis naturā magnitudinemque eorum quæ pronuntiētur. quod nanque enunciatum de diuinis humanisque rebus ubi in terra alicubi non contingat particulatim erga quempiam & utrunque habentem habet namque quod & cæteræ artes ut oīno non sit necesse contingere. habet etiā quod nō aliæ ut circa ingenti auerſes. 23. IN totum ad quale: adhuc namque propositum est ipsi tradere ac demonstrare quēadmodum præter alias artes habet quidpiam se lectum astrologia quod ipsam facit cognitu difficilem nec concedit ipsam cuiusuis intentioni obnoxiam. Indicat autē ex eis quæ uniuersalia ueluti in aliis artibus est sine controuersia inuenire quæ eueniant ab antiquis obseruata in astronomia autem non item: primo namque longiori tempore huiusmodi reuolutiones sunt ut hominis unius uita ad id satis esse non possit. deinde non usque

quaq; conformes ac similes sunt reuolutiones sed uniuersitatis motus ad terram figurati: necessario quauis facta mutatione: & affectiones quæ ex ipsis mutatae dissimilesque antiquis inueniuntur. 24. DE materiae inspectione circa quale. In totum aliquo definitum est modo. at particulariter indefinitam habet differentiam ob eorum quæ eueniant in experientiam. statim namque in seminibus non est ipsis differentia. horizonte namque ac circumfuso aere eodem posito iniectio sæminum equi & hominis fit ac differentia quatenus in peculiaritate quæ ab horizonte sit nõ spectabitur ac subiiciat quipiam eadem esse sæmina nec quicquam interesse differentia ut hominum preter locum non fortuitam affore differentiam nam qui in perside alii animo & corpore sunt: ut qui in scythia alii eodem modo & mores & educationes: ut quæ gignant differre necesse sit. 25. ET præsertim ex multis dissimilibus commixtum admodum exactæ profert propositum. Vult enim dicere omnem artem præ se rei alicuius ferre imaginem. at qui similitudinem præferens hallucinatorium non est. inde causam negligenter apponit. cur ars similitudinariam præuenit quod circa materiae qualitatem informem compellat suum examen, obliterare at materiae conuerti uarietate. 26. NISI quis iam opinione moueatur. Accedere incipit ad astrologiam ad ipsamque pede præssim sermones ac commodat: nisi quod nunc dictum uidetur aliis artibus accommodari. omnis namque inquit ars dissimilium complexum efficiens inspectionem compræhensu habet difficilem id nempe est uidere in medicina multa siquidem contraria pugnantiaque euenta in morbis eueniunt. perturbaturque tum medicus unum uolens expugnantibus efficere præfagium id sane in siderum quoque consideratione est uidere nempe pugnantes figuras optimique uiri est nosse complexionem ex his omnibus confectam hoc est in nanem & cassam inducit opinionem perceptam & inductam sensui pugnando. 27. ET insup alimenta. Sit namque consuetudo hirudinibus uesci. etsi temperamentum circumfusi aeris ipsum ibecillum ostendit & afflictum ceteræ consuetudo præfagiū firmum provenire non præterdit. 28. QVORUM unum quodque. Quorum igitur inquit unumquodque non compræhenditur circumfusi cœli causis multum potest præfagio obiici impedimentum. tam & si potens fuerit circumfusus aer. non tamen per sese satis est ad præfagium. sed opus est circumstantiarum causis extrinsecis. 29. QVONIAM dixit circumfusum aerem aliis esse potentiores demonstrat ut potentius quod sine eo nil consistat cum tamen ipse per se citra hæc consistat. Cum hæc ita habeant capitulum compleuit de eo quod fieri possit. at hæc porro. tanquam cõplemēta sunt: quæ totam nõ oporteat artem abolere utcunque rariuscule in aliquo occurrat hallucinatio: id namque artis est proprium: demonstratumque est non in sublimitatibus modo ut præfagiū habeat sed etiã in extrinsecis. Iure igitur causæ expers culpæque minime obnoxius artifex fuerit pariter extrinseca concipiens. ueluti medicus ad exactum ægritudinis præfagiū licet quæpiã præterita percussetur aut quipiam iam accidentum ad integrum præfagii peritiã. sciendum est aliquid aliud præteritum ex propositis quæ artis moerentia prænuntiet & quousque præcedat præfagiū & ubi consistat quæque primordia ars habeat quibus artifex innixus reliqua perficiat. 30. VELUTI gubernatoriã. Vult indicare nõ alienam esse questionem. Inspicit namque in aliis ut in gubernatoriã medicinaque est uidere: 31. QVOD uero utilis. Quo nempe modo in omni arte ubi scientiæ constituentibus & substituētibus causæ binæ obuenerint possibilis & utilis incõpræhensibilis sit expers est constitutio. nis si inutilis & nihil utile hominum uitæ cõfert supflua ars eiusmodi existimat hoc igitur a principio propositum pridem in astrologia demonstrare fuerint namque forte aliqui utrumque artis coarguētibus aduersum quos instatates scribit exordium. fuerit si quidem ridiculum nos in casum laborare quo oportuerit inutile & incõmodam præterire. absoluendo igitur primum capitulum quod de possibili est. dicemus etiã de utili. nam licet ars utilis & comoda sit. si impossibilis sit ubi consistat nõ habebit. ceterum magis comodam demonstrare & utile doctrinale aliquid facit. compræhensibile namque & paucis aliquid resumit iam dicta memoriæ auditorum renouans. quæ uero sint iam dicta temptemus nos quoque paucis enumerare in antiqua eudone uestigio quod communes euentus circumfusi aeris cognoscimus. per astrologiam eademque ratione particulatim hominum euenta in corpore & anima. alias namque aiebat fore animas & alterata corpora iuxta suam ortus complexionem & extrinsecus euenientia ut possessionem & dignitatem & fortunas quæque his sunt proxima. hæc namque omnia indicauit exorsus a binis luminaribus aliisque circumuagantibus peruenit in totum indicans quemadmodum & circumfusi aeris mutationibus opus sit

COMMENT.

opus sit conferre pariterque iudicasse ortus humanos demonstrando ut possibile sit de singulis dicere quæ etiam in uniuersum manifesto & sine ambiguitate possibilem artem indicant & ex abundantia significauit cognitionis mensuras ut imaginaria: & ars est: & quando sine frustratur. at hoc rariuscule. dicendo namque qualia oporteat discere artificem compleuit de possibili capitulum. at magis de utili loquitur tanquam demonstrans assumptum quæritque quidnam finis spectet præfagii hoc namque prius perspecto demonstrabitur utile & commodum esse circa astrologiam præfagium. 2. QVousque sola peruenit. Sola conuenit hic accipere ob id quod ab ætheris uel capitur & peruenit ad terram totam & neutiquam supra ætheris substantiam perueniat mutatio de a principio dexteritate dicit in ortu. adiecit quæ possint ad corpus ut quæ agant ad animas potestates. namque ex corpore fiunt suntque corporis ac actiones animæ sunt operationes. 33. ET qui per tempora ipsorum affectus. Cum dixerit quæ substantialiter insint corpori & animæ nunc ait quæ necessario ista consequuntur ut temporis breuitatem temporis longitudinem. significare conuenit ut aliquando quidem diducit hæc & propria de anima & propria de morte corporis scribit. quandoque autem de ambobus pariter scribit. 34. ET quæcunque extrinsecus. extrinseca dicit quæ in aliis quidem sunt & erga nos sunt alia arbitramur autem hæc esse nostra ut possessiones & concubitus quæ comites uitæ uocauit dixitque esse corporis & pueri quod dixit genituram: ipsaque dignitas hæc namque corporis non sunt sed animæ. recte etiam dominam & in naturalem adiecit. neque enim naturalem iam dominans quoque est uelut panis dominansque est etiam nutrimentum naturale & aqua sine quolibet bene esse non potest at ex phasianis & bellariis alimentum naturale quidem est non tamen dominans. 35. ET Herum per tempora fortunas. siquidem ad ea quæ animæ bona ut assumptum uult ipsum præstruere: est autem inuenire qualis sit præfagii finis ad efficiendam animæ uoluptatem. nec dubium quin utilissimum sit nobis consiciens ad proficiendum. specta uero ad corporis bona. ut hoc præfagium. manifestum quoque ex his utilissimum sciendum igitur est hic confessus accepisse propositiones. sed ostendit progressu orationis utrumque istorum esse uerum & bene sumptum & ut dicam quod est demonstrauit quæ dicenda sint capita exponendo. 36. SI Non ad opes cuncta humana. In animam & corpus & externa quæ sunt utilia distribuit. demonstrans igitur de præfagio bona esse in anima in corpore & externis respondet tertio. tam & si non ad opes spectat ob hoc non debet uiciari. nam philosophia quæ cunctis dominatur scientiis pecuniarum curam non habet nec quisquam ob id ipsam conuiciatus est & nequidem iure hanc incessuerit quando sane mentis nemo minus & deterius spectandum duxerit. 37. OMNino exquirunt: eadem fere capitula inuenias impossibili & comodo quod priscum est custodiendo. nam quemadmodum in parte quæ de possibili traditur non solum demonstrauit possibile esse in astrologia præfagium. uerum etiam contrariorum falsas demonstrauit rationes & nulla in parte ueras cum dicebat quando autem professiones: eodem modo hic uult demonstrare non utile modo esse ab hominibus ab astrologia præfagium sed etiam aduersos conuincit sermones. illic siquidem accusabant enunciantes de eis quæ non habeant præfagiendi naturam quod altera arte utantur quod astrologiæ deputatur hic perimunt quod utile in præfagio dicendo oportere prorsus ad fati necessitatem ire nullamque ex astronomis prætendi utilitatem quod omnino uenturum sit. aduersum quos priscus est sermo primo & si necessario uenturum sit præfagium tamen fore utile quod de trimenta ex subitaria uoluptate ac mesticia exterminent plus nimio intuermur namque plures confestim audientes uoluptarium quidpiam: aut mæscum ilico concidisse mente consternatos ac defunctos uita. præterea non omnino fati necessitati ait alligari quod sint quæ possint non enenire. idque in rebus ostendit animo carentibus. nam sunt etiam quedam solubiles ægritudines quæ si nocte medicum fuerint idoneum dissoluuntur non perimunt. si autem non habeant interimet. nonnullique lapides aliquid efficiunt citra alicuius ministerium ut si non obiciat non faciatur: uelut magnetis lapis si alium non obiectet trahit ferrum stirpesque non nullæ aqua profusa factum ferunt quodammodo non in quibus si contra fiat non eueniet quod propositum erat fatum itidem in aliis alia ut in palma nam mascula arbor foemina non continens ex arefcit. quod si hæc ita habent falsum est quod dicitur cuncta fati peruenire necessitate. non ergo uegeti aut qui pronunciant in utile esse astronomiam quod oisariam omni est fiat quæ ab ipsis pronunciata. 38. AD nihil diuinitissimum.

ad oppugnādam diductiōē in propriū uelut quorūdā propria incessentiū dicentium in aduersantia quorundam in proprio. Id namque incessentis est. significat igitur dominantissimū ueritatis. nam quod uerum id propriū est. quod falsum ī proprium est. 39. ET hoc quidem simpliciter ad modū & non in casum. Hoc est falsum & ī propriū neq; artis expers. sed simplex & artis expers. neq; icassum hoc est examinātū ut si dicat ab ipsis nobis expeditū facile coarguerur nō. n. itegre sumptū est. 40. PRImo qdem cōsiderandū. Integras facientes demōstratiōes nō solū ostendunt falsum esse qd' ab aduersariis dictū est. sed etiā ex abundātia q̄ ueꝛe qd' ab illis longius suscipiendo pductū significatū est in nulli ipsis pdesse opinionē id qd' facit Ptolemæus duobus modis coarguendo tum ut cōfessum ac receptū: tum ut indiuiduū & falsum. 41. AD Libellam ad libellā uerbū apud ipm significat ordinis cōcinitatē citra ullā pturbationē supra nā que læticiā ex altera parte respōdet ad libellā. 42. SED ut cæli. Cū nobis falsam indi carit. opinionē nūc docet uerā qd' cælestia qdem oīa motū habent nō cadentē at terrena mutabilē solutionēq; hnt fatū admittentē p accidens & p cōsequentiā. Nō dicit accidens nō p se qd' adest & abest sed accidens ait qd' p concidētiā & p hypothesim prius subiecti id nempe accidit & hoc comitāte hoc consequet. 43. ET ut hoꝛe qdem. in al teꝛe trāsīuit epichirema. manifesto nāq; demonstrās in anteriore nō oīa necessario similia aliis. Veꝛe mutabilia & alterabilia. nunc rursus idē uult demonstrare p alia epichiremata. Intuemur nāq; inquit uniuersale fatū supare particulare ut in particularib' pestilentis & bellis ita igit' euenient q̄ sunt fati. occulte igit' nobis illud sūmisse ostēdit nō solū nō oīa necessario posse euenire sed qdam ex præsciētes cauere nos posse naturalis dexteritatis. 44. PARTiculare ait fatū & ortum. dexteritas nāq; naturalis nobis figurā describit ī nobis. aitq; difficulter obseruabilia ualida & imutabilia. 45. SI Vero fuerint bene obseruātes & non ualide non pariter cōuertent. Vniuersaliū figurationē aliā qdem sunt ualidæ & difficulter obseruabiles: qbus neq; sacer uir. neq; medicus pōt occurrere. neq; obseruatores. neq; dissolutionē facientes etiā particulariū porro alia qdē sunt facile solubiles aliā insolubiles. 46. ET Hæc prias comitant naturas. Non ait semper facile obseruabilia solutionēq; suscipiētia solui. sed qñ copiā ī diuersum agentis & soluentis ut tam & si nō affluerit hæc quoque faciat utpote q̄ sunt a principio naturali comitātia non ex peculiari natura sed ob cōtra agentis inopiā. 47. HOCque uiderit quisq; accidēs. ad uniuersalius rōnem trāstulit nā qd' in hoīe dictū in cuncta q̄ in ortu & interitu trāstulit q̄ naturale habet principiū enumerādo lapides. & stirpes & ulcera in singula hoꝛe pcedendo exercet orōnem ut in uulnere erit tabes non obuiat e auxilio. in lapidibus aut ut in lapide Hesculano. is nāque ferrū trahet si aliū non atterat. In stirpibusque si cōtigerit trahet fructū stirpes aere pluuia mittentē ita igit' q̄piā fati hēt consequentiā. 48. NON p inanes opiniones: Inanes nō extera ait. sed frustrarias ne cuncta putent de necessitate pendere. 49. VELut aliquoꝛe qdē ob multa & magna. Non cuncta arbitrat esse insolubilia uel cuncta solutionē admittentia. ueꝛe qdā solubilia quædā insolubilia: ut ī medicis est uidere pstantibus q̄ depræhendūt quasdā ægritudines curatu faciles qdam q̄ ut plurimū curā non admittūt. oīno nāque ī cuiuslibet ortu fit auersio aut in affluentia aut inopia. Nā mediocritas alio nō uertet. 50. Naturaliter & iuxta fatū. Ne inquit putet quispiā hæc faciētia oppugnātem affectū rōnem extra fatū esse hæc siqdē sub fato est sed fatū cū fato pugnat soluiturque a fato fatū. 51. AVT agentē pfectū. Non fit inqt ante custodiā fortuitū. qd' si fiat rōni seruit p sagii. 52. MIRabit aut quispiā. Cōpleuit etiā de possibile & de utili capitulū ex ipsa demonstratione faciens principia demonstrationis oportuitque deinde ad reliqua pcedere capitula. at id non fecit ueꝛe aliqd apponit capitulū inquā aliud pulcherrimū & idoneā ambiguitatē q̄ dissolui possit cōe ambobus præpositis theorematis & possibili congruēs & utili. Nā quia demonstrationes hoꝛe ex magis uniuersalibus & magis particularibus fecit censuit transferendū q̄ uniuersalia in particularia. iure in hoc quæsierit quispiā cām p quā q̄ uniuersalia sunt credunt hoīes ac particularia neutiq; & obseruant quidē uniuersalia: nō utique particularia. hoc nimirū ppositū est ipsi quærerere & inuenire intuemur nāque homines hieme imminente prius obseruare & admoneri & uestem comparare quæ possit corpus calefacere. potionesque calidas necnon alimenta. æstate uero ingruente temperatam uestem frigidisque utendo potibus nihil ultra curando aut alii rei in alii rei in

sistendo obseruatione ex aliis stellis ad luminarium figuram intensioremque tempo-
 rum annuorum temperamenti: sed credendo uniuersis operibus particularia negligendo
 intuemur namque nautas obseruare tropas hoc est Solis conuersiones lunæque figuras: quæ
 nam huius sit inscitie causa inde ad id quod a consuetudine abest excidit hoc quoque modo
 talem auget impitiã. addit porro aliã hmoi cãm nõ posse inueniri facile quempia q si
 nem norit ac ex astrologia psciscentem sed præ custodiendo p medicinã & operariã.
 raro. namque datur inuenire uix his insignem oibus. quod aut hæc uere autemet quodque nõ
 leuiter comotis sit fidem facit ægyptiorum libroque traditione. ægyptii namque cãm huius
 cognoscentes inscitie ne utiq; propria medicinalia copegerunt. sed ppria astrologica &
 operaria ceteræ simul cuncta conscripserunt ubi affinia & q consequuntur cõpacta sunt
 unus & ipse uidens nõ præter inscitia cõmunicantium obsistere ineuntibus non posse.

53. PRæparantes ipsorum naturas ad temperatũ. Ad cõtrario contrariũ circũfundendũ.
 duorum namque cõtrarioque mixtiones temperiem efficiunt. In æstate quidem calefacti utimur
 plurimũ refrigeratibus at in hieme diuerso affecti temperamento calefacere nos stude-
 mus. reditus. 54. Reditus in mare nauigantium ait impulsus ad primordia coituum.

55. CVNcti hoies excõmunitã q notione impulsu psuasi sunt ut oportet coitus ex fru-
 ctuũ in terrã mutationes fieri lunæ augmento. 56. IN Particularibus. Tam & si ma-
 gis particularem trãtulit sermonem. uerũtamen ad particulare non spectat quod hac fiat
 hora. hoies namque spectantes annua æstiosa tempora & refrigerantia nõ potuere consi-
 derare aduentãtia ipsis temperamenta ex aliaque figuratiõne stellarum. quis cõsequens est
 considerare unũ quemque hoiem. & si possibile est uniuersales æstus i primis obseruare
 ex ortu & ex aliaque temperie stellarum possibile fuit obseruari primas naturas sine impedi-
 mento absolutas. 57. MEMorauit eadem tibi superius quod q solutionem admittunt
 si inueniant ex altera parte respõdentia & oppugnãtia soluent. quod si nõ inueniantur ut a
 principio omnifaria oino defnita obuient. Pariter uero etiã notionem nobis indi-
 cavit unde hoies comoti dixerunt cuncta necessario cõtingere. 58. LICet sint pauca.
 Artis quidem est q sæpe amplecti. at q rarenter frustrari at ipse ex abundãtia id uolens de-
 monstrare inquit: Licet nõ sæpe sed rariuscule nos liberauerit. atque ita a mare oportet q
 aliquãdo a malis in munis. 59. AT nunc & deinceps. prima namque natura q cælestium.
 Prima certe natura cælestiũ secunda his substructa q pot ex altera pati parte non neces-
 sario a fato defnitis hoc sane in secundo loco ex fato ipsi uult significare prima igit cõ-
 structa ab ægyptiis sub fato. Secunda uero hæc possunt dissoluere. 60. VT absq; horũ
 cognitione auxiliisq; diuerso modo cadentibus. a priscis hoc quoque dictum medicis ut
 omne antecedit curã. cognitio & recte quidem cognitione percepta cura confirmatur
 regiturq; ab errãte aut etiã medela ab errat. 61. FACiem? uero sermonẽ. ubiq; doctri-
 nam custodit modũ. Cõplendo igit q a principio pposita sunt ac poti? alia tractatu-
 rus capitula & futura determinat & doctrinã & futuroque q dicenda sint pcinit capitula.
 dicã igit inqt de effectiua stellarum potestate naturaliter ac introductorio more. philoso-
 pho namque cõuenit tam de essentia ipsarum dicere q de ptãte differere. 62. DE Planetarũ
 potestate potestates stellarum effectrices Ptolemæus principaliter quidem ex pueniente ad
 nos ab ipsis facit potestate. deinde etiã respiciendo ad solẽ motus ac ad sphæras ipsarum
 stellarum positiones referendo sermones. in quibusdam enim positionẽ solũ capit. sicut i ali-
 quibus cũ positione etiã motũ. In tarde igit motis satis sit positioni motũ cõparare mul-
 tum enim uere cõducit tempamenti qualitati motus q uelox. accedente namque ad solem
 stella assumendo illius potestatem se cõfirmat. sumpsit ergo a sole principiũ quod aliis ex-
 ga nos sit uahementior: quodque sit medius & extrema a medio figurã accipiant & q
 utrinque ad medii habitudinẽ extremorumque hre inspiciant. Sol igit calidus & aridus
 est id ppterã & talem affectiõem ex ipsis nostris aduehit. Corporib? cõfestim igit mo-
 tus ad centrũ quod nobis est ad uerticem æstatẽ facit. Calidũ & aridũ statũ sed quod inquã
 æstiuo tẽpore. ubi id semp eueniat in meridie cũ ipse in medio supra terrã fuerit hemi-
 spherio. igitur Saturnus q ab ipso lõgissime abest alienissimã a solis potestate eni act?
 est cõplexionẽ. nempe refrigerã & ob ingentẽ frigiditatẽ lõge a terra abest. ituemur
 namque in magnis frigoribus aquã cõcrescere & arefcere at luna uapore terræ ppinqua
 & exaltationibus referta est humida. par est ut quoque frigida sit quatenus a sole distat

eatenus namque a sole abest quatenus & Saturnus sed quia ut diximus in celeriter
 mobilibus motus positionem urget Luna utpote uelociter mobiles semperque ad
 Solem conuersa figura quapiam solari fruitur lumine & incalescit. potestatemque ha-
 bet calidam & humidam ipensiusque humidam quam calidam. Cum igitur inuenerimus & me-
 dii & extremorum potestatem facile etiam aliorum scire poterimus. Iuppiter namque inter frigi-
 dum & calidum sidus Saturni & Martis temperata potestatis est. siquidem ex contrariis est tem-
 peries. sicut Mars utpote solari uicinus globo igneam est uim adeptus infestam. Veneris
 stella Soli uicina caliditatem admittit ut humido detinet unde & temperata esse potius
 dicitur par namque est ut in stellis temperatis potius imperet caliditas quam humiditas Mer-
 curii autem stella duplicem habet temperiem unde & communis esse perhibetur aridus namque est &
 humidus hoc namque ex celeritate motus quod a positione globi admittit. 63. ET tabe-
 faciens. Sunt pleraque quae diximus regionis subiectae inuicem. at temptabimus quaedam quo-
 que incerta augurari ut propositum ex euidentibus fidem facere ut tabefaciat luna corpo-
 ra & humectet. nam si quis sub lunari lumine somnum capiat se confestim sentiet humidi-
 tate aliena refertum ac si quis carnes lunari subiiciat luminis illico putrescunt. 64. ET
 Circa terram humorum exaltatione. aridum quidem ob distantiam a terra est. at frigidum
 ob Solis absentiam. 65. QVANDO quidem aliae quidem ita aliae uero ita. Quonia dicit
 complexiones stellarum ex ad solem & lunam constare figurarum constitutione: ut demon-
 straret figuras non frustra neque simpliciter fieri sed uicissim suam complexiorem indicare id
 ostendunt quae ex ipsis fiunt irritationes id in nobis prauectionibus praestat. 66. CON-
 flagroso colore proprie. hoc tanquam ambigente aliquo ac dicente unde apertum sit Mar-
 rem succendere intulit colorem manifestam facere complexionem. 67. SEMINALIUM spiri-
 tuum. aliam alii stellarum addit complexionis demonstrationem. In Ioue abers quae ex ipso co-
 ficiuntur ut saemina ex ipso sunt spiritalia quod si saemina etiam temperata quid enim aliud
 tam eget temperamento quam saemen. 68. CALEFACIT namque clementer. admirandum sane ui-
 detur quod ab ipso dictum est excellentem namque temperiem in caliditate dicendo bonam tem-
 periem utriusque attribuit terrae & nobis. at mirari non est aequum quod non tantum relinqua-
 tur caliditas ut bonae complexionis terminos excedat. Praeterea illud quoque uidetur ad-
 mirabilius ambiguitatemque ingerit incuriosius prospicientibus. Veneri & Lunae eadem
 tribuit complexionem non utriusque ambobus etiam bonam complexionem dederit. Id utpote se-
 quens similes complexiones ratiocinari promissit auditori. quod autem id ita habeat ex ipso
 cognoscendum. sermone procedens de beneficis & maleficis loquendo euidenter lunam
 ait esse temperatam ubi temptabo ego quoque id memorare. 69. OB Magnitudinem suo-
 rum luminum. Causam iterat cur Venus humida quo modo Luna. nam luna iure quod omnium
 proxima terrae sit. Venus autem ob uicinitatem non ob ipsam modo siquidem minorem oportuit
 habere humiditatem sed ob sui luminis magnitudinem suppetit ob hoc plus humiditatis.
 70. AT Mercurii. Haec stella ancipitem habet duplicemque complexionem. quod namque motus ue-
 locis est nec a sole longe distans arida. utpote lunae incumbens globo humidus efficit
 Mercurius at ipse uolens ex abundantia demonstrare duplicem & ancipitem stellae uim
 ponit in utrisque notibus mutationes celeres efficere. Hoc quid est. nempe additionem &
 ablationem. Mutationes siquidem haec sunt fit autem id ab aduentitio motu cerebroso stri-
 dulo & spiritoso ut si quis uirgam uel quid uis simile uahementius in aere quatit stri-
 dorem & flatum facit ualetque proximum mouere eodem modo etiam Sol cerebrose motus
 stridore & flatu uelociorem ipsum facit motum. quod autem celeriter mutet & moueatur dum-
 taxat praeter alias stellas non facit stationem caeterum licet stationem facere uideatur scrupu-
 la tamen aliqua mouetur. at alienum non est aliorum quoque non omittere opiniones. quoniam
 natura aridam & humidam esse dixit stellam & in prima statione humidiores sunt stellae &
 in secunda aridiores ut mox ostendemus cum uelit demonstrare ob hoc duplicem habere
 complexionem Mercurium id propterea commemorauit. Faciunt aliae quoque stellae stationes
 & ipse humidam euadunt atque aridam at Mercurius plus aliis & cito stationem facit ob con-
 tinuantiam ut naturalem uim habeat a stationibus effectam. 71. DE Beneficis maleficisque
 Cum haec ita habeant tria quaedam sunt comitantia & inuicem consequentia complexio. po-
 testas. & operatio prius complexione opus est quo ex ipsa potestas producat inde ta-
 lem potestatem comitari consuevit operatio. sciendum est de complexione orationem bre-
 uem esse

uem esse itidē de potestate. at de operatione magis arduā particularibus rebus uarieta-
te refertā rerū igitur naturā secutus ordinē quoque doctrinā fecit de cōplexione nāque dicē-
do & quali p̄ ipsā potestate mox de ex cōplexione exorta ptate differit querēdo qua-
lis nā cōplexio uim cōsueuerit gignere sēminale & qualis corruptibile ordinē doctri-
nā ipse assimilat uniuersitatis ornamēto noscēda nāque ait prius elemēta & quæ in ipsis
sint qualitates. Inde ita ad ipsoꝝ deueniendū potestates: quia igitur ut dixit elemēta fusioes
uocabat cōsequenter nūc ipsoꝝ potestates dicit cū elemētoꝝ fuerit usus exēplo æquū
fuit ut transferret ad simile nēpe stellas: quia igitur inquit ituemur sēminia humida & ca-
lida elementoz. Corruptoria autē arida sicut & frigida: stellarum quidem quæ calidæ
& humidæ eadem sēminales & bonæ existimantur ut quæ aridæ & frigidæ corruptrices
erunt tres ergo bñficæ Luna Ven⁹ Iuppiter corruptrices autē Saturnus & Mars ob cōple-
xionum in moderantiā: sola uero mercurii hinc manifesta ex iam demonstratis cō-
munem habens. Complexionē aridi & humidi. sol autē quod aliquando nobis propinqui-
or calefacit aliquando distantior refrigerat mō igitur aliquo ad motū ob huiusmodi di-
stantiā ipse quoque naturā habet duplicem. 72. **Q**UATUOR fluxionū. Fluxiones uocauit
elementa quod tanquā præpositis his cuncta ex his nascentia fiunt ipsaq; effundantur
in quolibet quod fiat subiectū tēperatū in tribus in uniuersum iduxit nō in ioue & uene-
re solū sed et in luna hocque absoluet in postez memorauitque tibi ut commonuimus

73. **C**ONuersos quā dixit ipsos cōmunes maleficos ideo dicturus est quā malefici fiāt
ad stellaz figurationes & quā sēminales ad bñficos quod delati illoꝝ participatione be-
nefici efficiunt ad maleficos aut uim tenēt corruptricē ad figurationes simpliciter natu-
ras suas pmutates. 78. **D**E MORIBUS & sēminis stellis locisq;. Rursus postquā prima ge-
nera in hoibus forma & figura ex cōplexione stellaz & effectū ut plurimū diffingit in
diuinis autē non ita sed ex formationibus est capere. Cōplexiones diuidendo generi-
bus aliquo pacto diffingēdo diximus nāque uelle cūcta de stellis artificiose cōpta uniu-
ersitatis assimilare formationi: terrena nāque extructa quodāmō sunt & effecta: multo
magis celestia isq; hmōi ordinis causa cōstituit sed quia uolumus nosse hæc ut digerā-
tur ex illoꝝ affectione p similitudinē eoz quæ in nobis eoz quoque potestates subie-
cimur: nō iniuria post cōplexionū & potētiā inuētionē naturas quoque cōplexionib⁹
consonāter absolui. Sciendū tres eē figuras quæ stellas faciūt masculēscere ac sēmine-
re. Cōplexionē: figurationē ad solē: & ad orizōtē. Cōplexio quodāmō quia ituemur mu-
liebre genus humidū & molle naturæ opificio confectū quod facile effingi possit at uirile
durū & intractabile manifesto quotcūque iuenerimus stellas magis humidæ eas dici-
mus sēmineas: quas aut aridas eas magis masculas. Cū hæc ita habeant erunt luna &
uenus sēminæ mares aut reliq; pter mercuriū is nāque aridus & hūidus demonstrat⁹ du-
plicē naturā hēt tā mas quā sēminia notat⁹ at ex ad solē figuratiōib⁹ masculēscūt & sēmine-
scūt hoc pacto: masculæ dicūt: cū maturiæ fuerit: apparēt nāque tū tanquā iuniores & nup-
genitæ uicq; hnt ualidiorē: sēminæ aut cū uesptinæ: at ad orizōtē: hæc subaudi supra
terrā hemisphæriū ab horoscopo ad occasū usq; in duas distribuit ptes & quod sub terra
ab occasu ad horoscopū usq; itidē in ptes duas. Cū ergo sint ptes quatuor sciendū duas quæ
dē solaris appellari: alias uero totidē libycæ: quæ igitur uocat solaris: nēpe quæ ab horosco-
po ad meridiē & ab occasu ad sub terrā usq; hæc nāque sibi cōferūt & iuicē sunt similes:
quæles porro libycas nēpe a medio cœlo usq; ad occasum & quæ a loco sub terra ad horo-
scopū usq; stellæ igitur cōstitutæ in solarib⁹ quæ dripartus masculant in libycis aut sēmine-
scūt & mixtæ ut nō sequēs hemisphæriū totū solariū uocauit ac masculatē: alteræ at liby-
cū sed ut appuit quæ p diametrū accepit quæ dripartia utpote quæ tradāt iuicē sibi quæ uī suæ hnt
potēstatis quæque in principiis sunt hemisphæriorum & ob hoc quæ ualidius possint.

79. **D**E MASCULINIS & sēmininis stellis rursus quia primo genita. Neque prima rur-
sus comprehensa sunt simpliciter a ptolemæo sed singulæ dictiones significant quid ue-
lit igitur rursus idicat uniuersitatis secutus exornatū cuncta expōit ut ordie uniuersita-
tis prima nunc quoque proposita quod prima significat esse aliquod aliud genus cō-
mune maris & sēminæ ferens collationem. & nota ut hermaphroditorum plus enim
ingignitur sunt namque simplices elementorum potestates uerum domini domina-
tur humida essentia magis aliis alia spectes sēminis unam modo attribuisse qualitātē.

COMMENT.

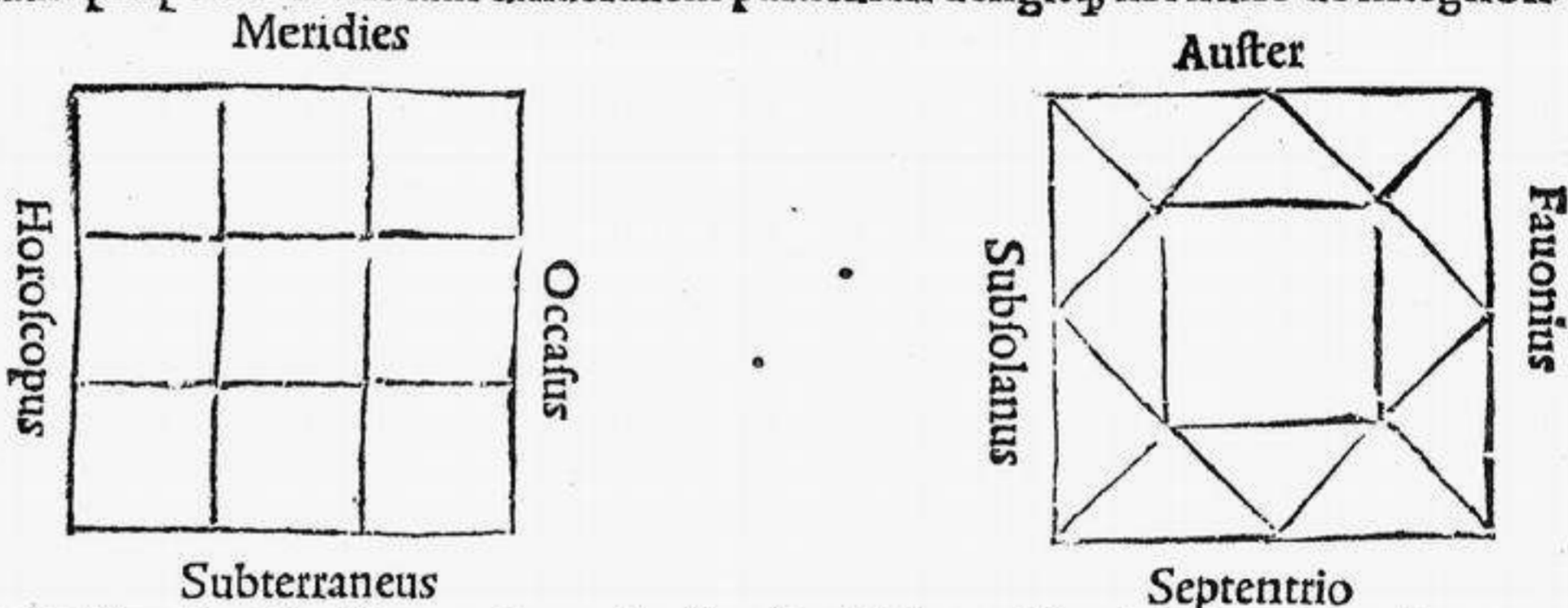
humidam ut masculis reliquas ita namq; & Iupiter. Comparietur masculis caliditatis quæ in ipso magis dominatur. 80. MATVTINOS quidem existentes & præcedētes. significauit quæ sint matutinæ stellæ. id documentum uerbis non admodum apertis explicatum est incuriose spectantibus cæterum ut concisis ita aperte expressu; intelligas sciendum est alias quidem partes solis præcedentes iuxta uniuersitatis motum & alias iuxta solem ipsum sub mutatis namq; motibus submutata etiam compereris præcedentia. Prisci autem iuxta uniuersitates motum capiendo præcedentes partes uocabant quæ prius ascendebant solis consequentia quæ inferebantur. sub terra. 81.

CONTRA cæli medium. Non solum mediæ cæli oppositum dictum obscurum erat dimetiens quam diametron dixere medium cælum sub terra est tamen plurima euidencia deligens sub terra intulit. 82. DE DIRVNIS nocturnisque. Similiter facientium tempora posteaquã de stellarum potestate differuit assimilando ipsam ubiq; uniuersitatis ornamento. Quia igitur in duo interualla tempus maxime distribuitur iure uult docere quæ complexio cui interuallo affectione distineatur. Compleatq; theorema. Aliquando quidem a complexione similitudinis partemptas aliquando autem a repugnantia. In cõmensurabilibus quidem habentibus complexionis qualitatem ex simili temptat at in cõmensurationis ex partibus ex contrariis. semper quidem in commensurationem cadentibus simile simili additum eandem qualitatis custodit speciem at in commensurabilitatis expertibus simile quidem auget completionis in cõmensurabilitatem. ut quod dissimile. Commensurabilitatem mixto gratificatur. Igitur Iupiter & sol. utpote commensurabiliter habentes caliditatem diurni sunt uocitati ut luna & uenus nocturni ob cõmitantem ipsas humiditatem. at diurnus uocatur saturnus & mars nocturnus saturni quidem diurnam sortem adeptus est utpote frigidior existens. Consuevit namq; calido amixtus commensurabilitatem perficere. At martis nocturnam factionem natus est utpote aridior existens. Consuevit namq; ipse quoq; humido amixtus mediocritatem enancisci. mercurii porro hinc promiscuum custodit complexionis & ambabus conuenit factionibus modo diurnæ modo nocturnæ. Matutinus namq; existens est diurnæ. Vespertinus uero nocturnæ. Atiam didicimus quo pacto quidem stella fiat matutina nec non pariter uespertina ut quæ dicta sunt omnia iuxta uniuersitatis ordinem sint pronuntiata. ob hoc incipiens dicebat mox. Videbatur namq; hic similiter referre proportionem mox. Cum autem ait facientium non est estimandum qd dies uel rursus nox faciat & opus conficiat. Sed qd nobis tempus constituat. In has namq; spectando factiones temporis motum depræhendimus. pulchre per spicue adiecit. Quoniam alia quoq; sunt quædam quæ nobis temporis manifestum faciant motum ut horæ & id genus alia. At non ita perspicue ac manifesto & euidenter. 83. MASCVLATVM non incassum. hoc adiecit uoluit namq; non solum iuxta complexionis potestatem familiares efficere factiones uagis stellis. sed etiam per masculinum & foemininum. 84. NAM BONAE complexionis. futuræ occurrit ambiguitati diuinitus indagando. Cur in saturno & martæ non eandem custodiuit rationem sed contrariam. Inquit igitur inter stellæ quæ sint temperatæ gaudent simili. Seruatur siquidem ipsarum complexio ob simile quæ uero distemperatæ gaudent dissimili. Nã ipsarum ob simile non custoditur cõplexio mēsuræ inæqualitate parta ob aduersantiã 85. IAM CERTE præter eas quæ ad solem. De insitis complexionibus stellarum differens nunc de ascititiis libet tractare quas admittunt ex ad solem figurationibus. Late re namq; nos non oportet qd quemadmodum masculoscunt & foeminescunt ex ad solem figuris eodem modo etiam complexionibus mutant ut figurantur. illud sane significatu dignum & quoquo modo est causa inuenienda qua comitante proposito theoremate quod est de naturali complexione non ipsum compegit præcedenti sed comparando plura huiusmodi theoremata & cūcta quæ sunt de ipsorum potestatibus & quæ cūquæ relinquuntur complexionibus. nunc hoc scribit uerum. Causa aperta est magis ascititiis cognoscētibus i eis qd pposita sunt. Ex qb' nãq; ipse iqt. Cã patefiet nec. n. uult cūctas stellæ asciticias admittere cõplexiões s; solē lunā iouē saturnū martē alias uero nō. seu hoc mō. Cōsequēs erat prius cõmuniora & oib' cōgrua describere theoremata

COMMENT.

siue ita magis propria ac non eodem modo quæ in omnibus dici possent. Secundo igitur in his manifestabitur ambiguitas cur non omnes ex ad solem figurationibus complexiones cõmutant ait non omnes stellas posse dimetiente a sole abesse. nam ueneris & mercurii non possunt tactum abesse utpote celeritate motus soli semper propinqui inueniuntur atque hæc quidem ita perficiantur. 86. DE LVNA. Incipit canonem & doctrinam in luna exercere utpote figuras ipsius euidentioribus existentibus & proprie sub ipsa cunctis percognitis. fit autem palam in quadratis. humidior nãq; est luna a coitu ad diuiduam usq; q̄ uideatur tum modo partu edita ac sicut infantes nuper editi sunt humidi eodem modo ipsa quoq; multitudine humiditatis & a prima diuidua ad plenilunium usq; calidior est. Incipit nãq; quam a solari globo accipit in mundum iaculari caliditate. nec p̄terire nos oportet quod quomõ dictas admisit qualitates eodem etiam modo abiicit. primo nãq; humiditatem admittit & primam abiicit. manenteq; calliditate. aut etiam aucta euadit calida & arida rursus abiicit caliditatem & inuenitur arida & frigida atq; ita in luna. 87. DE STellis. At in stellis per stationes in statione nãq; prima p̄pmodũ ut luna humidiores at i acronicho calidiores ab acronico aut ad secundã usq; stationẽ aridã. unde ad ocultationẽ usq; frigidã hæc dicẽdo & simpliciora theoremata scribẽs subdit uniuersalẽ rariõnẽ de cõpositis figurationibus quas ad se inuicem faciunt ut una in prima statione altera in secunda statione. at periti hominis est dicere perfecta & definita. at ex his & in expertis inuestiganda cognitio est. iam enim de potestate ad solem figurationum statim cõmonens ut etiam alia quædã sunt cõplexionem ipsarum mutantia sicut iam præfati didicimus id etiã ipsi exprimit coitus ad magis significandũ. magis nãq; & minus perficient quæ dicenda forent. uolet nãq; in reliquis dicere ut ex figurationibus ad solem cõplexiones stellarum non perfecte mutantur hoc est intenduntur ac remittuntur. 88. ET MATutinæ solum. Recte solum adiecit quia aliæ quædam cõplicantur figuræ ut in eis quæ iam dicta didicimus & ad horizontẽ figurationes. Sicut dicebat ut in sola hac figura i circumfusum nobis aerem operantior hic quoq; circumfusum dupliciter intelligendum in uniuersum & qd̄ est geneleos. nam quemadmodum in uniuersum figurati aerem inuertunt eodem modo & in genesi cuiuslibet. 90. DE ANni horis. Et anni horarum intulerit quispiam horarum cõsiderationem medico magis congruere q̄ astrologo. at habet hoc modo. est profecto cõmunis consideratio. medicus quidem ob frigiditatẽ & caliditatem nostris aduenientem corporibus satagit horarum cõplexionem. at astrologus mutationes ex solari motu aeris circumfusi exquirens pariterq; exquirens horarum complexionem. ita sane examinatum & perite Ptolemæus exæquitur hoc capitulum ut ne quidẽ inutile sit medicis. uerum in primis corellarii modo præbet inde theoremata quæ nos præcepta nominamus. cõplexio siquidem aeris est temperata at in ipso dominatur humiditas sicut uehemens frigiditas hiberno tempore contrahitur quæ a solari caliditate dissoluitur. ut æstiuo tempore calidissimus cum sol ad centrum quod nobis ad uerticẽ est peruenerit ac ad meridiem. autumnii uero aridior æstiuo æstate fugente & absumẽte humiditatem. & hiemis frigidissimus aer utpote sole distante a centro quod nobis est ad uerticem & absentia refrigerante aerem nostrum. hac de causa assimulant quidã signiferum circulum animali: nam ut in animali quattuor ætates intuemur & prima quædam est humidior ut nuper editorum infantium secunda autem calidior ut adolescentium tertia uero aridior ut iuuenum. quarta porro frigidior ut senum eodem modo & in signifero circulo quaternæ sunt solares horæ proportionẽq; habent complexiones cum complexionibus. 91. OB PER adueniens frigus incipiente caliditate diffusionẽ Hoc dictum obscurum minimeq; obuium. erit manifestum si excessum depræhẽdẽdo legamus hoc modo ob per adueniẽs frigus diffusionem incipiente calliditate uidetur defectus in dicto at nihil deest. at cum uelit ut dicere causam quapropter fit diffusio intulit incipiente caliditate. 92. IDEO etiam signiferi. Hoc quoq; dictum uidetur cognitu difficile. id contigit q̄ non intulerit continuatim ipsi dicto. quod si uoluisset Ptolemæus deinceps complere quæ inter se habeant affinitatem non connexuisset suo præcepto oportet nãq; inducere illud incipiente caliditate diffusionem. ita nãq; apertius p̄spiceretur at quod dicere uoluit est huiusmodi q̄ caliditas tum incipit resumere hoc ẽ

In aere indicat id aries his nãq; signiferi dicitur initium sicut ueris in ipso ex solis motu absoluti at qui oportuit signiferum si circulus est non habere principium. siquidem circulus sub una linea perfectus circum currente non habet principium. 93. IN PRIMIS præcipuam faciens. Quemadmodũ inquit in animalibus anteire alias credimus qualitates humiditatem eodem modo quoq; in signifero humiditatẽ hanc ipsam anteire ceteras qualitates iure putamus. 94. ITIdem etiam quattuor horizontis locorũ & angulorum. De quattuor potestate. haftenus de stellarum differuit uarietate & introductorio modo auditorem arte instruxit. nunc iam incipit de ipso solo differere signifero. nam quod dudum de horis anni dixit non fuit citra stellarum potestatem. siquidem sol motus circa signiferum circulum annuas horas conficit in præceptionibusq; aliã quidem sunt uniuersales aliã uero particulares & uniuersales quidẽ sunt circa uniuersalia assumptã. particulares uero circa partem. atqui uniuersalia particularibus præcedunt præponit doctrinam uniuersalem particulari deligitq; sibi nunc de integriori.

bus partibus signiferi docere. procedendo autẽ etiã de partibus ipsius tractare. secat igitur signiferum circulum in partes quattuor ducendo dimetientes hoc est in horoscopus & meridiem & occasum & subterraneum. ipse uero iure angulos appellauit. omnis si quidem linea in circulum incidens secansq; ipsum angulos efficit. opportuneq; intulit proposito de horis doctrinam multam nãq; ad se inuicem habent similitudinem distributã in æquales numero partes. quodq; uidetur singulis horis his perficere quadripartia. ait autem hæc ipsarum temperies sicut & in horis quãuis quibusdam uisus est idem dicere ut iam prius ista memorauit. nec recte uisum est memorauit siquidẽ non per se sed per accidens uolens dicere ut permutant complexiones stellã in ipsis quadripartiis constitutã & masculescunt & foeminescunt. at nunc per se doctrinã sancit capitq; uniuersalia capitula quã in die quandoquidem a solis caliditate uoluit ipsarum inuenire temperiem. horoscopus igitur uim habet aridiorem sole incipiente exugere a terra humiditatem. medium autẽ cælum calorem & occasus humidior. ut subterraneum frigidum ob iam a nobis causas sæpe memoratas. addit quoq; aliud præceptum pulcherrimum quod uenti ex quo cẽtro flent ab horoscopo hoc est ab oriẽte subsolani a meridiano cui proportionem habet meridiem austru ab occidua parte nempe ab occasu fauonii ut ab subterraneo qui urfã loci dicuntur septentriones. noris nãq; medium cælum in meridie constitutum & subterraneum ad urfas eritq; quod dicitur apertũ si unq; uel a subterraneo flarint uel a meridiano. non iniuria post centra flatuũ fecit mentionẽ: alioqui pulcherrime & comodissime congruente inuicem potestate. uicentrorum expressa. affert etiã ipse causam aliam quam nos hoc loco respicimus utpote cõmuniorem. neq; enim uentus unus in singulis flat angulis sed cõplures quorum quis suam habet appellationem cum cõmuni nomine unum nuncupentur. 95. UT AB oriente subsolani ut a medio cælo. Hic manifesto indicat se partem septentrionalem uocasse subterraneam ut nos prætulimus. iam haftenus profecto indicauit ut medio cælo oppositum subterraneum uocaretur per diametrum nãq; habet medio cælo. opportune sane uentorum fecit mentionem ne quis opinetur superfluum esse astrologo huiusmodi doctrinam. ac nauiganti magis congruere huius doctrinã cõmostrat utilitatem. quia inquit nostra est intentio inuenire a stellis quã fiant contemperamenta ac ediscere. at præpediuntur a uenti-

COMMENT.

torum est etiam quando intenduntur ut sit eorum maxime necessaria cognitio nec modo ex uentis sed etiam ex horis & ex solaribus . frigidiores namque stellæ magis frigidas horas mouent & in frigidis ætatibus ut contrarii contraria . extenditur namque uis ex simili at ex contrario uis remittitur. 96. **I**VXta proportionem . Bene & integre illatum est nam non in ipsa hora stella insistit usq; sed in uicinitatis sine idq; appetitura . id nãq; & in solaribus epicentris . artificis est nosse q̄tum queat intendi uel remitti uis huiuscæ stellæ & p̄portionem boni temperamenti inuenire. 97. **N**AM integriores . Complendo doctrinam angulorum uniuersitatis uult nunc pronuntiare futura memoranda capitula ipsi nãq; hæc consuetudo superius namq; cū de opportuno doctrinam compleisset prædixit quæ futura . ait igitur uniuersaliores signorum potestates assimilari eis quæ in ipsis fiant ut aries taurus gemini aeris habent uim similem . quia inquit hæc in singulis signis potestates figuratæ ad solem aliasq; stellas cõmutantur scire expedit ut prius imixtas ipsorū potestates exquirendo. 98. **P**ER se & ad se inuicem interpretatur irremixtum non ad stellas dixisse sed ad signa . uult nãq; non solum per se signa indagare sed etiam quam uim habeant ad se inuicem figurata. 99. **D**E TROPICIS & solidis & bicorporeis signis. Ac prius de tropicis & æquinoctiis & solidis & bicorporeis signis dicemus quæ sint differentia non eandem diuisionem est inuenire apud Ptolemæum & reliquos antiquos alii nãq; patiuntur signa in tropica & solida & bicorporea at Ptolemæus in æquinoctia partitur . qui ergo in tria : partiuntur aiunt omnem anni horam habere principium medium & finem principium ergo conuersio seu trope dicitur . tum nãq; incipit circumfusus aer alium conuerti statum . medium aut signum quod supra primum tropicum ubi trope facta est ita & media solidiora & ualidiora esse prohibentur . finales autem partes disoma quasi dicas bicorporea nuncupantur . significat nãq; præteritam horam & futurã at qui in quaternas distribuūt partes aiunt differre tropicum ab æquinoctio tropicum nãq; signum a contrario in contrarium fit mutatio . fit uero hoc in capricorno & cancro in ariete quidem hiems ab autumno finitur incipitq; ab ultima diminutione dies augeri . at in cancro æstas a uere dieiq; diminutio ab ultimo fit augmento . si quis dicat & in ariete fieri mutationem non sincere loquitur non enim mutationis usus sed contrariæ mutationis . at æstas & hiems horæ solæ sunt contrariæ . at uer autumno . media igitur certum est esse q̄ posterius tropica uocata sint quia contrariæ fiunt in ipsis cõuersiones q̄ in ipsis existente sole dies noctib⁹ fiant æquales . omnis nãque diminutio & omnis auctio præcedente æqualitate conficitur . solida porro nominata quod tum præcipue sensus noster resumat conuersionem circumfusi aeris . disoma uero q̄ est bicorporea non q̄ ex binis cõstiterint corporibus sed q̄ inter binas anni horas cõstiterint hæc nãque sunt horarum postrema tradit sane doctrinam nobis quo pacto facile possimus cognoscere solida & bicorporea . æquinoctium nominatur q̄ descriptus circulus per ipsa dirimat ac secet hemicyclia in quibus cuncta complentur in æstiuo nãque semicirculo copia fit frugū iugis . at in hiberno sæmina & plantamina . sunt qui aliam perferant doctrinam usus ipsorum q̄ enim iquiunt sub impari sub mensuram cadunt ea masculina sunt . quæ autem sub pari sceminina . solent nãque pythagorei eiusmodi proferre rationem parem numerum uim habere secandi & passiuam . impari uero insecabilem & passioni non obnoxium & efficacem unde factum ut hic scemina & ille mas appelletur. 100. **V**TVNtur & quidẽ ordine . Sunt inquit qui non solum in totum capiant masculina & sceminina signa sed etiam in cuiuslibet generura horoscopum masculinum subiiciant atque ita continuatim uni unum apponendo . alii horizontis quadripartium ut iam prædidicimus uelut alii quoque tropica non modo in uniuersum capiunt sed quæ etiã geneseos . signum nãque ubi est luna tropicū esse recipiunt deinceps solida & bicorporea inueniunt a lunari autem signo ordiuntur ob facilem mutabilitatem facilemque lunæ motū alioqui ad uniuersalius transfert orationem non enim solum in tropicis est inuenire & masculinis alios aliam nomenclaturam intelligentes quod hoc loco sit superfluum exponere per se nãque certa sunt nomina unde sunt composita ut non egeant interpretate . alioqui ubi usus aduenerit in re iudicanda memorabimus quæ superflua nunc arbitramur. 101. **D**E COnfiguratis dodecatemoriis familiares inuicem fiunt . Iuxta institutum ubi cõpleuit signorum per se po

testatem nunc transit ad quæ ad se inuicem quæ constituuntur in figurarum inspectio-
 ne hoc autem est quod supra se facturæ promisit ubi aiebat & per se & ad se inuicem scire ex-
 pedit ut multum sit ibidem loci aduertendum nam quæ dicuntur minime obuia sunt
 quam ob rem nos ut par est aperta faciemus & descriptionem ad sensum producemus.
 Cum ergo figuræ sint quattuor dimetiens. triquetra. quadrata. sexangula. scire expedit
 ut ex tribus quibusdam causas reddiderit ex angulis & partibus & signis indicat enim
 in his harmonicas rationes cōprehensas. Inspiciamus igitur primo in cuiusmodi rō-
 nes harmonicas referre pposita tēptauerit. bina igitur maxia interualla sunt in musica
 diateffaron & diapente & ex his constans diapason. estque diateffaron i sesquitercia rō-
 ne ut diapente in sesqualtera & diapason in dupla molitur itaq; indicare per huiusmo-
 di rationes figurarum factā distributionem. indicaboq; ego ut in angulis & in partibus
 & in signis singuli quos memorauimus numeri cōprehendantur. age prius tibi indice-
 mus quot sint anguli & cuiusmodi numeriq; partiū & signorum. Caterum tum dime-
 tientis proferatur. apparet nāq; ita ex lineis duntaxat creditus. at nos postremo ex abū-
 dātia demōstrare conabimur ut dimetiēs rationes quasdam in sese comprehendit har-
 monicas ac ad alias congrue consonaq;. Constat igitur triangulum ex angulo recto
 uno & tertio partibusq;. 120. & signis quattuor. quadratum ex uno duntaxat recto & si-
 gnis tribus & partibus. 90. sexangulum ex angulo nimirum recto binarū tātum partiū
 & signis duobus & partibus. 60. Sciendum enim ut ex distributione est uideri quæ p-
 posita sunt sectum orbem maximas sectiones per dimetientes binos constituere angu-
 los. altera siquidem dictarum rectarū linearum in alteram incumbens per dimetientem
 figuram efficere ad duos angulos. scinduntur autem bini anguli a dimetiente in par-
 tes æquales quadratam figuram constituendo unum modo rectum angulū habentem
 in partes autem inæquales faciunt triquetram & sexangulam. triangulum siquidē ut
 diximus unius & tertie partis recti anguli est. at sexangula figura binarum partium tri-
 um hoc nāq; relinquitur ex recto ad binos rectos efficiendos nam si ex duobus unum
 ac tertium abstuleris. reliquum erit binatum tertiarū. collecti igitur omnes numeri ha-
 bent hoc modo. alii quidem angulorum in. $\frac{1}{3}$. in $\frac{1}{2}$. alii aut partium. 120. 90. 60. alii
 autem signorum. 4. 3. 2. inspicere igitur quemadmodū eadem spectantur differentium
 subiectorum numero. at eadem ratione singulorum quantitatem cōprehendētium.

102. DE ANgulis. In angulorum numero harmoniæ rationes cōprehenduntur dia-
 teffaron inquam & diapason unus enim ac tertius numerus trianguli anguli ad unum
 trianguli sesquiterciam custodit rationem quæ est diateffaron cōsonantiæ at unus qui
 quadrati ad sexanguli angulum qui habet bipartium sesquialteram habet rationem. ha-
 bet enim ipsum & eius dimidium qui numerus est diapente consonantiæ at is triangu-
 li qui unus & tertius ad eum qui sexanguli qui erat bipartium duplam habet rationem
 qui est diapason eodem modo & in partibus inuenies & in signis. nam. 120. numerus ip-
 sius nonaginta sesquitercius est & 90. ipsius sexaginta sesqualter & idem rursus. 120. ipsi-
 us. 90. sesqualter & iterum ipse. 120. ipsius. 60. duplus & 4. ipsius. 3. sesquitercius at 3. ipsi-
 us. 2. sesqualter & iterum. 4. ipsius. 2. duplus quod si etiam. 2. cōpares numerum qui est
 angulorum dimetientis & pariter cōcernas cōperies ipsum rationes quasdam ad alias
 custodire ut ad 3. sesqualteram. 2. custodit & ad 4. duplam & 180. partium numerum di-
 metientis considerando inuenies eodem modo pportionem custodire & 6. signorum
 comparando eis quæ ante ipsum eandem comperies consequentiam. Quod si quis co-
 gnorit quæ dicta sunt facile poterit quod dicimus intelligere quod si quis negligentius alienā
 arbitrabitur esse dictionem Δ . \square . $*$. nos certe ut pnuntiauius etiam descriptione fi-
 gurarū numeros & harmonicorū interuallo. exponemus hoc modo. 103. PRIMū fi-
 gurata. Non simpliciter neq; ut quispiam putauerit primum induxit sed duo quædam
 indicans quodq; maxima & prima habitatio figuratorum est uel etiam quod non opus ē
 arbitrari per figurationes solam esse habitationē. sunt enim aliæ post ipsam quas post
 eam dicet quandoquidē in una recta linea facit occursum. hinc scribere incipit causas
 figurationum. hincq; quæ de dimetiente exoluitur. cōpatiuntur enim inquit quæ per
 diametrum signa quæ ea unam rectam lineam colligant. licet dixerit quispiā in aliis quo-
 que figuris rectas esse lineas signa colligentes. Caterum primo quidem non unam sed

plures. deinde hæc per centrum perducitur. centrum circuli dicitur esse principium. magisq; compatibles sunt quæ per centrum ductæ utpote cōmunicantes principio unde & in angulos rectos figuras partitus est ne solum diameter rationem ad principium habeat sed etiam reliquæ figuræ audierimus autē alias quoq; causas huius ipsius quæstionis progressu orationis. sumptis autem binis maximis dimetientis aliarum quoq; consequenter scribit. expedit aut subaudire dictæ orationi quo fiat apertum quod appositum assumptis nãq; opus est inducere ut erit & aliorum causa manifesta. maximas uocauit dimetientes expedit inquit inducere ipsas & considerare portiones cum angulis. super particularia uero numerales rationes quæ insuper particularibus rationibus inspiciuntur. 104. DIMIDII ac tertii. Quoniam mentionem fecit portionū & super particularium exponit quomodo portionum. quomodo super particularium. significare autem expedit ut hoc per consonantiam intulit in portiones ut nos quoq; indicauim⁹ paulo ante & in angulis consonantiam cōpræhensam dimidii & tertii. nam dimidiū dimetientis quadratum constituit. segmina uero tria triangulum & sexangulum at tria segmina quodāmodo. duo triangulo dimidium ac tertium. ut sexangulo bipartium. sunt qui dicant sicut duas causas uult nobis reddere partitionis figurarum unam quidē ex portionibus. inquit enim secantur figuræ & maxime monadis portiones. at qui maximæ monadis portiones dimidium & tertium & bipartium ad unius quadratū. 105. IN MEDIO sumptum sesquialteri & tertii. Hoc admodum obscure enuntiatū illud nãq; in medio sumptum fecit obscurum quod autem ait est huiusmodi quadratum in medio sumptum trianguli & sexanguli constituit sesquialteram rationem & sesquitertiā quælibet enim super particularium rationum in duobus saltem consistit numeris. quia igit tres sunt figuræ & earum tres numeri necesse est unum pariter cum aliis assumere quo constituentur super particulares rationes. quadratum igitur simul sumptum utraq; ut etiam ipse dixit medium sumptum sesquitertiā & sesquialteram efficit rationem nam cum triangulo sumptum sesquitertiā facit rationem sicut cum sexangulo sesquialterā figurarum cōparationem reliquam facit atq; triangula quidem & sexangula utpote ex simili specie constituta bona esse quadrata uero & dimetientia ex contraria ui constare pugnam & repugnantiam controuersiamq; significare. 106. DE PRÆSIDENTIBUS & obtemperantibus signis itidem præsentia. Contubernia reliqua signorū exponit non solum enim familiarescunt figuris sed etiam aliis quibusdam ut fere etiam. nunc quædā est signorum familiaritas qua sunt quæ præcellāt: quædam uero obtemperant uult igitur tibi binas reddere causas unam qua omnino inter se inuicem afficiuntur. alteram uero qua alia præminent alia obtemperant. afficiuntur itaq; inuicem quod æqualibus temporibus ascendant similitudines nãq; affinitatem amant generum at ipse causam dixit qua hæc signa sunt æque ascendentia quod inquā in sin æqualibus parallelis præscribit uero in æstiuo hemicyclo sol constitutus diei faciens incrementum in reliquo autem diminutionem q̄ uenerabilior sit auctio diminutione. 107. AB EODEM utrolibet æquinoctialium signorum. Vtriuslibet intulit utpote similibus existentibus ambobus citra ullam diferentiam a quibusuis oporteat incipere quomodo nō dixit signorum sed punctorū. non oportet enim ipsum accipere signum sed punctum uelut inter arietem & pisces ut sit prima pars Arietis æqualis ascēsus piscium trigessimæ & secunda arietis uigesimæ nonæ partis piscium atq; ita uicissim reliquas in tauro quoq; contra primam partem trigessimæ aquarii aliasq; simili modo ut in fuerint æqualibus parallelis si enim æquales sunt circuli in temporibus æqualib⁹ attollentur & deferentur at circuli & signa in scendentia similiter deferentur & attollentur idque in exiguo indicatur astrolabo. 108. DE RESPECTIB⁹ & æque ualentib⁹ signis. Rursus æqlis esse ait potētia tria contubernia & affinitates unam quidem per figuram. secundam uero iuxta imperium & obedientiam ut tertiam nunc propositam quæ aspectu & obtutu est hoc autē ait accidere q̄ ex eisdem oriant⁹ punctis. nam quia in eodem sunt parallelo nempe semper ex eisdem oriendo & occidendo locis ob hoc noctes in utrouis ipsorum alterius noctibus exæquantur diesque dieb⁹ quia æqualia quoque hemicyclia sol permeat hoc qd̄ in paruo ostenditur astrolabo sunt aut hæc utraq; signorum tropicorū. nos præterire non debet in æquinoctialib⁹ esse utrisque esse descriptos orbis æquales nam qui æque

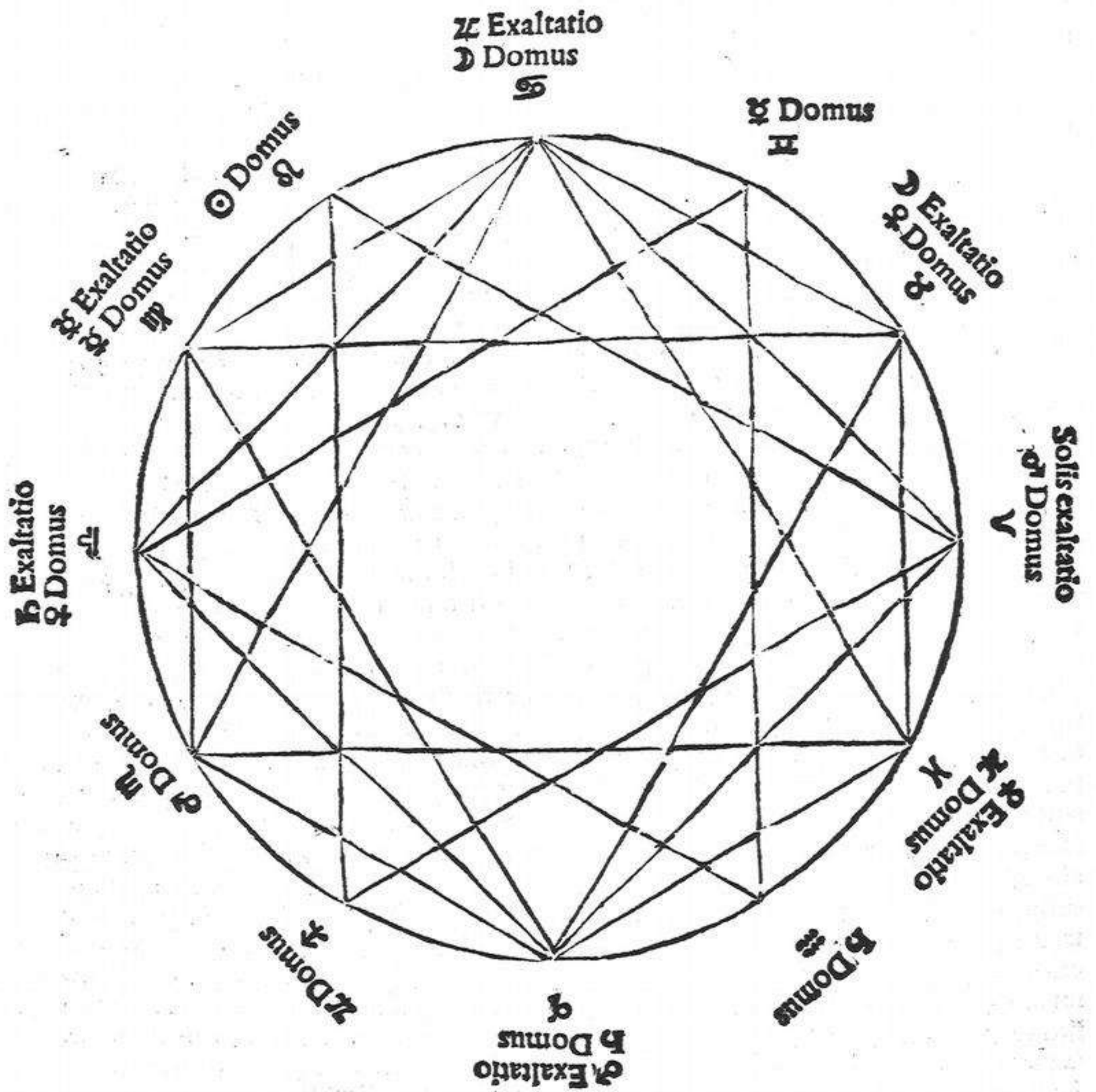
distāt æquinoctialis paralleli sunt inter se inuicē æquales nō utiq; etiā hemicyclia iam inuicē sunt æqualia qđ si sit quidē erit amboꝝ cōsensus at mō non ita in partibꝝ æquales sunt circuli at in paribus idē est circulus æqualiter necessario eadē amboꝝ Sol permeat cōspiratio igit cōsensusq; ipsis efficitur ex pluribꝝ ex uno eodēq; esse parallelo ex quo noctes noctibꝝ & dies diebꝝ adæquant & horiæa interualla sunt eadē at nomēculatura ex uno solo qđ ex eisdē locis oriant & occidant ducit nāq; ex eodē loco oriens spectari. 109. P VNctōꝝ iteꝝ punctōꝝ non signōꝝ dixit. Hoc sane in utroq; pōt dici tropicoꝝ. pōt & in utrinq; sumptis signis audiri qđ etiā sibi uult significare. 110. OB EA quæ dicta sunt. Si quidē ad ad cōspirationē spectans dicis hæc. cernere ob hæc dices sin ad nomēculaturā qđ iidem sint occasus & ortus. 111. DE In connexis. In connexa aut uocat. De conspirantibus dicēdo signis uel p figuram uel p quāpiam similitudinē nunc uult memorare ea quæ nō unā ad se inuicem hñt cōspirationē nō p figurā nō p similitudinē aliquā hæc aut inquit sunt qđ per unū uel quinq; capiunt nā per quinq; hinc est manifestū ad inæqualia nāq; capiunt qđ sit alienum nā æquilateræ sunt tales figuræ. at quæ p unū sese auertunt. 112. AC Vnius angulus cōtinent. Oportuit duo cōprehēdere si a prima parte Arietis agas rectā lineam ad cētrum & aliū a prima Tauri angulum facies tertii recti oportuit nāq; si proportionaliter opus fuit custodire mensurā non ob temperantium iplis angulorum binorum tertiorum recti esse angulum mō autem tertii erunt recti quæ est unius duntaxat signi quattuor rectis sectis in duodecim signa proportionem habebit in quolibet signo tertiu recti anguli. 113. AVT per unum aut per quinq; factorum. In uniuersum cum tradiderit ut opus sit cognoscere qualia sint signa in cōnexa quæ per unū distent a se inuicem aut per quinq;. 114. DE Domiciliis. Contubernium aut habent planetæ. Cōmemorari de per se se domicilio & ad se inuicem signorum nunc uult dicere de stellarum quam habent habitudine id quippe consona est enunciatio. Cum duodecim igitur sint signa eliguntur ex ipsis quæ magis septentrionalia ac utpote calidiora tum nāq; Sol ibi constitutus in aduerticē centro nos calefacit impensius. Inde principium constituens distributionis tribuēdoq; singulis luminaribus ad unum hemisphærium ex utroq; hemisphærio distribuit ad unum signū non iniuria neq; citra rationem sed spectando ad hæc tria ad motum ad naturæ propriam uersionem ad globi positionem ac ad figurationem bonis itellis bonam attribuendo figurationem ad luminaria at contrariis contrarium. supra nāque tibi memorauit ut figurarum aliæ quidem sunt bonæ aliæ uero malæ. septentrionalia signa Cancer & Leo sed Leo utpote masculinum Soli dedit ut Cancrum utpote fœmininum Lunæ. at ambiguetit quispiam causam quærens cur non potius Geminos Soli attribuerit. Cui occurrimus qđ Leo solidior & ualidior æstiuæ conuersionis. sed est etiam imperiosum & regium signū calidissimūq; qđ oīa familiaria & cognata sunt Soli. deinde qđ a leone est ad Capricornū usq; Soli dedit ut a Capricorno ad Cancrū usq; Lunæ. post hæc Saturno ex utroq; hemisphærio ad unum duodecim dimetientē ob sphærā primū ob naturā secundū ob frigora. n. debuit longissime a luminaribus capi ut corruptorium ad dimetientē. nam demonstrata hæc figura non bona esse & maior in circulo aliis dimetientis figura ne utiq; recta lineadepræhensa fuerit. Rursus post Saturnū Iuppiter constitutus ex utraque parte sphæræ ad lumina figuratus ac p triquetrum latus Martis existens naturæ corruptricis tertium sortitus globum Mars post Iouem excipitur per quadratū latus qđ est corruptoriū perniciosumq; ad reges uniuersitatis figuratus post uero Veneris figura sexangula figurata excipitur motum hñs cooperantē utra siqdem bina signa a sole abesse nō pōt & ne quidē ea itegre accepit ex distantia etiā signa. at Mercurii stella ob eandē cām semp uicinior nō plus signo uno abesse pōt. 115. AC Talia. Ut uidet in aceruū agere hoc & talia adiecit qđ nō sint sola enumerata sed etiā alia aliqua ut decani. lapenæ de qbus in ibi differet. Habet naturæ. Hoc est cām nā cuilibet naturæ causa ut sit obtinuit cūq; cās scribit ut habet naturæ unū qđq; enarrās. 116. DE Triangulis & q ipsōꝝ domiciliōꝝ domus. In hoc capitulo quærit primā cām p quā afficiuntur stellæ triangulus. secūdo loco cām p quā alia qđē huic alia uero illi. inuenit at cām qñ a natura stellæ masculia ac fœia exqrēdo & qñ a cohabitationē qđ ad domos oblit forte etiā aliqñ a sublimitatibꝝ. hoc. n. silet qđ necdū de sublimitatibꝝ tractarit. accipit subide ut dicat

COMMENT.

ut dicat primo simul afficitur triangulis ob æquilaterum conuenit siquidem cælestib⁹ æquale deinde q³ signifer circulus ex tribus circulis terminat ac circūpræhendit æqui- noctiali æstiuo tropico & hiberno tropico ut medium eius cōtingat locū t alii i extre- mis ad cōtactū euntes ipm terminat opus est partes toti eē cognatas unde etiā indicat cuiuslibet trianguloꝝ triū orbiū pprietates ascriptas primo qdē triangulū p Arietē Leo- nem & Sagittariū cōstituit igit diurnū est & diurnis accedit habet nāq³ domū Solē & Iouē. nā Mars est licet domū habeat non assumit ob factionē dñi igit ipsoꝝ erunt Sol & Iuppiter. Veꝝ quia Sol diei est effector ipse interdiu iperare triāgulo phibetur. 117. HABet sane uentos. Habet sane uētos hoc triangulū accurrentes. quo aut accurrentib⁹ possimus occurrere tractandū est de uentis quo & mixtiones ipsoꝝ & cōpositiones cō- mittere possimus. luminaria utpote uentoꝝ oīum dñi ipsoꝝq³ pariētes aliquos nō hnt definitos at aliæ stellæ uicinos cōplexionibus suis & factionibus uētos admiserunt. nā Iouis stella utpote tēperata septētrionalib⁹ flatibus est accōmodata ipsaq³ gignit qppe uerus aquilo utpote collocatus inter septētrionē ortūq³ tēperatus est. Saturni stella sub solanū amplexa est ob diurnā factionē nā ut iam pueniendo diximus cōtrario gaudet nō simili. ita ppemodū Martis stella africo magis gaudet flanti ab occasu ob nocturnā factionē hoc uento gaudet. Veneris stella magis austro cognata est ob cōplexiōis simi- litudinē opus est a quolibet triāgulo ex dñis domicilioꝝ stellis inquā mixtiones face- re uētoꝝ ut qa Iouis & Martis sunt domus in ipso boreolibycon dicem⁹ triangulum i aliisq³ eodē mō faciem⁹. at secundū triāgulū ex scemininis signis Tauro Virgine Capri- corno scemininū sceminis cōgruet Lunæ & Veneris: hæ nāq³ sunt q̄ ob similitudinē cō- plexionis eo gaudēt. cætera similiter hnt. & si n. etiā Saturnus domū in ipso habeat nō tamē dñatur ob factionē ut i Marte quē ante it tertiū porro masculinū ex Geminis & Libra & Aquario cōstitutū accedit Saturno & Mercurio qa domos in ipso hnt. reliquū ultimū est p Cancrū & Scorpiū & Pisces qd³ Marti deputat Soli q³ nō p primū triangu- lum in alio alio captū sit unde & noctu & interdiu iperat similiter gaudēs ob iam dictā cām. at qa in quouis triāgulo expedit aliū esse simul dñantē assumit & Venus & Luna in diurna quidē genitura Venus & in nocturna Luna causaq³ aperta est. significatu di- gnum est ut in hoc triangulo assumpsit triāguli dñatores dorothei snia ille quidem in quouis triāgulo hic aut in hoc solo causamq³ intulit. 118. ESTq³ Aries ad æquinoctia- lem ex hoc ostendit partiū ad totū cōsonantiā nā sicut totū sub tribus circulis termina- tur triangula quoq³ sub ipsis quodāmodo terminant. 119. ET Occasuum mōstri libe- rum. Ne quis dicat Martē aridū & calidum ait ipse tam et si talis nō tamen sceminescit sub occasuū humiditate p oppositionē primi uenti siquidē secundi trianguli contrariā primi positionē habent. multaq³ alia inuenies opposita in ipsis ut q³ hoc quidē masculi- nū illud uero scemininū & hoc quidē diurnū. illud uero nocturnū significare aut opor- tet ut quodlibet triangulū & tropicū est & solidum & bicorporeū leuitatisq³ ac ad unī- uersitatē consonantiæ ex hoc inspectæ. 120. PROPter Iouis factionē. Quia. n. Mercuri- us ut sæpe diximus est cū luminaribus eandē cum ipsis seriē sortitus est inuētis q³ igitur pro Mercurio Iouē assumit nempe quia factione cū eo certat. 121. Assumptus es io- lo. Solo significare opus est q³ ultimā seriē ecōtrario subegit excedentē triāguli cogna- tionē solus. n. præter oēs sortitus est triangulū at quia in quouis triāgulo secūdas ratio- nes assumit celerime has stellas tam natura q̄ factione præponit aliis. 122. DE Sublimi- tatib⁹. Quæ uocant uagarum stellæ sublimitates principia rationis causæ semper ad ualidissimum & Imperiosissimum uniuersitatis Solem facit ita igitur complexiōes stel- larum uolens inuenire ex ad Solē absentia inuenit ex illoq³ in cœpit & in domibus & i aliis ut iam didicimus nunc quoq³ de sublimitatibus sermonē habiturus non alienum orditur aut ab ipso nā Arietem inquit ei attribuerunt q³ in ipso incipiat ad septētrionē facere ascensionē & tum calor augeri humilitatē p dimetientē in Libra q³ ibi cōstitut⁹ calorē minuere incipiat declinādo ad partes australes unde Saturno natura contrario ibi sublimitatē præbet ut Ioui Cancrum utpote beneficū & septētrionalium flatuum productorem Martem relegat ad Capricornum q³ in parte australi & ad dimetientem Cancri quo benefico maleficus sit contrarius: ut etiam Saturnus per dimetientem Solis assumpsit. Veneris sublimitas Pisces adepta est ob humiditatem & uernam

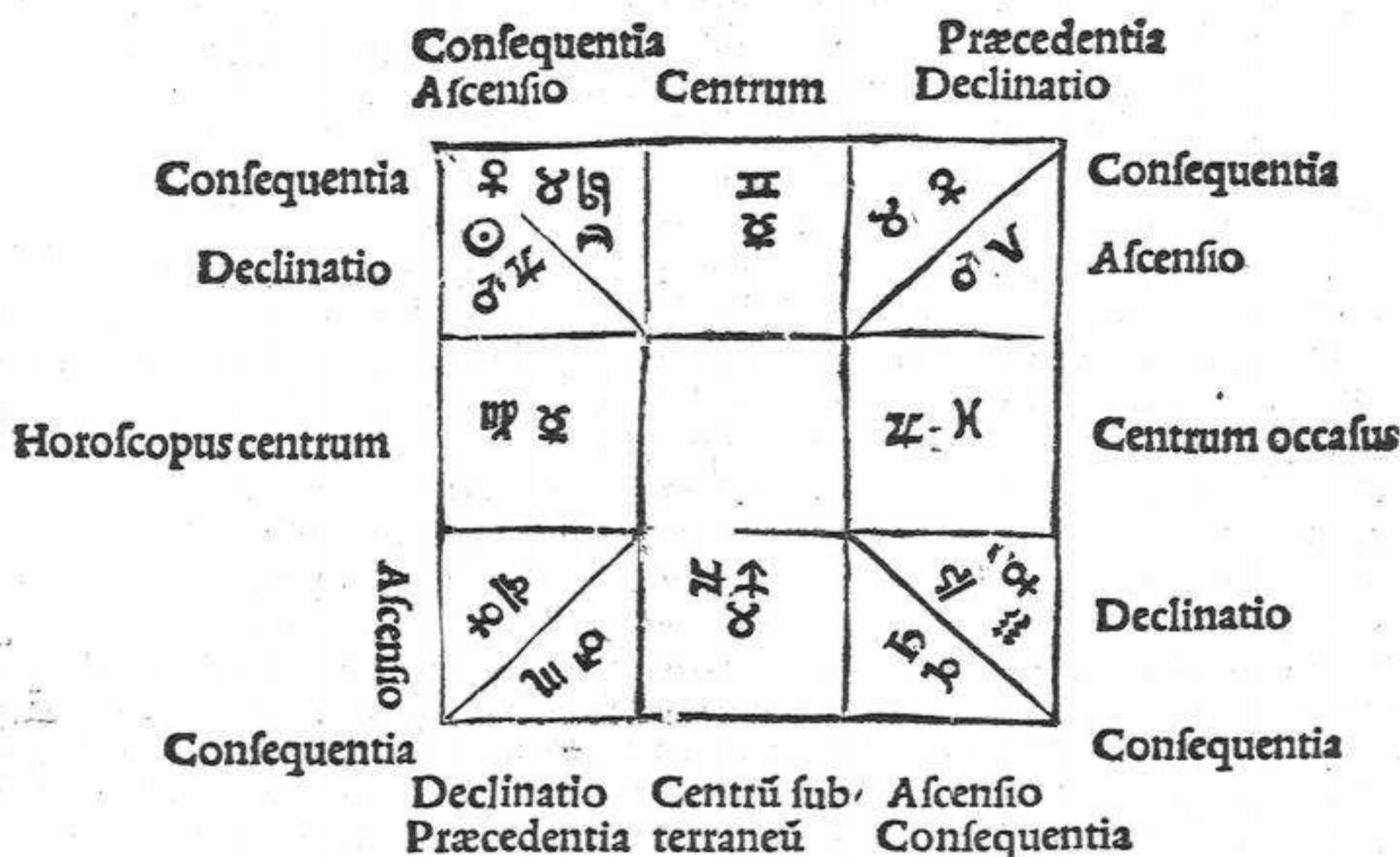
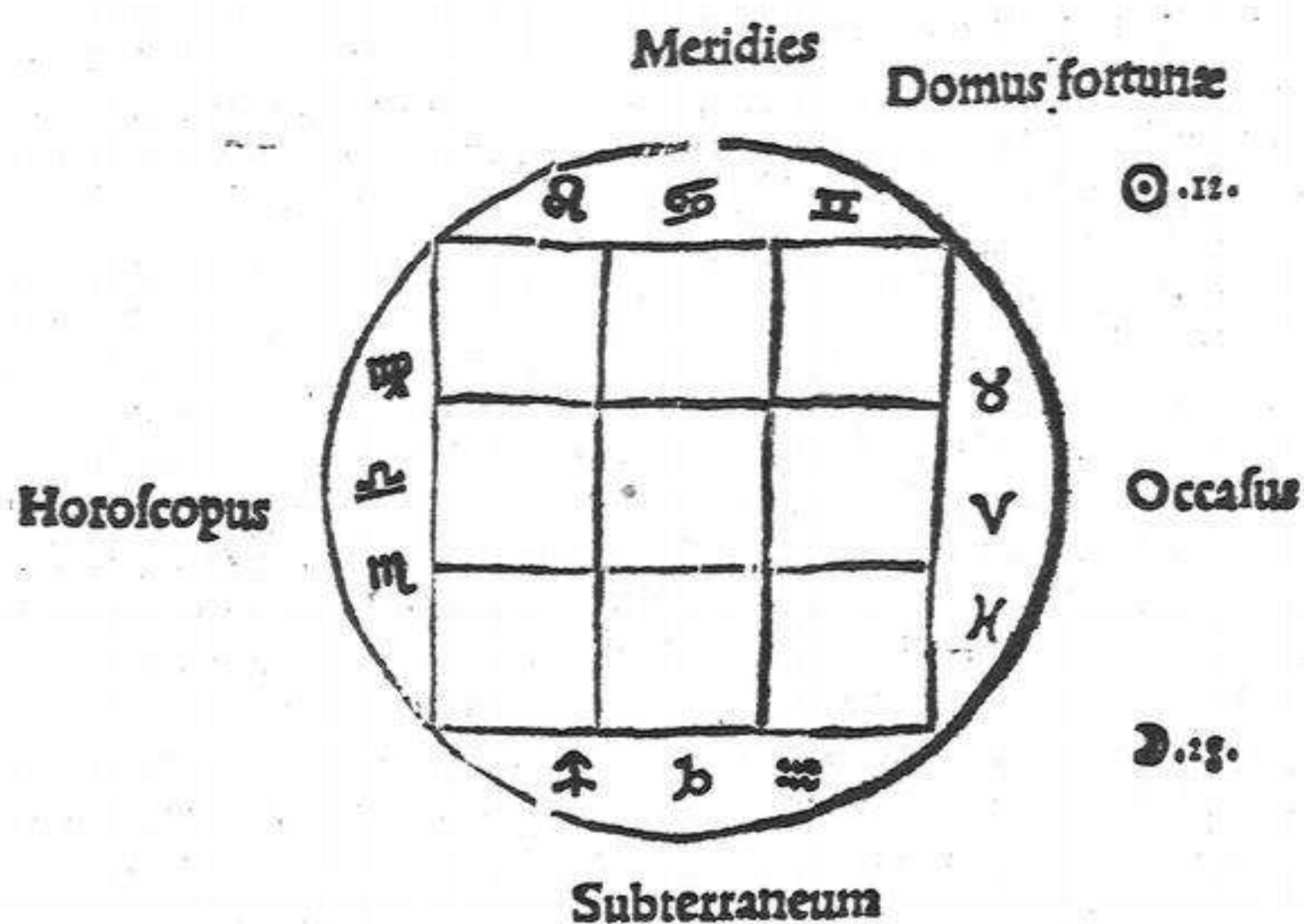
INPTGLE.QVAD.

in ipsis fieri uersionem ut Mercurii per dimetientem assumpsit signum Virginem aridum oppositumq; humido. Virgo namq; arida utpote autumno in ipso constituto. 123. QVEMadmodum & i domib⁹. Causam uult aperire unde a sublimitate per dimetientem assumpsit. dicitur sane qd eadem congruit causa etiam hic qua & in domibus dicta dictum ibi est ut dimetiente maior in circulo recta linea non inueniatur in Saturno igitur assumptis quoque aliis stellis hoc consecutum est. 124. PRIMam facit fulxionem. Et Luna inquit propius nafta est sublimitatem Arietis utpote ex coitu illic factam aiunt fieri. tum enim magis auctio proprii luminis fit cum in alio signo haec per se inuenta fuerit & non cum Sole ac uelut domos ipsorum connexas dederunt eodem modo etiam sublimitates ipsis assidentia signa attribuerunt utq; haec sint notiora apertioraq; subiectis explicabimus figuris.

DE terminis

COMMENT.

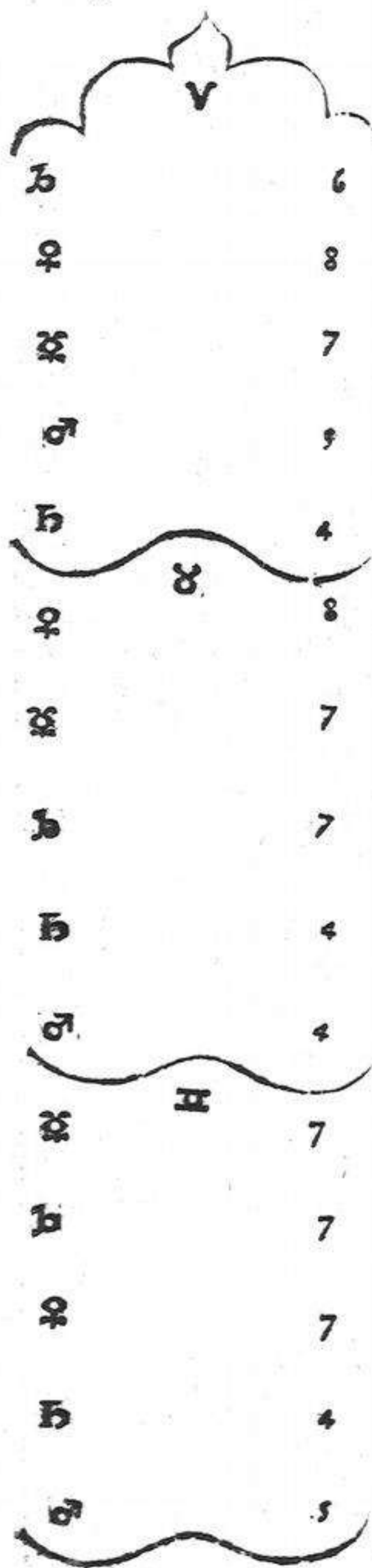

125. DE TERMINIS. At de terminis duplici maxime utuntur modo ac diuersis modis opinati sunt ueteres unde polis ex prisca unus ueteribus contradicit coarguitq; falso ab ipsis dicta ante quem binæ fuerunt sententiæ una quidem ægyptiorum quam contentiosius coarguere conatur. altera uero chaldæorum quæ cognitu perfacilis ac ad re præhensionē obuia age igitur nos quoq; secuti Ptolemæum intueamur quomodo omnino opinati sunt ægyptii de terminis deinde ita etiam redargutiones ipsorum exponemus. Hi igitur non disciplina quapiam & consequentia terminos assumpserunt. sed aliquando ad sublimitates respiciebant aliquando ad domos & quandoq; ad triangula. at oportuit sic facere ut consequens esset uoluerunt. aut unum dictorum capere in quolibet aut omnia simul in oibus quærere. Quæsierit autē quispiam causam quare in hoc signo primo terminos distribuere. hoc in hoc. Cæterum si dixerimus aut ad domum ipsius respiciendo aut ad triangulum: aut ad sublimitatem hoc modo inueniemus nos il-

lappos maiorī ambiguitatī. sit quispiam de his respondens dicendo ipsos iuxta domicilii dñatum terminos distribuere ei igitur occurremus quo pacto Mars in Ariete honore præcellit Iouem dicat alius id irridens nō ppter domos sed propter sublimitates ei occurremus quo pacto igitur Mars Ioue in Cancro præstātor. Tertius inter hos suadeat nobis credere per triangulum potius fieri audietur nimirum iste ut oportuerit in Capricorno Venetem præponendā Mercurio. Is quidē nullā habet in signo rōnem. at hæc triāguli domina est. sin insup quispiam alius dicat colligendo cuncta fieri distributionem is quoq; audiet opus fuisse in Aquario Saturnum esse quando is ita trianguli q̄ domus rōnem habet in ipso. testimonio conuincitur itaq; apud ipsos ordinis causa. cæterum nequidē quātitas distributionis seruata est neq; n. habet rōnem dicere qua huic quidē stellæ tanta dederint. at alii tāta & si quidā temptauerunt sicut in ordine & i quātitate respondere rationibus quibusdā quibus hisce utātur inuenimus inquit tempoza domiciliis iperantiū stellæ iuxta quantitatem ex oībus terminis collectā conueniētem. Primū igitur neq; ipsius causam possunt proferre id indemonstrabile neq; ppriam quantitati rōnem cōperiunt. deinde inter ipsos siquis concesserit hoc priscis scriptorib⁹ illud audierit possibile esse uniuersali terminoꝝ conseruata quantitate particulares permutare quantitates & habenti uerbi causa octo dare quinq; & contra. Ita nāq; dubiosissimam fecerimus rōnem & uniuersalē terminoꝝ custodiemus quantitatem tam & si q̄dam captiunculis utendo aiunt ad ascensionē signi temporum quantitatem referri. collecta siquidem ascensoria tēpora eandē cum terminis efficiūt quātitatē. hoc falsum. nā hæ signoꝝ differentia falsæ demonstrant linearibus demonstrationib⁹ q̄ nāq; ex falsis constant falsa sunt dicit itaq; ab ipsis Virgo & Libra in æqualibus ascendere tēporibus in. 38. $\frac{1}{3}$. & Leo & Scorpius in. 35. demonstrat contra Leo quidem & Scorpius in pluribus ascendere tēporibus q̄. 35. at ♄ & ♃ paucioribus tēporibus. Ita igitur hallucinati sunt in ascensu tēporū nā iuxta æqualem autionē apud ipsos est inuenire ascensiones signoꝝ descriptas. Capiendo nimis ascensionē Arietis & addendo tertia tertia tēpoꝝ inueniunt extra per dimetientē signoꝝ ascensiones. illincq; eadē auferendo a reliquis signis constituerint ascensoria tēpora. quæ igit ægyptioꝝ sentētia: talia: at Chaldæoꝝ simpliciora & magis cōmunia & perinde nō egent longa descriptione at ob facilitatē facile possunt recenseri. aiunt igit hi consequi opus esse trianguloꝝ dños dareq; terminos primos primo trianguli dño: secundos secundo: & tertios tertio ita in eodē triāgulo atq; adeo in sequenti in **II** ipsi quidē Saturno primo tribuūt in diurna genesi. Mercurio in nocturna & conueniet dissonātia qd̄ ab arte abest atq; doctrina cām particularis q̄titatis talē aiunt primo plura secundo & tertio acdeinceps iuxta ppositū ut ita partiant ne excedāt numeroꝝ sed terminent. 30. par es signi detur itaq; primo. 8. secundo. 7. tertio. 6. quarto. 5. quinto. 4. itaq; etiā p excessum absoluet trigessimus numerus talis igitur chaldæoꝝ artis expers terminoꝝ doctrina reliquū est iam ut iudicatā a Ptolemæo doctrinā pferamus quā se nō ait cōperisse sed a quodā rescribente absumpto adseq; pueniēte. ut uix potuerit cōperire dictū nāq; scribēdo librū manifesto chaldæoꝝ & ægyptioꝝ opiniones in unū colligens ita doctrinā confecit sublimitates nāq; cōsiderat ac domos & triangula q̄rit in signo ut hñt rōnē duas an unā: sit ne benefica stella an malefica planetæ nā si binas habeat rōnes siue beneficas siue maleficas ea pponet ob duarū rōnū fortitudinē sin ad unā hēt unū q̄rendū est utrū benefica sit altera an malefica & pponenda benefica. hoc nimis in totū custodiemus pter ♄ & ♃ nā quia ultimæ capiūtur maleficæ ob suas factiones pponent in domibus luminariū. Mars qdē in ♄ ob noctis factionem assumet at Saturnus in ♃ utpote diurnus. atq; hæc de ordine. De quātitate sciendū q̄ benefici ad. 7. partes capiunt at malefici at quinq;. Mercuri⁹ aut sex q̄ natura sit cōmunis cōem nactus est numeroꝝ medius iter beneficos & maleficos. illud quoq; ne nos prætereat q̄ si qua binas habeat rationes stella non ordine modo sed etiam quantitate præferetur augebitur namq; ei unus terminus id ipsum unum auferetur aut ab **II** aut a Saturno hi siquidem ut pote motu tardiores gaudent minori terminorum numero. Scire autem opus est ut in dominis domiciliū cognatio familiaritatur inspicitur præferetur namque exaltatio inde post id triangulum & tertio domus.

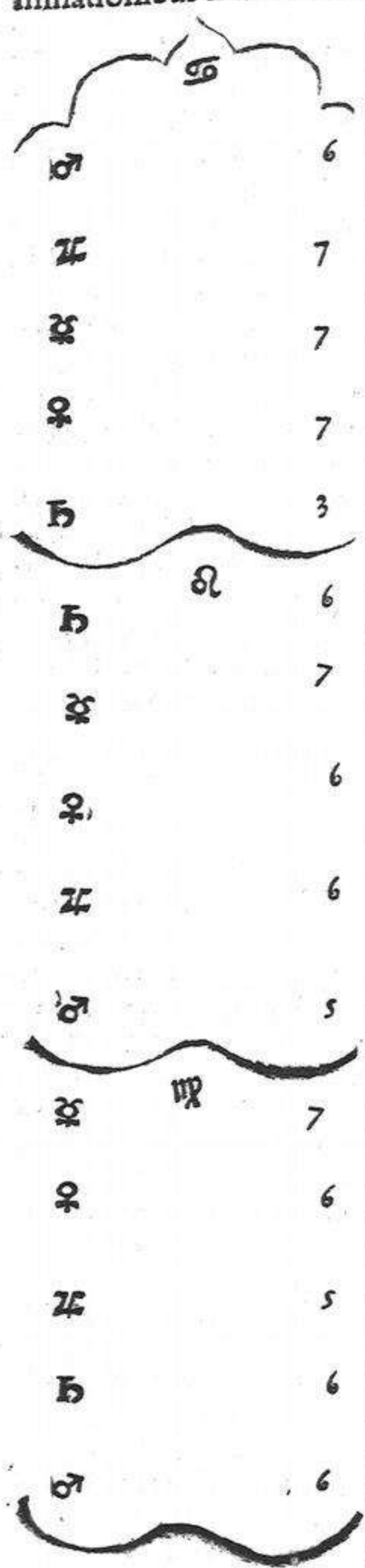
COMMENT.

quidam dicere aut q' non solum in domorum domiciliorum dominatibus esse causæ rationem: quas etiam proprias uocauit at etiam triánguloꝝ & exaltationũ. 127. **COM**muniter delatorum terminorũ. Cõmuniter inquit q' cõmune & cõmuni sententiã eorũ dem exposuerit terminos. 128. **TEM**poralia distribui. Quod quælibet stella domicilii habens imperiũ tales annos præbeat qualis est terminoꝝ quantitas. Distribui igitur dixit ueluti stellis distributis cuncta tempora ad terminoꝝ quãtitatẽ aliter ac aliter. ait utiq; subiecimus quantitatẽ terminoꝝ ita habere ut scribunt ob scribentium dignitatẽ fidei arbitratiq; sumus hæc cum causa dicta non concedet ipsis ratio in particulari quãtitate. possibile enim permutare quantitatem. Colligitur nãq; etiã hoc mō cuiusuis termini quantitas non habebunt utiq; proferre rationẽ quõ cuilibet stellæ talẽ uel talẽ tribuant quantitatẽ. 129. **COM**muni tractatu hoc est doctrina simpliciore iuxta quam per auctioneẽ æqualem ascensionẽ fecit signoꝝ. 130. **ET** Portionibus portionum utendo. Hoc difficile intellectu. dupliciter nimirum exponitur sunt. n. qui dicat cuiuslibet quantitatẽ terminoꝝ hoc est in quo uis signo ascensionẽ capi & componendo dicant conuenire uniuersam ascensionũ collectionem uniuersæ terminoꝝ collectioni & ob hoc dixit uti ipsos portionũ portionibus. Idem nãq; signũ portio est signiferi at signi portiones termini. Sunt qui dicat q' ipam cuiuslibet termini ascensionẽ capiat. at ascensionẽ duorũ signoꝝ cuiuslibet stellæ & augmentũ p climata ascensionum apponentes tantũ dixere numerũq; esse terminoꝝ ut etiã q' ex cõpositione cã ascensibiliũ cõparere tẽporũ unde p suasionẽ exponunt terminus iuxta ægyptios ac ne q's ipõꝝ dicat instans quo pacto eis nõ usus ẽ & si exponis ipse inqt exponit ob antiquoꝝ in dignã credulitatẽ eis utẽtiũ at sci re oportet in particulari quãtitate duob' modis |hallucinati sunt & citra causæ rõnẽ sola quãtitate usi sunt ueteres. 131.

EVndem habẽti p signũ ordinẽ. Hoc est triquetra familiaritatẽ. eã ut iam tibi diximus in quouis signo triángulo querũt & nõ sublimitate aut domo & ipsi comitant. 132. **PRO**fecto eiusdem trianguli duoꝝ pprioꝝ. hinc in ænigmatis modum coarguit circa terminos chaldæoꝝ errata eidem nãq; stellæ in die quidem alios præbent terminos in nocte uero alios quod dissipatũ est & minime consequens. 133. **EXEM**plari modo genesibus. Exemplares ait geneses exempli causa assumptas a priscis inueniuntur geneses terminorum colligetes geneseos temporis dominatum. 134. **CIR**ca ordinem non receptum. Hoc est circa inuentionem citra causæ rationem nam sine causa quidpiam inueniens uidetur non iuxta artem sed iuxta fortunam inuenire. 135. **VE**TERum descriptione. Particularis nãq; terminorum quantitas dissentit estq; dissona at uniuersalis consona ueteribus & dictis exemplaribus genesibus in quibus ordo ipsis familiaris custoditur quo alii quidẽ diurni alii uero nocturni. diurnus quidem præponitur at nocturnus in eo qui Lunæ duobus modis a natura nãq; uult prius distributionem facere atque a signorũ familiaritate permutat enim ipsi quantitatẽ numerum ut mox ut noris ait. 134. **Q**VIBus etiam adhærent puncta. In libello inquit attrito absumptoque earum appositione stellarum plures habentium rationes inhærebant puncta indicantia uidelicet hoc ipsum ut additio his ipsis facta est. 135. **A**Vferuntur quæ additæ

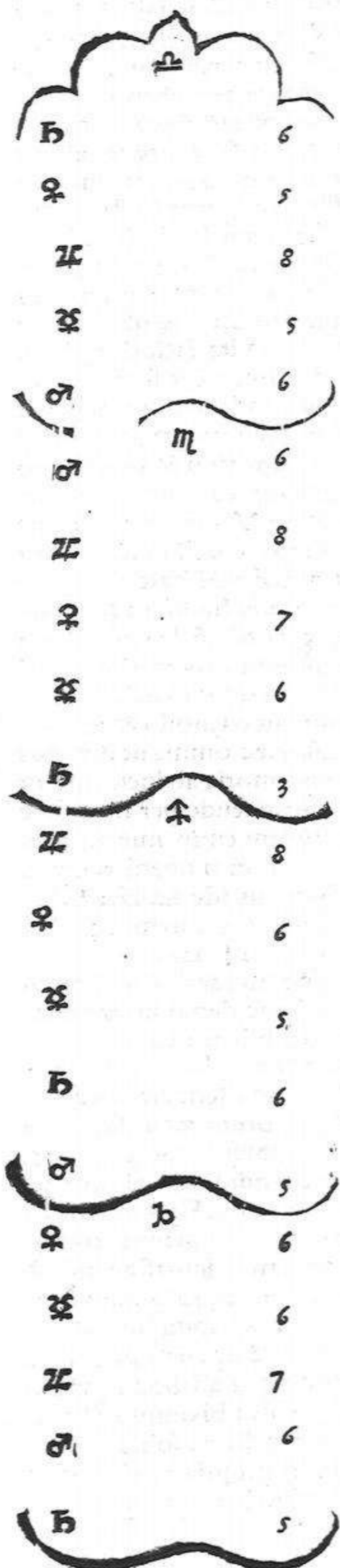
vult tibi ostendere disciplinā qua possis dinoscere ex quo auferre oporteat quali porro addere. aufert igitur a Saturno & Ioue ut plurimum q̄ sint motu tardi magis ipsi ablatione gaudent q̄ minimum locū pluri tempore permeent. adiecit aut ut plurimum q̄ nō semp a Saturno & Ioue fiat ablatio. est siq̄dem q̄n & a Venere & Marte cū plures rōnes habuerit Saturnus & Iuppiter in eodē signo. tum demū ablatio a Venere ubi est. illud quoq̄ sciendū est qui prima ablatio iam ut plurimū sumptæ sit stellæ. his igit̄ determinationibus multā euidentiæ rōnem fecim⁹ uniuersalē disciplinā ad particularia exercendo & in singulis cās demonstrādo. occurrit nāq̄ doctrinæ uniuersali disciplina particularis. ponat̄ igit̄ Aries i hoc

quæro q̄ habeant rōnes inuenio nāq̄ Martē & Iouem. hic siq̄dem domiciliū hēt ille uero triangulū at q̄a beneficus ē ♄ & triangulū hēt p̄stantius igit̄ habet domicilio ipse primus assumet. q̄ro aut̄ q̄s habeat in Tauro rōnes & inuenio uenerē binas h̄re rōnes triāguli & domicili assuget̄ secundum. & apponet̄ ei una a qb⁹ iam accepit Iuppiter & hēbit in Ariete Iuppiter q̄dem. 6. at Venus. 8. Rursus eadē doctrinā utendo puenio ad ♊ in quo q̄ro q̄ habeat rōnē & inuenio Mercuriū. addo utpote habēte binas rōnes doq̄ ei partes. 7. unā a Saturno capiēdo inde redeo itē ad ♋ neq̄ sane est trinū signū excedere. ita nāq̄ iubet fieri inquisitionē q̄ uniuersales ānuæ horæ iuxta hūc definitæ sint nūer. Cōperio igit̄ Martē h̄re rōnem doq̄ ei partes q̄nq̄ & Saturno reliquo habētiq̄ triangulū in trinis signis reliquas ad complēdas. 30. partes. 4. absoluto igit̄ Ariete uenio ad Taurū capioq̄ p̄ Ariete Taurū ad ♌ usquequo signoꝝ trinitas seruet̄ ob iam dictā cām. Quæro igit̄ a Tauro incipiēs q̄s in ipso habeat rōnes & inuenio Venerē ut iam dictū est doq̄ ip̄i partes. 8. inde ad geminos ueniēs inuenio Mercuriū ipsum quoq̄ binas h̄ntem rōnes domus & triāguli tribuo igit̄ ip̄i partes. 7. tertio ad Cancrū inuenio q̄ exaltationē h̄ntē q̄d p̄ponit̄ domui & triāgulo do igit̄ ip̄i partes. 7. q̄a igit̄ unū q̄dem hēt rōnē nō utiq̄ qualēcunq̄ sed q̄ has p̄cedit neq̄ aufero neq̄ addo ei sed ei deputatas p̄beo partes. 7. inde resoluo itē & inuenio in ♋ rōnē h̄ntem ♄ triangulū tribuoq̄ ei partes. 4. & ultimo ♃ partes. 4. q̄ & ipse in ♄ triquetrus est dñs at ablationes ex ♄ & ♃ facio & ad. 4. ipsis tribuo partes nā a ♄ solo nō abstuli q̄ prorsus exptē familiaritatis nō habeat ad trina signa. nā in altera trinitate signoꝝ cū nullā hēt familiaritatē ex ipso solo ablationē facio sicut & in ♄ Implēdo aut̄ ♃ uenio ad geminos & capio p̄ Tauro ♋ expedit aut̄ admonere ut p̄ cōpleto altē illius uice capimus doq̄ ♃ rōnes h̄nti binas in ip̄is partes. 7. domus & Δ inde mox ad ♄ & inuenio Venerē h̄ntē triangulū Iouē uero exaltationē tribuo igit̄ Ioui partes. 7. & ♀ septē inde ad ♌ uenies inuenio ♄. solū h̄ntem triangulū. at iā accepit resolūdo igit̄ uenio ad geminos & inuenio Δ. ♄ doq̄ ei ptes. 4. & ♃. 5. deinde triangulū hēt in ♄. Rursus ad ♄ ueniens trāseo & inuenio ♃ binas habentē rōnes Δ & humilitatis tribuoq̄ ei partes. 6. inuēta sane cā est ob quā ♃ q̄dē in ♄ ♄ aut̄ in ♌ inde in ♌ post existente q̄ro & inuenio ♄ triquetrū dñm doq̄ ei partes. 7. nō n. erat possibile ex ipso capere ♄ factā ♃ additionē & exaltationē & triāgulū h̄ndo in trina signoꝝ collectione Iouis triāgulū enim in ♌ i can

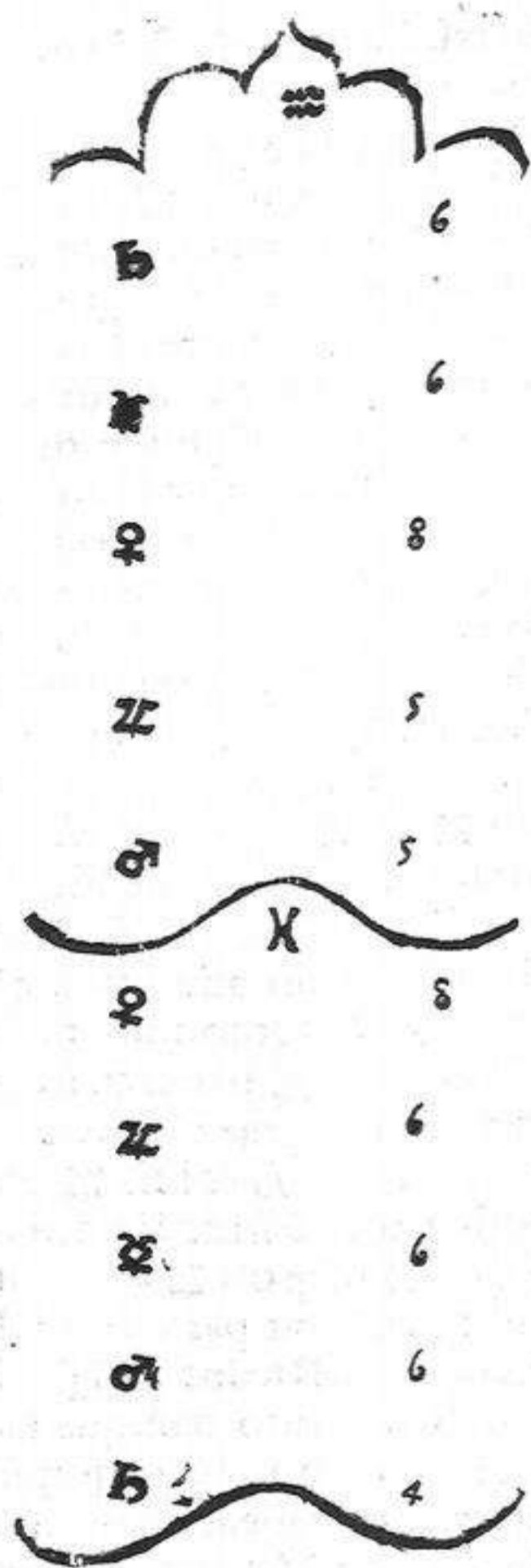
cro aut̄ exaltationē & in Virgine Mercuriū inueni binas h̄ntē rōnes. ordino igit̄ post ♄ tribuendo ei

COMMENT.

tribuendo ei partes.7. Rursus resoluens in ♄ ♀ do partes.7. ob Δ & reliquas tris partes attributo ♄ nullā habenti rationem in trino signo eoque ad ♄ & ♄ do partes.6.& Mercurio.7. ob ♃ inde ♀ partes.6.& ♃ partes.6.& Marti reliquas. relicta ē igitur a ♀ pars una propter humilitatem ipsius in ♃. Rursus transiens ad uirginem tribuo Mercurio partes.7. & Veneri partes.6. propter additionem ♄ & ♃: Nam ♄ & exaltationem habet in ♄ & triangulum at ♃. in ♄ & domum & triangulum. quia igitur Iuppiter nullam rationem habet in ipsa signi trinitate ex ipso maiorem facio ablationem dando ei partes.5. ♄ dando prius partes.6. ob ♄ Marti postremo partes.6. ob ♄ tribuo cōplendo uirginem uenio ad libram & inuenio Saturnum & exaltationem. & triangulum habentem; do igitur ei partes.6. & ♀. Δ habenti in ♄ partes.5. fit enim ex ipsa ablatio. apponimus igitur partem unam & in ♄ & ♃ & ♃. nam ♃ ob ♀ capit partes.8. in Sagittario & domo & Δ dominatu inde resoluendo inuenio ♃ Δ habere rationem doque ei partes.5. & ♃ reliquas rursus tribuo in ♄.8. primo cum additione ♃ do partes.6. domino existenti & Δ & domo. inde mox ♄ partes.8. at ♀ triangulum habenti in ♃ partes.7. inde ♃ præstruitur enim relicto malefico cōgrue ei partes.6. dantur & reliquæ partes 3. relicta stellæ ♄ & i ♃ ♃ primum propter domum & Δ do partes.8. inde ♀ partes.6. ex ipsa namque additio ♃ facta ♄ nāq; ob ♃ admittit & non dat ♃ ob ♀ habens in ♄ Δ capit partes.5. post hūc ♄ partes.6. & ♃ reliquas.5. partes Rursus ad ♃ trāsiens inuenio Δ ♀ doq; ei partes.6. additio namque facta. ♃. ob propriam exaltationem quæ in ♃ fit q; ipse præcellit inde ♃ præbeo partes.6. q; habeat triangulū in sequenti signo tamen ♄ dominantis V. partes.7. at ♃ recurrendo in ♃ partes.6. & ♄ reliquas partes.5. non enim fit ex ipso ablatio q; multas habeat rationes in trinitate signi. De uenio hinc ad ♄ ♄ præpono & primū præbeo ordinem dando partes.6. inde post ipsam Mercurii stellæ partes.6. q; & ipse habeat Δ & ♀ addo partes.8. q; sublimitatē habeat & Δ i * * ide tertiū ♃ partes.5. ex ipso namque fit additio ♄ & ♀. postremo ♃ præbeo reliquas.5. partes; denique ad ♄ ueniens inuenio ♀ dominam existentem Δ & exaltationis doque ei partes 8. auferendo Ioui sequenti præbeo q; triangulum habeat in V partes.6. tertio ♃ is namque maleficis præponitur partes.6. post ipsum autem ♃ præbeo partes.6. q; Δ & domicilium adeptus sit in signi trinitate postremo ♄ reliquas partes.4. hæc nimirum hoc pacto expressa sunt quæ ut sint euidentiora descriptione supra expressimus particularem ipsorum & uniuersalem quantitatem compariesque collectionem terminorum cuiuslibet * colligendo antiquorum tractatum sententias. 136. DEDO decatemoriis. Distribuerunt autem quidam & in hæc in super optimus est magister. qui non solum uera & emenda præcepta tradit sed etiam falsa coarguendo quæ diuel.

IN PTOLE. QVAD.

lere in cassum mentem iuuenilem possint. talis igitur & ptolemæus inter minorum doctrina excelluit coarguendo quæ falso ab ægyptiis fuerant existimata: & nunc quoq; uult alia ipsorum dogmata repræhendere quæ inanem spectant gloriam. nam posteaq; signa distribuit in terminos erant apud ægyptios factiones tenuiores quæq; 12. partium & unipartium quas aperit nequis censet negligentia omisisse scribit coarguens frustra. Compertas inanis lactantiæ causa solum Perspectas. suere apud ipsos huiusmodi dodecatemoria quamlibet partem quam habuit * multiplicarunt in. 12. numerum & cuilibet signo præbuerunt partes. 30. & ubi cessarit illud esse dixere dodecatemorion ita facit dorotheus at ipse non in. 12. facit sed ait sed cuilibet signo partes præbuit 2 1/2 & ubi cessauit illud dodecatemorion dixit id sane dorotheus bina namq; dimidia proportionem habent cū: 30. numero. duo enim ad duo & decem ratio cinantibus nobis erit. 24. numerus. cum autem conueniunt assumptæ sunt tres partes in V quas ait dorotheus & iuxta ptolemeum. 2 1/2 quod est partium. 6. & idem ex ambabus erit doctrinis. 137. **DE SOLI** partia quæ monomœria noīatur. At monomœria huiusmodi qdam erant partes quas ceperunt & per ordinē deinceps signorum ac per ordinem dominorum domicili cuiusuis stellæ unum præbuere queniadmodum chaldei ordinem Δ sequuti terminos diuiserūt eo modo & ægyptiī in monomeriis quia igitur eiciūt hæc omnia ut diximus q̄ inanis lactantiæ uocarūt dodecatemoria ab incidente in partitionem. 30. partes signi distribuendo per. 12. dedere cuilibet signo. 2 1/2 partes tantūdem enim inuenitur. 12. ueteres autem alii p̄ter duodenarium numerū. 5. partes multiplicabant q̄ cum 2 1/2 partibus idē sit. nā. 2 1/2 . par

tiū collectū cōpone numerum conficis. 30. dodecatemorii atq; dodecatemorium si mul illisit & demonstrauit ut in tenuiora secando hoc est partes 2 1/2 tantūdem inuenitur duodecimum portinois quod ueteres quia apertius in duodecim numerum multiplicabant. 138. **NEQVE** persuasibile neque naturale. Hinc demonstrare incipit falsa esse omnia quæ ab ægyptus probata sunt neque credibilem neque naturalem habent rationem. hoc est neq; ueram neq; falsam at habens quidpiam qd̄ uideat 139. **QVIA** naturas. Non uult quidpiā modo intra dodecatemoria scribere sed a miscet ei necessaria p̄ceptumculū q̄ est huius modi principia cunctorum ait in signifero inspectorum aut a tropicis fieri oportere aut ab ægnoctiis causamq; deinceps scribit. Cuncta enim inquit prius demonstratorum ad hæc spectando reddidimus. alioq; ueteres his astipulantur principiis. 140. **ALIORUM** namq; principiorum. Hinc manifesto conuincuntur qui dodecatemoria nouere si igitur V dodecatemorium inuenimus in ♄ cadens aut utimur ipso aut non utimur. si igitur non utemur superflue assumptum erat sin utemur neutiq; arictis potestatem capiemus ipso a principio sumpto de facibus & faculis talibusq; .141. **CVM** protulerit familiaritates & habitudines stellarum ad signa inspectas uult nunc cunctorum q̄ dicta sunt facere discretionem quia non semper familiaritatem unam & habitudinem habet hæc stella ad hoc signum. Sed est quando binas & plures adepta sit familiaritates uult de his tibi omnibus differere. Ac tibi dicere que sit faciei proprietates quid sit in suis esse faculis ac soliis quid sit simpliciter gaudere hos in hocce loco compertos. Faciei igitur proprietates dicitur ut pleriq; aiunt. Cū inuenti fuerint in suis signis in luminaria asseruātes a principio suorū

domicilioꝝ figurationē non ad Solē modo: sed etiā ad Lunam in exemplo aut est id manifestum ut si Venus inueniatur in ♀ at ☉ in ♋. & luna in ☾ in tali namq; figura non solū in sua Venus domo inuenitur sed etiā per sexangulā figurā ad luminaria figurata matutinaq; ad Lunam ut uespertina ad Solem hoc nāq; est faciens i primis faciei proprietatē. In suis aut faculis esse dicuntur cū non solū proprietatē habēt faciei sed & in suis inueniuntur triangulis aut etiā terminis ac exaltationibus tum enim in oibus fere rationibus familiares facti in signo faculari ac splēdescere dicunt potestatibus. At in solio esse cū non omnia ut in faculis sunt consecuti sed minus ipse quidē Ptolemæus differentiā faculæ & solii obtulit uerū non aperiemus. nā ex translatione principū solii hæc nomina translata sunt. Siquidē lampene quā faculam diximus sedes uocitata argentea ac sublimis in qua Princeps residens splendidior apparet. thronus hoc est soliiū prædicto inferior & materia confectū lignea ita nimirū stellæ quoq; iuxta horū differentiā nominatæ sunt dicuntur his gaudere omnibus cū in alienis inuectæ fuerit domiciliis non usq; quaq; alienæ fuerint a locis sed cōmunicarint factione ut cū ♀ uerbi causa in domo ♂ inuectæ fuerit & e contrario ♂ in domo ♀ nam nisi ita inueniantur gaudere non dicuntur. 142. ALIam uero quandam naturam mixtā. Ne quis hallucinetur quæ in alienis domibus & perfactionem mala est & malæ figuræ ait mixtam aliquam in talibus inueniri non simplicē neq; talem qualis iam demonstratoꝝ quē solus artifex noffet. dicit uero de talibus oibus in eis quæ sequuntur. 143. DE ATTactibus & defluuiis in totū quidē attingere dicuntur. Dicendo signoꝝ per se potestates ac stellæ inde etiā familiaritates quas ad se inuicem habent signa & stellæ ad id quod relictū est uult memorare ut stellæ ad se inuicem familiariscūt per attactus & defluuia. in totū igitur inquit quæ adducit attingere perhibetur præcedentē præcedens aut defluere. at non hoc simpliciter nec utcūq; audire oportet uim defluuii præcedens stella cū non multo interuallo absuerit a sequenti stella & tum assequitur potestatē attactus stella sequens cū non plurima interuenerit distantia id multū & parū non idem est in omnibus stellis siquidē in motu tardus ut ♄ et ♃ ad attactū & si plus uel minus interuallum idoneū ad defluuiū stellæ nequaq; in totū nāq; motu celeres cōprehendūt motu tardos & confestim absunt. at motu tardi neq; cōprehendunt neq; absistunt perinde licet defluant 2 uel 3 uel quinq; partes dicendum est ipsos in eisdem esse attactibus. at qui attactus duplex esse perhibetur unus quidem corpore cū in eodem signo alteri aut figura cū indifferētibus fuerint stellæ locis figurantur sane ad se inuicem iuxta quampiam dictæ figurationū. sciendū aut est ut in per figurā attactibus simplicem quendā esse modum at in eis quæ corpore duplex est modus nā tum per latitudinē dicuntur stelle attingere & defluere. Sol namq; sub signifero permeans in mediis signoꝝ orbē facit articulis qui latitudine signiferū secant in septentrionalē & australem partē. euenit itaq; stellā attingere hoc sidus per longitudinē neutiq; per latitudinē sed separari a solari unum quidē sub australi alterū aut sub septentrionali & in eodē signo existentes cum autem per figurā contingerit id non potest euenire q̄ neutiq; p̄ medios articulos i ambobus sit signis deinde etiā aliud quidpiam p̄ illo inspiciatur radios figuratoꝝ in terrā delatos contigi inuicē & cōmisceri. hactenus igitur primū cōpleuit librū post utpote i ordine perorationis subiicit quoddā utilissimū capitulū. docet namq; quādo ualidissimæ sint stellæ quādo imbecillæ. Contingit aut hoc aut a figuris circa Solem aut ad horizontē orientales nāq; & præpositæ sunt ualidiores at occidua & abductæ imbecilliores. mediū quoq; cælū nactæ aut orientes sunt ualidæ ut sub terra & occidentes imbecillæ. hæc consequitur alia non ingrata præceptio locoꝝ discretio utpote corolarii uicem obtinens. noris in hac dictione quēadmodum primo quidē mediū cælū deinde oriens tertio subterraneus & quarto occidens & consequenter ascensiones primus est locus cœli medii secundus horoscopi tertius subterraneus quartus occiduus ait etiam q̄ locū extremū ordine tamen bonū q̄ triangulum sit horoscopi dextrūq; triagulum atq; in his primū uolumen absoluit totius constructionis negotiū. 144. QVAtenus non longū sit intermediū ipsoꝝ interuallū. Ne una quidē sit in 30 partibus signi altera uero in prima sed minimū a 13 partibus & ad naturas stellæ tam tarde motæ q̄ celerantiū ut nos in prima inspectione percurrimus. 145. QVAE ad partes. Idest illos duntaxat opus est cōsiderare attactus q̄ ad eandē partē signiferi inspiciant an sint septē

trionales an australes inspiciantur ac ne unus quidem sit septentrionalis alter autem in parte circuli australi. 146. EX HIS omnibus. Ex omnibus enim quæ dicta sunt colligitur ut quantitatem quæ per uim stellarum ex iam demonstratis cognoscimus qua discimus utrum boni sint an mali potestate quale namque id uult indicare utrum ualidiores sint an imbeciliores non ex his sed quæ deinceps subditurus est. 147. ET MAGIS in oriente Quia dixit communiter ascendunt ne quis ex hoc opinetur ipsum dicere eiusdem esse ordinis secundum & octauum locum subiungit secundum meliorem medii cœli non ad nos sed ad antipodas hoc uel aliter quoquomodo figurantur inquit p 7. & per. 9. locum. 148. DE SIGNIS significantibus amores & cupiditates. Signa explicantia amatorias concupiscentias sunt ν δ Ω Υ χ at Δ & \uparrow significant quidem talia sed minus illis: sunt autem partes significantes amatorias concupiscentias quas in sequenti inuenies uolumine. si ergo in uno horum signorum Luna fuerit & figuratur Venere aut Υ uel defluat ab hoc uno & alterum attingat Υ quidem significat passionem gaudibundam at Mars coitus additamentum quod si contingat Luna solē post susceptionem existēs in uno iam dictorum signorum ostendit auellere & excipere uirum mulierem æque talem concubitum si Luna sit in signis discriminatis nempe Π Δ Υ ostendit ancillam & amasiam habere uirum & mulierem ad se inuicem. quod si Υ sit in horoscopo ostendit additamentum gaudii & amasiam at aquosa signa significant liberorum genituram multam si in ipsis Luna cœperta sit: & genituram marium significat. ν ν Δ \uparrow Υ contingendo β aut δ contingente β hæc cum ita habeant si horoscopus fuerit signum masculinum & Sol eius similiter confirmarit marium genituram si a genitura ipsorum significatur pædopeia. Luna Solem attingens additionem amoris significat: at Υ additionem gaudii & alacritatis. sed δ accusationem unius in alium ob consuetudinem & δ probescit erit consuetudinum finis bonus si improbecit malus. si attingat β conicitur ad liberorum procreationem significatque mulieris occasiones copulæ cum uiro in iudicium cadentis si Υ attingat exclusa Venere significat tumultus si β significat refrigerationem impedimentumque coitus.

GEORGII VALLÆ Placentini Enarratio in Ptolemæi apotelesmatum uolumen secundum. Distributiones uniuersalis considerationis.

m Axime præcipua cunctorum in tabulis expositorum cuncta introductoria præcepta cuiusmodi in tabulis quoque memorare contigit: iam quæ reliqua sunt uult memorare apotelesmatum. 1. CONSIDERARE. Consideratio est Ptolemæi in hoc secundo libro uniuersalia scribendi apotelesmata memorabit aut tibi ipse quoque in exordiis intentionem ordinemque præceptorum quo ei utendum est. atquo possimus dictionem cōsequi age nos quoque ex diuisione uideamus qualem demum possit cōsequi præceptionem. per astronomiam igitur præfagii unum est circa stellarum motum. alterum autem circa actionem astronomicum in quam præfagii sit unum quidem circa actionem factibile alterum quod in medium prodeat id nempe factibile bifariam distribuitur in tabulare & apotelesmaticum. tabulare autem in stellarum & signorum per ipsas & ad inuicem secatur habitudines. at apotelesmaticum in uniuersale & particulare pronuntians namque fore aut per omnes gentes & ciuitas præfagit aut in quempiam hominem sed rursus particulare experti sectionis est. desinit namque sectionis experti sed uniuersale secatur in causas particulares & uniuersales. circuustantiæ siquidem prouenientes gentibus aut ex uniuersalibus causis proueniunt aut ex particularibus igitur cuncta præit pars tabularis id namque cum materia uidetur habere proportionem. possibile autem non est quæ eueniant circa materiam nosse non præsciscendo materiam quæ nam sit. Iure igitur præoccupauit de parte tabulari dicere Ptolemæus sequitur porro factibile huiusque uniuersale. semper namque consueuit præire particulare utpote ualidius quod potest ad se particulare conuerrere. Non dubium autem quin uniuersales causæ magis particularia antecedant eisdem rationibus. 2. SI AVTEM hæc ita habent. Consequenter Ptolemæus dicens de tabularibus artis præceptionibus nunc de apotelesmaticis uicissim differere uult. ob hoc namque cuncta ista nobis descripta sunt quemadmodum ex distributione demonstrauimus. par est ut prior doctrina antecedat. dominatissima dixit ob falso ab aliis existimata ut paulo ante memorata ægyptiorum dogmata. 3. IVXTA naturale. Hoc est artificiose & non

COMMENT.

absq; rōne & ut succisui. 4. **PER** maiores. Nō dixit hinc alteꝝ qdē ualidiꝝ quicq; sed unū qdē sub maiore fit cā alteꝝ uero sub minore. cōmuni nāq; notione creditur ualidiꝝ or causa minorem & imbecilioreꝝ superare. 5. **ET** **STELLARUM** ad singula. Si inquit uelimus inuenire causas mutationū eorum quæ uniuersalia fiunt. hæ ex inclinationibus familiaritatis ad stellas de inclinationibus scribere necesse est ut ad signa ac stellas familiaritatem habent. 6. **ET** **EORUM** quæ in familiaribus partibus. Non solū inquit de inclinationibus dicemus sed etiā de eclipsibus hoc est de defectibus aduenientibus in partibus climatū hoc ē ī ciuitatibꝝ uel locis aliq;bus. 7. **IUXTA** uagas. Quia dixit q; iuxta stellas tales uel tales motꝝ fiūt mutatiōes ī cūctis nationibꝝ ait ut in luminaribꝝ cōtingāt ut ī aliis stellis q; lumina qdē p eclipticos coitus faciunt mutatiōes. uagæ aut aliæ circa ortus & ut plurimū circa stationes. 8. **CORPORALITER**: Sunt nāq; hæ æternæ iuxta stellarum familiaritatē intulit tamen fere q; in uniuersum potest ipse dicere & ostendere ut plurimum necesse igitur ut in nationibus inueniantur cōmunitates quædā non utiq; omnino effugerunt uniuersæ gētis proprietatē. 9. **DE** **GENTILIBUS** propriis differentiis. Gentiles proprias differentias ut ī exordio cōmemorandū esse diximus nūc tradere in animo est. erat aut nobis pronuntiatū de corporali proprio modo tradere cursim gentiū uniuersalia. Quo igitur possimus iterū quæ dicta sunt colligere talibus sermonibus uti nobis necesse est. habitationes sunt sub parallelis. singulæq; per ipsā descriptū habent parallelum. habet porro quælibet centrū ad uerticem iuumq; finientem quem uoce græca dicimus horizontē a prospectu descriptū hemisphæriū quouis modo: sicut enim in uniuersitate uisus noster determinat finientem hoc apparēs hemisphærium separans ab occulto eodem modo & hic uisus admittit proportionē nouit igitur hominem instantē aliquo. in loco descripto ab horizonte is igitur locus est centrū finientis necnon rectā lineā quampiam hominis sublatā in cœlū usq;. terminus igitur qui regionis ad uerticē centrū est describit igitur parallelū per ipsum. & agito per planum descriptū omnesq; per planū productum parallelos regiones illæ sub uno esse dicuntur parallelo. horarum itaq; differentia per parallelos inueniūtur eo q; aliæ quidē magis orientales aliæ uero magis occidua cōtingit sub eodē esse parallelo: quæ aliæ magis ad ortū aliæ magis ad occasum aliæ porro magis australes aliæ magis septentrionales. quippe q; parallelis distinguunt indica regio a scythica alius siquidē est parallelus magis australis & alius magis septentrionalis Sol semper indicat ad uerticē centrum obliquatur siquidē signifer ad magis australia magisq; illis appropinquat. quorū facies æstum ingentē attestantur sed quid ego facies dico ubi stirpes & animalia circumfusi aeris facile ignea ostendunt cōplexionē necnon stirpium foetus. piper & caryophyllū quæq; sunt huiusmodi at scythia plurimū a solis centro ad uerticem distat unde & prædictis omnia habet contraria at qui in medio ii ægyptii sunt & syrii asianiq; temperati utpote in medio duorū positi distemperatoꝝ extremorū. quocirca agrestes non sunt gentes ac feræ sed expositæ facilesq; ac rationales. cum aliæ ob distemperantiā atrocitatem immanitatemq; sint consequutæ. his morum facilitas obtemperatum & benignū cœlum. 10. **ET** **ANGULOS** uniuersos. Quæ namq; regiones nō differunt parallelis differunt angulis nempe orientali & occiduo sunt & huiusmodi obliquæ dispositæ quæ inter septentrionem & æquinoctialem angulos nāq; de more ortū & occasum uocat ut supra quoq; didicimus. 11. **SUB** ecliptica. Differentia namq; regionū non per se expositione gignunt sed per accidens. præcipua aut ac maxima causa est solis distantia atq; propinquitas quas habitudines uocitauit Ptolemæus nā positio accedere propius facit & abesse magis solem. Solis aut calliditas est taliter uel taliter habitantiū disposita corpora. recte nimirum in causa esse signiferum dixit quando quidē per ipsum sol mouet censetq; solem necnon signiferum causam esse. 12. **IN** **VNO** septentrionaliū quadripartitoꝝ existentiū. Oceanus tanq; finiens terræ uniuersæ esse existimat secans terram in partes binas supernā & infernam. dispescitur ab æquinoctiali in partes binas septentrionalem & australem in quatuor quoq; dispesci partes inuenitur australes binas q; sunt antipodū & totidem septentrionales. 13. **ET** **MORIBUS** ut plurimū agrestes. Nam distemperantia in causa est immanitatis ipsoꝝ. inueniuntur enim omnino in mitibus truces & in agrestibus lenis ingenii at inspiciendū qd plurimū qdq; dominat. 14. **QVOS**

uocamus cōmuniter æthiopus. Sunt sane eorum alii orientales alii occidui: uerū uno ac cōmuni nomine appellantur æthiopes. 15. OB RIGORIS proprietatē. Distemperā-tiam diximus causam rusticitatis esse significatūq; necessarium est ut in æthiopibus cau-sam intulit caliditatis non simpliciter sed perpetuā calliditatē excedentem distemperā-tiæq; imoderantiā ita hic non simpliciter accusat frigiditatē sed perpetuam ipsam esse.

16. ET IPSA quidem differente. Hoc duobus modis audiendū au- q̄ est quādo fiunt apud ipsos distemperantiæ aeris: uno modo hieme longius procedente frigore. altero aut æstu sed rariuscule uel q̄ non eisdem fruuntur qui enim propius ad australes ac-cedunt aliā nacti sunt distemperantiā. 17. ET CIRCA deorum historiam. Historiā cogni-tionem dicit ait aut ægyptios & chaldæos siquidē hi totam in uenere astrologiam ip-se aut ægyptiā sine controuersia dixit q̄ defluxus signiferi stellarūq; aliarum hos tales efficiat. 18. INCVbat namq; his signifer. Comparat iterū hos illis iquiens magis ori-entales animo ferociores qui non tales effœminatiores nam solares illi hi aut lunares affimulatur dextris diurna factio ut nocturna sinistris ut igitur dextra sinistris agiliora alacrioraq; ita orientales occiduis sunt expeditiores. 19. ET oīa præferētes. Hoc alii aliter audiere. nam sūnt qui ad licentiam referant cuncta dicentes ut sit cōsequens illius quod antecessit subiecit namq; ipsos ingeniosos calor siquidem eis utrūq; suggerit ut etiā sint agrestes. 20. MVLTaq; celantes. hoc prioribus intelligendū cōtrariū nā frigi-ditas in causa est ne quid licentiose dicant & insidiosae. 21. AB AFrico facta. A coitu namq; luna in occasu nobis prius emicat. 22. IAM autem quædam circūstantiæ. Cū in uniuersum de gentiū locutus sit differentiis per regiones quia particularia quædam aduersantur iam in uniuersum dictis id definitū emendat circūstantias morum uoca-uit mutationes. ut igitur intuemur in dictis uniuersalibus calidis frigidisue locis op-positas magis & minus complexiones & in australibus partibus frigidiores nonnul-los locos & in septentrionalibus calidiores aut ex^o regionis positione aut ex p̄pinqui-tate ortus & occasus eodem modo est uidere & in moribus naturales quasdam singu-lorū proprietates quæ proueniant de naturæ terræ proprietate ut cum in tota terra plu-rima plana loca fuerint equites fiunt cū maritima loca aut stagnantia adhæserint lacus que accolæ nautæ fiunt & quæ sunt id genus. uel affectionis ordo cōmostrat ut cū ma-gis ad ortum hæc illa ad occasum posita & hæc magis australis illa magis septemtrio-nalis. 23. IPSAq; ut plurimū. Inueniuntur siquidē ut iam diximus particularia qua-dam diuersas morū hebere mutationes qd̄ signiferi stellæ euenit proprietatē: quāob-rem regionis suas signiferi stellas aperire necesse est. 24. DE REGIONUM ad triangu-la & sexangula stellasq; cohabitationis. Quattuor certe triangulorū doctrinæ ordinē p̄-positiōni consonū facit dicēdo opus esse particularia ab uniuersalibus antecedi de uni-uersalibus nationū tradit proprietatibus cōplendoq; nunc ad particularia transit euri-diteq; propositū perficit suū quia tibiam de triangulis differuit & singulis triangulis bi-nos uentos attribuit & stellas binas uult accommodare cuiuslibet quadripartio suum trian-gulum inuenietur namq; proprietates regionis cōsentiens signoq; proprietati cōplentiū triangulū huiusmodi orbem terræ in binas dispescit diametros unam quidē per lon-gitudinē ad terrā uero per latitudinē a meridie in septētrionē longitudinē ab ortu in occasum ut sit per latitudinē australis pars & septemtrionalis per longitudinē uero in ortū & occasum. siquis ad uentos referat dicet in subsolanū & africū aquilonem & au-strum. quattuor ergo triangulis & quattuor ex sectione in uētis quadripartiis accōmo-dare singula singulis. est aut opus per ordinē triangulorū facere accōmodationē. pri-mū triangulū est ut iam didicimus ♄ & ♂ p̄ ♃ ♄ & ♀ dominans nāque sol uēto cui-piam non imperat. uocatur ergo primū Δ & borrolibicū in altera nāque parte aqui-lo flat in altera uero africanus ac sub his duobus absoluit quadripartiū estque hoc pars dimidia antedicti aquilonalis sub qua est celtica galia eodē modo accedit ad secundū triangulū ☿, ♃. ♄ itemque ♄ & ♀ ob iā dictas causas erit igitur oppositū quadripar-tium priori notapelioticū. ut si dicas austri solanū sub quo ē magis ad ortū pars æthio-piæ q̄ uocat magna asia. trāsi ad tertiū Δ qd̄ p̄ ♃ ♄ & ♃ cui ipat ♄ & ♄ erit igit hor-rhopetioticū ut dicas aqlōi solanū ut attribuim⁹ cōtinuū q̄ dripartiū at illud occidū ut iā p̄ diximus sub quo ē scythiæ regio considerato mihi & quartum per ☿ ♃ & ♄ cui dominatur

COMMENT.

cui dominatur ♂ & ♀ quod est notolibicum ut dicas austri africanum sub quo quadripartio libya & occidua æthiopia & occidua pars est æthiopiæ in reliqua Europæ parte nec te prætereant ueteres in binas partis orbem terrarum dispescuisse Europam & asiam ut Europam dicerent orbis terrarum partem dimidiam quod diximus secantes in longitudinem occasus. at partem alteram orientalem asiam. ita igitur quadripartia Δ adiacent & imperantibus dominis. Sciendum autem ipsa quoque quadripartia figuras habere triquetras incipiuntque a lato & in aliquem desinunt angulum ut se inuicem contingant quattuor quadripartia ad punctum unum. latiora igitur quadripartiorum contrariam oppositorum quadripartiorum complexiõem nacta sunt at angulares partes neutiq; contrariã sed similem contingunt siquidem in angulo transferuntq; ac assumunt suam potestatem utpote disposita sibi per medium sub nostro mari. 25. MVLTa siquidem sunt maria ut ipse ait enumerans. Vnum ipse communi nomine uocauit columnas Herculanæ & desinunt in issicum sinum sectio autem non ibi desinit sed superueniens uertici montis desinit ad seras appellatos ubi fit sericum unde & a loco sericũ dictum. 26. TV Apelioticum a uentis est igitur per longitudinem quod dirimit orientalem & occiduam partem orbis terrarum. 27. MAGNæ asiæ. Magnam asiam dixere ut dudum protulimus æthiopiæ partem quo distinguat ab asia parua maritima quæ a nobis nunc dicta asia est quam illi ad totum orbem terrarum uocauerunt nam quod libet quadripartiorum per sese dictum ut pars orbis terrarum est ad ipsamq; assumitur opposita complexio comperta contrario quadripartio. at pars angularis contra est affecta similem nãq; habet complexionem quia considerantibus nobis uerum inuenitur non opposita sed unita orbis terrarum hoc est ut ad orbem terrarum. uel q; magis abusuum quadripartium orbem terrarum appellauit. ex tali distributione quia etiam uniuersaliter docuit quadripartia orbis terrarum & ut quodlibet sub uentis circũuallatur & sub potestate tenetur dominantium triangulis utq; capere expedit differentias habitationum quæ in quadripartio & primæ q; imperantibus domiciliis applicantur partes Δ . secundæ autem sequentia angularibus quadripartii oppositi & ipsum contingẽtis nunc uult uniuersaliter dicta ad particularius transducere ac docere. utitur autem ipsius ordine quo etiam usus est attribuitq; ipsis domiciliorum dominis Δ & ipsi Δ sicut prius totum quadripartium & trinis signis dirimit quadripartium ac ipsorum domiciliorum dirimit autem etiam iuxta positionem cuiuslibet regionis. Arieti quidem uerbi causa quæ sub æquinoctiali Ω quæ sub æstiuo \Uparrow sub hiberno nam his de causis in Δ doctrina dicebat attactus qui ad tris circulos Δ quæ qui in medio. alias autem dat Δ at opposito ut iam diximus distribuitq; regiones cuiuslibet signo oppositi signi Δ singulasque singulis quæ in ipso signis. erunt autem: omnia aperta in ipsa hærentibus nobis dictione. incipit a primo quadripartio posito ad primum Δ est autem borholibicum quod communiter prius uocauit europam. quia igitur inquit primarium Δ duces enim ac principes efficit sub ipsis domicili dominos. tales Romani bellicosos autem & audaces ♂ dominatus ∇ quia uespertinæ fulxionis est mars dominus domicili ac ipsum quidem Δ priora quidem masculata cernimus siquidem posteriora turpiora & difficulter mobilia magis sub crassitudine & Ω priora quidem magis uirilia. posteriora uero tenuiora & \Uparrow turpiora magis & effœminata unde facit sub ipso dominantes domicilio magis naturæ aduersantes concubitus & auersantes fœminas hi patientes firmitudinem nõ habent remollescuntq; mutuos habent coitus & sese de amant. 28. AT Aliæ partes. Hoc est latiores ad libycum politæ non angulosæ & contraria subeuntes triangulo admittente contraria. 29. AD Vespertinum dominos signorum capit in particularibus domiciliis non in uniuersalibus tum namque uentorum ut Solem non admittit in triangulo neque enim uentos procreat cunctorum si quidem dominus siderum quia uero Ω suscepit dicit quadripartiorum alia esse uespertina: alia matutina. si inuenerit stellas uespertinas quadripartio domicili domio quas uespertinæ quoque ipsas existentes fulxionis cape rursus & alias quidem gaudentes alias uero non gaudentes. at propositum quadripartium uespertinum est. inde & effœminatũ ipsum dicit. iam utiq; ut uespertina assimilari fœminæ & matutina masculo. 30. ET Piaculariis priora nãque ♂ & ipsum Δ ipsis præbuit nũc autem β dispositis hoc ẽ patietib; uñ amãs libertatis tales nãq; romã oēs libertatis amãtes. 31. HOspitales

splendidi totius quadripartii ne quis putet angulos attingentia contrarii quadripartii non omnibus signis habitatione cōnectuntur & ipsorum dominis domiciliorum sed aliquibus iure ipsi præfinit. 32. ET SERmonibus mirum artificem. notandum est quemadmodū accepit ☿ stellā semel quidem dominam ♀ his aut ut mediam & oib⁹ in medio positis regiōibus domināte quia uespertina nā quidā occultū est. at occidua quæ sane myſteria ad amorē referūtur pecuniæ. Cumulatores enim & occultatores ♄ stella cōsueuit pronūciare eos q̄ sub ipsa cōsecrant ab ipis genitales partes. ♀ uenerant assyrii. uenerant & indoꝝ plurimi blemniæ noiantur inde ægyptii susceperunt. at p se præcipue solē uenerant quē mithrum dixere. Coluntur apud ipos partes genitricis ob fabulā q̄ de Sole apud ipsos uel qd̄ Venus aspectrix sit humanæ genituræ Cōfert quippe ipsa ob sāminalia membra. 33. EFFœminati. Gens quidem pp ♄ stellam effœminata at non simpliciter ueræ amplexa ♀ effœminatos facit uelut postea nosse tibi licuerit uerum ea Venus mascula neutiq̄ legitima. Veneris aut probatæ solares inquit sunt. 34. EX Hoc. Non adorationes ut nos habemus sed mente sola cordeq̄ ☉ Sol cū corde habeat pportionē in toto corpore suis plucens & custodiens uiribus. 35. ORientale. figurā sæpius didicisti ut diurna factione gaudeat ♄ q̄ solaris est. assimilatur itaq̄ etiā orientalis solari factioni ob ad solē familiaritatē. 36. Floridis. Hoc est splēdidis florētibus ac uariis ex factione euenit chaldæis ex his nāq̄ chaldæi apud qd̄ maxime floruit astrologia: atq̄ improbiores q̄ ♀ ipsi ♂ copulata tales efficiat. & sine diis negligere inquit iudæos iudæos ex tali ait esse positiōe qd̄ ex appellatione innotescāt regiōis inquit abundantia. sāminalis nāq̄ ♄ stella iam ante dicta est. 37. PER oriētālē congruentiā. sunt quippe in aq̄lo solano q̄ innotolibyco at oppositi q̄ in opposito āgulo aq̄lo solani nec hæc figura gaudētes corruptionis cā q̄ sub ipsis sunt qd̄ aut in ♀ Δ mulieres uiris benignas effecit figuratio exaltationū permutarunt inuicē iter se Δ & ♂ in ♀ Δ existēti ♀ obtinuit exaltationem at ♀ rursus in ♀ Δ id ♂ est signum. 38. DEXtra māma. Hippocrates aut nō propter usum cōmodūq̄ bellicum uult ipsas māmam abscindere: sed quo ualidiores efficiant partes dextras alimentū capientes ubi conseruatæ sunt. 39. COMMunicantes fere quinque planetæ dominatui uespertino. ait aut ♂ uel ♄ uel ♄ & in aliis quadripartiis eosdem obtinuisse domiciliōs dños at non ita i fulxionib⁹ quilibet gaudet habent enim ♂ & ♄ innotoborrholibyco propter ☿ & ♄ uespertinos ♄ & ♄ in notopeliotico ob anguli oppositionē ob uespertinum ab ripientes figuramentum. 40. IGITur habitationis consociationē. Quattuor quadripartioꝝ doctrinam cōpleuit de eis docendo q̄ uniuersalia quæq̄ particularia. at nunc aliud quiddam uult nosci opportunā ponendo quæstionem exponit nāq̄ cūctas iam dictas regiones breuiter sola nuda noia ex iam demonstratis proditurus deinde nō in uniuersum quadripartia exponit regionis neq̄ in uniuersum Δ proinde ex his oibus faciem facit q̄ renti inuentionem enumerādo regiones adiicit alias quasdā ad determinationes congruentes adhærentibus. 41. EXPositio ascendentiū regionē. Cōsidera inquit in regionibus & fulgentes ascendentes per signa quibus substratæ sint regiones aitq̄ ex illorū proprietate ei loco inesse considera inquit Solem & Lunam & horoscopum quod si ne queas inuenire a principio in quo exposita sit quære situm accedentis regioni uel tum regis uel tum dominantis & cape genesis quod fuerit illius tanq̄ loci genesis. Hocq̄ nobis tradit Ptolemæus oportere in qualiscūq̄ loci accessu nostro quærere splendidioris & imperiū habentis loci genesis. medium nāq̄ cæli spatium pportionem habet cū ciuitatis horoscopo & circulo. at non simpliciter capiendæ sunt hæretes cælo stellæ uerum quæ uergant ad signorum positionē & compræhensos sub circulis descriptis per Polos signiferi hæc nimirum in canone per discemus. 42. AGGRessus ad uniuersalia defectuum præiudicia. His ita comparatis cum dixerit uniuersales locos & particulares æquum putat memorare circūstantias quæ memoratis adueniunt locis. Hoc nāque in eis quæ antecesserunt consequens demonstratum est. post id gratissimum subdit præceptum de ipsorum præſagio. q̄ profecto causæ bifariam diuiduntur inconiugationes eclipticas hoc est in coitum & plenilunium in his nāque defectus constiteret & in stellarum factos accessus ubi quadratam uel oppositam faciunt figuram præcipue cum stationē fecerint. at præſagia in quattuor diuidunt. præſagienti nāq̄ opus est locū dicere tempusq̄ in

tempusque in quo genusque patientium horumque rationalia uel rationis experia & huiusmodi quadripartium aut praedicti quale esse debeat locumque de quo debeat contingere.

43 DE Digestarum regionum consideratione. Considerandum uero signum in quo contingit eclipsis & ex ipso triangulum & adherens quadripartium. nam circa regiones quae sub quadripartio dicemus consequi futurorum praedictum. quod si insuper uelimus magis particulares quaerere locos affectus regiones signi solum capiemus. sin autem ciuitatem ipsam uelimus considerare utendum genesis ciuitatis ut iam dictum aut etiam regis uel imperantis & incidemus in genesis ciuitatis comparabimus nimirum horoscopus & loca luminarium ei quae eclipsis. ac si inuenerimus haec sub ipso quadrangulata pronuntiabimus circa illam maxime contingere ciuitatem sin non fuerit genesis ciuitatis a medio caelo duntaxat dominantis quadrata & oppositiones eclipsis quaeremus quoniam continget at quo id inueniamus debemus praenoscere centra ut in genesis eclipsis quae per horam annuam tempora quaeque facta ex elevatione. haec nempe canonis praemanibus habiti sunt praeccepta. supponat autem ut iam dicta iuxta aequalitatem horae eclipticae sint ut quot horas perduravit eclipsis. demus igitur tris horas eclipsim perdurasse. si ea sit lunaris dicemus ad tris menses dñari ipsius praedicta. sin solaris sit eclipsis tris annos pro mensibus capiemus. sed quia non solum quantitatem scire expedit. uerum quod ualidissimum & actionis recens discere. consideranda ut diximus eclipsis sunt centra. ac si inueniatur signum in quo eclipsis contingerit horoscopo appropinquas ipsi dicemus in prima tertia parte totius temporis. sequetur praedictum. sin autem in medio caelo fuerit prope ipsum δ bina tertia temporis dicemus propter ad binas partes. Si uero in occasu fuerit prope ipsum ad tertium quadripartium ipsius dicemus prouenire hoc est emergere in ultimo tempore. nam quae sub terra eclipses non ad nos attinet quoniam nobis obscurae sunt at si debeant euenire tertio parte scire necesse est quod in hoc ipso tempore acciderit remissiones & intensiones considerare igitur conuenit qui tum facti coitum aut plenilunia nam si in eclipticum inciderint signum aut in quadrangulum dimetientem extendunt. nam alioqui remittunt casum eodem modo etiam faciunt stellae eclipses remittentes & incidentes. nam stationem facientes orientales factae uel ad dimetientem uenientes uel quadrangulatae intendunt diminutionem namque exercent cum sunt ablatrices & occiduae.

43 IPSIUS initiationis memorauit prius capitula qualia & quot sint circa quae praesagiens de eclipsibus effici debet initiationem igitur uocauit ut praesagium quod finem praecedat protelesim uocat futuram praesciscens tempus significationum.

44. DE Tempore orientium non ait si significationes eclipses sed eclipsium factas mutationes. Scire namque quando contingat eclipsis praesentis traditionis non est sed canonis praemanibus habiti & instituentis quantitatem non dixit qualitatem sed adiecit praestituentis. nam inuenire quantitatem eclipsis ad canones attinet inuenire autem quod diu duret ab eclipsi actio praesentis traditionis est ut mox cognosces.

45. FIR mistatus. Interpretat quilibet firmistatus h & b hi namque cum m possunt oppositioe Solis abesse.

46. SENSIBILIORES. Sensibiliores sunt in excessu & in parte existentes & plurimam sphaerae partem admittentes. De phosphoria. Phosphorias nominat signa in quibus sunt lumina non solum enim opus est ut iam didicimus horoscopus quaerere ciuitatum sed etiam lumina.

47. SVB eodem namque tempore. Hoc praecceptum commune est tam solaribus quam lunaribus eclipsibus omnis namque eclipsis reipsa non hora una in omnique loco contingit sed differentibus.

48. OMNIS motu celeri non eundem diu tenet locum. solares namque non ob magnitudinem id pati uidentur lumen namque solare licet deficiat confestim resplendet id namque euenit ut in subito spectantibus hi namque & cum aer densior fuerit uisum operit possunt diutius uisum radium mittere nec praepediri ab aeris circumfusa crassitudine.

49. ECLipticam horam & poli elevationem. Quonia igitur inquit demonstratum est non eadem hora eclipses in omni apparere loco quaelibet suam habeat horam necesse est. Opus est igitur horoscopus & alia centra in quauis non simpliciter neque ex coniectura. Sed iuxta rectae sphaerae disciplinam quam elevationem uocauit. Polus enim sensim ab humilioribus in sublimiora eleuatus rectissimus efficitur ut inolari sphaerae positione. sed age paucis inuentionis tibi disciplinam expediamus. Considerandum igitur clima capiendique sunt adherentes numeri horaeque quatenus eclipsis coepit apparere inde numerus componendus tempore horarum & ascensionum quod redusque totus numerus sub quo dodecatemorio spatium sub eodem climate existit illudque dicito esse horoscopus numerum inducendo in sphaeram rectam quae sub quod cadat dodecatemorium ac parte & id medium caelum compies ad

dimetientem his reliqua bina climata. sed hæc oīa conticuit utpote in suis locis de eis differens. §0. EXTendit in umbrationē. Ne quisq̄ in asseruatione actionis tale audiat idq̄ qd̄ inuenire expedit ī canone discamus & ob hæc duo ut ex canone præcognita ī hanc partem accedere. §1. EX Habitudine ad centra. Tempus actionis ac intēfionis ex habitudine ecliptici loci q̄ est ad centrū capitur ut iam a nobis dictū in præcedēti inspe ctione. §2. IVXTA primū quattuor menses. Vt in anno capit exemplū uerbi cā & per hypothesim. nā cū sint tria centra in tres partes distribuit tēpus & primo primā attribu it partem secūdo aut secundā & ultimo tertiā. §3. CVM per cām quia sæpius remissio nes fiunt & in ipso tēpore quadrimestri quærendū est si incidūt tum cōiunctiones lu minariū in eclipticū locū uel præsentia uel cōfiguratione uel extremos noctis faciēdo præcedētia hoc est auferuntur. at non oībus congruit extremū noctis sed eis q̄ possunt abesse statu dimetientis. §4. DE Genere dispositore. Cum dixerit de tēpore nūc se ad tertiū transfert capitulū qd̄ est de qualitate generæ quo usi poterimus dicere circa q̄lia cōtingat ab eclipsi dispositio. Est aut capitulum difficile ob multiplicē signorū diuisionem & stellarū domicilii dominarū signorumq̄ uariā distributionē. nam quia nobis cō tingit suadentiū conformatio & sua signorū pprietas. Eclipticarūq̄ & sequentiū cētro rum ut ascendentiū & consequentiū signū eclipsis uerbi cā centrore suscipientiūq̄ do minas domiciliorū stellas eclipsis & sequētis centri par est ut tibi tradamus disciplinā qua possis inuenire domiciliorū dños locorū iam dictorū & formationes & signorū su as proprietates. cuncta erunt cā propositi præfagii nec nos latere oportet etiā hærentes cælo stellas dominas fieri domiciliorū. Exponemusq̄ tibi disciplinā horū inuentionis. pponatur aut prius uagantiū ratio necesse nimirū est eclipsis & sequētis centri aut unū & eundē esse domicilii dñm aut duos aut plures & aut unum ī utroq̄ centrore aut du os si igitur unus fuerit ambo non locorū domicilii dñs considerādo signum in quo is est formā suamque eius pprietatē dicemus quale generis ppriū. sin aut non is ipsos cō præhenderit sed alter quidē ipsoꝝ plures habet rationes ex sese illū præiudicamus sin aut ambo easdem habent rōnes præcellit qui eclipsis est dominus. si plures duobus in ueniant æqualesque habere rōnes quæremus in ipsis qd̄ cōmodius ut quis ipsoꝝ in su pra terram hemisphærio quis obiectus & quis orientalis qd̄ si hæc fuerint cōmunia in oībus pferemus factiōnē neque enim fieri pōt ne inueniat ex dictis ulla differētia sunt profecto rōnes sicut debent intelligi domicilii dñatus dñi contactu & de fluxu ad ecli psum non dubium quin etiā ad centrum Δ domus exaltatio termini. hærentes utique cælo stellas capiens unus in centro lucidas & in parte eclipticæ. Capiuntur sane modis nouē quos par est ut pronunciat in constructione pdiscere. Quoniā igit domiciliorū dños inuenimus age signorū quoq̄ diuisionē exponamus. tertia quidē hæc est aliquā do quidē a forma aliqñ aut a positione & aliquādo a pprietate. §5. ORDiamur a for ma terrestri aquatica. uitæ ancipitis uolucris. Signorū igitur quædā sunt terrestria. quæ dam aquatica quædam uitæ ancipitis alia aëria terrestria quidē $V. \text{II}$ & quæ talia. aqua tica. Pisces uitæ ancipitis Cancer. terrestriū alia rōnalia rationis expertia alia. Rationa lia quidem II. III III reliqua rōnis expertia. quorum quædā sunt fera quædam mitia. fe ra qdem $\Omega. \text{M}$ mitia aut $V. \text{S}$ & talia ferorum aut alia sunt gressuta. alia serpentia. aq̄ ticoꝝ quædam fluuabilia. quædam marina. X . quidē marinum Cacer fluatile mirari te no lim si in præfationibus diuidendo in primis usi fuimus exemplis nā inde multa proue nit explicatio ut iam præmonuimus ubi de domicilii dño locuti. aërioꝝ aut quæ erit diuisio cuncta nāq̄ aligera sunt ancipitis uitæ. sufficit enim genus qd̄ ex ipsis qualitatē a positione uero in duo quispiā fecerit sectionē in totidē nāque etiā signorū positio di rimitur in septétrionalia in meridionalia & tropica & solida & bicorporea. considera igit formā signi ecliptici suscipientis domicilii dñm & ad formā expositionē dicas ge neris esse qualitatē. §6. EXEMPLū. Exemplo quālibet ductæ diuisionem tibi demō strare temptabo ut si signū humanā habeat formā de hominis fore quod uenturū di citur sin uolucris formā ut III de uolucris p̄cipue q̄ humano uictu alunt ob III sin de māsuetis ut de bobus uel eqs ut in V uel S si fera ut in Ω de feris aliaq̄ eodē mō. ueꝝ de positione etiā mutem II & S & Ω in septétrionalibus partibus positionē hnt dice musq̄ ab hoc circa terrā iuges ferre mot⁹ at A & B & III positionē ad meridiē admise runt dixeritq̄ quispiam ob hoc improvisos aquarum fluxus at in tropicis existentes & æquinoctiis

æquinoctiis cõiter quidẽ circa aerẽ significat mutatiões & in quolibet horas speciatim uero circa in quolibet pducta ut inuerno tpe q̄ de germine stirpiũ tũ eni incipiũt germi- nare stirpiũ extrema. i. hiberno cõsumati fructũ & ipsoꝝ collectus in altusq; eodẽ mō ita tropica magis turbida & pestẽ minitãtia dicim⁹ ob reꝝ humanarũ iugẽ mutationem at solida fundamẽtis obfirmata ob uigorẽ & soliditatẽ: ut bicorporea hoĩbus & regib⁹ ob duplicẽ habitudinẽ: rex eni erga subditos & subditi erga regẽ ita hñt. Dirimẽdo igitur formas signorũ suolq; ipsoꝝ modos q̄rit in oĩbus modũ quẽdã. Cõplẽdo circa qlitatẽ generis capitulũ circa quã ætatem cõtingat præfagii iudiciũ discreti generis num cir- ca primum an secundũ an tertium & utrũ ualida sit facta affectio aut iminẽs. primum itaq; inspiciemus excentroꝝ & ecclýpsis habitudine. Si enim plurima horoscopi euen- rit ecclýpsis circa media & primã ætatem eueniet casus: sin medio cœlo in media æta- te si in occasu circiter senilẽ ætatem: nam ultimũ cẽtrũ nempe occiduũ a fulxione stel- larum: nam insolari ecclýpsi oriẽtales ualidissimũ indicat casum: uesptini porro contra- rium: in lunari autẽ uesptini ualidi ut oriẽtales ibecilli. 57. FORMATIONIS ac sui mo- ris. Differt enim formatio a moris pprietate q̄ formatio est p formã species & expres- sio: moris autẽ pprietas & sua cuiuslibet natura in quouis qua signorũ alia: alia terre- stria: aquatica alia sunt. 58. QVOD de ecclýpsi. Centrũ ecclýpsis nõ dicit ecclýpsim præcedens causaq; manifesta nam in pcedentibus cẽtris nec dum fuit at insequẽtib⁹ quenadmodũ igitur in centro qd̄ sub terra nec dũ fuit nullã habet habitudinẽ eodem modo & in pcedentibus cẽtris ipse aut tibi manifesto dicit q̄ ante ecclýpsim centrum sequens est & ipsius sequẽtis centrũ intueris quã uult qd̄ ecclýpsis est iuxta pxime cõ- parentes attactus uolet memorare rõnes qbus domicili dñatũ cõsequunt stellã signo- rum quarũ una est p attactũ & effluxũ: at qa attactus & effluxus duplex est unus qd̄em per præsentia alter p figurã quã in eodẽ ferre signo apparet. 59. SI Vero non ipm ex hoc igit manifestũ q̄ prius ut uno existẽte domicili dño cẽtroꝝ nõ accepit solũ qd̄ si mul cõceptũ sed simul cũ eo domicili dominatũ adeptũ alterius nepe ex centrũ. 60.

VT MARIS epicẽtrum. Non dixit epicẽtrũ: sed epicẽtro reꝝ q̄ est magis epicẽtrũ: hoc est melius cẽtro meliora siquidem supra terrã eis quã sub terra: si nõ ita discernatur ponamus tum cõmodius cõcludẽdo quale uero sit cõmodius didicimus si ita ambiga- mus ad factionẽ trãseamus. 61. LVCIDIUS nõ enim simpliciter neq; neq; utcũq; hære- tia cœlo accipiemus sed lucidius adueniẽs centrũ declinatẽ hoc ẽ in qua facta ẽ ecly- psis excessit nonũ locũ. Illic enim diligẽtius factũ intelligemus ut expedit in quouis igitur assumptorũ trium capitulorum & tribus modis capit hæres cœlo pcedens in ortu uel ex ortu tribus eni existẽtib⁹ capitulis & tribus modis quolibet sumpto oēs sunt nouẽ. 62. NON accepit ut sequẽs cẽtrũ sed cõticuit occasum siq; enim accipiat hoc centrũ ut sequẽs inuenit sub terra ecclýpsis ut nihil nobis cõuenit ut in totũ nõ. n. ex si- gnis hoc solũ cognoscimus sed ẽt ex surgẽtius difformatiõẽ. 63. IBI aut hoc max iẽ a rõne abest nã ¶ priuat qdam hñs pellẽ in humeris cũ alis hñs pportionẽ. 64. HO- rũ nãq; qdã sunt p se humanã faciei & aligera qdam adsu; humanũ aquarius cõueniẽ- tia & pisces. ∞ igit ob aquã quã fundit e uase at. X. qd̄ sint iouis domus hoc est dolci- um aquarũ minister. 65. AD argo. Historia historia ait ipsam & in mari & in fluuio in ægypto tñ ipse in ægypto accepit. at tu nõ solũ in ægypto si tales hñt locos simile capi- as nec nõ æqnoctia qa æqnoctia in partes diuidũt æquales noctẽ diẽq; at æqualitatis inq̄t allatores q̄ mumẽ hñt sacra uero circa fructus. Iam icipit docere circa quã ætatem contingat affectio. Capiunt trib⁹ ætatibus: proportionẽ hñtia capitula: & circa fructus idẽ cõtinget. Proportionẽ. n. hñt cũ priã ætate q̄ nup excreuerit & circa quã ptẽ sp cõtin- git sed aliqñ qdẽ plus aliqñ aut min⁹ qd̄ & in minori te uult docere q̄ namque cõtra naturã sunt figuris uĩ minuũt alii aut a natura i ipso fiũt ualidiores. 66. DE qlitate p̄iu- dicii. Quartũ capm ad q̄rtũ ultimũq; puenit capitulũ quo cã idicat a p̄iudicii qlitate hæc species duplex diuisa in speciei suam pprietatem opus est nãq; nõ solum dicere tale esse sicut bonũ uel malũ sed & hoc bonũ & hoc malũ. ait aut pri⁹ ut p̄tionẽ q̄pia; & p̄nũciatus: diuisio igit talis est stellarũ inq̄t quarũ aliarũ toti⁹ p̄iudicii sunt effectrices: aliarũ aut qualitates nã luminaria totũ absoluũt ipsa si quidem sunt q̄ ecclýpses luminũ indicant: aliarũ domicili dominatum habent q̄ ex ecclýpticis iuenitur locis: ecclýpticis

IN PTOLE. QVAD.

autē loci sunt luminū & taliū : Cæterū & robur & ibecillitatē lumina uagis stellis præbent ut iā dictū: at qui uagæ & herētes cœlo qualitātē præiudicii faciūt at pronūciatus pius sanctusq; est huiusmodi. 67. SVBnectit porro ne putes appellatiōes de stellis sūptas in ipsis eēntiis sumi sed in qualitibus qd̄ sane in signis ac hærētibus cœlo opus est intelligere: secundo in iis est pronūciatio q̄ opus sit cōplexiones non solū facere uagas ad se inuicē sed etiā erga signa necnō erga hærētes cœlo stellas quæ cū ipsis cōsurgāt: notæ nāq; sint horū oīum cōplexiones. qm̄ igitur de his satis longū sermonem habuimus. age inspiciamus qua demū disciplina qualitātē præiudicii possimus inuenire considera inquit domicilii dñas stellas & per se cū aliis figuratas. ac si iueniat habitudo in ipsa inspecta talē dicitō ēt præiudicii qualitātē: ipse autē tū ex simplicioribus orditur præceptionib⁹ ut enī uno solo inuēto domicilii dño & figurata ad aliū scribit præiudicia cōplexiones ad se inuicē hærentiū cœlo & ad signa & ad pariter cōsurgentes. quia infinita res: obticuit reliquitq; artifici p se iudicandū. manifesto autē cōsumationes scribit: facileq; ex ipsa hac capiemus dictione: nō ergo longius pferenda p̄ceptionis inspicendæ oratio. at quæ in dicendo minus obuia explicare moliemur in utroq; p̄iudicio boni inquā & mali nec enim satis artifici nosse qd̄ honestū uel inhonestū sit sed etiā qd̄ suū cuiusq; ut tale bonū malumue. 68. DOMINātia loca. Didicisti q̄ sint loci dñantes eclipsis & sequētis loci. 69. COMplexionisq; ad se inuicē & locos. Inspice ut domicilii dños te iubet cōsiderare uelut ad se inuicē ferunt aut ad alias aliquas uagas & quam habitudinē habeāt ad domos in q̄bus sunt hoc nāq; artificiosum & ad particularē idoneum inuentionē: dixit nāq; supra ut orientales existentes ad ☉ in solaribus eclipsibus sunt ualidiores uespertinæ aut imbecilliores & cōtra. 70. DE STellæ facientiū potestate. Ad lunā uagasq; cohabitationes ad uagas nāq; assumens hærētes cœlo dic cuilibet cōplexionē in introductione ut in primo libro. 71. PROprie quidē de hoīe. Intueris ne ut custodiuit duplicē præiudicii speciē: dixitq; q̄ i totū facere cōsueuit quæ autē proprie h̄. 72. FUGitationes. Nam fugaces & defluentes occultant & p̄spicuos ipsos efficiunt. & occultū tenebrosū stellæ huius ppriū. 73. A Quibus utibiles. Hoc inspiciamus in reliqs eueniens cū ad quadrupedia usq; penetrat malū utibiles nāq; cōplexionem ipsosq; absument. 74. SERPentiū cōcernit. Circuitus nāq; terræ in duas partes ob imoderatā frigiditatē coeunt inuicē & multitudine hoc modo genus eclipticæ aialium causā corruptionis hæc efficiūt stella. 75. REFLVxus. Non tanq̄ pprie effectrix sed clam gaudens suffusionib⁹. 76. AVT urucis & locustis. Significare opus est ut bruchū non cōmemorauit. tā & si læmina ledere cōsueuerunt sed illa utpote flagrantia & marti feruido accōmodat hæc autē utpote humida h̄ stellæ. 77. IN CONtrariū delatorū ut ēt p hoc h̄ aduerset cōplexioni ille nāq; augmentū corruptibiliū facit aialium; hic uero eorundē facit diminutionē. 78. Præcipue iuueniliū. Hoc ē uiridiū ætate h̄ q̄ dem senilē tribuit ætatē simpliciter extendēdo. 79. COHAbitat cum illoꝝ naturis. Inuenitur enī de ☿ cōmunis esse naturæ stella figuræ uiuentiū qualitātē imitat. proprie autem est omnium magis simul efficiens quia cōtingit ipsos quandoq; simul figurari uerum aliam non subire complexionem necessario scribit qualis ipse sit per se naturæ est autē inquit celer & mobilis & actiuus & facilis fabricæ & si ad beneficium ferat ad bonum efficiendū se conuertet sin ad maleficū actiuū & mobile suum quicquid ē conuertet. 80. ARIdorum & diurnorum. Nō quod diurnales morbi sint aridi sed qd̄ ut demonstratum est ut ostensum est aridus uel humidus natura tales facere morbos cōsueuerit. 81. ET Celeritatem circulationis. Nam ☿ ob naturam flagrantem hoc demonstratur quod apotelesmaticum. at ☿ horum effector non sua causa sed quia celerimus motu. 82. PROprie suæ naturæ affecutus singula. Cunctæ doctrinæ circa res sunt simplices quas clarius affecunt quales circa cōpositior sunt difficiliore. Cōpositosq; nāq; mixtiones satis possunt sermonū i expientiā parere id cōtēplatus Ptolemæus ipsoꝝ artifici relinqt iuentionē simplicia nāq; discēs p̄t & cōposita iuenire q̄ qd̄ sint infinita manifestū eē poterit inde q̄ fiāt mixtiones ad domos ad se inuicē & ad ortum hærentiū cœlo. hæc dicendo & quodā modo docendo totū p̄positum alia quædā simul magis necessaria ac ad p̄positū tendētia in porationū ordine exequit primo qd̄ ut cognoscendū est si qui inuēti dñi apotelesmatū ualidi sequuntur an ibecilli. secūdo ut opus est

ut opus est. & quomodo geneses compatientes cum eclipsibus inuenire & rursus ut in aliis disciplinis cni propositum capiat. opus enim est domicili dominam stellam aut bñficā aut maleficā esse ac si benefica sit aut malefica uel proprie habebit ad illā regionē neq; super excedet. 83. SVB contrariorum factione. ait etiam maleficos aut igitur iacebunt sine domo & superferentur at si beneficus uel etiā domestice ponatur neque superatus protensam habebit utilitatē. non simul habitantes & super euadentes in minutā & debiliorem habebunt actionē. at malefici contra non simul habitātes neq; simul domicilio dominantes regione deteriores fiunt in ledendo at domicili domini minus offendunt. considerandæ aut in parte compatientes geneses hoc modo. considera capitula geneseos modosq; luminariū si hi fuerint inuenti in locis eclipsium manifesto cōpatientur q; tali eclipsi genesis. 84. CASV eueniens qdlibet. Accidit aut cū non solū ipse solus inueniatur suam imixtā habens potestatē nerū etiā cū in hoc & in suo fuerit signo. 85. ITA multifarie intellectus. Considera namque ut multifarie inueniant opus est stellam capere ad aliam stellā & ad signa & ad solis figurationes & adhærētes cælo stellis & ad horizontē infinita nāque in uersibus infinitis non suffecerint dena milia contrariæ factionis. 86. DE Superuadentibus. Superuadere dicuntur stellæ cū pauciorum sunt partiū superuadi uero cum pluriū uidetur nāque per se in ipsum ferri paucioribus contrariam uero dicit factionē maleficioꝝ nam si inueniatur maleficus etiam adhærēns factioni & præcellens duplicabitur malum at offensoriæ contrariū patiūtus beneficis: malefici qui sub cohabitatione illi nāque explicatam habent actionē hi uero imminutam idem patiuntur & in superuafione. ambo nāque diminutionē sustinent. hoc uero accidit ob cohabitationē quæ boni alicuius effectrix. 88. HORum tutissima & si horū oppositionibus cæterū & si quadratescunt scire oportet mediocrius esse in signifero ferri q; particulariter quoquomodo euitare nāque non est & ualidiora sunt talia. 89. DE Coloribus eclipsium & cometis ac tabulis conficientibus obseruandā disciplinā erga uniuersales circūstantias. In uniuersalibus circūstantiis capitur doctrina ut cōpleri uideatur. nā accedit quodlibet dictoꝝ q̄ttuor capituloꝝ. at cōplendo præceptū quoddam dicit gratissimum quo possimus præsumptorum imprimere cognitionem utrum recte uereque domicili dominū inuenerimus an ne & ex quo uniuersale cōpletur præfagiū. Considera igitur inquit q; eueniunt utimur aut in ipso corpore aut circulo corporis deficientis fit inquā quandoquidē specie uirgæ aliquando etiā aliter ut corona & id genus cūque inueneris atrū colorē dicitur h esse nota & domicili dominatus in hanc refertur stellā & sub uiridis idē significat nā in tali cōplexione dominatur nigri mixtio sin albus color h. & si alicuius dictoꝝ cōsentiāt domino domicili significantium colorum firmiorē tum habebis inuentionē. rufa ad ♂ referunt sicut flaua ad ♀ ac uaria ad ☿ non id modo sed etiā aliud est maximū præfagiū qd' tibi cognoscendū. potueris utique considerare eclipsis magnitudinē partem illā considerādo circa quā est ob tenebratio atq; opacitas atq; ita definiendo & an in omnem substratā regionē concidat an circa partē & quā partem considerando namque partē suppositā omnino patefacit casum. 90. DE Cometis. Secundo loco scribit præceptū in primis necessariū huiusmodi quia nāque pnuntiauit de omni uniuersali casu fiuntq; uniuersales nō in eclipsib⁹ sed in consistētibus in aeris transformationib⁹ ut ensis faciē hñtib⁹ & simulacroꝝ effigiebus taliaque iure de his quoque loquit quo ex oibus uniuersalē possit efficere circūstantiā. Cuncta igit inqt hæc umbrosa phantasmata martialia mercurialiaque sunt expedit igit his prospectis qualitātē præiudicii ex eis quæ dicta sunt de ♂ & ☿ pronunciare regionē uero expositione quo nā reclinata fuerint extrema uisæ rei p̄cipue si in quas partes comam habeat id credibile sit esse ex figuræ formatione Nā si figuræ sit expers circa hoies dicito. sin fere effigies circa feras. si torres circa stirpes quæque ex stirpibus. tempus aut q̄tum actio ex tēpore cognoueris in quo apparet ex quo enī apparens tēpore breuis erit actio. longo aut diuturnū erit apotelesma. at ex ad solē figuratione cognoscemus utrū cōfestim an lōgius eueniat apotelesma. actionisq; principiū cū sunt matutini hi nāque ante solē cōparentes orientē celerrime euentura significāt significatūq; erit nō multo post. Vesptini aut post solis occasum apparētes tarditatēque significāt. præceptor aut noster aiebat torre quopiā uiso minari circa ligna

uenturum aliquid ut circa nauigia ut in actio promontorio bellum nauale fuit Cæsar
 ris aliq; talia miranda memoratur dic quado tali causa sedanda sint cū tales figuræ ab
 soluentur ex ♄ & ♃ cohabitatione inuenito tū ♃ præsidem dixitq; ad ablationē usq;
 eius permansurā uim atq; ita fuisse expedit igitur considerare prope ♃ & ♄ ablationē
 ac dicere quoad phantasia permāeat. at in ♃ natura dictis ne quis cōseat superflue hæc
 dixisse cuiuslibet usum scribit unde non simpliciter dixit in ♃ natura sed dictis adiecit
 quoad fuerit inclinatio circulum capere opus est ac si partes cernamus supernas colorē
 habere dicito fore apotelesma circa septentrionales partes sin circa inferna circa austra
 les si circa anteriora circa orientales sin circa posteriora circa occiduas. uel dolior; hoc
 est hydriæ doliorum fiunt sane tales species multiformes fidelia; animalium uariarū
 stirpium habentia deformationē & his conuenientium adueniunt. namq; in bellis inter
 neciones. interitus. obsessiones quæq; id genus intemperatis aut statuum. ruina; morbi
 pestes: interitus quæq; id genus. ob enim signiferi partē quattuor sunt in præfagiis cu
 stodienda primū locus in quē euenire contingat. secūdo genus circa quod debeat eue
 nire. tertium tēpus in quo euenturū præfagiū. quartū qualitas apotelesmatis in qua de
 beat primordiū esse apotelesmatis. species utrū martialis an mercurialis sit a punctorum
 puncto; cognoscemus. 91. DE ANni numenia. Demōstrata disciplina circa uniuersa
 lia est ei intentio in toto hoc libro uniuersales circunstantias tradere & ipsarum præ
 fagia id in uniuersum distribuens & iterū particulariter. p̄cipue de uniuersali tractauit
 & cōplēdo de ipso doctrinā trāsīuit ē aut circa horar; eueniētes circūstātias & circa an
 nuas numenias. q̄re aut prius qualē præcedere oporteat solariū reuolutionū neomeni
 am. nam differenter ipsam cōficiunt. alii enī inquit calendar; ut itali alii thoth mēsis se
 ptembris ut ægyptii ac alii aliter. quid igit inquit non est nō est i' circulo capere princi
 pium qd' si capere oportet unū in signifero capere nō poterimus. unus enim erit att
 ctus æstiuī & unus hiberni & binæ aut aliæ æquinoctiorum puncto; per quæ puncta
 secat ipsum equinoctialis erunt perinde ipsius quattuor principia V ♄ ♃ ♄ & rursus
 in ambiguitatē maiore delabemur. alii namq; aliud amant. fuere p̄fecto quattuor opi
 niones alii nāq; arietē duxerūt præponendū q; humida essentia in hoc signo augeatur.
 affluit sane hæc qualitas etiā in ætate puerili prima existente ac alias antecede. alii p̄
 ponēdū causar; esse duxerūt: q; dies lōgissima i hoc fiat signo p̄cipueq; apud ægyptios
 hæc studiose exq̄sita numenia. tū nāq; etiā nilus oīum ipso; bono; cā iundat. alii por
 ro principium faciūt a capricorno non iniuria putātes q; primū augmentū dies in hoc
 signo cōstituat. Quoniā igit quaterna principia & rationabiliter assumpta consequēs
 est ut uir peritus cunctis utatur neq; ullū postponat quattuorq; perficiat nemenias. nā si
 una sit anni hora unā neomeniā esse oportuit principiumq; unū erat subiicendū. nūc aut
 opus est præsciscētē in quo præfagio p̄sciscere qualis sit hora utrū naturalē conseruet
 speciē an ne. erit autē hoc si factas luminū cōiunctiones in prædictis neomeniar; locis
 uel propinquis & uicinis cōsideremur & signo; naturas domicili dominatū habētium
 stellar; ex harum nāq; habitudine figurationūq; factæ sua cuiuslibet proprietate etiā se
 quentes per horas casus cognoscemus. 92. IN QV Auis conuersione. Indicat præci
 pue neomeniā a solis motu capiendā. omne enim principium in solis circulari cōuersio
 ne inspicit. idq; inquit manifestū ex ipsius ui atq; actione. is nāq; rex oīum astro; lon
 geq; potentissimus. 93. ET A nomine reuolutionis. Cōuersio nāq; ab eodē pūcto mo
 tus ad idē punctū dicit quoddā principium ē. duo qdā subiicit prius ex qbus opus sit ani
 numeniā inuenire ac solis motū & i signifero locū nā quēadmodū multis existentibus
 stellis unū ad id petūt solē eodē mō multis existentib; signis i signifero uult magis ad
 hoc familiares de ipsis deligere locos ait retineri nō posse tāq; circulū ispectū ubi nihil
 aliud i his assumat. 94. VT PRins diximus. Docuit te i horar; doctrina ut his assi
 mulant cōplexiōes p̄portionēq; hēt q̄libet cōplexio alicui ætati redūdatq; i hac hora
 hoc cōplexio ut i aere humiditas p̄xima dixit p̄pe tpe quo futuræ reuersionis capiam;
 statim nō multopost euenturū coitū uel pleniluniū. 95. ET p̄cipue ite; hor; eclipses.
 Sæpe nāq; nō simplices cōiunctiones inueniunt quæ propinquæ cōueniunt: sed cū ecli
 psibus præcipue quæ subuersiones aeris in totū namq; dicēs ut quærere te oportet p̄xi
 mos coitus plenilunia ue. deinde tibi uult dicere quo pacto opus sit inuenire qualitatē

apotelesmatum eadem est fere & in his disciplina quæ & prius ducta ut cum ad ea peruenit sit discernitur: rursus lumina ab aliis separat stellis datque soli uniuersale & robur. aliis particulare præueniens utique huiusmodi præceptum descripsit cum inquit ☉ & ☽ instituunt ac ut duces sunt aliorum ipsi causa euadunt eius quod totum in actione. hoc nunc quoque inquit ut ☉ est qui in totum facit horasque per significationes signorum conficiens per quas signorum unum quidem uernam habet proprietatem alterum æstiuum & uentos ac simpliciter ut diximus uniuersalia omnia is efficit particularia uero stellæ aliæ unde a sole quidem conuersiones ac mutationes uel etiã uulgares cognoscunt at tenuiores & reliquis uagis confectas periti soli intelligunt & solertes. 96. ITEM signorum quoque Subaudiendum ☉ facit quod is sit quo signum unum facit uer. alterum uero tropicum. 97. IN uniuersum iterum. Si namque discere uelimus quæ nam sit primæ horæ constitutio proximam capiemus coniugationem. sin mensis constitutionem in eo signo euenientem coniunctionem ratiocinabimur. 98. RELIQUUM fuerit. Opus est inquit qui uelit talibus curam iniicere summat cognitionem stellarum & signorum in primo libro particularius uero in hoc secundo libro quo ex dominantibus domiciliis stellis consequentes exequatur circumstantias.

99. DE PARTICULARI ad constitutiones signorum natura. Reliquum est ut dicat suas signorum naturarum proprietates quod duobus fit modis tum longitudine tum latitudine. ita namque stellæ consueuerunt in signis facere motus ipsarum hærentium celo stellarum non dicit pariter orientium sed ipsum signum complentium. ne enim quisquam ambigat quo pacto omnino unum signum uel unde habet uel unde habeat differentem complexionem ipse causam præoccupauit quod ex differentibus hærentibus celo constiterint non ex similibus ambabus complexionibus hoc est callido & frigido. 100. DE PARTICULARI constitutionum consideratione. His ita prius expositis. exaruit quodammodo ut conueniat particularia cõsiderare ut fere ex coniugationibus at non in primis uerum ut demonstrat necessarium esse ei qui uelit particulares nosse circumstantias præuidere alia quædam capitula prius differetur de ipsis præcipue oportuit namque scire neomeniæ principium seu principia & unum naturæ principium & insuper uidere uniuersales. & particulares stellarum & signorum suas proprietates ex horum namque mixto temperamento apotelesmatum sua proprietates deprehendet. est sane mirari doctrinam & facilem Ptolemæi distributionem. ita namque in totum secat exorsus ab interioribus apotelesmatum per media penetrans desinit in indiuiduis minimisque primo namque uniuersales coniunctiones considerauit eclipsium inquam. secundo loco particulares coniunctiones a quibus possumus non omnem gentem aut omne tempus nosse sed quoquomodo ac quapiam modificatione. deinde ad particularius procedit quo nosse possumus mensis constitutionem rursus non ibi consistit sed docet porro quo pacto pro hebdomada inueniamus circumstantiam atque adhuc tenuiorem ad tres dies & adhuc minutius quæ in hac ipsa diecula cunctorumque minimorumque temporum horas ut peritus horam dicere possit in qua fiat circumstantia & hucusque sermo progressus insistit. neque enim relinquit adhuc temporis alia circumstantia. proinde admirari par est peritiã & facilem scientiæ traditionem Ptolemaicam age uero utrumquodque dictorum ut hæc paucis absoluaui opus est igitur præuenientes diximus considerare proximos uersioni coitus & plenilunia contingit namque quoniam coitum tum contingere quoniam plenilunium. tuum sane fuerit propria deligere domum dein horam inuicta coniugatione faciendum cetera ut iam a principio didicimus faciendumque cetera rursus eadem disciplina. Considera domiciliis dominos quibus in locis sint nam ex locorum proprietate & domiciliis dominatum habentibus stellis dicemus futuram circumstantiam opus quoque est partium inuenire constitutionem: eodem modo coitus & plenilunia consideranda neutique proxima tropicis aut æquinoctiis sed quæ facta in eo quolibet signo si propinqua tropici eueniens coniugatio sit coitus ex qua in quam ab omni signo trino spatio discernimus: oes coitus capiemus in trino signorum spatio in plenilunium plenilunium in huiusmodi considerationibus mensuris in quâ consideranda lunæ latitudo cui namque procubat uento ei dat ortum. at particulares circumstantias cognoscemus ad tres & septem dies ex ☽ ☉ que figurationibus sunt aut que figurationes tribus & parte quarta diei & septem diebus & parte parte inquam ob totum mensem lunarem hoc est ☽ & ☉ uiginti & nouem hac parte absolui. Si igitur per hebdomadas partiamur menses quattuor erunt hebdomades. super est autem dies una & pars & quod relictum necesse est cunctis partiri hebdomadibus atque ita lunæ figuræ non erunt septem

duntaxat dierum sed & partis alicuius. q̄ si per trinarium partiamur supererunt dies ne
 cesse ergo per trinarium partiri. Sciendum aut maiores figuras lunares per septē dies eē
 minores uero per tris. sed age figuras **D** exponamus quæ per tris fiant dies quæq; per
 septem sunt aut omnes ut iam didicimus magnæ per hebdomadas quattuor est namq; coitus
 in prima diuidua inde pleniluniū & quarta secunda diuidua. inter has igitur fi-
 guras æquales numero his interiacent figuræ inter coitum & primam diuiduā media
 prima mestrua inter primā diuiduā & pleniluniū utrinq; surgens: media plenilunii &
 secundæ diuiduæ & coitus secunda mestrua contingit igitur figuras lunæ accuratius
 absolui intra septē dies. tenuius aut tris & plus ut iam dictū. cum ergo uolueris dicere
 futuram cōpræhendentis aeris motū status cōsidera in hac figura luna existente cui stel-
 læ debeat copulari & qualem uenti faciat latitudinē nam ex hæc cōplexione inuenies
 absolutā suā proprietatē cū diē uelis inuenire cōsidera fulxiones quas hærentes cœlo
 stellæ faciunt ad ☉ matutinas uel uespertinas tum nāq; contingit maxime mutationē
 absolui & cum epicētra adierint lumina in illaq; erithora in qua cōtactus fit huius stel-
 læ aut transitus in centris qua enim hora unum horæ aliquid perficit ea præfagiemus
 circumstantiā fore scire aut opus est scripsisse monobiblū significationū hic memorat
 figuraciones hærentiū cœlo ad ☉ & matutinas & uespertinas quas adeundo possimus
 hæc oīa ex ipso consequi in quouis quadripartio at in quouis euenientē mutationē ex
 in quolibet signo luna constituta aut plenilunio disce. 101. **PRO**pe abeuntē tropicū
 ad determinationē. In primis necessariū hoc scribit nō opus est inquit utcūq; coitū uel
 pleniluniū capere. coitum proximū coniunctioni tropici capere oportet quæ i ipso tro-
 pico cōtingat. pleniluniū aut omne uniforme semper cōiunctionū custodire mirifica
 doctrina est quæ ita præcepta cum dixit necessariū esse etiā triū signorū spatiū tota con-
 stitutione & signorū singulorū. dicit aut in quolibet signo & in ipso cōcidente cōiun-
 ctione. at non fiunt simul in eodē signo similis speciei cōiunctiones. hac de causa proxi-
 mam tropico capit hæc aut erit in proximo bicorporeo at si aliquādo cōtingat in ipso
 signo circa partem unam erit signi nec opus est omniuo in illo ipsam signo ratiocina-
 ri prætereuntis dixit quia tanq̄ iam procurentis uersionis. considera quem mensem.
 habeat constitutio unde non dixit prætereuntis signi sed prætereūtis puncti. 102. **SI**-
Militer centra. Hoc est fere prædictis. oportet namq; capere ut iam didicimus partē cō-
 iunctionis & clima & ascensoria tēpora & horiæ: & ex his inuenire cētra & domicilli
 dominos æqualis ad solē accessus. nam in eadē parte lumina inueniunt & æqualitas
 est motus. quia hoc dimetientis etiā euidentius est. uidetur nāque aliqua recta linea p-
 tensa ipsoꝝ ponderare motū æqualitatēque metiri ad has enim coniunctiones aliasq;
 ipsoꝝ iudicat figuras principalioribus ualidioribusque existentibus ut iam diximus fi-
 guras tridui præpositione & parte consistunt. at secunda mestrua trium dierū coitus &
 prima utrinque cōsurgens ante tris plenilunii. at secūda ob æquale Δ . ob hoc cū aliud
 dicere uideatur declarauit propositū. triquetra nāque figuræ nō aliæ sunt q̄ quæ dictæ
 & sexangulæ. mestrua namque sexangula figura cōstat. at utrinque surgens Δ hæc nā-
 que cōsequētia esse sæpe ductū. 103. **ALI**æ lucidiores. Neque enim oēs quæ nō uagæ
 stellæ: sed magnæ. Sciendū est posse in cōplexu stellæ: nō lucidiorū uel nō satis micā-
 tium quēadmodū in uergiliæ una fieri qd̄ in lucidiore ut ad quæ C quæque refluxus
 nō ubique id sed in locis ubi hæc cōtingere cōsueuerūt refluētia ut i mari rubro refu-
 xu facto effugium inuenit Moyses cū iudeorū populo ut ante dixit particulares circun-
 stātiās perite & elegāter distribuēdo qm̄ cōtingit aliqñ uniuersales aliqñ particulares
 uniuersalibus congruere de his determinat. uniuersalia enim inquit sunt ualidiora a
 qbus possunt particularia superari. Quod si aliqñ cōuenierit uniuersale cū particulari tū
 longe ualidior efficietur apotelesmatū imperiū. 104. **DE SV**blimium significatione.
Cōpleuit particulariū q̄ in totū qd̄ erant sed adhuc ad magis uniuersalia cōparata par-
 ticularia noīantur. Vult autē in his aliud quos apponere maxime necessariū præceptū
 ipsam conficiens cōsiderationē nam sicut in eis quæ præcessere posteaq; dixit de eclipsi-
 bus quædā p̄cepta dixit q̄ ad eandē tenderēt p̄positionē ita hic quoque cum particula-
 riū doctrinā cōpleisset quædā descripsit quæ præcepta expleret præcedētia nēpe quo pa-
 cto possimus in aere notas insurgentes præsciscere ex sublimibus necnō ex consistenti-

bus figuris nebulosis. Consistunt aut hæc aut circa solē aut circa lunam aut circa uagas stellas uel etiam circa hærentes cælo præcipueque nebulosas habentes cōstitutiones ut præ sepe & id genus alia quomodo igitur in horum quolibet cōsiderabimus primo que a sole cōsiderare oportet ortū & occasum solis ac si uelis nocturnū præsciscere statum occasum specta qualis sit. nam si purus spectet ac sine nebulis consistat in ipso circulo aut circa ipsum sudū aerem prænuntiatio. q̄ si nubes inuenias cōtra. sciendum quoq; cum sol nō sudum indicarit statum aliquādo quidē imbres fieri quādoque uentos. id ex coloribus discernimus qui circa ipsum consistunt nam cū uarium habuerit circa circum colorem assistentem uentos prænūciat præcipue si radii succensi fuerint ac quodam modo uibrent. significat aut ēt locū unde uentus flaturus est subuirides aut atra aut etiā aliter habens circa ipsum unum alterumue: tempestatum & pluuiarū est significatiuus at a τ non statum dices modo nocturnum aut diurnum sed etiā proxime futurum ut iam didicimus triduo prænuntiando. figuræ namq; sua ipsius cōmutant. cum enim tenuis fuerit circa se quicquam non habens sed pura uere apparens sudum statū significat. sin autem rufa colore fuerit præcipue circa ipsius circuli partem quæ luminis expers uentorū est significatrix. q̄ si aliis fuerit coloribus insignis nimbos magis prætedit. Colorum autem uarietas ipsorum indicat actionem utrum cum uehementibus uētis futurus sit nimbus necne. 105. EADEM & circa ea aliter significant a prænuntiando. Te præterire non oportet quemadmodū circa ☉ & circa alia sidera consistunt aliter circa solem quidem aut una nota aut binæ at circa lunam plures quod autem significant dictum est. at circa alias stellas consideremus ex stellis quæ sub illis necnon ex coloribus in ipsis euenientibus. considerare autem oportet ut iam diximus etiam hærentes cælo nam cum magis perspicuæ lucidioresq; uel minus comparentes in complexu existētēs uentos prænūciat. quos inuenies ex ipsarum inclinatione neutiquā ab solis luminibus aliisque nouerisque aeris statum sed ab omnibus comparentibus per tempora uelut cometis & eis quæ ex his. Cometæ namque squalorum sunt significatores quidam uentos instruunt. 106. EXPLICANTES extensas & non diurnam modo uel nocturnam significare ante triduo proinde non simpliciter ipsam considerabimus: sed triduo ante uel etiam post triduum non enim quotidie. nam si triduo ante capias figuram facit. post triduum aliter. diximus namque in sole unam binasue notas at in luna tris & quattuor ut plurimum. 107. ET QVÆ plures fuerint. Cum diutius permanserint neque euauerint ut prius dictum est 108. Constitutiones. Dixit sæpe antea de coloribus partitusque ipsos uagis ut possit & de uagantium natura dicere ad illaq; te remittendo concludit orationem.

GEORGII Vallæ Placentini Commentatio in tertium Ptolemæi apotelesmaton librum delectu eorum quæ præcessere uniuersalia.

Componit sese in tertii libri exordio ad demonstrandum ordinem & iteratam commemorationem ex diuisione dictorum. nā disciplina uult demonstrare & quali ordine utatur in suis libris neq; utcūq; inducit doctrinam propositā sed consequentia quadā & ordine usus. nā quia inquit demonstratiuū est uniuersalia præire particularia nō iniuria prius cōsiderauimus cōpletis illis aliqd aliud adducere uel particulare. scire aut oportet ut apotelesmaticū ab astronomico alicubi differt. alicubi cōicat. differt qdē cū est p se pficiens ut iā ante didicim⁹ nō p se pficiens sed eget illius cōstitutōe atq; cōplexu cōicant uero cū circa eadē consistunt. nā circa altere illa aliudq; consistit. subnectit aliud quoq; gratissimū: ex quot principiis cōstent uniuersalia & particularia p̄sagia nō frustra neq; ut euenit sed i uniuersali quidē querit principia ostēditq; quot sint demonstrat aut nobis ut nihil omisso ipsa adiit. at in particularibus nō idē significat sed libri intētionē docēdo utq; oportet necessario hæc tradidit. Vniuersalia igit nō unū hnt principiu sed multa. didicim⁹ nāq; i superioribus ut etiā ab subiectis locis oportere capi principia in p̄side. n. dixit colores tales ac tales & supflue ut uidet dicere consueuerūt ortū mūdi ægyptii ostendit nāq; principiu unū nō hnt. sed multa. at particularia & multa & unū: unū qdē a principio in ortu stellarū simul temperamentū qd cōcretionē apotelesmatici noiare cōsueuerunt multas uero quotidie stellarū factas ipræssiones & figuratas descriptiones & quæ-

cunq; sunt talia. 2. **ET MVlta.** Neq; enim cunctis imperat sed ut ex eis quæ plurimum imprimuntur. 3. **POTestatem.** Communicationem ipsorum dicit quæ circa eandem inspicitur materiã ambo enim simul cõtingunt tam & si hæc inuicem dignitate differunt cæterum potestate cõmunicant recteq; huiusmodi dispositionem potestatem appellauit. nam consueuerunt præter materiam fieri potestates. 4. **CAVsa** errãtium quidem stellarum sol & lunæ motus. Admodum ingeniose utrunq; horum definit efficiens & præfagitoriũ. efficiens etenim est motus ☉ & ♃ aliarumq; * * causa uniuersaliter & particulatim hominibus euenientiũ casuũ. 5. **PRæfagitura** ipsorum naturæ subiecto rini uersio. Versio subiectoꝝ naturæ iuxta similitum figurarum accessus cælestiũ p circumfusum facta aerem. 6. **FEre.** Adiecit fere intelligens non unum esse principium: sed multa: non enim ex solis eclipsibus præmonita cognoscimus. 7. **VNVM** & idem coeuntis iudicii principiu. Dixit supra singula & unum habere principiu & multa: multa quidem cõprehendentis: unum uero a tempore quo fit distributionẽ huius unius facit indicatq; ut eadem duplex est & putatur hominis progressus. cum cõplexu quidem quem semen appellauit. secundum quod est ex uersione: est aut partus temporis hanc non frustra fecit distributionem sed q; uelit indicare ordinem præceptoꝝ quo non temere scripta uideãtur neq; sine ordine. uolet aut cõparationem duorum horum facere principiorum estq; capere ex utroq; utilitatem quodq; oporteat apotelesmaticum dicere: modumq; doctrinæ quo debet cunctoꝝ particularium doctrinam facere. si quis igitur illam scire horam poterit seminisq; tempus tali tempore utetur principio ad corporis animæque præfagium utrum absolutum iri dicatur necne uel utrum integrũ sit habiturus corpus an mancum & pingue an gracile & album an nigrum & id genus alia qualemq; animæ habeat morem agrestem ne an lenem & huiusmodi alia. q; si quis id tempus nosse nequeat ipsa ex uersione ad hæc hora utemur: multam namque ad semen hêt similitudinem omninoque inueniuntur stellarum figurationes tum admodũ similes. nisi q; non necessario præfari possumus de germine uelut ut diximus an perfectionem sit habiturum talibusque inhærendo. differit quoque de doctrinæ modo quippe non solus antiquoꝝ traditione particularis & disciplinæ experts sed uniuersalis & cum doctrina. dicemus namque ex quo loco quod consideretur capitulum & qualis stellæ: ueluti consideramus locum in quem dimittere iaculum oporteat quod dimissum stella. reliquum autem est cum plures inuectæ fuerint stellæ. Consultẽ accurateq; opus est ipsius constitui singularem distemperantiam. nam si inquit uelimus priscorum inquit doctrinam æmulari infinitos de hac sermones instituemus qui exitum habebunt nullum & immemorabiles erunt natura quidem iuxta idem semen. potestate uero etiã per accidens omittendo omnem ipsorum differentiam scripsit eis q; nosse ualeant. principium namque dicitur natura tum enim natura semen diffingit estq; dominantissimũ & uerum principiu id ipsum. potestate uero ex uersione sumptũ hoc est absolutissimũ. progressuque orationis audi dicentẽ ut unũ quidẽ seminis est principiu. alterũ aut hominis q; tũ ergo differt homo a semine absolute inq; totũ a principio principiu. p accidẽs aut dixit nõ a philosophis petitũ sed q; eueniat. secundũ nãque est ordine & accidit primo põt & quis priori ipsum accommodare significato. sed quia uidet rei eiusdem nõ posse bina esse primordia tẽporaliter per se prius nimirum proprie dicitur principium. principii namque propriũ habet non habendo aliud ante se. secundũ aut p accidẽs accedit siquidẽ iam sumpto & accidit nepe casu quodã uel obseruanter pro eo qd' est sensibiliter. multis namque mulieribus fit sensus perceptione cõceptio uulua perturbata & inse cõtracta corripienteque in exterioribus partibus semen circũ & in profundũ quemadmodum inquit Cleopatra obseruanter ex mestrui ut memorarunt ægypti semel in mense mulieribus erumpere delligendo horam diemque ac si tempore purgationis conceptionem cognouere eum notarunt diem. sin secus rursus alium considerando diem expectarunt purgationis diem. 8. **SEMel** enim in principio. Ex hoc principio dicere possumus ad partum usq;. demonstrat namq; q; si uideatur adiectio fieri auersione & extrorsus urgente aere. cæterum a principio iniectum semen custodit propriam ipsi' qualitatem. naturaliterq; mutat a principio ortum plurimum nam in priore non hominis habuit proprietates at hic respirare propter corpus manducare spectare quæ q;

re quæque sunt talia. & si accepit cunctas membrorum figuras & formas nihilque ad figuræ descriptionem confert ipsi initiatio: sed ad lucem peruenire formam exitu faciente. aliud quoque maximū adiicit quod licet hæc non sint naturam tamen nō ut casus tulerit exitus erit sed ob similitudinem quæ a principio necesse est conseruari similitudinem ad configurationem a principio stellarum. Cunctas nō expedit sit nāque id supflūū utraq; coniectare. at nunc non ita habet. 9. DE Possibili in primo dixit libro amabile esse de diuinis ita rebus ad aliquā spectando magnitudinem efferre pronunciationē. 10. PRISCUM quidē. Primi nāque ægyptiorū particularibus figuratiōibus plenam doctrinā conficiebant ut nimii & difficillime cōprehensibiles essent imo inquit ipsi non memorādi ut Ptolemæus eas auersatur. recurrit autē ad uniuersaliter uitāda omnia & in diuidua faciendo tenuiora magisq; particularia lectori relinquēdo coniectanda. traditiones dixit ingressus uniuersalia pcepta ex quibus particularia queant inueniri. 11. CONSEQUENTER. Consequēs significat comitē & ascitū. quid. n. aliud ordinē inuenire apud ipm cōseruatum pceptorū. at significatiuū proprium est uniuersaliū dogmatū concidere nāque consueuerunt particularia concipere in ipsis. 12. OMNIUM naturam habentiū hoc ē possibiliū de quib; iam supra dictū est quod simul exercean dicā inquit quod circa sæminis pcepta. Sed quia inquit nō semper tēpus utitur eisdē pceptis in tēporis uersione. at nō de oibus dicit sed de corporali cōplexione propriorū. nō utiq; etiā quod ante uersionē de ipis pōt dicere. 13. DE Parte quod horoscopū facit. Quoniā primū oīm principiū ac radix horoscopus ab apotelesmaticis noīat. hoc igit aberrato cuncta cū ipso trahi in errorē necesse est. eo correcto corrigi. Iure igitur solus Ptolemæus ante particularē enarrationē de ipso multā adhibet prouidentia ne temere & elaborata & futura texendo abiiciam? accidit aut error ab horoscopiō; perspectu. necesse nāque si solaris fuerit pter positiones uel pter gnomones aberrari multo tēpore de moto horoscopico gnomone aduētū rubiginis densum faciēte. at hydroscopia hoc est aquæ inspectu pter aquā aquæ nulla existente natura cōsimili oīnoque pari sed alia grauiore. alia leuiore falsiore alia alia dulcior foramineque pertuso subtensionis denscensente. solusq; est astrolaboꝝ circulis distinctorū uerus inspectus. at nō cunctis tum cognitus sed magis mechanicis. quo pacto igitur tum potuit inuenire partis horoscopū facientis doctrinā. latere nō oportet nō ipm horoscopū docere pronunciaffe: sed p canonē ipsius cognitū. nuncq; p dictā doctrinam partē ipsam & scrupulū inueniendū. 14. QVO pacto horā inuenire oporteat. Cōsidera igit sitne coitica genesis an pleniluniaca. parsq; ipsa duorū luminariū i coiticis capiēda genesisbus nō p se capiemus domicili dñm plenilunii sed cōsiderabimus num in supra terrā hemisphærio fuerit pleniluniū an sub terra. & si in eo quod supra terrā ipm domicili dñm plenilunii capiemus. sin sub terra: quod est dimetiētis. non dubiū quin si nocturnum sit pleniluniū supra terrā sit. Quod si diurnū sub terra. necesse nāque nocte existente solē sub terra esse luna in dimetiēte existente supra terrā. cōsideratoq; domicili dñam rationē ad signū illud stellā. nā si hinc ab fuerit quātū sit pars una tantū dicemus & horoscopū esse. Quod si plus cōperiat quod sit pxima. quod si plures ptime fuerint quod maiorē habeat rōnem uelut domicili dñm particularē & horoscopū centrū enactū aut rōnem aliā hñtem ad centrū. Quod si ad centrū easdē habeāt rōnes eā quod sit factionis pponendā existimabimus. Quod si oīum numerus partiū multū deficiat ab inuento horoscopo per redditas horas tum ad medium cælū doctrinā transfero & domicili dñm ad medium cælum numerūq; partiū mediū cæli exæquendo quod est * horoscopū quoque corrigemus sicut etiā ante i horoscopo inuenitur mediū cælū. nā ex altera parte respondet unoque horæ dato altere inuenitur capiēdo nāque hærentes numeros in recta sphæra parti mediū cæli eos afferemus in quōsito climate habebimusq; horoscopū hñtem partē. 15. AMBOꝝ luminū hoc est coit. Difficillimū uero admodū est is locus ut multos falli & hallucinari in ppositis cōpulerit. dicente nāque ipso considerādū in pleniluniacis genesisbus supra terrā existens luminare quidā arbitrati sunt tū inuentū i uersionis tēpore at hoc nō ita hēt. sed in tpe pleniluniaco inuentū. inuenit aut i nocturnis supra terram ☽ ut in diurnis ☉. hallucinationis autem errorisq; causa huius multis fuit dicti obscuritas tametsi in multis codicibus habet ita. Plenilunio autem supra terram existente

tempore uersionis in paucis nãq; admodum integræ haberi: ita tempore uersionis. nam si ita distrahatur non dubiũ quin supra terram existens in coniunctionis tempore queratur. Cætera uero in uersione. distraxit enim ob coniunctionis tempus. Ita demum trianguli dominum non simpliciter capiemus: sed inuentum in tempore uersionis quando quidem si nocturna existente genesi coniunctio nocturna inueniatur uel contra alterum pro altero capiemus. 16. **P**ER astrolabos non hos dicit expositos omnibus sed affabre factos quibus periti uti possint. 17. **E**X Differentibus causis & compræhendens transmutatum pariter cõmutat aquæ fluxus. ratione naturali quæq; naturam comites hoc est quæ consequatur sub natura constituta. 18. **E**T Fulxione aut figuratione. Figurationem quidem ad ipsum modum fulxionem uero ubi fuerit orientalis aut adiectus ita nãq; præaliis habendis sunt. nec est simul cuncta inuenire. 19. **S**IN duo plures ue prope habeant. Contigerit nãq; in eadem esse parte horoscopi ambos & contigerit non in eadem parte ambos æque distantes aut unum ante alterum pone æque profecto ab horoscopica distantes. 20. **Q**Væ ad simile medium cæli. Si iquit inuenias domicilii dominum considera num multi admodum absit ab horoscopica parte quæ inuenta sit per canonis ascensiones. ac si inuenias proximum numerum partium ipso utere cæli medii numero & ex ipso inuenieris horoscopum. Opus est enim capere signum & partem & inducendo ad rectam sphæram capiendõq; adhærentes numeros & ad clima in alterumq; reducendo considera ipsos & ubi desierint ibi horoscopum esse dicitõ econuerso q̄ iam dicta in horoscopo doctrina libris secundi. 21. **H**IS autem expositis diuisis genethliologica. Quoniam horoscopum correxit & statuit principium omnis geneleos. reliquum dicere oportebat apotelesmata at hoc iniecit dicendo. Aliud uero quidam maxime necessarium ante horum expositiõem scribit quo docet quot sint capitula de quibus debeat genethliologus differere. Inuenies enim capitula omnia ex diuisione nec est plus minusue inuenire. utitur nimirum diuisione tali. omnis itaque uniuersalis apparens genethliologia aut est eorum quæ sunt ante genesim aut post genesim: aut in genesi: aut tum ante ipsam tum post ipsam: uerum quæ ante ipsam & post ipsam. simplicissima nobis & uniformia subiicit capitula. reliqua duo sunt diuisione multiplicia multitudinem nobis conferentia præceptorum. nam quod est ante genesim capitulum a parëtibus manat. Hi nãq; sunt q̄ uere præcedunt partum. quod autem in genesi & post genesim quod de fratribus quorum alii sunt ante geniti alii ultimi alii per idem tempus. uel post ipsam genesim considerantur inde quod corporis est inde quod animæ & iterum quæ externa horumq; in ipsa genesi considerati quæ sunt corporis q̄. tendo de anima aberit sermo. necdum enim idonea est rationalis anima corpore uti & adhuc quædam alia quærunt. qui post genesim quærunt non fatagunt. nã quia corporalia hi primo ut dixim⁹ quærunt corporum duo sunt genera: alia siquidem masculina: foeminina alia. Iure præcedit generis consideratio. Rursus quoniam non semper unum solum paritur sed sunt modo duo modo tria non iniuria & de geminis apud ipsos aperitur oratio uerum quiam etiam contra naturam quædam effinguntur & monstruosam effictionem sortita sunt merito etiam de mōstris oratio iam dictis implicatur. Confertur etiam de alimento oratio differens de tempore uitæ. de tempore nãq; uitæ post annũ primo capitur quod uero de nõ alentibus anno concluditur necessariũ igit est confectim scire si partus aliter necne & p̄inde quæcũq; in ipsa fiant genesi quattuor unũ de genere alteræ de geminis tertiũ de prodigiis. quartũ de alienis ab alimento. atq; post genesim ut dicebamus iã pluri considerationi subiiciunt aut q̄ corporis. utrũq; dupliciter aut p̄ naturã & bene habentẽ qualitãtẽ aut offensam & morbũ q̄ tum circa corpus tum circa animã antecedit uero hæc omnia q̄ de tẽpore uitæ sermo ridiculũ nãq; sit de horũ aliquo dicere non ante p̄ceptis uitæ tẽporibus fortunã aut in his q̄rem⁹ ipsamq; bifarie diuisam in aĩam & corpus. nã q̄ circa aĩam consistit uocat cum additamẽto fortuna honoraria. splẽdidiores at aĩa tũ efficimur & oblectamur. at circa corpus fortuna. asciticia. q̄cũq; n. nacti fuerim⁹ ob corpis studuerim⁹ asseq; seruitutẽ inde habitudines quas hẽt aduersus alios qd̄ ordinatũ. Consideraueris actiões. cõuictũ: quo pacto in filioꝝ hẽat p̄ductione. amicorũq; cõciliatu. post id duo sunt reliqua capitula postrema oĩum inspecta de uita morteq; cõpositorũ in potestate q̄ in potestate eorum quæ de tempore uitæ

tempore uitæ capitularum. ordine uero discretorum limes nãq; temporum neq; cunctis eo coheret quod statim non adueniat. Hæc præfatus & demonstrando quot sint capitula de quibus ipsum sit opus differere uniuersalem nos uiam docet ut in omni consideratione conueniat. oportet enim inquit locum quærere q̄ ad propositam habeat rationem considerationem. dicet quis cui considerationi locus adhæreat inde domicilii dominum considerandum quiq; loci q̄ propositam sortiantur considerationem quiq; excipiât domicilii dominatum ipsasq; stellas atq; ita cognosces ipsum apotelesma qualitatemq; ipsam magnitudinem uero & cognouerit & propriasq; habitationes ac locales considerando proprias quidem in quibus sunt locis positionis in cētris: aut in ascensionibus aut in declinationibus locales aut in suis terminis uel triangulis uel exaltationibus. Hæc enim omne quicquid est & mundi exornationem sortita sunt & ad horum genesim mundana enim sibi propria bene uendicantes ualidiorē habēt actionem. male uero imbecillā. tempus aut in totum cognoueris actionis utq; tarde ac celeriter exercituri considerando eorum matutinas fulxiones & uespertinas quas faciūt ad horoscopum & solem ut iam didicisti. uespertini quidem existentes sero exercent. Matutini uero celeriter & cētris cito at in ascensionibus sero. In declinationibus nãq; ipsis non expedit quærere utrum celeriter an tarde exercent. 22. ORDINIS causa. Ne quis cēseat hoc propositum absolutū ponit præceptum & prospexit eius diuisionem quo & cū hac & cum alia faciat. Multiplicis namq; diuisionis ambæ. 23. DE Impastis si enim primū tempus dicitur annus non utiq; hæc implicantur capitula impasta nãq; dicuntur quæ non excedunt annū. 24. ET Quædā ociose iam insupioribus explicatis terminos docuit uel decanos & soli partias ac dodecatemoria. 25. EXISTENTIBUS p̄ sortes. Incusat sortes. Consueuerunt nãq; capere ægyptii sortes cunctorum capitulorum propemodū infinitas q̄q; quis non ambigat quo pacto ipse Ptolemæus capiat sortem fortunæ i eis quæ sequunt. dicemus ad hoc ipm fortunæ sortē non dicere sed lunarem horoscopū: deinde non simpliciter sortes increpuit sed indemonstrabiles cum ipse capiat demonstratiue dictam sortem. primo quidem uult considerare uniuersales dicendo pronūciationes in particulari enarratione quibus usus poterit concisim de quocūq; considerare Quærere igitur opus est proprietatem capituli. memorabit aut qd̄ signū cui hæreat capitulo. Quod si non hēt definitū quēpiam locū. sed enim locū in quo est ppria interrogationis stella habebit & dñantes loci hoc est q̄ sub ipsa domicilii dñi locis iperātes & in qbus sunt. 26. AIO aut p̄ ascensiones. Horoscopū dicit is enim est p̄ ascensiones canonis inuentus. & ubiq; ipsi mos est centroꝝ nomen tribuere in ipso supra terrā existētibus cētris. 27. HEMISPHERIO uniuersale tēpus. nihil enim hoc tēpus ex his inuenire poterit sed uniuersale ut tarde exercebūt horꝝ utrūq; solis & horoscopi ad mediū usq; cælū matutina ac q̄ p̄ dimetientē: quāq; hinc ad occasum usq; & q̄ p̄ dimetientē uespertina & sequētia sequunt enim horoscopū q̄ sub terra. occasus aut q̄ a meridie. 28. DE Parentibus. Antecedens locus ex diuisione cuncta capitula succidētia excidētibus inuenit iuxta inuentū diuisionis ordinē nūc de ipsis differere incipit. demonstratū est p̄cedēte capitulo qd̄ de genesi. at hoc erit de parentib⁹. ipsius igit est intentio in hoc capitulo de parentibus dicere. de qbus quattuor sunt capitula utrū fortunati sint an infortunati & utrū filii suscipiant ipsoꝝ detrimentū an ne. tertio utrū fortunati longi tēporis an breuis tēporis & postremo de mortis qualitate iuxta iam expositas doctrinas & prius inuenienda de parētibus oratio: quo ex his q̄ de ipsis sunt dicere possim⁹. sunt igitur hñtes stellæ p̄portionē cū patre ☉ & ♃. cū matre uero ☾ & ♀ nã de fortuna & ipsoꝝ possessionis adeptione satis ☉ & ☾ soli p̄ se. in aliis aut capitulis opus est aliaꝝ stellæ assumptionē. Opus ē igit doryphorias dignitatesque luminū cōsiderare. In ☉ qd̄ in p̄cedentibus stellæ antecessiones. at in ♃ in cōsequētib⁹. dignitates habebūt i totū aut sub beneficis aut maleficis & sub electilib⁹ & sub adherentib⁹ electilib⁹ & simul electilib⁹ ipse qd̄ in mixta & extrema figurarum ut pronūciatum est scripsit. reliquum autem tuum est magis particulares comparationes inspicere. ipse etiam instigare urge reque auditorem uolens non satis putat solam extremorum expositionem at etiam q̄dam media ex posuit ut si doryphoria sub beneficis fiant luminib⁹ quæque eiusdē sint factionis dicimus bonū maximū esse parentibus cū fulxiōes similes luminibus fient ☉

quidem matutinæ. Lunæ autem uespertinæ. sin contra doryphoriam habentes malefici fuerint & parhæretæ quasi dicas factionibus assistentes nec proprie luminibus fulxiones facientes. molestissimum est punctum cū autem dixerimus parhæretas non q̄ possint utriq̄ benefici aut malefici parhæretæ esse uel aliud quicq̄. communiter quidem de utrisq̄ docemus propria autem inspicere utrūq̄ q̄ si utriq̄ simul fuerint doryphoriam habentes mixtarum figurarum est necesse igitur ut a principio resumendo iterandocq̄ orationem dicamus aut beneficas & electiles & fulxiones proprias fieri uel cōtra & maleficas esse parhæretas & fulxionem in propriam minimeq̄ familiarem fieri: aut tales figuras mixtas esse aliquando quidem utrius consonantiæ ipsis inspectas. aliquando autem duas uel contra binis inspectis consonantiis una quæpiam bona existit. Enim uero benefici erunt & domestice luminibus fulxiones faciētes & iuxta factionem familiares factæ: beneficos quidem neq̄ iuxta factionem neq̄ per fulxionem consonantiā aliquā adepti ac de maleficis itidem. nam si electiles sunt & cōsonam naturam habent aut iuxta alterum solum. In habentibus igitur multa bona scelicitatem par est coniectare fortunamq̄ asciticam ut in contrariis contrarium & illud quoq̄ contingit alterum luminum bene cōponi & obtēperās ei facies scelicitate agere dicimus. Ita enim intuebimur patrum fortunam cognoscemus aut & si parentū substantiā susceperit sine lesione hoc pacto capienda est fors fortunæ sit tibi curam dicere ac quærere an recte doryphoriam habentes ☉ spectarint per consonā figuram sortem. Quod si non recte doryphoriam habeant nequidem adeptio erit parentum. sin aut contrario aliquo figurentur nequidē ita parentum salua suscipient ut dimetientem habendo aut quadrangulam figurā. Rursum eodē modo quo dictum. Quod si mixtam inuenias figuram suscepit quidem sed illesum uelut cum male doryphoriam habentes male inspexerint aut bene doryphoriā habentes in concinne dictum inspexerint locum. Ex his igitur cognoueris parentum indeptionem ac si manserint pueri illesi. hæc autem exigui magis temporis extiterit: aut longioris temporis. taliter considera. rursus in parte ☉ & ♃ & his figuratas stellas. 29. DE LONGITUDE temporis parentum. Ne utiq̄ enim doryphoriarum considerare potestates sed ad stellarum figuras nam si ♃ uel ♀ ad Solem figurarint sese quacūq̄ figura longum sit tempus sin autem ♂ inuehatur uel configuretur iuxta dextrum ☉ uel ♃ breuis temporis patrem efficiet. Considerare autem opus est an uim stellæ habeant uel non iuxta iam dictos aggressus. atque doctrinas ualidæ nāq̄ existentes ut orientales prosthæta augent bona: malaq̄ cōminuunt. at minuunt cum fuerint ibecilliores. dictum sane prius quo pacto oporteat nosse in, efficaces & ualidas stellas. 30. EODem modo & de matre tollas a Lunæ & Veneris figurationibus. Nam si ♃ figuretur uel ♀ in consono & non in omni figura longitudinem temporis significant. Cum autem potestatem admiserint in uniuersali auferentes occusu. benefici quidem moderationem pro temporis longitudine faciunt at malefici detrimenta ac non tēporis breuitatem modo referunt. si uero nequaq̄ ♃ inspexerit ☉ sed ♂ præcipue uel ☉ uel ♃ figuratus. morbos & detrimenta cognoueris & mortis qualitatem huiusmodi doctrinæ accessu. 31. EX ♂ & ♃. Capitur inspectio ♃ male ad ☉ quadrate aut diametrice dic uel præter aspectum detrimentum uenturum est patri aut mors repentina. Sin autem ♃ rigore febrili aut causis erit morbus ipsorum. sin autem ipse ♃ male quia ☉ longi temporis efficit morbos humidatq̄ turbationes quæq̄ sunt talia. sin præter ☉ & ♀ eadem inspiciet dic eiusmodi matri ut ♂ male ad ♃ figuratus. Hoc autem fit cum plena feratur ad ipsum detrimentum præter aspectum facit & succensiones. Sin ad ♀ subitarias facit uomitiones morbosq̄ febriles ♃ implent ipsa rigores febriles & alia. pulsatione uero sectiones quidem tabidas in occultis faciet locis. 32. NON usq̄ quæq̄ haberi oportet. Vniuersalem considerationem dic nuper memoratam: quæ aiebat cōgruere omni interrogationi ordine quo diximus consequitur nāque diuisionem facitq̄ doctrinam: 33. PER naturam naturaliter & cum simili affectu uisus namque ♃ quod præcedat omnes & magis sit senex ☉ autē quod expositus sit oibus & extēsus. 34. AD Inuicem & erga alios utrum figurantur benefici an malefici. 35. VT Hic insuper ascenderit. Ad se inuicem utrum consonanter an etiam iconsonāter uel i eis q̄ sequuntur. 36. HOC aut partibiliter & zodiace inspicitur. Inanem cursum faciētia sint lumina & longissime

& longissime a doryphoria distantia inanē cursum facere nō aut nūc nullā figurari stel-
 lae sed priuati doryphoria p̄spicue ostendit dicēs inde & exptia doryphoriae existētia.
 37. VT Cū H ipsi ☾ supra fertur ☉ uel ☽. H aut ☾. medias nūc capit figuras q̄ uitae
 faciunt inaequalitatē. sunt igit̄ q̄cunq; hnt bonā figurā alterā uero malā unā uel duas
 duae quidē bonae una uero mala ut nūc. maleficos aut male aut parhæretas ut a factiōe
 ab ductos declinatos uel occiduos alii quidē ob positionē obtusam hnt maliciam. alii
 uero ob positionē bonū minus efficax hnt. 38. IN Honesto ipso nō dixit simpliciter
 doryphoriā hnt sed in ipso honesto ut cū nō honeste doryphoriā consequunt̄ sed cōsi-
 derandū an ad fortē fortunae figurent̄. 39. NVLLius aut maleficor̄. Ad obtēperandū
 opus ē nullo alio hoc est nullo beneficoꝝ nō solis beneficis uel solis maleficis. 40. D
 NON solā. Non temere adiecit solā. sed qa dicturus q̄ in nocturnis qdē genesib⁹ cape
 expediat ☾ & H at ☉ & ♀ in diurnis non admodū offendere ipse H ♀ ipsam pōt ī si-
 mili factiōe & diurnā aliquo pacto existentē. 41. CONtrariis casibus. hoc est ī aequa-
 litatibus cōtrariis passionibus in subsolanis existentes centris hoc est supra terrā extre-
 ma nāq; subsolani quadripartii horoscopus est & sectio hoc mō in cētro existēs uel ip-
 sam sup̄ excedens uel quadratū faciēs uel differendo uel p̄fectiones & succēssiones: me-
 titur enim mala p̄ frigidi & calidi cōplexionē. 42. IN ab ipsa genesi incipit iam cōple-
 tis capitulis dicere uniuersales p̄nunciatus cōficeres p̄positum p̄parādo auditorē ar-
 tificiose & prudenter particularia cōsiderando. Opus igit̄ inqt̄ est & a p̄prietate aīaliū ī
 quibus sunt ut q̄siti capituli dñantes capere quidpiā. p̄nūciat sane se de singulis scriptu-
 rum ubi de genesi loquet̄. illi nāq; in primis talis cōuenit capitulo doctrina. transferre
 uero huc illinc facile. 43. EORum q̄ factiōnis aliū enī dixit habere cū patre p̄portio-
 nem & aliū in diurnis & in matre idē modus Si aut̄ uelis dicere magis particularia ca-
 pe ut horoscopus significantē stellā & q̄ sequunt̄ ex proportiōe signa uidef. n. quēad-
 modum horoscopus initium & gubernaculo remor̄ alior̄ esse. Poterimus aut̄ hoc pa-
 cto loca constituentes & de actione & de aliis accidētibus actionibus loqui hoc nēpe ē
 ab eo dictū. 44. IPSius p̄fecto corporis loci. De negotiis speciatī dicēdo necnō actio-
 nibus aduenientibus reddit in memoriā etiā q̄ prius dicta sunt. Dixit. n. auditori relin-
 quo cōplexionē tenues & imixtas figuras exponēs & uniuersalia docet nunc ut conue-
 niat stellae cōplexionē inuenire. si enim stellae inueniant̄ domiciliū dñatum capientes
 loci q̄siti considerādā sunt rōnes quas ad locū hnt nā si beneficae syneret̄ hoc est cum
 aliis factiōne habentes suā fulxionē habētes cōsonātia: dissonātia benefici synhæret̄ ī
 p̄priā fulxionem habentes cōsonātia dissonātia benefici parhæret̄ suā fulxionē hntes
 consonātia dissonātia. malefici synhæret̄ suā fulxionē habētes cōsonantia dissonātia.
 malefici parhæret̄ suā fulxionē habentes dissonātia. Malefici parhæret̄ alienā fulxio-
 nem habentes dissonātia. 45. IN æquales habeāt rōnes maiores habenti rōnes p̄priā
 p̄bere oportet alterā uero minores adepto. Si aut̄ discere uelim⁹ etiam tēpus quo de-
 bent exercere & si simul exercebūt uel differentib⁹ tēporibus cōsiderare conuenit utrū
 simul sint necne. nā si simul sint idē erit tēpus actionis. subscribit aut̄ hoc ipsum natura
 quā faciunt ad ☉ & horoscopū matutine nāq; existentes celerius efficiūt. Vespertinae
 uero tardius. Quod si in differentibus sint calculis uel etiā eisdem & in locis differentib⁹
 ex eisdem fulxionibus cognoueris tam tarde q̄ cito efficientē si nāq; matutini tarde &
 post prima tēpora. 46. NIHil putāt disponi magnū disponit pariter genesim oīs stel-
 la sed nō uniuersaliter neq; magnū qcq; sed cū domiciliū dñam habet rōnē nequaq; pri-
 mi domiciliū dñatus cām. 47. DE Fratibus. Cū de fratrib⁹ habuerit orōnē q̄ de gene-
 si hoc ē de ortu orōnē num qd̄ consequit̄ exponi t qd̄ ipsos cōsequit̄ ostendit de fratri-
 bus ostēdit nūc de indicatione locū a quo considerandū est de fratrib⁹ rō qa inquit de
 fratribus q̄rens nil aliud q̄ de sobole q̄rit de matris fratrib⁹ dicere. Est aut̄ sectio nō ge-
 nesis sed matris & ascēssio matris. Capitur nimirū nō idē ut iam didicim⁹ sed inoeturna
 quidē genesi ☾ in diurna uero ♀ dodecatemoriū ex hoc nāq; inueniemus sectionem
 hoc mō. capiēdā sunt partes horoscopū faciētis loci ♀ & ☾ inde iducere expedit ad cli-
 ma capeq; adhærēt ex ascēssoria tēpora eaq; ad rectā ☽ inducere paginulā & aspicere
 ubi cadit iductū ascēssoriū tps & ubi nō desierit ibi dicere oportet eē sectionē. & ex hoc
 cōsiderare opus ē de fratribus esse genesim. nā si benefici locū spectarint dicito multoꝝ

fratrum esse genesim. sin malefici paucorum fratrum. Sciendum primo quæri oportere in hoc capitulo num raritas sit fratrum necne inde crassiore modo numerus uidendus nam examinatum ac ad libellam inueneris quantitatem. tertio in his utrum formosi sint necne uel formosi fortunati. Quarto aut mares sunt aut foeminae. Quinto quales sunt precedentes & quales sequentes utrum mares an foeminae. Sexto si maneant amici uel inimici. igitur totam fraternitatem considerabimus ex medio caelo ut dicebamus & horum ascensione & si multi saemini haec considerando dodecatemoria & si benefici ista spectantes numerum uero ex multitudine cognoueris spectantium beneficorum ♀ ☿ & signorum natura. nam si fuerint signa bicorporea ubi sunt inspicientes stellae illoque duplicem ratiocinabimur formositatem & deformitatem ornate ex praebentibus stellis cognoscemus habitudine. mundane enim bene dispositi formositatem significant. male uero deformitatem absolutionemque eam. utrum mares an foeminae sint didiceris ex stellarum speciosa natura utrum masculiscant an foeminescant coepte praebentes fratres stellae. masculiscunt & foeminescunt compte tripliciter aut per angulos & centra prout fuerint alii quidem in masculinis quadripartis. Alii aut in foemininis & si in masculinis fuerint signis isti illi uero in foemininis & iuxta suas fulxiones hi masculi erunt illi uero foeminae. haec nempe in praecedentibus integre didicisti primos significant qui in subsolanis locis. ut ☿ in ab horoscopo ad meridiem usque & ☽ locis. posteriores aut in libycis magis locis hoc est a meridie ad occasum usque & horum ☽. amici manent quicumque habent praebentes stellas consonas dno meridiei significando nobis de fratribus orationem. at si non solum praebentes fratres figurentur ad dnum meridiei sed sorte fortunae quam curam sit intueri tum non amicos solum ipsos dixeris sed etiam una uitam agere. qd si figurae sint exptes dic fratrum inimicos. 48. FERRE & ab his. Non temere fere ascripsit sed indicans ut examinatus ex ipsis cognoscamus geneses. nunc per alias geneses nuc alias augurabimur & hic ut in parentibus fere adiecit. 49. ET. Non ultra potestatem ac numerum. Non uti que oportet numeri acius ratiocinio insistere uel qd multitudo fratrum uel qd positio multi sit saemini. Satis enim est dicere pinguiore modo proximum numerum. 50. QVANDO & aequae matre natis solum. bene quæri in patre licet ☉ admiserint quando quidem & ipse de fratribus significat. Semper igitur cum maleficis inuentus totam facit fraternitatem. Cum beneficis fraternam multitudinem. 51. SIN Autem in centrīs. Saepè diximus centra potestatem in ipsis praebere euentis quodque ualidiores centros sectiones in primis horoscopus cum igitur aduersatio figurationum maleficorum fuerit praecipue horoscopi tum ♄ existente primiparae uel primisaemines fiunt ☿ alios ipsorum ab sumunt fratres ♄ quidem quo antiquiore ob suam naturam faciat. at ☿ ut corruptio fiat causa. 51. DE Saturno. Hinc aegyptii dicere consueuerunt quod si ♄ horoscopi Luna medii caeli primiparas uel primialtos faciat si super inuehatur contra. necesse nimirum stellas ab sumptionem facientes aut ait ad loca figurari quae de fratribus ad ad spectantes stellas cum igitur spectarint figuratos breuis temporis efficiunt qui mundanae masculiscunt ut aut masculi fiant suapte natura uel foeminae & uel in subsolanis uel in libycis dando stellas supposito ut te docuit in oratione quam de parentibus habuit ut oportet ab ipsis & particularia dicere eodem modo & hic uult facere capere enim expedit dantem * si una sit ipsam solam. sin multae cuiuslibet propria quarentia que proportionem habeant illaque pro horoscopo effectam ex singulis locis particularia dicendo. 53. DE Masculinorum & foemininorum aduisum deque fratrum oratione. Rursus diuisionem comitatur de maribus & foeminis oratio. Hoc enim consequens erat ut completo de genesi capitulo & post genesim reliquum est ut ☿ in ipsa genesi dicatur ex quo par est de maribus & foeminis dicere. oportet aut in uniuersum ad lumina & horoscopus spectare ac ut inuenerit hos dispositos uel etiam domicilii dnos ipsorum ita praedicto. non enim inuentis in huiusmodi locis definiendum sed si inueniantur congrue ipse necnon domiciliorum dno positi tum audacter definiendum sin aut contra oportet potius plures habentes rationes consequi enumerat aut modos quibus masculiscunt & foeminescunt stellae ut utendo disciplina inuenias contemperamentum & qui imperent quam uim consequantur eligendo hoc est congruendo iuxta saemini affectionem & perinde difficillimum hoc praceptum in totum enim inuenit pinguiore modo idque est qd superius dixit iuxta id qd possibile sit. 54.

COMMENT.

DE NATIS geminis. Ac de geminis natis est propositum differere ac de geminis natis propositum est tractare & hoc de eisdem capitur locis considerare opus est lumina ac domicili dominos ipsorum si enim hi inueniatur insignis bicorporeis bicorporei erunt qui eduntur præsertim etiã domiciliorum domini in his inuenti fuerint locis idem autem faciunt cum in bicorporeis quidem non fuerint signis cum alia stella proportionē nãq; habet numerus stellarum naturæ geminorum ac si plures inueniantur. idē fit qđ si bicorporea sint signa & stellæ non duæ solū sint sed plures simul plus uel quæ pariter bina. potueris autē discere multitudinem a multitudine custodientiū facientem stellā at genus a figuratis stellis ipsi ☉ & ☽ & horoscopo. Iam utiq; didicimus quo pacto cōueniat discernere fœmininam & masculam stellam speculatione considerat fœtus ac reducit singulos ad diuinam aliquam potestatem non temere ut quispiã censuerit faciēs sed conferentia quæpiam ad prædicta scribit: quoniã necessario aut fœminia quæ edūt aut masculina aut utrunq; sunt ac uel plura masculina uel fœminia masculina quidem imperiis fœminina uero gratiis & reliqua geminis castori polluciq; ac cereri & proserpinæ & dionysio putarunt dari. Quomodo igitur ex his præscierimus nō enim cōmemorauit nisi quæpiam consideratio iam conficiat quod didicimus. opus nimirū est cōsequi cōiecturā & indicare ex diuersa singulorum pprietate ante genesim inspectoꝝ in. quiunt deoꝝ in imperantium ordinationē & mundum prædicto ingratus euphrosynem & in geminis metum & metus liberationem & in cerere sumministrationē uariorum fructuum aliaque præsciscere potueris ex eis quæ accidant puerperæ cōsequi namque consuevit tenebras inquit horoscopus & lumina præter namque cōtemperatiōes horum locoꝝ fieri consueuerunt gemina aut tria puerperia. 55. MVltitudinem quidem ab hoc facientia. Vult te reliquū docere quomodo debeat dicere & quotus sit numerus & utrum masculina an fœminina. multitudinē quidem a domicili dominis cū inuecti fuerint uel simul inuicem positi uel ipsi per se at genus ab inspectis stellis utrū masculinæ an fœmininæ. iam didicimus quo pacto opus sit discernere masculinos & fœmininos fœtus. cū autem talis fuerit affectio opus est in totū unum ex centris assumere luminibus ut uel horoscopus uel sectionem siquidē horoscopus cum luminibus cōsiderans cōpereris bicorporea signa in quib⁹ sunt parata gemina esse. Quod si horoscopus nō inuenias. medium cælum in his tum alicendū quid & de puerperis qđ gemina sunt puerperia quæ plura aut domicili domini indicarint. 56. DE MONSTRIS. Nō est autem alienum: ut cum de puerpera habita sit oratio deq; naturaliter effictis at nūc de non naturalibus docet quo undiq; elaborata pfecta sit oratio. Considera igitur lumina ut habent utrū sine figura sint ad horoscopus: aut ad ipsum figurantur. si enim declinarint lumina sintq; sine figura horoscopo & malefici sint in centris duobus alterutri aut ænigma est puerperiū aut talis est infelicissimus. quo pacto discernimus a se inuicē talia: cōsidera præfactā coniugationē & domicili dominos non solū in coitu aut plenilunio te querere opus est sed etiã in educatione. Idem quidem sunt. contingit aliubi quidē ipos cōpositos esse in coitu si cōtigerit & aliubi in partu ac si hos in ueneris luminaq; quæ sint inconnexa ad factā cōiugationem monstrū dicitur puerperium inde i his quære utrū uerū hoīum monstrū sit qualia consueuerunt ex hoīb⁹ parturiri an ex rōnis ex parte sit qđ genitū est & rursus tenuius & exactius hoꝝ singula exquire cū nãq; inuenis irrationale puerperiū exquire utrū in numeꝝ agrestiuū an cicurū & si cicurū utiliū hominibus quorūcunq; anne at cū ex hoībus quære utrū ænigmaticū sit quod factum uel honoratoꝝ ut hermaphroditi uel harpactores. Quo pacto igitur discernemus utrū ex irrationali an ex hoīe editū sit considerare expedit cognoscendo prædictas figuras qđ monstrū sit puerperiū in qualibet signis sint lumina in humanis formis an ferinis & ad signi naturā dic esse puerperiū. cæterū sit signū ubi lumina cōstiterūt. beluosum & malefici centra amplexi sint. dicemus irrationale esse ob signi formā. Considerandum aut in his si figurant benefici ad lumina necne. si enim non figurentur dicemus puerperiū immitte etiã sin figurentur esse mite pronūtiabimus. sin autē qualecūq; ē adhuc examinatus exquiremus considerum beneficū luminaribus figuratū ♀ enim existēte. dic mite genitū eē felles & canis & taliū editoꝝ uel ♂ & ♀ spectabit tale erit ♀ aut spectas ad usum humanū tendentiū dicem⁹ sin aut nō inueto hoc puerperiū mōstrū est si lumi-

na in humano inueniantur signo puerperium ex hoibus eolitur esse dicemus. at si uelimus ut in ratione carentibus dicere proprietatē: cōsideranda proprietas signorū ubi sunt centra uel in quibus sunt malefici uel ubi sunt lumina & si nullū beneficū ad hęc delatum loca inuenimus ænigmaticū ipsum pronunciatō. si inuenero ♀ uel ♀ aio beneficorū monstrorum genitum esse. si ☿ inspexeris edentulos & surdos facit & intēpestiue loquentes his tales erunt causæ quales sunt uaticinia præfagiaq;. 57. DE MONSTRIS non alienū. Superiori hoc subiecit capitulū quo per omnia unio & cōmunicatio cedat. nam de monstris puerperii est oratio. necessario namq; puerperia aut naturalia aut contra naturam cōparari ut plurimū: inuenitur enim idem inquit in humilibus genibus eiusmodi: unde nolis admodū confidere huic soli statim considerando: quandoquidem qd̄ dictum est cōmune est humilium & monstrorum genitum consequēter docet qualibus potius cōfidendū & credendū præceptis præfagium. 58. DOMICILIO dominantem. Iterū domicilii dñm te uult capere in coitu dñantem sed iuxta euerfionem significat p̄ quæ inquit & euerfionis lumina & ☿ & horoscopi cum dixerit iam domicilii dominos luminum rursus ☿ memorauit indicans ut magis necessaria ē aliis eius cōsideratio ipsa siquidē prohibet corporis domina. 59. SI IGI TUR HOC dña erit. Cum dixerit quo pacto dinoscere oporteat an mōstrum sit puerperiū necne nūc aliud scribit elegātissimum quo pacto possimus dicere an ex feris sit partus aliusue aialibus an ex hoibus. 100. CVM hęc ita habeant. Hoc est nō inspectis cōsideratib⁹ cōiunctio nis loca maleficos & centrū faciētes signi unde ad lumina beluosi existētis putare oportet beluosum esse partū. at ex bñficiis cognoscemus mite sit an imite id ita aliis habētib⁹ nēpe domicilii dñatū habentib⁹ cōuersis existentib⁹ & maleficis centrū habētib⁹ nō p̄nunciauit ut in eis. quæ antecesserunt q̄ omnino erit ex hoibus aut p̄ter hoies nā qualitatis inquit inuenies p̄prietatē cōsiderando signorū formationes: sed cū malefici figurati fuerint ad lumina centraq;: tū cōfidēter p̄nuntiemus ex hominibus esse partū.

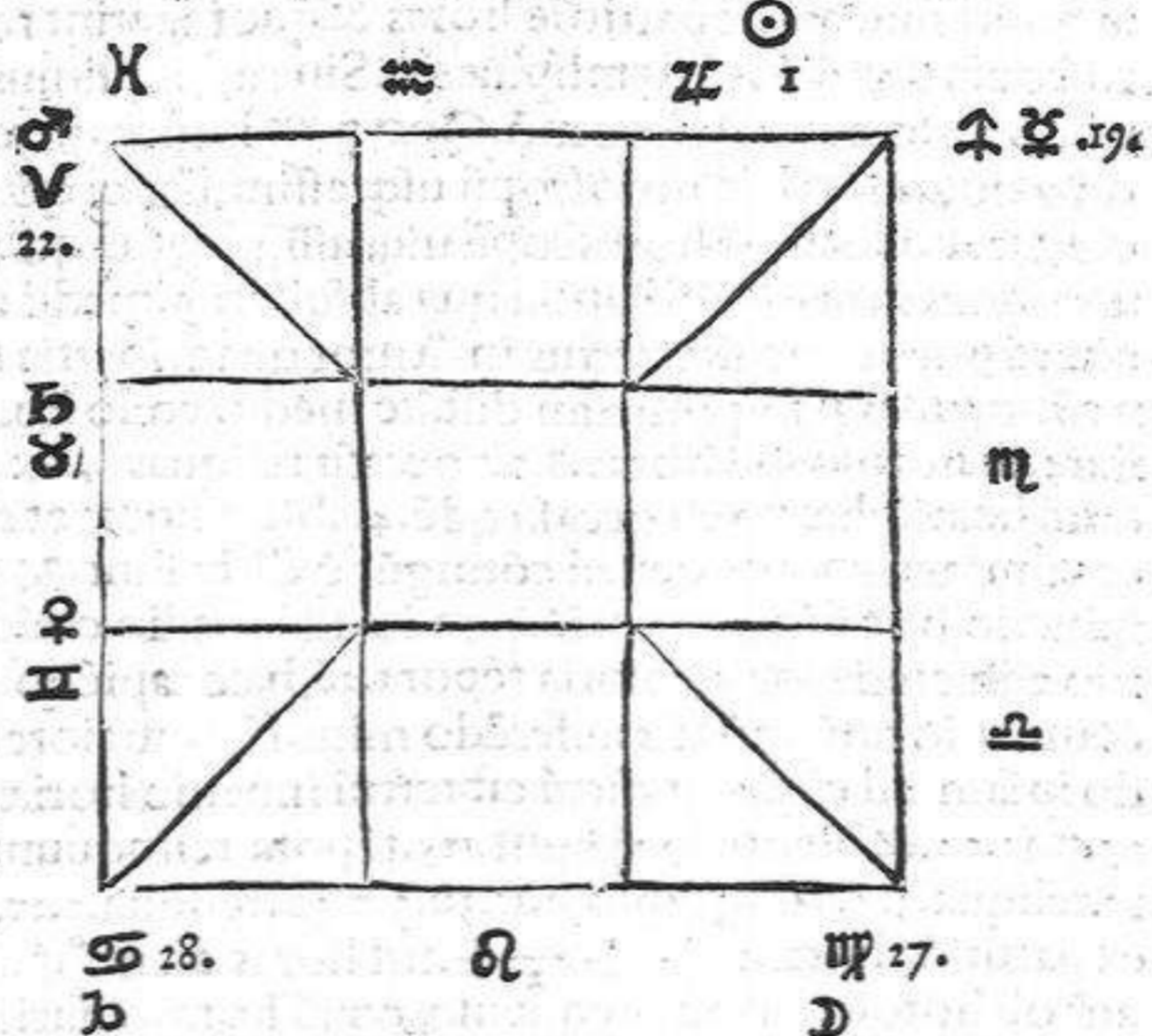
101. DE NON altis & editis. Cū de mōstris habuerit orationē docueritq; quid te nosse oporteat an sit naturalis partus an cōtra naturā nūc cōsequenter querit utrū nutriendus accedat partus necne id namq; reliquū erat. querens prius differentiā eius qui ē de tēpore uitæ & de eis qui nō alent inquitq; tēpus eē annū q̄ cunctas in se horas cōtineat & p̄fectū sibi assumat q̄cunq; igit de tempore uitæ differit nō de mensibus nō de dieb⁹ sed de annis. 102. QVIA igit opus est p̄fectū esse uaticiniū. Non solū scire quotannis uiuat sed etiā mēses solos & dies uel horas q̄ de fratrib⁹ sermo cōtra inducit ex quo discemus utrū dies uel mēses uel horas uiuat & p̄inde qualitate quidē cōmunicat. de uita nāq; ac morte differit at de quātitate omittūt loquit̄ aut nobis pri⁹ de eis q̄ circa partus uersant̄ absolutos & de uiuētib⁹ mēses aliquot uel dies & de expositis & si pariter assumant̄ uel in seruitutē elabant̄ an filiorū p̄creationē. cū enim non nutritile radio benefici mitigatū fuerit tū ad expositā decidet figurā & cōsequens erat de nō nutritilibus differenti utpote hoc quoq; nō omitteret. rursus disciplina uniuersali utēdo ex luminaribus cōsiderat lumina & maleficos nā si maleficos inuenias cū luminibus existētes aut dimetientes p̄ partes & nō signifere & domicilii dños ipsoq; nō simul existētes uel figuratos maleficis nō nutritile dicitō & illico abolitū iri puerperiū. Idē at hoc erit & si lumina nō dicto fuerint mō disposita: sed alio. Quod si nō æque partibiliter figuret̄ malefici nō erit uerū dictū dimetiēs sed cū inueneris aliquā distātiā iter axē luminū & malæ stellæ tum erit cōsiderandū an due sint spectātes stellæ. tum nāq; id p̄pmodum erit attēuat nāq; & oblitterat a distātia partiū auxiliū at malefici additamentū nō dubiū quin si distent inuehant̄ aut p̄^o uel p̄ p̄sentia ambo p̄ dimetientē alter. & alter p̄ p̄sentiam uel ambob⁹ luminarib⁹ uel uni solū nullo bñfico figurato erit manifestū qd̄ diximus q̄ si figuret̄ aliud quidpiā erit. Sed q̄a cōtingit mortua uel semiuiua edere planeq; eiicere hoc pacto id licebit intelligere ☉ & ☿ ne inspiciāt malefici: nam tum ex centro magis offendentē habebūt actionē ut iā didicim⁹. hęc nimirū ita dinoscant̄ a maleficis & luminarib⁹. etiā beneficorū lumina nō succedere si curæ sit hęc quoq; lumina cōnectere. id hoc mō discernem⁹ cū lumina uel ipsoq; alteræ defluerit. cum poreutici & cū aphæretici fuerint sunt aut poreutici cū p̄grediunt̄. aphæretici autē cum repedāt retro q̄ gradiunt̄ benefici inquā cum indictis partibus q̄tenus malefico alligant̄. quot enim

fuerint partes inter luminare & maleficum totidem oportet dicere menses uel dies uel horas uiuere puerperium. id sane discernere potuerit ex potestate uel imbecillitate stellarum inspectarum nam si fuerint prosthethici & orientales ualidiorē habebunt potestatem qui uero occidentales. aphæretæ imbecilles imbecillium aut dies & horas præfagiemus. ualidorum aut menses sin contra cōtingerint bñficum defluatq; a malefica extheta dicit. Inde querendū est si in seruitutē reuoluatur an sobolem pcreandā. considerandū an quisquam maleficorū feratur ad beneficū radium imittendo luminibus an lumini. nam si super euadetur a malefico in seruitutē reuoluetur. sin beneficis super euadetur ad libertatē est aut cū recognoscentes patres resumpserint. id erit cū beneficis lunæ cōnectetur aut centro qđ horoscopus facit assumpserit spectantē maleficum uel alterutrum ipsorū habuerit potestatem & constitutum sit sub fulgore luminaris planeq; cōbustum eodem modo & in plurimis genituris considerandum namq; cū inuenerimus unū aliquē dictorū simul inspicere. * * sub radiis tum dicimus imperfectū fore & carnulentū quiddā neq; omnino perfectū editū iri si a malefico super euadetur manens cōbustus tum erit nutrimenti expertus & temporis qđ non inquā uicturū puerperium. 103. **MO** dus habetur de temporibus. diximus nimirū de uita & morte. considerandū præmonet tēpus proprie tale annus assumitur potestate. nam perfectū est cōpræhensoriū existens quattuor. imperfectum aut ex una uel duabus & paucioribus perfectū horis. 104. **H**inc. **H**ac inquit de causa qđ unus quidē circa mensem fit alter uero circa annos unus quidē simpliciorē habet cōsiderationē alter uero multifidā & magis uariā in eis quæ maleficorū. duo igit ex omnimodo oportet querere si centrū teneant * * cum luminaribus maleficæ & si nulla benefica ipsas respiciat pararates aut utraq; alterius inuenitur. 105. **S**I **C**ohibeant localiter. **H**oc ē ad sint tū ☉ & ☿ mortua uel semiuiua pariūtur cū ut dictū est ☉ qđ ē h̄ di mensus fuerit ☽ aut ☿. si igit ualidi inueniant mortua aut psthethæ aut orientales iuētī. sin imbecilli semiuiua. imbecilli autem facti dictis contraria faciūt ut aphæretæ occidui. 106. **D**E **T**empore uitæ. **Q**m̄ circa uitā & mortē de nō nutritilibus & de tpe uitæ sermo surrexit iure tum unā ambobus & eandē dixit & pcessit quidē de nō nutritilib' sequitur aut de temporibus uitæ cū de non nutritilibus Ptolemæus dixerit par est ut de uitre tempore loquatur incipiensq; causam perfert ob quam post genesim ante omnia collocauit hoc capitulū ridiculū inquit Ptolemæus est qđ scripsere quiddā de nuptiis aut reliquis apotelesmatis. cum necdū tēpus uitre ostendisset præuenit namq; mors ipsa apotelesmata. expedit igitur prius de tempore uitæ dirigere capitulū. quo autē hoc habeamus capiendā prius hæc tria apheticos in quibus esse debet stella quā oporteat emeritā esse inde aphetas hoc est emissas & tertio anæretas. suut autē anæretici loci & stellæ. 107. **H**OC qđ faciunt aphetici loci positionis sunt quinque. Quoniā igitur antecedunt alios aphetici loci age doceamus qui sunt & quot aphetici loci. sunt nempe omnes quinque horoscopus: mediū cælum ascensio mediū cœli qui est locus undecimus & nonus & occasus: hos namq; inuenies locos insupra terrā hemisphærio non iniuria supra terrā solum hemisphæriū assumpsit. id namq; habet cū uita pportionē ī aperto existens mundo sed quia pars una est quæ facit horoscopus & una mediū cælū & altera sublata & occidua opus est horoscopus & reliqua centra locosq; latius inspicere quid pars faciat & quā dicamus centrū obtinere habet quasdā ante productas & alias sublatas igitur ex productis partibus quæcūq; fuerint cape quinque partes reliquas uero ad cōplendas triginta partes relictas ex ascensionibus. neq; enim opinionē sequitur ægyptiā ut opus sit quindecim partes capere & perductas & sublatas nō ipsos sequitur id asserens. ex his nāq; sit consequens capere insupra terrā hemisphærio partes triginta infelicis excedēdo ut habeas sequentes sclicitatis & pxime triginta mediū cœli & post illas. 9. ipsius & cōsequentes. 8. loci deinde occasus & perinde iuxta hāc doctrinā sæpe sclicitis loci partes ad infelicē cadere cōtingit significere aut partibiliter nō simpliciter neq; absolute neq; enim ut aliis unū aphetē suscipit neq; indefinite partientes est. dicit sane particularē horoscopus dextræ ac nō sinistrae. nec enim inueniuntur insupra terrā hemisphærio. 108. **I**NDE eorū qui ad orientē. **H**oc cōtra Dorotheum est ille siquidē præponit horoscopus hic uero cælū mediū uidetur nāq; cælū mediū cum capite habere proportionē at qđ caput cætera pcellit corporis mēbra. 109. **N**Eq; qđ in cōnexū. **C**ū dixerit

loca oīa aphetica nunc cās dicit per quas sub terra hemisphæriū relinquat partesq. 25. sublatas horoscopo suscipiat cur p̄stituendo huic supra terrā neq; octauū suscipiat dodecatemoriū qđ in cōnexū esse dixit neq; dodecatemoriū qđ orit̄ ante horoscopū & trāsumit a terræ exhalatione perturbatq; ppriā puritatē. 110. AD Qđ & coloribus. In spicimus nāq; in solaribus artib⁹ nebulosiorē aerē ut nequeat pure ut plurimū oculogē acies in ipsos intēdi. 111. Post uero ipsas. Rursus aphetas p̄iudicādas censet dicendo aphetica loca & horę inuētioni doctrinā. nūc etiā inqt aphetas enūmerosq; ipsos ī uni uersum & inordinate. siue ita discernit & ordinē exponit. sunt. n. inqt ☉ & ♃ aphetæ. horoscopus fors fortunæ & taliū domicilii dñi. tum aut̄ ex his iudicabit̄ aphetes cū ī loco aphetico fuerit. Qđ si ita nō hēt non assumet. q̄s aut̄ ipsoꝝ ordo primū expedit cōsiderare utrum genesis diurna an nocturna in diurnis qđem genesisibus solē ut dñm factiōnis considerabimus an in loco sit aphetico q̄ si nō inueniat̄ in ullo dictoꝝ locoꝝ ad lunam procedimus & eodem modo exquiremus in loco ne sit aphetico. si autē ipsi non affuerit ad domicilii dñatum ☉ & ♃ & horoscopi at domicilii dominus nō omnes ex necessario trium erit. sed trium optimus hic est qui ad plures quam duos uel saltem unū tris habebit rationes ex quinq; dictis. Quod si neq; ☉ neq; ♃ neq; domicilii dominum inueniamus in aphetico loco tū postremo ad horoscopum cōtendimus. at in nocturnis genesisibus incipimus quidem a ♃ non inueniendo aut̄ ipsam in aphetico loco ad ☉ pergemus q̄ si nequidem ipsum inuenierimus ad domicilii dominos ♃ & fortis fortunæ ac plenilunii. uidetur autem diurna quidem ☉ ♃ nocturnū pleniluniū. Quod si nequidē domicilii dominos luminum inueniamus in apheticis locis considerabimus utrum coitiua sit positio an pleniluniaca & in pleniluniacis quidem sortem fortunæ capiemus in coitiuis autē horoscopum. uidetur enim. ☉ ♃ tanq̄ factiōnē trāsmutare & nocturnam existentē in diurnā trāsducere. nam horoscopus diurnus est at fors fortunæ rursus ipsa ut mox demonstrabitur horoscopus est diurnus. Sciendū aut̄ q̄ non quemadmodū alii sortem fortunæ capit Ptolemæus sed omnino a ☉ in ♃ numerat & æque ab horoscopo enim inquit nouerunt quæ sub sorte fortunæ scripta sunt dicit aut̄ Ptolemæus nec hepso & petosiri. 112. DE SORTE fortunæ. Hi namq; primū de astrologia præfagia cōplexi sunt. quina igitur hi? Cum fortunæ sortem capias dies quidem a ☉ ad ♃ annumeres & per æque ab horoscopo & in consequentia signoꝝ absolue. noctu uero cōtra cōtra porro ē cum a ♃ in ☉ feceris & neutiq; in cōsequētia sed in præcedentia absoluas. rursus namq; eadem inuenitur quæ prius inuenta numerata a ♃ in ☉ at quæ fiant non amplius contra in omnibus custodierunt sed in enumeratione quæ fuit ab ♃ in ☉ neutiq; ordinem signorum in contrarium est præcedentia fecerunt. Quod aut̄ fors fortunæ horoscopus quidem sit nocturnus & luminaris manifestum est ex eis quæ ait Ptolemæus. eandem namq; rationē partium habebit ad sortē fortunæ ♃ eandemq; figurationē quam habet sol ad horoscopum. manifestum īsuper magis erit etiam ex his si eadem disciplina utemur per canonē qua etiam in horoscopo. inuenietur enim rursus ut horoscopus fors fortunæ inducentes nanq; partem lunæ in diurnis genesisibus in nocturnis aut̄ per ☉. capiendq; ascensoria tempora & horas multiplicamus & factū numerum componentes cum ascensionibus queremus in ipsorum climate ubi cadat numerus & ibi esse dicimus lunarem horoscopum itidem inuenietur ab ☉ ad ♃ dimenso ut quam habet rationem & figurationem ☉ ad orientālē horizontē eundē habet & ♃ ad sortē fortunæ. eodē modo fors. fortunæ capta eandē habebit figurationē ad ♃ ut horoscopus ad ☉ & contra: quam figurationē ☉ ad horoscopum eodē modo habebit & ♃ ad sortē fortunæ. similiter & ratione uterq; ad alterum habebit. hoc est quot partes absuit ☉ ab horoscopo. totidem luna. quoq; a sorte fortunæ. 113. Iuxta conscriptum. Hoc est iuxta id qđ a principio conscriptū sit sunt qđ dicant nec hepso tangere qui primus hæc præcepta & indagauit & cōscripsit. 114. PRIMUM solem. Nam domicilii dominus rationē habere debet non ad parhæretas sed ad factiosos factiosi aut̄ diei ☉ & ob ip̄m coitus. opus enim est ipsi omnino apponi ☉ inde horoscopum. hoc namq; principium supra terrā hemisphærii. opus autem est domicilii dominum non cum omnibus esse ductis sed aliquibus uel uno nam si omnium inueniantur bene habuerit sin secus nequidē ita abiiciendis. oportet aut̄ omnino ipsum

COMMENT.

tris habere rationes domicilii dominam stellam ex quinque dictis nam duo obtinens unum
 ue non est domicilii domina. 115. SI Non postremum. Postremum ipsum capit quia
 idem inuenitur aphetes & apheticus locus. 116. HOROScopum & sortem fortunæ: ut
 in diurnis genesibus horoscopus admittitur ita & in nocturnis fors fortunæ & ipse no
 cturnus horoscopus. 117. SIN utrumque luminare. Memorauit simpliciora iam de cõpo
 sitis loquitur unumquemque apheten dicendo ait nunc duos simul & tris inueniri aphetas.
 Cum enim inquit inueneris bina lumina in aphætis locis considera quis magis ipso
 rum euenerit in dominantiori loco & illum præpone. Quod si inuenias domicilii do
 minum tum illum cape. Cum etiã in dominantiori fuerit loco quàm lumina. quærere par est
 de sorte fortunæ in nocturnis genesibus. Nam quia ipsum ultimũ assumpsit. non semp
 aut ita in supra terram inuenitur hemisphærio. Cum non inueniatur quid faciendũ oc
 curremus necessarium esse genesim aut cõiunctiuam esse aut pleniluniacã si igitur coiti
 ua sit non sortem fortunæ sed horoscopus capiemus sin lunaris omnino in supra ter
 ram hemisphærio fors fortunæ inuenit nec ulla nobis occurret ambiguitas. 118. CVM
 hæc ita habeant. Dixit apheticos locos & aphetas. nunc uult memorare quomodo ca
 pere oporteat factas ex ipsis aphetes quibus peremptionses fiunt. Quoniam igitur quin
 que locos accepit in supra terram hemisphærio apheticos distribuit super terrã hemisphæ
 rium primam in duo in subsolanum & libycũ hoc est a medio cælo ad horoscopus &
 a nono loco ad occiduum & quicumque igitur inueniuntur aphetæ in subsolana parte ad
 horoscopus capiuntur & aphetes ad illum suscipimus ut in. 9. in occasum opus est quæ tẽ
 pus capere occasus ipsorum & totidem dicere annos esse. quo pacto autem capiamus
 occasus tempora dicere necesse est. Nam Ptolemæus obtulit. tarditates ascensionum si
 gnorum celeres descensionem fiunt & contra. tardæ ascensionem exiguæ descensionem igi
 tur quæ per dimetientem æqualibus scandunt temporibus quibus descendunt & rursus
 ascendentia æqualibus sublatorum descendunt capere igitur opus est sublatis ad 90 &
 quotquot hæc inuenta fuerint tot dic descensionem ut in. 9. existente stella si uelimus descē
 siones inuenire capiemus 90 ascensionem. age exemplo constituamus propositum. Sit
 igitur horoscopus 8 partium. 19. ☉ in ♋ parte prima ☾ in ♎ parte. 27. ♀ in ♌ in ♎
 parte. 28. ♂ in ♍ parte. 22. ♁ in ♏ parte. 6. ♃ in ♐ parte. 19. Quia igitur
 ☉ diurna existente genesi aphe
 tesim facit in. 9. loco capio per di
 metientem quæ est 90 partem pri
 mam & in duco in tertio climate
 in hoc namque comparatum est
 capioque adhærentia ascensoria
 tempora inuenioque ipsa existentia
 76. & horoscopi inuenio. 36. afe
 roque minorem a maiore & super
 sunt. 40. ac totidem aio tempora
 occasus posteaquæ autem hæc inue
 ni tempora opus est cõparare par
 tes inter occasum & aphetũ si enĩ
 inueniatur prope plus uel minus
 proportionem habentes examina
 rim sunt inuentæ si minus conue
 niant subest error ut etiam nunc
 est inuenire consonum numerum cape ipsius ♄ post apheti partem deinde ♃ partem.
 30. & ♎ ubi est occasus partem. 19. collectæ autem partes. 40. inueniuntur ut erat descē
 sionum auferunt autem uel addunt obuiantes stellæ beneficæ quidem obuiantes addunt
 at maleficæ subtrahunt. quædam autem sunt quæ in proposita genesi occurrentes ♋ pri
 us per ☉ occurrit inde ♌ per ♁ & ♃ cum uero aphetes inueniatur in. 9. loco tum ho
 rimæa dicitur quod iuxta horarum constitutionem capiatur. opus autem est ita facere
 si in supra terram hemisphærio stella inueniatur ipsius partem proferemus ad rectam

est inuenire consonum numerum cape ipsius ♄ post apheti partem deinde ♃ partem.
 30. & ♎ ubi est occasus partem. 19. collectæ autem partes. 40. inueniuntur ut erat descē
 sionum auferunt autem uel addunt obuiantes stellæ beneficæ quidem obuiantes addunt
 at maleficæ subtrahunt. quædam autem sunt quæ in proposita genesi occurrentes ♋ pri
 us per ☉ occurrit inde ♌ per ♁ & ♃ cum uero aphetes inueniatur in. 9. loco tum ho
 rimæa dicitur quod iuxta horarum constitutionem capiatur. opus autem est ita facere
 si in supra terram hemisphærio stella inueniatur ipsius partem proferemus ad rectam

sphæram sin autem sub terra ad ∞ capiemusq; adhærentes ei & medio cælo ascensoria tempora & minorem a maiore auferemus & relictum partimur per horiæa tempora. at tempora horiæa ita proferemus. i id. QVO pacto opus sit inuenire horiæa tempora. inducendo inclima subiectum per ∞ partem ipsarum * * cuiusmodi inuenerim⁹ horas totidem dicemus abesse a medio cælo stellam igitur econuerso dicemus q; sub terra centrum. Quoniã igitur ipsum centrum subterraneũ sex horas distans fuit ab horoscopo: a mouentes ab sex quæ sunt a partitione reliquas esse dicimus distantiã horoscopi. sed quia cõtingit horiæa tẽpora non esse æqualia horis sed uel plura uel minora opus est qd̄ superest uel deest partiri per duodecim & quot fiant tot horas addere uel auferere cuiuslibet horæ. Quod si inueniat stella in occasu oēs apponis numos sin distet a centris iam dicta utitor doctrina cū eo q; mars & ∞ in m. his ita habentibus considerare opus est unde cognoscamus quantũ auferat aut addat occurrēs stella scireq; opus est ut opus sit supra terram existentem stellã ipsam capere minime operose at sub terra disponi in ∞ proinde rursus ipsam insupra terrã inueniri hemisphærio. inde opus est i ferre medium cælũ in eo qd̄ in terra inueniantur hemisphærio adhærentia ascensoria tempora facitq; id excessum auferẽdo minorem a maiore & excessum horæ hoc modo effectum partiẽdo per horiæa stellæ tempora. cõperies autem horiæa tẽpora partem per ∞ stellæ in clima inducendo. & si ita inuẽte fuerint pures. i. horis atq; ita iuxta p. portionẽ ipsarum auferendũ usus aut horiæorũ tẽporũ sunt distantiæ horarũ horoscopi. Si igit inueniat stella in horoscopo apponimus cuncta horiæa tẽpora. Sin absit ab horoscopo quot ab fuerint ab horoscopo horæ tot auferemus horiæorũ tẽporũ. Vnde etiã si inueniant horiæa tẽpora plus. i. horis aut pauciora partimur ipsa p. i. & ut ita ex ipsis auferamus quas inuenim⁹. pprie tibi utriusq; horæ efficaciam explicabim⁹. cū uoluerim⁹ discere quot distent horis horiæa stellæ tẽpora in eũ quẽ ex excessu partiẽtes inuenim⁹ horarũ aliquẽ habebimus numere. Inde cõsiderabimus utq; in pcedentib⁹ est medii cæli stella an incõsequentib⁹. ac si in cõsequẽtib⁹ partib⁹ inueniat pmitteremus inuẽtis horis ab horoscopo ad cælũ mediũ q̄ sũt sex. siqdẽ sol oris. i. supra terrã mot⁹ hemisphæriũ cõficit utruq; supra terrã quadripartiuũ sex oĩb⁹ mouet horis. Sin aut i pcedentib⁹ auferemus inuẽtas ex partitõe horas & quot fuerint relicte totidẽ dicemus eẽ distantiæ horoscopi i supra terrã hemisphærio. Sin cape uelimus distantiã in sub terra hemisphærio trãsmutabimus ipsa hoc mō. Quæ p ∞ inuicẽ quadripartia eadẽ uim hñt distantiæ ut qd̄ a nono loco ad horoscopũ usq; assimulat ei qd̄ est a tertio loco ad occasum usq; & qd̄ a tertio loco ad horoscopũ usq; assimulat ei qd̄ ab nono ad occasum usq;. Proinde si uelimus inuenire distantiã qua abfuit in. 9. medii cœli eadẽ pportioẽ faciem⁹. exẽpli aut cã ponat circulus sectus in q̄ttuor quadripartia sitq; stella q̄piã in. 9. loco iueniat at si cõtingat ex p hypothesim distãte medio cælo horas. 2. in. 9. sumẽdi loco. dixerim⁹ distare ab horoscopo horas. 8. ab occasu reliquas. 4. ex altera parte agẽtes dicem⁹ q; i supra terrã hemisphærio ab occasu qdẽ. 4. abfuit horas at ab horoscopo. 8. hæc cū ita habeat cernim⁹ ut exposita genesi cõtingũt q̄ dicta sunt. Σ prius i loco facit i supra terrã hemisphærio hoc e in. 9. loco: & q̄rendo ad i medio cælo recte sphæra. 4. q̄ pars est ∞ inuenio adhærentia ipsi ascensoria tẽpora. 36. hæc capiẽdo q̄ro etiã \odot ipsius III . i. partẽ iducẽs & inuenio unũ mō tps auferẽdo minore ex maiore habeo relicta. 35. inde iteq; inducẽdo ipsam ad clima ut dictũ est tertiũ inuenio horiæa tẽpora. i. 30. partior p. i. 30. ipm 35. p. i. 24. & bis. 30. 60. q̄ fiunt. 125. tẽpora relinquunt tẽpora. 10. $\frac{1}{2}$ ipsoꝝ. i. 2. & 30. 6. & i. 5. reliqua. 3. 45. at. $\frac{11}{4}$. ipsoꝝ. i. 2. 30. 3 7. 30. reliqua. 2. 37. 30. q̄ fiunt ipsoꝝ. i. 2. 30. 20. fiunt igit ex partitõe horæ. 2. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{3}$. $\frac{1}{6}$. tot horas dicim⁹ ipam stellã distare a meridiã. addẽtes aut ob horoscopo ad mediũ usq; cælũ horas. 6. facim⁹. 8. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{6}$. & totidẽ dicim⁹ ipam abesse i supra terrã hemisphærio ab horoscopo. sed qa in sub terra est discem⁹ & econuerso dicem⁹ q; i supra terrã hemisphærio ab occasu distat horas. 3. $\frac{1}{2}$. igit reliquas. i. 2. horas supra terrã hemisphærii dicemus ab eẽ horoscopũ hoc est. 8. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{6}$. igit totidẽ auferem⁹ horiæa tẽpora. sed qa plura sunt. i. horiæis tẽporib⁹. 30. scrupula debemus. 30. scrupula ptiri in. i. inueniunt aut partes. 2. 31. si igit hora hẽt ptẽ. i. dic dimidiũ at scrupulũ. ptes. 6. 20. colligũt at scrupula. 80. hoc e accomodat ipis. 3. 5. horis dic. 7. ad hæc q; eẽ. 5. qd̄ e. i. 12. fiũt. 19. ut dictũ e ppe. 30. q̄ faciũt dimidiũ añũ. ait auferri horiæa tpa 3. & fer

COMMENT.

3. & fer. $\frac{1}{3}$. totidē igit̄ dico additos eē ānos itidē igit̄ & i ♀ & i ♀ & aliis occurrētibus
 stellis eadē utemur duos modos amplectendo ptes ascensiones. 36. capricorno ascensio
 .i. excessus. 35. at horiæa tpa. 12. 30. aliter. n. phetes i sequēti pte medii cœli mouebit̄ &
 aliter in pcedēti. didicisti aut̄ iam ab eo qđ in consequentib⁹ p iactū radioꝝ. uocat enī
 in cōsequētia aphesim radioꝝ iactū qñ per figurā etiā stellæ radiū inferūt aphetæ. ho-
 riæa uero in pcedentia. qm̄ ex horarū distātia ad occasum sumptaꝝ inuenit̄ additio &
 ablatio annoꝝ cū fuerint in declinationib⁹. q̄ saltē inclinate solū inueniatur hoc est in
 quo loco. nam si in occidente neutiq̄ ad pcedentia capiat̄ sed ad consequentia. 119.
QVAE occidui horizontis. Opus est igitur capere distantiā apheti & occiduaꝝ partis
 ut iā didicimus per occidentiū signoꝝ ascensiones. capere enim opus ē p dimetientē
 partes * & ad clima inducere & capere ipsius ascēforia tēpora & occasum eodē mō
 inducētes inuenire rursus ascēforia tēpora minorēq; a maiore auferēdo & reliquū esse
 dicēdo & distātiā apheti & occidētis qđ nō inferant̄. uidet̄ nāq; aphetes in ipsos ueni-
 re uniuersitatis motu delatus unde nō perimit & iterū auferit̄ q̄titate. bñfici namq; non
 auferunt at malefici auferunt quomodo aut̄ & quantū didicimus. 120. **V**TRis ipsoꝝ
 figurent̄ pæponēdo. Qui superficie tenus ppositum attigerūt dicere cōsueuerūt ipsū
 omnino pposuisse mercuriū siue maleficis siue bñficis cōfiguret̄ at hoc nō ita habet sed
 ait cuiusq; stellæ cōfiguret̄ illi addicit̄ & eiusdē cū illa efficitur potestatis qualia fuerit
 horiæa tempora ipse profecto pplexe & obscure locutus est ut ab horiæis temporibus
 adhærentibus cuiuslibet parti opus sit ablationē & additionē facere. at nos perspicue i
 eis quæ antecesserūt doctrinā exposuimus die quidē existente diurnas ait insupra terrā
 existētes hemisphærio. nocturnas uero in sub terra qđ & in oriente cū inquit inueneris
 horoscopa tēpora stellæ. cōsidera stellā ubi est in horoscopo an ne & si inuenias eā i ho-
 roscopo quo signo cūcta horiæa tēpora ppone aut aufer ut si cōtigeret natura succurē-
 tis stellæ q̄ si nō inueniat̄ in horoscopo sed eius absentia iuxta pportionem absentiaꝝ
 fac ablationē uel additionē quod in occasu obuiarit. illic namq; inueniendo stellæ ad-
 ditio uel ablatio ad nihilum uenit. **Q**uid autem est cum inueniatur stella in occasu ne-
 que addit neque auferit. inueniuntur quippe horiæa tempora absumentia ad horas
 quibus occidens stella absuit ab horoscopo. 121. **D**E RAdiorum iactu consequentiū
 cum expleuerit ablationem in pcedentia quam horiæam quoq; uocauit nunc ad in-
 consequentia transiit̄ quæ etiā radiorum iactus appellatur obuiantiū stellarū radios
 aphetæ inferentiū p * & Δ & □ & ° nec solum occurrentes stellæ sed etiam aphetes
 cum se mouens quadratū faciat aut sexangulā figurā aut triquetra. cæterū non semper
 * capiemus sed cum * multi ascensoria fuerit tuo namque uidetur ob multiplicem
 ascensionem æmulari □ potestatem. sed Δ cum pauca sint ascensionis: nam hæc quo-
 que correpta □ admittit potestatem nisi unum inueniatur signoꝝ multiplicis ascen-
 sionis. alterū aut̄ pauca tū enim opus ē aut lat⁹ totū capere aut a canone pauca ascen-
 sionem aut multiplicē ascensionē inuenire. capiat̄ aut̄ hoc mō. inducere opus est in clima
 unius signi partē & capere ei adhærentes ascensoria tēpora inde etiā alterius & auferre
 minorē a maiore & quæ relinquunt̄ cōparare i partib⁹ lateris utrū pauciora sint an plu-
 ra. in sola uero lūa. glutinatio ☉ pemptoria est nō enim ut in pcedentia concurentes
 auferunt aut apponūt ita & hic. illic enim aphæretes in illos ferebat̄. at hic aphetæ infe-
 runtur nō autē simpliciter anuntianda pemptio sed cōsiderandū prius num̄ iprobescat
 aphetes an probescat iprobatus enim ualidus erit facietq; peremptionē & pbatus con-
 seruabit & pro peremptione faciet climactera. si unq̄ compositas inuenias figuras alias
 quidem bonas existentes alias uero malas considerare expedit qualis sit ualidior nu-
 mero ac potentia maleficorum loci hoc est signa in quibus sunt. sunt autem nunquā
 siue ex cōsequentib⁹ iam signis siue ex pcedentib⁹. nō enim ut iā dictū ē prius ex cōse-
 quentibus. nunc certe sumptus est aphetes instans uniuersitatis autem motui signa
 in ipsum delata & ita inferuntur radio. prius non ita ipse siquidem aphetes delatus uni-
 uersitatis motu in contingentes ferebatur stellas. 122. **Q**VEnq; etiam ab audientibus
 respicientibusq;. Cum a stellis pemptiones dixerit nunc a signis ait ut *. Δ. □ & si nō
 sit stella in his signis ipse aphetes suscipiens sexangulam ipsius partem uel triangulam.
 hoc est sese sexangulam hoc est sexangulissando peremptorius euadit addidit aut̄ quē
 que ob deinceps illata opus est namq; tibi dicere ut non omnia sexangula perimat ne.

que omnia Δ sed sexanguloꝝ multipliciter ascensoria imitatur nãq; talia multiplici ascensione improboꝝ quadratorũ potestatem. triangulorum aut contrariũ quæ sunt pauci ascensus mala sexangula spectare autẽ & audire inuicem discurendo cũ aliis põt perinde non est necesse ipsi querere. Quo modo aut possit improbecere ut inueniatur in terminis malefici quo sublatus eueniat determinarit uero partiũ distantiam non ea de latitudo dixit sane in eis quæ antecesserunt ut contactus & defluxus iuxta uetos quo que capi quo eundem faciant uentum. hoc aut querendum in ipso signis existentibus nam si per figuram spectro ipsos non tale mihi satagendum. 123. VTRum specierum. Hoc est bonarũ malarumq; quoniã sensilem multitudinẽ dixit numerum tanq; nõ a mē te sed sensu assumitur de potestate ante locutus q̄ sint potentiores stellæ & nunc tibi de scripsit q̄ orientales q̄ in suis existentes domibus medius namq; temperamento est & & conuertitur coeunti stellæ. 124. CONuerſi. Hoc est non concedentes habere a conueniente maliciã. 125. RESolutæ. Sed sub boni potestate resolutus ob adiectã ipsi sub malefico uitiositatem. 126. QVOModo sint anni capiendi annoꝝ utiq; numerus quẽ faciunt peremptions capitur ex exaphetis & ex peremptoriis locis. uult nunc te docere quomõ oporteat capere tẽpus absentia apheti & peremptorii & quia ægyptii semp ascensiones capiebant in climate rectus quidẽ sermo ita non poscit ut primo diluenda sit falsa opinio inde ita ueriores exponit q̄ lubet ex horoscopo fortuitũ apheten iuxta climatis iuenire disciplinã & euenientẽ i medio cœlo iuxta rectã spherã medi cœli ita namq; quilibet horum inueniatur ut horoscopum faciens signũ per clima alterũ autẽ mediũ cœlum tenens per rectam spherã. opus igitur est in horoscopũ faciente inducere partẽ horoscopũ facientẽ & in ipso signo figuratã partẽ huic re alicui stellæ & capere adhærentia utrinq; ascensoria tempora auferendoq; minorẽ a maiore & relictũ dicẽdo esse tempus distantia. nam si partes capiebat centroꝝ horoscopi in quam & medi cœli indifferens sit capere in climate ascensiones. inuenies namq; ipsa ascensoria tempora herentia horoscopũ facienti parti & medio cœlo. Qm̄ distantias ipsoꝝ capimus q̄ differũt nõ amplius eadẽ habẽt adhærentia tẽpora iure qd̄libet i suo ceperimus ut dictum est loco. 127. FACTorum ortuum. Hoc est horoscopum facientium æquinoctialia tẽpora uocauit annos. præcedentẽ aut apheten ad quæ ambo absentiaꝝ similitudines. nã locus absentia inuenit horoscopi & horoscopũ facientis stellæ eodẽ mō inuenit etiam medium cœlum & peremptorium. similisq; inuentio est ex omni modo. dicta. hæc prius omnia in horimæa. nam annorum numerus quem faciunt. dicendo & de hora in consequentia. 128. CVM autem in ipso meridiano iparticulariter horoscopum facientibus in climate ascensoriis utendum temporibus. At in medium cœlum tenente rectæ spheræ ut existentibus in occiduo centro utendum diametrorum ascensoriis temporibus in sub terra existentibus transmatabimus in supra terram meridianũ. 129. AT PRæcedente loco necdum existente. Modum dixit ut sit opus capere loca distantiarum cum aphetæ particulariter fuerint centrum obtinentes nunc uult dicere de eis quæ sunt in centris. non profecto particulariter sed signifere fuerint centrum obtinentes. uult nimirum dicere de existentibus in centris non equidem particulariter sed signifere. uult indicare differentia inueniri tempora absistentium aphetarum in particulari centro. nisi enim inquit centrum tenentes particulatim capiantur. Inde tanq; mouentes ipsos differentia non eadem inuenimus tempora multo magis cum non inueniantur centrum obtinentes itaq; in totum ut iam dictum est si non fuerint in horoscopo inducndo horoscopum agentem partem & consequentem ipsam eam quæ peremptorii capiemus adhærentia tempora & faciemus excessum totidemque esse dicemus tempora distantia. Sin in medio cœlo capiemus eadem omnia nisi q̄ non inclinate sed in recta spheræ. Sin autẽ in occasu quo modo horoscopo nisi q̄ per 99 ascensiones capiemus in quot enim horis per diametru scandent totidem hæc descendunt. sequentesque locos iam p̄spicue indicauit. p̄inde aphetẽ p̄cedentẽ uocat at extinctoriũ consequentem quibus intentis nunc non inflexerit ad aliena nomina. similiter illud dicit eandem positionem habere & similem loci horizontis & meridiei hoc est eadem habent tempora. nam si inducas medium cœlum tenentem partem & horoscopum facientẽ unã quidem i recta spheræ altera uero in climate eadẽ iuenies utriq; hæretia rpa positionem

positionē. n. dixit tēpora ascensoria. nā eidē positioni eadē tēpora adiacent. 130. HOC
 aut fere. His simile patiunt nō de uno & eodē existentes. Id aut fere hemicyclii ait aut
 sub terraneum & occiduū nā circulus per horoscopū descriptus cōprehendit se occidē
 ti at per meridianū sub terraneū. qd aut uult sibi illud fere. nempe aut crassiore mō æq̄-
 lem fere subaudiendū est ☉ ueluti si circūagat. Si. n. inquit noueris circūactā stellā aut
 ab horoscopo aut a meridiano in horoscopū inuenis distantiaꝝ tēpora. eodē mō & cū
 non fuerint in centroꝝ partibus. uident nāq̄ iam distantiaꝝ inchoare. 131. VNA aut q̄
 dam disciplina. memorauit aphetas & aphetica loca & peremptoria nunc uult docere
 nempe doctrinā tradere qua possis inuenire tēpora distātiaꝝ siue in sequentibꝫ sint par
 tibus: siue in p̄cedentibus siue in centris siue in cōsequentibus ipsas uel p̄cedentes pres
 ne uero laborē substituas maiorē in operibus. Si fuerit aphetes in horoscopo æquipar
 ticeps ascensionibus climatis uti opus est. Sin aut in meridiano æquipartius existes ip̄e
 quoq̄ in recta ☉ ut iam didicimus. Sin aut non fuerint æquipartia sed distent aliquot
 partes tum utendū est subiecta doctrina: q̄ est hmōi capienda est pars mediū cæli & idu
 cenda in rectā * & considerāda hærentia ascensoria tēpora & describenda inde rursus
 in rectā sphæra inducenda aphetæ partē & describenda hærentia ascensoria tēpora & fa
 ciendus excessus. Inde ita capiendū a climate horiæa tēpora aphetæ partes & inducēda
 partiendaq̄ horiæa tempora in excessum q̄ inueniat in recta sphæra & uidendū quot
 fiat numerus ex partitione. Inde cuncta hæc notādo rursus capienda est pars perempto
 rii & inducenda in rectā * & scribenda in ipsa adhærentia ascensoria tēpora & faciēda
 ad meridianū excessum & capienda horiæa tēpora adhærentia parti peremptorii iteꝝ
 in q̄sito climate & ex prima partitione in aphetos factū numeꝝ multiplicādo in horo
 scopiæa tēpora peremptorii & factū numeꝝ auferendo ex excessu meridiani & perem
 ptorii & relictum distantiaꝝ numeꝝ dic in quo copulas peremptoriū aphetæ ut in exē
 plo sit perspicuum qd̄ dicimus capiat itaq̄ per hypothesim meridies ☿ partes. 4. aphe
 tes aut ♃ partes. 2. peremptoriæ partes ipsius ♀. 20. & inducendo in rectā ☉ in uno q̄
 dem inuenio hærentia ascensoria tempora. 36. aphetæ aut hoc est. 2. partes ipsorū. ♃ 64.
 partiū quæ excessus. 28. inde ad clima tertiū in ducēdo aphetæ partē describo horiæa
 tempora. 14. & partior excessum in ipsa & ab eo. 2. horas bis enim. 14. fiunt. 28. quibus ait
 distare aphetē a meridiano. sed quia uolo inuenire quātū distet a meridiano anæretes
 siue peremptorius. si inuenio qbus distat aphe es habeoq̄ quot horas distet perempto
 rius ab aphetæ. facio iteꝝ hoc mō capiendo partē ♀ inducendo in rectam * inuenio
 hærentia tempora. 120. at habeo etiā meridiani. 36. & faciendo excessum inuenio. 72 & ca
 pio in climate horiæa tempora. 15. 47. & multiplico ab apheto partes. 2. nempe horas in
 15. 47. & habeo partes. 31. quas aufero ab excessu inuento ipsorū. 72. & relinquunt tēpora
 40. 26. q̄ aio ēt distātiaꝝ tempora q̄ aut si horoscopum faciat idem erit & ex climate nec
 opus erit tanto labore manifestum nobis erit exemplo. Sit horoscopus partiū. 19. ☿ at
 ☉ peremptoria pars. 1. primoq̄ per clima producat nobis tempus distantiaꝝ ipsorū in
 ducendo in tertiū clima. 19. ☿ & habeo ascensoria tempora. 36. iteꝝ ☉ partē. 1. & inue
 nio tempora. 76. aufero ex ipsis minore. 36. & habeo reliqua. 40. tēpora. at etiā per præ
 cedentē doctrinā perducatur tēpus distantiaꝝ. In ducēdo igit in rectam ☉ horoscopi. 19.
 partes inuenio ascensoria tempora. 136. atqui habeo etiā. 36. excessus. 100. sunt aut horiæa
 tēpora in tertio climate 16. 40. partior excessum circa. 16. facio decies sex. sexies sex & fiūt
 96. & scrupula sexies. 40. fiuntq̄ relictæ. 4. partes habemusq̄ sex numeꝝ horæ ex partiti
 one. 100. partiū iteꝝ. 1. partem ☉ inuenio in recta * hærentia. 181. aufero partes mediū
 cæli & habeo excessum. 145 & horiæa tempora. 17. 30. igitur. 6. aphetæ partes nempe ho
 ras multiplico in. 17. scrupula. 30. habeo. 105. tēpora hæc aufero ab excessu & relinquunt
 40. tēpora qualia per clima. Cernis quēadmodū una & eadē doctrina cunctis congruit
 propositis. dicat autem ipse quoq̄ exemplo cuncta q̄ dicta sunt quibus præcipue mens
 adhibenda est una quædā in cunctis uidelicet cōueniēs qua in quali loco existēte aphe
 te poterimꝫ inuenire q̄to tēpore cōglutinatio erit in ipsa ferētū hoc cū excessu itellectū
 facile esse deferē tale p̄portionale eorū q̄ ad ip̄m faciens excessu ferentiū. dicito in ip̄m
 sequentē locū quotas tēporales horas totā dixit intentionē q̄ positum sit prius inue
 nire quotas horas distet a meridiano. quo pacto simus inuenturi a principio scribit ait
 nāq̄ q̄ numerando inter ipsam & quæ mediū cæli diximus quēadmodum opus sit ca

pere excessum in recta sphaera aphetæ & medii cæli & horiæa tēpora in climatæ & excessum partiri p horiæa tēpora & dicere tot esse horas distantia nempe supra terrā aut sub terra. hoc nempe est qd' ante dicebat nocturnoꝝ quidē nocturna & diurnoꝝ diurna. uidet nāq; ut superfluū esse subiectū nā si apheten supposuit i supra terrā hemisphaerio oīo hic dixit in eo qd' sub terra cōmuniore fecit oīonem. qñquidē sunt sunt aphetæ in eo qd' supra terrā inuēti nō in eo qd' est de tpe uitæ sed in aliis capitulis ut pcedēte didiceris oīone. Capiemus aut nō eadē semp horiæa tēpora sed cū aphetes in eo qd' supra terrā hemisphaerio eidē parti adhærentia in climate horiæa tpa at cū i eo qd' sub terra p dimetientē. nā si supra terrā fuerit diurnoꝝ hoc est hærentiū diurnæ parti. ea uero est supra terrā torū nāq; hoc hemicycliū diurnū nuncupat eoꝝ uero q̄ noctis sunt p dimetientē. Idem nāq; cōtinget ut sæpe dictū q̄ in sub terraneo. trāsmutātibus nobis i id qd' supra terrā hemisphaerū ut ipse supra dixit i eodē hemicyclio tum mediū cælū & sub terraneū dictoꝝ hemicyclioꝝ. bina siqdem pposuit hemicyclia unū qdem p mediū cælū & sub terra. alteꝝ aut p horoscopū & occasum. 132. ET Opus erit cape. Qm̄ inquit iuenimus p iā expositā doctrinā quot horas distet aphetes & meridiano opus est inuenire qñ pemptorius totidē absit a meridiano horas tum ad aphetē fit nō hactenus sistemus. sed opus erit cōparare ascensoria tpa meridiani & pemptorii & inuenire excessum & horiæa tpa & multiplicationē & multiplicare horas aphetæ quas iam inuenimus i horiæa tpa & multiplicationē ab excessu auferre. Scire aut oportet ut nō semp auferim⁹ ab excessu multiplicationem horæoꝝ tempoꝝ sed est qñ apponim⁹ neq; auferimus sed ambobus an miscemus tā ex multiplicatione q̄ ex excessu idq; tēpus esse dicim⁹ distātiæ in quo cōsequens in pcedens ibit. inuenies aut dictū canonē & in exēplo cōseruatū ut indicabo tibi in ipso qd' factū & quot. 133. CVM æquales ēt particulares horas faciebat pcedenti. hoc est horas capiēdo distātiæ pcedentis. nā cū ad pcedentē uel subiectā fiet p æq̄lem ipsam distātiā distabit a meridiano. 134. SI Quidem ad id qd' supra terrā. geminos subiecit horoscopus diurnos & nocturnos exēplo oñsa fient euidentiora. incipit exēplo cuncta explicare & qa ut dicebamus nō semp ex multiplicatōe horæ ab excessu auferimus sed est cū addimus. est cū miscemus pluribus exemplis facit uerba. 135. ARGumentū Ptolomæi quo mō opus sit inuenire pemptoriū quot horas a meridiano absit. Prius exemplū est tale. horoscopū facit V & apheten facit horoscopus est at V principū ut examinati sit stellæ termin⁹ meridianus utiq; IIII erit. nā si capiēdo ascensiones horoscopi in clima inducas ad rectā III inuenieris principio IIII adhærentes. at pemptoriū principū II. sit uero clima tertiū i quo dies efficit horæ 14. igit dicta disciplina opus est primū capere ascensoria tpa medii cæli. at sūt nihil neq; enī. i. parti IIII ægnoctiale tps adhæret atq; comparat sed pars nulla adhæret principio plius IIII inde aphetæ hoc est adhærentes principio V in recta sphaera. sunt utique. 6. inon excessus erit ipse meridiani & aphetæ. iterum in clima in duco principū V inueni horiæa tēpora. 15. hęc partior in. 6. & inueni horas quibus aio abesse apheten a medio cælo. nam aphetes horoscopum facit diximus sane a centro ad. 15. distātiā horarum fore. 6. rursus in rectam sphaeram inducens principū III inuenio adhærentia ipsi ascensoria tēpora. 148. q̄ rursus erunt excessus ipsius meridiei q̄ hēt ad adhærentia ipsi ascensoria tēpora. rursus inducēdo principū III in dictū clima inuenio adhærentia ipsi horiæa tēpora. 17. at q̄ habeo horas. 6. & multiplico. 6. in. 17. habeoq; partes. 102. aufero has ex. 148. excessu & relinquunt partes. 46. quas aio esse tēpus distātiæ. intueris ut abstulit a medio cælo excessum existente in sequētib⁹ medii cæli aphetæ. 136. VBI maxima clima noiavit per inscriptionē. qa nil apponit ad sciendū quot horis sit maximus dies in climate. 137. AT Horæa magnitudo. intueris ut horiæa tēpora i climate accepit & nō in recta sphaera. scire expedit horiæa tēpora accepisse & distātiā aphetæ obticuisse ut māifestū faciētibus horoscopū sint gemini & oīm distātiā horæ sit sex unde & ascensoria tēpora III descripsit. Quoniam ad sub terra partem diurna ait horiæa tēpora III accepit quod temperamentum fiat ad medium cælum ut sit ad subterraneū per 99. 138. CAEperunt tempus absentia. absentiam uocauit excessum totidem nāq; sunt doctrinā tradentes in exēplo dicit q̄ cōsentit ipsi doctrina climatis. nā si capias in climate ascensoria tēpora V & III fecerisq; excessū relictū erit æq̄le memorato p expositādo doctrinā. 139. MEDIū teneat cælū. Sicut mouet apheten & circūagit ipm̄ per cētra. Quia igitur medium

COMMENT.

igitur mediū tenet cælū aphetes facile admodū ut nup p clima inuenimus tēpus aphetæ horoscopū facientis eodē mō & tēpus inuenimus per rectā sphærā qualiter i hæ rē te medio cælo V principiū hēt herentia tempora ascēforia in recta sphæra. 6. capiatur etiā II hnt & hi hærentes numeros. 148. excessus. 58. tanto tpe dicemus glutinationē p emptionis iuxta secundā positionē debere mediū cælū agere quo pemptorius quēad modū aphetes mediū cælū agit prima nāq; positio aphetæ inquā uenturus est aphetes 140. POSSit sane hoc pacto. Itē aphetē ad reliquū centrū adduxit. erat aut occiduus inuenit utiq; in pcedentibus partibus medii cæli & aphetes & anæretes & pinde auferim⁹ excessum ex multiplicatione horiarū tēporū ut quia occiduus V mediū tenebat cælum S inferemus igit recte G mediū cælum habebimusq; hærentes ipsoꝝ ascēfio nes. 180. at sunt V. 6. est igit differentia excessus. 6. has. 6. p horiæa tpa diuidimus. 15. in principio Arietis adhærentia erunt igit horæ sex q̄ etiā a principio manifestæ fuerūt q̄ centrū obtinuerit aphetes. oē aut cētꝝ abest a reliquo centro horas. 6. at nos ob exerci tationis expientia doctrina usi sum⁹ manifestoz exñte apotelesmate inuenim⁹ quot ho ras a medio cælo absit aphetes. itēz medii cæli & pemptorii capiemus excessum adhæ rent at medio cælo. 180. at II principio. 148. differentia igit ipsoꝝ erit tpoꝝ. 32. Qm̄ igit horiæa sunt tpa. 17. horæ aut aphetæ. 6. multiplico. 6. in. 17. & habeo tēpora. 102. ex his aufero excessum hoc est. 32. inueniet. n. sequens in hac pcedente portiōe medii cæli dictū aut est ante ut cū qdem aphetes & pemptorius in cōsequentib⁹ sunt portiōib⁹ me dii cæli tum ex excessu auferim⁹ q̄titatē horiarū tpoꝝ ex multiplicatione facta cū aut in pcedentib⁹ cōtra excessum ipm̄ auferim⁹ ex horiarū tps multiplicatiōe i pcedētia tpa. 32. Nā excessus II ad mediū cælū aphetes p dictū canonē q̄ sit i cētro. nā septēdecī sunt horiæa tpa in qb⁹ oportet facere horas. erunt ergo tpa. 102. q̄ cōtinet principiū II horæ multiplicatæ in horiæa tpa pemptorii nil aliud fecerint q̄ distātiā qua distat i ipso pcedentis loco cōstitutus medii cæli inquā quo fiat qd̄ dictū est aptius p canonē qd̄ p posuimus indicemus. Qm̄ in occasu accepimus principiū II capiemus p S exurgētē quo inueniamus q̄ mediū teneat cælū. Inducendo igit in clima ipsius A partē. 1. & iue niendo tpa. 250. hærentia ipsi habeo etiā II in recta S tpa. 148. Si aut hæc auferam⁹ ex 250. relinquent. 102. tpa q̄ dicemus abesse II a medio cælo. tenet aut cælū mediū pars. 1. II abest aut iuxta receptū qn̄ S mediū tenet cælū. Hæc necdū erāt in occasu tpoꝝ. 32. Quia igit tota absentia tpoꝝ est. 102. centri abfuit aut a medio cælo. 32. capient. 70. tpa. 141. ATTolle⁹ aut. Quēadmodū cū horoscopū tenentē cœpit V hac doctrina te docet ut oporteat iuenire q̄titatē tpoꝝ distātiæ eo de mō & hic capiendo V occiduū doctri na docet quo tum sit distātiæ tps eodē mō nunc rursus ostendit ut pcliuius sit occiduā capere distātiā capere siqdem opus est dimetiētū ascēfioes & auferre a maiore mino rem & relictū dicere esse tps distātiæ. nā sicut nunc inuenim⁹ tps distātiæ qd̄ uideam⁹ li cet p clima idem inueniat. Inferemus igit i tertiū clima capiemusq; ascēfioes p dime ttiem A & II. sed inuenio principiū II. 180. hærentia ascensoria tpa principio at A 250. si. 180. ab. 250. aufero relinquent. 70. qualia etiā p hāc disciplinā. est igit etiā p hanc disciplinā & p clima idē facere cū inueniant centꝝ obtinentes. 142. VT Mediū tenue rit cælum S. 18. ptes. dixit de centꝝ obtinentib⁹ aphetis docuitq; quo mō opus sit iue nire q̄titatē tpoꝝ distātiæ p rectā * & quo pacto expeditius p clima. qa cōtingit aphe ten nō in eadē centri pte iueniri sed distātiā aliquā fieri uult & horū doctrinā facere & supponit S. 18. ptes mediū cælū inuenit igit anæretes sequentib⁹ portiōib⁹ medii cæli at aphetes in pcedentib⁹ portiōibus medii cæli. cōponēdo igit excessum & horarū mul tiplicatiōem habebim⁹ distātiæ q̄titatē ipse igit ex se capit tria horas anæretē medii cæli absentia tu aut resolue docte sicut didicisti & iuenies qb⁹ abest horis. 3. hæret. n. in recta sphæra ipsi. 18. pati S ascensoria tpa. 135. at V excessus est. 45. partitor p. 15. & iueni es horas. 3. Sed si uelimus inuenire quot horas anæretes abest ab aphete q̄remus quot itēz distet anæretes in cōsequenti portiōe medii cæli & cōponendo distātiā & ex mul tiplicatione horarū totam habebimus distantiam anærete ad apheten ut quia ipsi. 18. parti S in recta * adhærent. 135. tempora principio autem II. 148. differentia est tē porum. 13. atqui sunt etiā horiæa tēpora. 17. horæ. 3. has. 13. in. 17. facio & habeo tēpus. 51. misceo ipsum cū. 13. & facio. 64. quē aio esse tempus distātiæ. dixim⁹ nāq; ut si inueniat

anæretes quidem in consequentibus portionibus mediæ cæli aphæretes aut in præcedentibus tum etiã excessum ascensionum anæretæ & mediæ cæli & ex multiplicatione horarum aphetæ & horiarum tēporæ anæretæ cōponendo faciemus tēpus distantia temporæ æquinoctialia tria hæc aut sunt quæ esse dicim⁹ ipsius excessus oia aut sicut habet quantitatem distantia aphetæ dimensam. at faciebat per eandem ductio- nem uocauit doctrinã complendo iteꝝ exēpla uult indicare assumptionē ex prius demonstratis relatū conferens plurimū ad ea q̄ dicta sunt q̄ augmenta centroꝝ p̄ æqualem additionem fiant ut **II** horiæa tēpora habet. 46. addita his sunt. 12. cum mediū cæ- lum obtinuit aphetes & fiunt. 58. itaq̄ non solū per æqualem additionē factæ sunt au- ctiones sed in qualibet hora. 2. tēpora habet. at est cum pauciores. atqui semp̄ in. 6. ho- ras centri augmentū distribuitur ob hoc & p̄portionaliter anæretes inter centra distā- tiam obtinuit. non quia tribus abest horis & quælibet hora tēpora habet. 2. oia fiunt tē- pora. 6. his addimus præcedentis centri ut mediæ cæli tempora. 58. & facio. 64. quotū in- uenitur & hac percepta doctrina uideamus quo pacto sequentibus accōmodetur id p̄- positis & p̄portionaliter. nō simpliciter neq̄ fortuitu differentiã habet sed eadē p̄por- tione & similitudine. 143. **Q V** Oniã hæc q̄dem in aliis. Hic uult dicere ut p̄portio- naliter etiã trium augmentum factū sit horæ quia inquit additio cētroꝝ duodecim nobis perspecta tēporibus dimidium ipsæ addam mediæ cæli tribus horis ut positum est distare a centro sex igitur tēpora inueniuntur his addamus mediæ cæli tēporibus q̄ sunt. 8. & oia fiunt. 64. 144. **Q V** Oniã aut & in oibus an miscet & ex assumptione uti- le corollariū nã quod ostensum augmentū inquit centroꝝ per æquale augmentum factū est. expedit uero nosse additamento geneseos quantum sit augmentū centroꝝ. non enim semp̄ duodecim inueniuntur centra sed est cum eū pauciorum. inueniemus ascensiones in recta sphæra centroꝝ capiendo excessumq̄ faciendo. Inde etiã quot ho- ras absit a medio cælo aphetes & q̄tam inuenerimus esse partē ipsoꝝ. 6. tātum addem⁹ ex augmento capiendo addemus his cōsequencia centra. Quod dicimus erit manife- stum nobis & his q̄ deinceps cōponemus. 145. **R V R** sus enim oriente. multis & imen- sis auditorem liberat laboribus. doctrinã deinceps tradēdo qua facile poterit inuenire quæ prius longa diuisione anxie capiebantur capiamus apheten ubi inuenitur. necesse igit̄ ipsum aut in centrīs esse aut inter centroꝝ interualla. Quod si in centrīs inueniat̄. horoscopus faciens per clima inuenitur. Nã in climate ut iam didicimus in ducendo aphetæ & anhare æ partem & auferendo minorē a maiore q̄ relinquitur dico esse di- stantia numeꝝ at mediū cælū obtinendo per rectam sphæram iteꝝ ascensoria tēpora cōparando & auferendo minorem a maiore. Sin occidenti ad dimetientē existentibus signis ascensiones in climate capiendo. simile horoscopo feceris. Sin in media sit cētro- rum distantia: tum considerabimus quot sint tempora cuilibet centro adiecta. quo pa- cto discamus si aphetes particulariter horoscopus faciat hinc inferamus horoscopus ad clima & capiamus ascensiones. Rursusq̄ in climate anhareta in ducendo minorē a maiore auferemus & excessum tempoꝝ habebimus unius centri. deinde ipsum horosco- pum ut medium cælū supponendo eadem capiemus in recta sphæra & capiēdo duorū centroꝝ excessum quota ipsoꝝ declinatio. iteꝝ in occasu supponentes p̄ diametrū in climate capiemus ut i harente Aries est aphetes **II** an haretes capiatur prius horosco- pus haret nãq̄ **V**. 70. **II**. 48. sed utiq̄ cælum mediū teneat at igitur in recta **⊕** ascē- siones considerabimus. haret quidem principio **V**. 6. at principio **II**. 148. excessus itaque ipsoꝝ est. 8. igitur declinatio centroꝝ. 12. tempoꝝ factum est cæteꝝ rursus occidat **V** p̄- **⊕** capiemus ascensiones sunt autem tres per dimetientem quæ **⊕** habendo harentia tempora. 180. & **⊕**. 250. **III**. 70. differentia igitur est tempoꝝ. 70. itaq̄ & ipsa. 12. tempora declinatio a medio cælo. sed si aliud medium teneat cælum tum idē faciemus supponē- do totum locū aphetæ mediū cælum tenendo & horoscopus faciendo & occidendo ut si nō **V** medium cælum teneat. sed **X** eodē modo in centri transferimus. Inde quæ- remus quot horas absit a medio cælo. Non dubiū quin si debeat anharetes agglutina- tionem ipsi facere. debet similiter ipsi abesse a medio cælo. distando nãq̄ æquali distan- tia ab aphetæ in eodē fit loco. quo pacto aut cognoscamus quot horas distet a medio cælo mediæ cæli partē inferemus in rectā **⊕**: capiemusq̄ harentia tempora & similiter aphetæ

COMMENT.

aphetæ faciemusq; excessum ipsumq; partiemur per horiæa tempora quæ ex climate inueniemus & quot ex partitione horæ tantundem abesse a medio cælo apheten quæremus autem quota pars sunt ipsæ. 6. horarum. totidem namq; hæc omnis centri & tantâ partem æquabilis additionis centrorum auferendo. addemus iniicientibus temporibus sequentis centri. at si auferre uelimus capiemus præcedentis tempora & auferemus ex ipsis proportionale & quod relictum est dicemus esse tempus quod iniiciat anhetæ. uelut in proposita in V hypothesi augmentum per. 12. tempora fuit tantum dum namq; additio præcedentium centrorum. nam horoscopus. 46. medium cælum. 58. centrum occasus. 70. quia igitur receptum est tris horas abesse apheten a medio cælo inuenio dimidiam partem eē has. 6. horarum. dimidia ergo pars additionis uel appono sequenti centro: uel aufero a præcedente. at qui erat additio ut dictum est. 12. igitur sex si apponam horoscopi temporibus inueniam iniiciens tempus auferendo autem ab occasu tempus idem habebō relictum. 146. **MODUS** igitur quantitatis temporalis distantiæ absoluit de apheticis glutinationibus tempus. Reliquum est ut ad aliud perueniatur capitulum sed quia ipsæ glutinationes omne apertæ non sunt. sed aliæ quidem habent cuncta mala effectiua aliæ autem pereque & quæ cuncta habent mala cunctæ peremptionem adducunt. at quæ plurima mala climacteras quæ plurima bona transuolantes tristitias. non iniuria de his de his prius tractat docetque quando sint peremptiones. quando autem climater & quædo transuolans tristitia. considera namque peremptoriū locum an malo inquinetur an insistat quispiam maleficus si radium quenq; inferat. considera incessum tum & terminum si per fixationem sit maleficus in loco aut ad ipsum figuratur. si fuerit terminus talis significat interitum si fuerint bona plurima transuolans erit climacter ut quo per fixationem sit maleficus sin incessus & reftitudo benefici fuerit. sin incessus introitusq; solus bonus sit & reliqua omnia mala difficilis & difficulter liberabilis erit climacter. unū præterea apponendo præceptum absoluit de uitæ tempore orationem quandoquidē binos contingit aphetas inueniri simul & duos anhetas. cum uerbi causa ☉ unus & alter horoscopus aut medium cælum tenet aut in decimo loco. at si in medio cælo tum per factionem ☉ adicio iuxta loci dominatum **D** aliquādo autem simul duo eodem in loco occurrunt anhetæ partes permutantes & tum fit dubitatio quem ipsorum capere opus sit anhetem seu peremptorium. neq; turbari opus est sed ambo aphetæ capiendi & anhetæ. dominantiorē autem cognoscemus ex omnibus quæ præcesserunt iuxta ordinē paucioris temporis uim habentiū hoc est q̄ pauci temporis & qui multi paremptoriaq; horum uires ac glutinationes cognoscemus. deinde scribit quomodo debeas discernere totidem glutinationes dicto iam a nobis mō dictum. n. a nobis prius quicumq; benefici pariter existentes aut ascensione sublati conseruent. 147. **INGRESSUM** temporalium. Hoc est p̄inde tempus euentium ingressuum dñantissima loca aphetæ autem dicit. 148. **AT ALterius** ut ingressus seu ut nunc introitus aut terminor. Quod si utrūq; bonū fuerit tum facta erunt sola transitoria. 149. **ET** In his pprietatis speciē inqt detrimēti & purgatiōis cognoueris a proprietate occurrentis loci. nā si in cælo medio incidit circa actiones erit detrimētum. sin i forte fortunæ circa possessiones ac simili mō i aliis ondet locis. 150. **PERemptoriam** dñam. hinc orditur quæ occurrāt ambigua. cū duo pariter occurrerint ipse nō solū in anheticis intelligas. sed etiā aphetis. binos tibi canonas dicit aut enim ad ingredientia iudicandū dñantius aut ambos dicere oportet anhetas & ostēdi aut hoc aut illo tēpore fore peremptionē & si nō perimit uterq; uerū tristitias & climacteras efficiet. 151. **DE** **FORMA** & cōplexione corporali. Tradita de uitæ tēpore cogitatione existimat sibi de corporis scribendū proprietate. quā animæ præposuit siquidē prima distingitur. at illa post effictionē instrumento corpore utitur & cum illo ptates cognatas habet ipsa uero demum suā indicat actionē his omnibus de causis præponit de corpore oī onē q̄ eē uidet duplex ait nāq; & figurā & effigiationē ante ire inde exaltero p̄ncipio secundā habet orationē de affectibus quæ corpori adueniūt facitq; hic doctrinæ inuentionē horoscopū & lunā & ipsorū domiciliorū dños & quales hi fuerint pprietatesq; suscipientiū locorū & stellasq; diametri stantiū talē dicas esse figurā & cōplexionem. at t nāq; ipse de stellis ppria de locis ppria tuū postea reliquū ē ipsorū cōplexionē cōsequi

coniectura at alterum adhuc tenuiorem sermonem habet cunctas ut ipsorum naturales & asciticias exquiremus potentias sicut qualem faciat complexionem H per se fulxionem aliquam faciens talem ad D talem in totum stellae orientales quidem existentes in differentes suas consuetudines & salubres faciunt. occiduae aut imbecilliores & easdem & matutinae quidem ac orientales existentes magna faciunt corpora. primam aut stationem facientes ablationem firma & ualida. uidetur namque ipsae in genesi esse ualidiores auferendo immoderata stationem aut facientes ad additionem secundam stationem imbecillam: quandoquidem nec dum ualidae in additione fuere. caeterum adhuc ferunt ablationis reliquias & idonea ad malos humores cum aut fuerint occiduae in gloria & in moderata stationariae autem in additionem secundam stationem imbecillam. quoniam nec dum ualidae in additione fuerunt sed adhuc ferunt ad malum humorem idonea & ablationis reliquias. ita igitur stellarum uires tenuius subtiliusque consideraueris. at signorum hoc pacto primo ad ipsorum integriora. faciendo distributionem inde ad tenuius secedit cum proportione quae quaedam in aestiuo solstitio quaedam in uerno aequinoctio quaedam in autumnali. inde ut quaedam magna sunt quaedam parua. magna quidem. Q . M . A . at parua K Z & rursus concina quidem & alia in concinna & ad partes non omnia signa partes sortita sunt similes. sed alia quidem anteriora ualida posteriora uero imbecilla sunt. imbecilla sunt aliquibus anteriora quia siluosiora quod sit magis siluosum corpus. consuevit uero praeter aliis siluam natura sufficere. igitur & corpus materiam magis participat in genesi reliqua posteriora. multo igitur inquit magis in aliis post memorabimus capitulis cuiusuis doctrinam iuxta suum ordinem explicando. particulatim de eodem modo nam magis particularia & magis specialia ex D cognoscemus. hoc autem itidem uult hoc est in horoscopo considerabamus namque quae ipsum sequerentur & ipsius domiciliu dominu & complexionis aliam speciem nec expedit proprietatem solum cuiuslibet dictorum inspicere ut proprietates signorum faciant & haerentium caelo. parua namque signa parua corpora significant. at magna ingentia. ac ut quis simpliciter ita tribuerit hoc est sine complexione. ipse namque figuras omnes exponit separatim. tuum autem fuerit concernere & coniectare. 152. AT IOuis domiciliu dominus. Vides ne ut non simpliciter stellae dicit proprietates: sed quoniam domiciliu dominu faciant. manifestum autem & quando horoscopus faciant a principio operis istius dixit introducendo ut distantia O humidiora sunt aliquatenus. Item aliquando ab ipso calidiora ex figura ita licet complexionem coniectare cum fulxionem faciunt nempe cum orientales primo hoc est per ablationem. 153. Praecedente. Hoc est aphetico. & extra hoc est haerentium caelo stellarum proinde tibi regulam prodidimus ut debeas & de haerentibus caelo stellis facere coniecturam: quae enim insignis inquit haec & inharentibus caelo audire expedit ad ualidius effigiandum prospicere dixit enim in A . intuemur namque ut anteriora sunt tenuiora. posteriora uero minus nutrita & magis uieta at in II quando pedes maiores sunt & praeroriuntur. contingit aut eadem signa etiam bene compositum habere reliquum corpus. habitiora namque sunt aliqua membra atque in aliis idem eodem inquit modo & in aliis signis opus est ratiocinari qualia sint compositiora & qualia incompositiora a constructione & pariter orientibus ratiocinando. 154. DE OFFENSIS & affectibus corporeis. Post haec & de corpore oratio in binas dirimitur species in naturalem & contra naturam. praecedit aut naturalis eam quae contra naturam. cum ergo dixerit de naturali nunc par est ut dicat de ea quae contra naturam dicat. ut igitur in proximo capitulo uniuersaliter primum perfecit capitulum deinde exposuit particulariter eodem modo nunc uult magis uniuersalem tradere doctrinam inde ita quid particularia exercitare. considera igitur inquit tria in signifero loca horoscopu & occasum & sextum ab horoscopo quae in hoc capitulo proximum offensam aut morbum habebit hoc corpus. inde circa quam partem & causam in his a qua significat. quae aut haec significare in totum malefici radiu mittunt iuxta statum A aut O aut praesentes affuerint extendit aut malum. & ualidius efficit cum aut alterum luminum: aut utrumque in dictis inueniat locis ut in signo & horoscopo tu. n. & si non aequipartes inueniant malefici luminaribus. Caeterum aut praemicat: aut supra iferunt. significare aut solum praesentiam habuerint offensas & morbos opus est ratiocinari discernitque id tu a fulxione maleficorum. nam si inueniant orientales detrimentum erit sin occidetales morbus. nam detri

mentum est a ualida cā factū & stabile ī corpore. at morb⁹ ex defectib⁹ pietus ī corpus incertior quo ualidiores fuerint stellæ lesionē facient quæ sunt oriētales imbecilliores aut morbū. exquirēdū aut a modoꝝ natura consequentibusq; stellis dicitōꝝ quale detrimentū sit & morbus dicet tibi utiq; qualis stella qualē morbū facere in uniuersum consueuerit. quo prouidus in stellæ partibus insistas ut de aspectu pponat nobis cōsiderandū. Quoniā ☉ & ☽ aspectui dñantur si ☽ luna in aliquo dictōꝝ inueniatur locoꝝ coitū cū sole aut pleniluniū faciens nempe ☽☉ uel pleniluniaca in altero duoꝝ oculōꝝ erit detrimentū & cñm inueniat occurrens. ☉ in ☽☉ aut plenilunio copulata ali cui nebulosāꝝ conuersionū annumerat tibi ipse Ptolemæus inuenies quomodo opus sit eiicere tales attactus ex canone. erit aut idem & cum nō in aliquo dictōꝝ locorum malefici orientales existentes inferunt radiū utiq; p ☽ aut ☿ ut sit expulsoriū id eodē modo si ☉ spectarint aut inuehanť in totū magis ad ☉ fecerint matutinae figuratiōes at circa ☽ uespertinae. Sin aut de ambobus hoc idē contigerit amboꝝ oculorum erit interimentū Dixit ex stellarum natura essentiā ex natura martis quæ ignē comitantur & ferrū & tales causas ex natura ♄ quæ de frigore manant turbatione & glauco colore & quæ de talibus omnibus casu aliquo obuēniāt & præcedens occasum ut ueteres proprie de lesione locū uocant qui est etiā horoscopi abalienatio si ascensiones spectes ne quomodocūq; capias significere. sed ut iam assumpsisti super ascendētes & nō uergētes deorsum quo diximus modo ne simpliciter cētrū noctæ sed aut in. 7. aut in horoscopo rursus namq; etiā utraq; luminaria in dictis inueniantur centris non solum si non præsupraferātur. nam quia simul receptū est luminaribus maleficos adiungi ait ne incuses ipsos omnino æquis esse uiribus licet præferantur in morbis inferendis. curæ ei est definire ac dicere magis faciant cum matutini ad solem fuerint figurati uespertini aut ad ☽ pōt id euenire cū ☽ fuerint lumina & malefici cum ipsis ipsos dispartiant ante attolatur aliquis maleficōꝝ: ut cum simul steterint lumina id cōtingit ut quæ figurationū sint præferant cuiusmodi horizontis loca. curæ est dicere ipsæ pre se stellæ facere cōsueuerint qualia ipsa signa & partes ipsoꝝ male agentiu & male passōꝝ ut ☉ & ☽ & ♀ cū enim male acta sint uisus offendūt at ♀ sēminalia & germinantiū genera itemq; figuratis cum ipsis p ☽ aut ☿ nā si alter inspiciat inde cōmodū nullū. at ī dñantissimis dicere ordit quæ corporis partes cui opponant stellæ a ♄ sumendo exordiū is utpote frigidus frigidioribus omnibus paribus dominari phibetur ut spleni uesicæ. at ♃ tactui & pulmōni. nam moderatus temperatis dominat & ♃ renibus. sunt nāq; partes calidæ. sicut ☉ cerebro quæ p̄cipuæ & dñantissimæ partes. quæ in medio cōstituta soli & āno ob mobilitatē ☽ sicut ☽ utpote toti dñata corpori cunctas habet ptates p corpus cōstituit proportionē nāq; habet cū gustus electrix. potionē cōfirmans. stomachū alterans. in aluo excernens. 155. EXCEcationes quidē uisus apotelesmata efficiūt. Præcepta delige deligit obseruationis. ordit in totū dicens supra quæ reliqua particularia & cōsequētia. ea quæ p̄cesserūt exponit in coitu illud dicit qd si inueniat ☉☉ aut pleniluniū in dictis locis erit excæcatio & cum in altera ad ☉ figura quæ rationē habeāt hoc est diuiduæ hæc enim sunt quæ relicta & habentia ad ☉ rationē de ☽ præueniēdo dixit. Quia igitur dixit ☽ & ☽ figuras tempoꝝ capi p̄ueniēdo de dimetientib⁹ quas græci diametros uocāt cum dicebat coitiua uel pleniluniaca. reliquū est ut de ☽ dicat quæ ad ☉ dixit habere rationem & cum ipsius ☽ rursus aliā tradit obseruationē talem cū unus maleficōꝝ aut ambo ☽ expulsoriæ existenti attoluntur in centrum aliqui iam dictorum existenti offendunt uisum ipsi epicentri existentes. nam iterum uespertini inueniuntur doryphoriam facientes ad ☉ in locis lesoriis in unum uero colligens ambas figuras in ☉ & ☽ dicta deinceps refert ubi in eodem signo cum ☉ & ☽ inueniantur ☉ quidem præsublati ☽ insublati ut inter duo luminaria inueniantur ambo oculi offenduntur si ut diximus figurentur in memoratis centris nam ☽ uult tibi causas memorare in quibus accidunt quæ dicta sunt. dicit autem a causis facientibus. sunt certe malefici an miscetq; ipsis ☽ utpote cōmunem existentem & cōmutabilem beneficis & maleficis stellis iterum supra locutus de ♀ de eis quæ oculis obuēniēt nūc de eis quæ accidat circa sēminales partes loquitur opponuntur aut hæc ♀. nam sicut qd a luminaribus de oculis perfecit eodem modo & de seminibus a ☽ quia lesionem

uult inuenire simul cum ipsa comprehendit maleficos. Cæterum ipsam uult habere rationem ad loca lesoria ubi affuerit ipsis præsertim in occasu multam habet rationem occasus ad germen ubi nuptialem locum appellare ueteres consueuerunt. Cum igitur uenus in his fuerit locis & cum H figureturq; ad ipsum & unus ex maleficis ipsi superin uehatur ubi id quadrangula uel dimetientem faciat figurâ scrupulis partibusue. nã tũ ipsam ferunt sine stirpe uiri & sceminae erũt in abortus & embrionũ sectiones incidunt eunuchi admittũt X prima figura obseruata. is namq; ob cõmunem naturã facit ipsos ambiguos cõmunes cum mulieribus & uiris. Cum aut̃ O admittens X assumit O qui si similiter figuret & inueniat cum his quædã huic masculescunt. at D appulsoria maleficis radiũ supra illatis partibus mittentibus sine langore fiunt masculescentiũ. masculescunt aut̃ aut fulxione aut signis aut finiente tales uisibus q; sol cum ipsis sit admissus fiuntq; balbi id ob mercuriũ euenit. nam is linguæ dominae subiiciunt & figuratur. tũ maxime efficax erit figura cum lunæ figurabuntur. ipsa namq; ut sæpe dictũ totius est dña corporis. 157. OCCIDuus. Hoc est cõbustus his interueniens O ob acumen ipse O a H linguæ uinculũ adueniẽs soluit. iterũ si D de germinib; dicta. dicit nũc de eis q; in membris cõtingant ut claudicantibus gibosis & toto corpore offensis. Si igitur fuerint lumina centrata in dictis centris & malefici comites ac & dimetientes supra aut̃ illati similiter æque D assistente aut in coitibus aut in flexuris hoc est quadrãgulis figuris aut eclipticis erũt dicti morbi signis idoneis hoc est quæ ad hæc accedat ac ut sic loquar simul cãm afferentibus. nam S & gibbosus est & p̃cumbit at Z & O squalens talesq; p̃nicies corporib; solent iuehere. 158. INFLEXura. Inflexuras dicit O eclipticorum coituũ. Ita apud Dorotheũ dici cõperias inflexuras perniciosas a genesi ipsius dicendo ex qualibus figuris fiãt lesiones & morbi. nũc dicit unde nã scire liceat utrũ ex genitura cõtingant ipsis detrimẽta ante posterius succedat. cum igitur malefici inuerti fuerint cum luminib; significat ex genitura malũ fore. cũ uero in medio cælo figuras habẽtes ad luminaria super adueniẽdo tñ aduenturã significat malũ & cũ dimensi fuerint supernẽ inuerti luminib; nõ detrimẽta mō aduentura significant sed etiã ex ingentibus periculis significat fore discrimẽ. 159. CIRca tropica de uniuersalib; detrimẽtis a signis. Simplicẽ quendã canonẽ tradit quo noris detrimẽta. Cõsidera ubi sit luna & si signum tropicũ fuerit æquinoctiale dicitõ detrimentũ fore speciemq; detrimenti a natura signorũ poterit cõiectari in V quidẽ existẽte uiligines dicitõ humorib; nãq; in aere redundãtib; uiligines fiũt in cute O aut̃ in petigines habebũt i genesi ex acutioribus & aridioribus humorib; at in A lepras facit prohibet aut̃ namq; ex humore melancholico hic humor in autũno capit incrementũ in Z caneros quia hi ex frigidis & humidis fiũt genesib;. 160. MORbi aut̃ adueniũt. De detrimẽtis locutus. nũc de affectib; in uniuersum aut̃ querit dictas figuratiões in detrimẽtis & affectib;. at si inueniãtur matutini quidẽ ad O . uespertini uero ad lunã detrimẽta faciunt ualidiores nãq; inuentũtur in quib; diximus inueniri figuris sin aut̃ cõtra affectus ob p̃cognitã ipsis ex cõtrariis flatib; faciũt ibecillitatẽ itidẽ febres quia p̃nuntiauit partẽ dicturũ illa ad detrimentũ cõcurreret nũc ait figuratas stellas quæ sunt in lesoriis locis & ab hæretib; ipsis partib; p̃ædicito fore detrimẽtũ quæ uero cui opponat parti iã didicimus. 161. MERcurii M . Iam dicit unde scias utrũ morbus iugis lãguenti sit an ne hoc autem a X capit. is namq; nõ solum mobilis est motu cõtinuo causa morbo efficitur sed etiam cum stella pariter mutatur intenditq; ipsius uim maleficã in duobus centris non solũ inquit ab stellis fiunt uicissitudines morborũ. sed etiam a natura signorum uerum ut in stellis non cuncta stellarum suscipimus sed quæ in lesoriis sunt locis. eodem modo non omne signũ admittimus sed quæ lesoria inueniantur in centris & in totum terrestria & p̃sculenta. dicit terrestria quæ faciunt strumas & fistulas q; reliquis gaudeãt elephãtiores autem ob squalorem. hæc cum ita habeant rursus apponit sibi considerandum utrum futurum sit aliquod auxilium an potius detrimentum. benefici loca spectantes & morbos & lesionem facientes tum inuertos morbos & detrimenta faciunt si minus perspexerint tristes & laboriosos ifestosq; morbos incurrent & si spectarint maleficos benefici considera qui quos super inuehantur. nam si malefici beneficos super inuehantur malum intendetur sin contra benefici maleficos superinuehantur lãgores cõciliabuntur.

cum fuerint etiam orientales tum namque suam potestatem custodiunt aut dignitates morbi namque cursu opulento plurimam habent conciliationem. dein in suis non popularibus lauacris exuunt formosa ut strabismum est intueri saepenumero factum cum gratia & ex contionibus ueteres namque adducentes in sacra loca agros supplicationes numinibus proferebant extendentes languentes ut multitudo cogeretur & morbus ostentaretur ac predicaretur. 161. DE ANIMAE QUALITATE cum de corporalibus dixerit omnibus nunc animam spectantia promittit ac ut de corpore orationem bifariam distribuit in id quod de qualitate & id quod de detrimento eodem hic modo bifariam quae ad animam attinent distribuit in qualitate & detrimento proposuitque sibi nunc de animalibus tractare qualitatibus quia animae pars una intellectiua. altera autem rationis experta & contentiosa sciendum intellectuale ab intelligibili cognosci. at morale quicquid est a ☽ & domiciliorum dominis & a pariter cum sole figuratis & centra dicit & item signorum naturae in quibus stellae inueniuntur in proposita habitatione considerabis earumque naturas & aliud tropica significat aliud solida & alterum bicorporeum & aliud horoscopum considerando & aliud medium caelum inspiciendo in aliisque centrīs. 163. ET ITERUM orientales existentes aliud significant at aliud occidui. accepisti haec singula ex ordine a Ptolemaeo perspecta singulorum circumstantia figurationum qualiumcumque ait id enim significat quodcumque ipsi & ipsos excipientium quorum natura corporatior. nam quae habent positionem terrestriam complentur uaporibus nam quae longe magis tenuia sunt ea non sunt corpulentiora. nam semper signorum concisiora tibi memorat de consideratione quattuor sola contemplatus. stellas inquit considerato proposita sortientes actionem & ipsarum domicilii dominos naturasque ipsorum signorum quae excipiunt domicilii dominos & facientes domicilii dominos & figuratos ad ☉ ac ad centra quibus dicuntur orientales centrati uel insuper ascendentes & declinati naturasque stellae dominari dixit domicilii dominatum. nam domicilii domini iuxta imperium rationem habentium stellarum capiuntur. 164. ET QUI rationem habent. Non solum domicilii dominos dicit sed etiam dominos ipsos considerationis ut ☿ & ♃ ad ☉ & ad centra. nam figurationes quae ad ☉ faciunt ortus occasus stationes non dixit autem centrales sed stationarii ad centra. ut non solum centratos dixerit sed etiam superlatos & declinatos diuinos caesariae & diuinos cuiusmodi insomnia diuina offendunt conficiunt diis quid implicando iura solida signa quae medium ius habeant. nam iusticia medietas quaedam est & figuratio exposita comitatur quodlibet enim expositum exercet. 165. DE FIGURATIONIBUS. Cum dixerit de natura signorum nunc de figuratione differit ad ☉ & ad centra & aequantes exponit simul figuras ut quae matutinae simul orientales sint assimulantur horoscopi centro & eadem significantur ab ambobus & matutinae stationes medium tenentibus caelum. sed praegressus hoc est ablationes occidui centri. at uespertinae stationes subterraneis. item in mercurio hoc comparatum est proportionem faciendo cum dictis. nam potest quando matutina statio & sub terra centra. id possunt quae dicta sunt de mercurio & uenere. Interim audiendum qui dominatum habent hoc est ☿ & ♃ & domicilii domini ipsorum stellae praecipue cum iidem melius est eandem stellam domicilii dominam esse hoc est ☿ & ♃ uel non duos uel unum. proinde eundem haberem ad ☿ unum alterum autem ad ♃ sed unumquemque habere ipsam ad ambos rationem non uere affecti non in suo existentes loco in suis inueniendo factionibus neque ad utrosque figurati obscura & imperfecta erunt quae ex ipsis apotelesmata. 166. MALEFICORUM IMPERANTIA. Volens memorare & in contrario apotelesmata transfert ad maleficos. Querit igitur tradere doctrinam qua possit prius procedere male agendi uis aut interimentum & ultio. nam si fuerint in illis locis & in illis factionibus inueniantur ad malum & ultionem erit ipsis iniustum & aliud alterius sententiae ut non putetur ipsis iniuriam facere aut malefacere. 167. DE BENEFICIS. Cum de maleficis satis sibi dixisse uideatur iam de beneficis loquitur. Si igitur inuenias maleficos domicilii dominum habentes iuxta ea quae dicta sunt per nuntia. sin beneficis considera si non superinuehantur ab aliquo malefico & in suis locis & in suis factionibus existentibus. Nam si ita habeant si in masculinis inueniantur signis uiri quidem ferociore euadent mulieres aut uiragines si praeterea ♂ & ♀ uel eorum alter solum masculinescunt tum non uiri solum ad ferocius tendunt sed etiam libidinis habebunt cu-

piditatem ingentem & adulterii. at mulieres masculorum opera imitabuntur. tribaces
 fricantes & turpitudine repletæ latent aut hæc si sola ♀ cōtigerit masculari at si ♂ ma
 nifesta erunt quæ facta. q̄ si fœmininis fuerint signis & luminaria & ♂ uel etiã ♀ tum
 erit momentum ad fœmininam p̄pensus. Sin rursus considerare uelimus utrum ma
 nifesta futura an occulta sint a ♂ id cognoscemus. capiemus aut hoc ab matutinis &
 uespertinis figurationibus ♂. matutinis nãq̄ existentibus palam erunt uespertinis aut
 occulta. excedunt id qđ naturale hoc est. non est ipsis excessus contra naturam uito nã
 que uirile ut fœminæ fœminile & solubile intensio igitur istoꝝ alicuius efficitur ma
 gis p̄ naturam subtenditur simul aduentante ☿ & ♀ & ♂ & cunctis. ut ipse quoq̄ ra
 tionem habet ad ea quæ animæ sunt hoc est ad id qđ facile depræhendat & conspiciat
 tur nã ☿ tam & si prius dictū ob celerē mobilitatē omniū quæ diximus causa efficitur.

GEORGII VALIÆ Placentini in quartum uolumen Ptolemæi apote
 lesmaton : Commentarium :

c Vm ea quæ genesim præcedunt absoluerit tertiumq̄ uolumē non simpli
 citer neque ut casus tulit imposuit finem: sed p̄sequendo quam fecerat di
 uisionem. nam astronomiæ præfagium considerat quæ ante genesim uel
 quæ in ipsa genesi uel quæ post ipsam qđ post genesi duplex est. unum q̄
 dem est circa cōplexum alterum uero circa extrinsecus euenientia. dixit i
 tertio de eis quæ ante genesim & quæ in ipsa genesi. nunc reliquū est ut
 dicat de extrinsecus adueniētibus qđ dicere p̄posuit. sunt aut hæc de fortunæ adeptio
 ne & de fortunæ dignitate & de actione ac nuptiis & amicitiiis & id genus aliis. Scien
 dum est q̄ fortunæ equidē adeptio corpori attribuitur at fortunæ dignitas animæ &
 quemadmodū de corpore prius dixit inde etiã ita de anima. ita nunc de fortunæ ade
 ptione p̄struit capitulum inde porro de dignitate subiungit. quo pacto igitur de ade
 ptione facienda sit consideratio capitulum. Capiemus igitur sortem fortunæ a sole i ☽
 cunctaq̄ & considerabimus quæ hos sequatur stellæ & qui domicilii dñi quam positio
 nem ac uim habeat & figurationē ad luminaria. bene enim figuratæ a bñficis uel parhe
 retis abundantes & copiosos efficiunt male uero affecti uel etiã ad maleficos figurati
 inopes efficiunt qualitātē uero possessionis & causam qua possessio aduenit ipsis signi
 ficabunt ex stellis qualitates. manifesto ipsas Ptolemæus descripsit nec de ipsis longa
 habenda est oratio. 2. Q VAE constitutionis sint p̄pria peculiariter contingerit testi
 monia non enim ab oībus quæ ad constitutionem. Nec simpliciter dixit peculiariter.
 sed indicans non ad utraq̄ luminaria prorsus figurari sed ad eum qui sit factiōis qđ si
 ad utrunque melior ac utilior figura. Verum quæ ☿. Subaudiendum domicilio do
 minans præcipue figurata adeptioni fortunæ simul comparq̄ erit. Iure autem ☿ assum
 psit is siquidem est facultatum effector in superioribus centris horoscopo & medio cæ
 lo opus est igitur domicilii dñm esse ☿ & bene disponi erga ☿ & ferri ad ☽ & bicorpo
 reo insidere signo. 3. DE ESSentia debilitate. Maxime necessarium p̄ceptum tradit
 quo pacto cognoscere conueniat an indelebilis maneat essentia an delenda uideatur.
 Considerandi domicilii domini. nam si hi sub eadem p̄specti fuerint factione firmam
 adeptionem habent sin sub contraria factione supereuaserint tum deletiones possessio
 num faciendo peculiaria loca. Quo domicilii dñi supereuadant sortem fortunæ uni
 uersalis temporis aliud tertium cōmodissimum subnectit præceptum a quo cognosce
 mus qñ erit adeptio uel deletio. considera qui causam habent adeptionis uel deletiōis
 ut habeant ad centra & ad ascensiones. nam si centrētur celerius conficient. sin subter
 agantur serius & a fulxione erit dicere nam si matutinæ fuerint celerius conficient sin
 uespertinæ serius & extremis temporibus. 4 DE FORTunæ dignitate. Cum de digni
 tate & tali fœlicitate dicendo de fortunæ adeptione sermonem compleuerit. Nūc hoc
 præcepto uult referre de fortunæ dignitate sequitur namq̄ ut iam didicimus de anima
 Considerādum ergo quo pacto habeant positionis luminaria & doryphoriam eis faci
 entes stellæ. ut enim positionem habuerint ita & dignitatem fecerint. Sciendum sane
 fore aliam doryphoriam in ☉ & aliam in ☽. nam si in ☉ doryphoriam facientem stel
 lam non plus uno signo absentem in præcedentibus partibus. at in luna insequentibus
 admodum ex ordine ac proposito præceptorum progressum facit. primo quidem
 ponit extremas

ponit extremas & regificas positiones. inde consequenter spectās & subueniēs exponit ut illa dicit regifica in quibus luminaria sunt in masculinis signis aut alter ipsorum factionis dñs & in doryphoria habetur a quinque uagantibus stellis ubi ☉ in præcedentibus partibus doryphoriam habere dederint at ♃ in sequentibus. ex hoc sane modo cognoscemus regificas positiones. Sane est uidere quomodo oporteat discernere. num possint necne. Quærit igitur duo quædam constituta circa stellas doryphoriam facientes si nãq; hæ inuentæ fuerint centratae quæ sint domicilii dominæ potentes fecerint sin declinantes fuerint impotes & imbecillos & rursus si inueniantur supra terram cetrati doryphoriam facientes præsertim dextri. hoc est præcedentes ☉. sin cuncta alia affuerint sintq; eccentra & in doryphoriam agantur a quinque uagis his quidem matutinis existētibus illis uero uespertinis sintq; centrati doryphori solū aut luna in scemininis signis at sol in masculinis duces erunt hoc est non reges sed uitæ & mortis solū domini. Sin dictorum omnium neq; in masculinis signis hæc affuerint. neq; doryphoriam faciētes centrati fuerint uel attestabūtur circa terrā centra tum duces nō inueniunt sed pisiti dū taxat infastigio & non sollertes. sin luminaribus nō existētibus in centrīs plurimi inueniantur centrati stellæ q̄ doryphoriā agant tum erunt mediocres dignitates & præsertim ciuiles quales consequi solent uitas præcedentes. militiamq; obtinebunt nam cōsequi eos talis dignitas consueuit. nullis uero in his doryphoriā habentib⁹ uel centratis uel figuratis obscuræ fiunt actiones. ut igit didicimus quales erunt regificæ & extremæ positiones & qualia media. ita est nosse necessarium qualia fiant postrema hæc aut sunt quæ hnt contrarias dictis figurationes ubi fuerint luminaria i signis masculinis ubi nō centrentur doryphori facti sub maleficis aut ex parhæretis doryphori facti. in cūctis autem his unum præbet præceptū quo possimus causam perscere qua in dignitatem euectus dignus habitus. Considera igitur inquit admittentē doryphoriā & ab illius qualitate pronuncia nã si ♃ inueniat ob copiosas possessiones sin ♃ & ♀ ob congiarium & gratiam sin ♂ ob uictoriam. sin ♁ ob orationes uel dispēsationem & rerū tractationē.

5. VESpertinoræ aut ad lunam uespertinū non sumitur ut ad ☉ hoc est in consequentibus partibus ♃ ad supra terram centrū simul figurantur. figuratur aut non ut p Δ aut ☐ aut alia tali figura sed ubi non fuerint in hac centrata parte prope ac non oīno incidentes.

6. SI Doryphori stellæ dextræ supra terrā centrīs figurant. Dextri sunt qui in præcedentibus ☉ partib⁹ ubi mediū inueniantur ☉ & ♃ ante ☉ quidem at pone lunam i sceminino non est enim ♃ detrimentū. bene si utrūq; lumen centretur & in masculinis signis. sin secus ☉ in masculinis signis omnino esse opus est in scemininis nãq; inuentus offendit magisq; ♃. attestatur centra hoc est horoscopum aut mediū cælū nã in superioribus utrūq; memorauit q̄ dixit supra terrā cetrīs. hoc aut per egressionē eius qd̄ antecessit dictum. nã ante ipsum alteꝝ luminare erat solum in masculino signo centratus hoc postea non centrari subiūgit doryphoros.

7. SIN lumina & hoc per egressionem dictum est nã ante hoc habuit & alteꝝ luminum centratum est & alteꝝ masculinorum signorū. at hoc neutrum nisi q̄ in priore prædictis omnibus existētibus doryphoriam nacti nō erant centrati. at hic plurimos doryphoriā habentium centratos capit præter aduictum acceptiones quæ dignitates ex præceptione uitæ consequuntur ut in præcedēti præceptione dictum est: deniq; humiles & malefici demones. hæc est genesis cōtraria oīno primæ adeptitiæ. nã cæteræ oēs horum medium inueniunt. inter hæc uero præter dictas mixtiōes relinqt subauditiōi ut in aliis fecit p̄ceptionib⁹.

8. HVIus siqdē circa factionē hntes docuit ut te oporteat cognoscere utrū authenticas & firmas esse dicas dignitates necne. inuenies autem hoc a doryphoriam habētibus stellis. nam si hæ & synæretæ & beneficæ inueniātur adminiculatrices euadent dignitatem. sin ad parhæretas: abertabunt.

9. DE Actionis qualitate actionis dominam capiens iure post de dignitate orationem de actione præponit. q̄ contermina utraq; fortunæ uideatur considerare uero oportet a ☉ & mediū cæli signo actionis qualitatē. Quærere enim opus est quæ absit a medio cælo. quæ matutinam fulxionem Solem proxime faciat ubi sub signo uno fulxio sit. Hoc est usque ad partes. 30. Doryphoriam uero hanc nominare consueuerunt antiqui. Necessè namque aut eandem stellam in medio esse cælo aut differentes. aliā præcedentem ☉ aliā uero medium cælum: aut unam modo

adesse aut in p̄cedentibus partib⁹ ☉ aut in medio cælo. si igit̄ una affuerit & in medio
 cælo & in p̄cedenti parte ☉ aut una solum in utrouis dictor̄ locor̄ illo solo utemur.
 Sin duæ quæremus quæ magis ipsar̄ duar̄ potenti or sit & plures habeat rationes illā
 q̄ præponendo nobis ascibimus. si uero nulla inueniatur apud ☉ & nequidem in cæ
 lo medio huiusmodi sunt ineres. Considerare autem opus est domicili dñm. is enim
 significat suo tempore studia. ita nāq̄ considerabimus actionis causam. at qualitatem
 cognoscemus ex capientis stellæ proprietatis actiōem. Scire aut̄ expedit quēadmodū
 non omnis stella in p̄cedenti parte ☉ aut in medio cælo inuenta p̄bet actionē: sed
 si inueniatur actionem præbentibus stellis. sunt aut̄ tres ♃ ♁ ♀ hæ nāq̄ ob celerē mo
 tum actionibus sunt accommodatiores quodq̄ soli sint uiciniore doryphorias faciunt.
 at quæ ex aliis stellis inuenta adducit aliquid suæ proprietatis. ipse uero manifesto mix
 tiones stellar̄ faciens non dedit separatim uolentibus ab ipso longā habere orationē.
 Scire sane opus est ut etiam signor̄ proprietates multā quandam actionibus mutationē
 præbeat. formā nāq̄ humanā habentia artem ab hominibus indicant. quæ aut̄ quadru
 peda circa ista etiam mercimonia indicant. at aquatica circa aquas & quæcūq̄ argutæ
 possimus ad usum reuocare signor̄ proprietatibus p̄terea considerare maxime necessa
 rium iubet utrum actionē habens primos faciat studio uel secundos & uicarios. Consi
 derare enim inquit opus est capientes domicili dominatum actionis & si hi inuenian
 tur orientales & epicentri faciunt authenticum. sin autem declinantes secundos & suc
 cedentes atq̄ uicarios. at medias horum figuras est cognoscere & in ipsis factis explica
 re moliemur. 10. FVLXionem uero matutinam proxime facientē. Non simpliciter ma
 tutinam fulxionem facientem sed proxime solem existentem in p̄cedentibus parti
 bus. Neq̄ enim si quis putarit duabus existentibus in p̄cedētibus partibus uiciniore
 præferemus sed quæ non plus absit uno signo a sole utq̄ paucis absoluā doryphoriam
 facientē ad studia ipsam nāq̄ ut dñam mediū cæli. tales nāq̄ scurræ actionib⁹ fiunt ali
 as alii intenti studio nō uni soli modo ex suis trium modis. Cernis ut nolit oēs stellas
 doryphoriam facientem ad solē aut ad mediū cælum actionis esse dominas sed ex tri
 bus unam uelut qui ante ipsum omnes. simpliciter cuncta sequentia medium cælū dici
 to domari actioni & in illius spectantes proprietatem impotens fiunt in qualitate actio
 nis motus ac prælagii. at ♀ mixtiones facit aliar̄ stellarum erga actionem admittētes
 ♃ & ♄ destituerit autem tibi ipsos ad se inuicem miscendo dominos actiōis. adhucq̄
 magis intelligentiores facit mixtiones ipsarum pariter & dominorū actionis aliarūq̄
 stellarum ♃ ♄. 11. RECEptus. Receptus uocat transitus quos a se inuicem mutuant̄.
 12. AT ♁ cum ☉ figuratus. ♃ stellam duobus capit modis præter alias stellas. alia. n.
 siue cum sole fuerint siue minus eadem dimetientem habent. at ♁ cum ☉ utpote ex
 igni complexionem habēs adhuc magis ad in moderantiam conuertitur ex ad solem
 uicinitate. 13. CIRca fusiones hi nāq̄ aquæ & ignis seruiunt locis ut sunt admittentes
 ubi ☉ uerbi causa existente in geminis ♀ quidem cum ☉ inueniatur at ♃ in altero si
 gno nempe ♃. 14. FACile conficientes. Facile negocia transigentes hoc noīe appel
 lauit. 15. OCCursantes. pro aliis obiectos & supra alios agētes ob armatos quales sunt
 qui ob armati saltitant. quos uocant armaturas apud priscos animalia sacra quæ serue
 bant uariisq̄ actionibus honore præferebantur. quia enim compares simul binæ stellæ
 non unam aliquam artem faciunt sed multa significāt iure præceptum asciuit quo pos
 sis discernere artium uarietatem. erit tibi discretio a signorum natura quæ ad coitū igit̄
 tur si uelit in sollerti esse curam loco ab ☉ ☉. ☽ aut in medio cælo erit. neq̄ enim in p̄
 cedenti signo poterit ☉ adesse quia a plenilunio erit ac non ab ☉ ☉. 16. EX-Domici
 lio dominatibus domicili dominos dicit. dominos actionum qui in medio cælo aut
 in p̄cedenti parte ☉ inueniuntur. coloris mixtiones hoc est sceditates. 17. DE Incō
 gruis nuptiis aut amicitia post hæc cum hoc sit capitulum est de multiplicibus ac mul
 tificis in eo namque dicit de legitimis nuptiis: necnon de aliis non legitimis priusque
 acquirit num nuptiæ futuræ sint necne & si fiant num tempori an sero & utrum cum
 unica sit cohabitaturi an cum pluribus & qualis erit nubilis aut uir & postremo utrum
 perduraturi an nuptias dissoluturi: repudium inquam diuortiumque facturi: & si
 persisterint utrum mutuo amaturi an secus. Considera igitur Luna inquit utrum in
 libycis sit

COMMENT.

libycis sit quadripartis an in subsolanis. nā in subsolanis nouas facit nuptias at in liby-
 cis serotinas. 18. DE Mulieribus. De mulieribus aut non a ☽ sed a ☉. similiter eodem
 mō cōsiderabimus nisi q̄ aliud circa ☽ quadripartitū capiemus aliud aut in ☉. nā in ☽
 a lūa ☉ ad primū usq; diuiduū & a plenilunio ad secūdū usq; diuiduū subsolana sunt
 quadripartia. at hōr dimetiētia libyca. at in sol cētra sape dicta q̄ ab horoscopo ad me-
 dium usq; cælū. aliaq; consequenter. Si igit inueniat in bicorporeo signo uel ☽ uel ☉
 uel si cū pluribus inueniant stellis multinubos faciūt qñq; & in multi sēminii signis in-
 uenta duplices p̄bet nuptias. & si ☽ ad bonos feratur pulchrā & maritū amantē mulie-
 rem significat. sin ad maleficos cōtra. poterisq; a stellā p̄prietate ipsis qualitātē dicere.
 p̄seuerant igit cū lumina cōgrue inter se inuicē figurata fuerint & p̄sertim cū alterabū-
 tur & ☉ quidē ipsi ☽ altero & ☽ ☉ necesse figuratiōes stellā inspicere sub stellis aut
 non. si nō inspiciam⁹ erūt q̄ diximus. si inspiciam⁹ aut cōsonā figuratiōes erūt aut in cō-
 sonā. si consonas figuratiōes malefici spectarint dissoluent deniq; sin cōsonas benefi-
 ci p̄manebunt amantes se inuicē. Si malefici cōsonas inspiciēt & benefici consonas me-
 diā erunt figurā ut neq; oīo dissoluant nā rursus redintegrabunt & restituent cōicati-
 oni. 19. DE Legitimis. Est dicturus de illegitimis copulis in hoc eodē capitulo. nō igit
 opus est ostēdere ac memorare nouas nuptias sape nouas itē itē capiunt ipsi p̄ueni-
 entes. sin cōbustā fuerint quo iuxta p̄portionē cū aliis cōbustū capias sub. 15. partibus i
 una specie unius speciei esse dicit tropica & solida p̄ter multi sēminii: ea nāq; p̄portio-
 nē hnt cum bicorporeis. 20. AVT etiā p̄ conglutinationē. conglutinationē uocat p̄-
 sentiā attestatiōē uero cōfiguratiōē. Item ♀ post ♃ a ☽ iuxta legē factā copulā uati-
 cinat. at a copula ipsa mulieris qualitātē p̄ discendā uel una matutina stella quō & lūa.
 uult aut non simpliciter stellā adesse sol sed in p̄cedentib⁹ partib⁹ hoc est q̄ faciat matuti-
 nā fulxiōē. Significare aut opus est q̄ absolute dixit unā stellā matutinā. sit nāq; oriē-
 talis solū matutina & ita excipit ipsam h̄ igitur itidē ut in luna a figuratiōibus qualita-
 tes cōepit eodē mō & i☉ unde & itidē ita adiecit quo simile & idē indicet etiā occidē-
 te. at hōr dimetiētia obtinuit ut libyca ac iam de ipsis percurrēdo at in lūa a coitu. non
 ut capias a coitu figuras sed a sole genesis. Sape nāq; p̄ueniēs coitus lōge est at sol p̄-
 prior unde a ☉ capere opus ē distantia diuiduorū siquidē a ☽ ☉ & plenilunio nil aliter
 ipsi significat q̄ augmentū & diminutiōē. p̄manent igit Nunc dicere incipit utrū p̄-
 maneant cōtasti an distēt. ueq; qa contingit p̄manere quidē cōuentus at iurgia & rixas
 consequi. id quoq; ipm coniectat. Incipit iuxta consuetudinē id a moderatis figuris &
 definit ex ipsis in extremas usq; ac malas p̄ueniendo figuras. lumina nāq; necesse est aut
 in connexa esse: aut figurari & si figurent⁹ necessario aut congrue aut incongrue didici-
 mus nāq; quales q̄dem sint congruorū figurā: & incōgruā ac si cōgruā fuerint aut uti-
 q; lumina in utrisq; positionib⁹: aut altere altera & si altere aut sol soli aut ☽ lunæ aut p̄-
 mutatæ ☉ lunæ & ☽ soli tum nāq; naturali quodā mō mas putat coire. 21. OMNIŪ
 aut pulchritudo est cū non simpliciter naturali quodāmō putatur mas cōuenire. Cun-
 ctorū aut est pulchritudo cū non simpliciter sol lunæ figurabit: tum nāq; maxime natu-
 raliter inspicitur nā mulier uiro copulat. didicimus quēadmodū a ☽ q̄dem mulier. at
 a sole uir ut si cōtigerit uiro solē h̄re in ♀ mulieri aut solē in ♀ nā si uir habeat ☽ in ♀
 non erit tale. age nō solū uicissim ut exēpli cā ostendit: sed etiā altere & pinde ☽ uiri cō-
 grue ☉ figurari. ponat nāq; uirum h̄re ☽ in ♀ at mulierē ☉ in ♀. & rursus uirū ☉ in
 ♀ mulierem aut in ♀ lunā. est igit hic uicissim factum non equidē uiri ☽ spectabat ☉
 mulieris positum nāq; erat sol mulieris in ♀ lūa uiri in ♀. si permutem⁹ lunas & uiri q̄-
 dem ♀ subiecerimus at mulieris ♀ inueniemus ☽ mulieris spectatē ☉ uiri & figura-
 tam ad ☉ mulieris p̄cipue cum uicissim fiat ubi non ☉ ipsis ☉ sed ☽ ipsi ☽ sed ☽ lu-
 nā & ☽. sol aderit uel in non connexis tam inconnexa q̄ incōgrua dissoluit. Quēad-
 modū igitur beneficæ stellæ connectunt maleficæ uero dissolunt. Cum similes inuen-
 tæ fuerint figuræ tum extrema congruunt ut si congrue figurantur & a beneficis spectā-
 tur cum pari affectu etiam unio erit. sin aut inconnexa fuerint lumina uel incōgrue fi-
 gurentur uel a maleficis aspiciantur rursus omnimō dissoluent: uel etiā prorsus nō erit
 concursus & idē iter. Si uero mediæ fuerint figuræ & an mixtæ tū erit disunctio aut cō-
 ciliatio postea fiet. mixtæ erunt figuræ cum uel luminibus inconnexis existentibus be-

IN PTOLE. QVAD.

nefici inspexerint: uel cum congrue luminibus spectatis. malefici figurati fuerint. cum eo q̄ ueneris maleficis inquā figuratis. 22. AT Alias quoquomodo factas de illegitimis nuptiis. Cum de legitimis dixerit nuptiis. Nunc sibi dicendum existimat de non legitimis. non legitima frequenter ad legitima recidunt nam clanculū conueniens post succedente tēpore legitime copulatur capit aut tales considerationes a ♂ & ♀ & ♀ uī detur nāq; hi quandā ad se inuicem habere affinitatem intuere ut ♂ in ♄ habet exaltationem at ♀ in ♀ rursus in ♄ ♂ habet exaltationem atq; ♂ & ♀ non amplius exaltationem sed domesticos nam ♀ & ♀ in ♄ assumitur ad legaticum munus ♀ senilē q̄ personam. miscetur nāq; uuluis & patriis & diuinis. at ad pubescens ♂ fratribus nāq; uel sororibus an miscet figuratur ♀. prius a ♀ considerat qualem habebit mulierem at nunc ipsam considerat genesim qualem ipsam efficiat. considera igitur ♀ ut dixim⁹ quomodo afficitur cum ♂ quidem existens & simpliciter per se amatorias efficit animas. Quod si ♀ affuerit quippe qui ut dictum est celeris est motus diuulgationes facit Sane in his considerandum signorum naturas. nam si inueniatur ultra hęc affines nuptias faciunt. Sin autem ♀ & ♂ uel ♀ uel ♀ affuerint tum binis sororibus cōmiscetur nisi q̄ uirorum considerare oportet ♀ at in mulieribus ♀. uerum assumatur utiq; rursus ♀ is nempe solus uel cum ♀ copulat⁹ ♀ facit utiles copulas at cum ♂ perniciosas. ac ut in ♂ diximus a promiscuis signis confines copulas. modus in his quærendus est nunc aduersus eiusdem ætatis sit ipsorum mixtio an aduersus anus uel seniores. considerata inquā talia a stellarum fulxione hoc est ♀ & ♂ & ♀ hanc enim necesse est aut figuræ similis esse uel dissimilis figuræ. Quod si similis figuræ cōperta sit aut optabiliores aut magis orientales neq; alia præter has figuras. sed similis figuræ inueniantur eiusdem ætatis esse significat. sin occidentalior cum anibus copulas sin orientaliior cū senioribus. Conueniendo nāq; cum luminib⁹ familiariter hoc est ♂ ♀ & ♀ & alterutro nō dubiū quin clāculum fiant ad legitimam conueniendo copulā & perinde nos hic Ptolemæus docet quō cognoscere conueniat utrū domestica sit copula & legitima an nō. at familiariter quid uult. nēpe ut in fœminis ad ☉ splendoris bene disponi in marib⁹ aut ad ♀ ad senilitatem tanq̄ quopiā p̄cunctante si ambobus una habitet quispiā ipsoꝝ aut differentia inquit q̄ cū ♂ ♀ pubertatem significat faciei oris in primis at cū Saturno senilē ætatem. & si figuræ similis ubi quā habet figurationē congregiēs ♀. stella eādem habet ipsa quoq; siue occidua sit siue orientalis. hoc aut ut cōe iniecit ambax̄ stellax̄ p̄cepto. perinde a ♀ neq; ♂ dices nomen senile uel pubescens. at a figuris ætatē scribes. eiusdē ætatis senes cū iuuenis iuueni nouercæ: uel amita: eiusdē ætatis necesse est cū iuuenes duo fratres. senex ad iuuenē: cum pater filiā ipubis ad ipubem cū mediæ ætatis cū iuniori sorore. senex cū seniore cū uiridis ætate cū amita. adolescēs cū grādiori ætate ut iuuenis cū maiore sorore. æquales ætate senes cū amita. eiusdē ætatis grādiōres natu cū sorore. cōtigerit nāq; ætatem æqualē esse. at nomē senile ut in amita nā pater & filia produxere. at qui est amita nomē ætate maius ætas eadem. dices igit a ♀ ut diximus senile nomen ut cū auunculo aut patri aut patruo cōiungetur. at a ♂ cum fratribus uel consobrinis uel fratruelib⁹ prædicta figura ubi ♀ cū ♀ & ♀ uel etiā ♂ i horoscopo uel etiā in medio cælo inueniat. 23 SI In sequentibus signis. reliquū ē ut incipiat te docere quomō debeas cognoscere nō solū q̄ naturale capietur connubium sed etiā qd̄cūq; cū dictis oībus utrū agit adsit ipsis ☉ & ♀. utrūq; enim lumen ostēderit faciei p̄prietatē cognatoꝝ. cognata uocat signa q̄ promiscua. Cum igitur dictæ fuerint figurationes in cognatis signis. sed in fœmininis locis & personis tum simul affectos facit homines. loca uero uocat signa. personas aut subsolana & libyca quadripartita & uesp̄tinas & matutinas fulxiōes & hęc oīa masculēscūt & fœminēscūt & tibiales ut testes nō habeāt at tibialē solū. frequenter his aliquis p̄portionalis cōuenit ut non p̄ se non inueniantur quæ dicta ut in sterilib⁹ uel raroꝝ filioꝝ. habent nāq; tali an p̄portionē aliquā qualēcūq; ad ueneria non plurimæ sunt hoꝝ differentia alia nāq; sunt legitima. Alia uero illegitima. & alia sunt unius generatiōis alia confinia. hęc oīa didicisti in uiris quidem a ♂ at in mulieribus a ♀. nunc dicturus quales habebit uterque ipsorum appetitus. utrum honestos an inhonestos & immodestos. hoc autem capit a ♂ neq; ut alii oēs in mulieribus ♂ ipsum spectat. at in uiris ♀ nam ad beneficos delati sunt

delati sunt honesti ad H inhonesti. inuenies aut figuraciones in particularib⁹. neq³ no
 bis longius ducenda est oratio uolentibus particulatim inquirere asente H . is naq³ tur
 pem præbet & adminiculatōriū nā H utpote solus existes q³ facile moueatur p³bet & si
 uespertinus fuerit & si sceminescāt stellæ. Deinde uult ostendere quomodo erit cupidi
 tas quam in superioribus uocauit affectionē. utrum sceminarum an marium sit appeti
 tus. hoc aut considera ex figuracionibus. nam uespertinum proportionaliter significat
 sceminas. at matutinū mares. ut inueneris affectos ♂ ♀ ita dicitō & appetitum fore nō
 supra uim affectus hoc ē immoderate & ipōitune. Sin aut ♂ . nam ♀ utpote muliebrē
 significans faciem humile significat. at ♂ utpote uirile cum formidine occultum aut si
 figuris quo duplicem ostendat modum: tam ad ☉ q³ ad horoscopus propositis figu
 ris H quærit naturam. orientalis quidem existens efficit petulantia ad apertū agit imo
 destiam. at occiduus cōtra. 24. **DE Liberis.** Quoniā de cōnubio sermonē sequit⁹ q³ de
 liberis est inde ordinē consequentē admisit. est aut ut alia iam indicata multifidum ca
 pitulum: quærit enim in ipso an habeat liberos inde etiā quot & tertio utrū claros an
 obscuros inde offensos an imunes offensa & solitarios an nō & si amicos an infensos
 quicūq³ procreabunt. Capitur aut capitulū ex locis & stellis quæ sunt datrices liberorū
 quæ anhæreticæ hæ sunt sine scemine. q³ sceminales audias nāq³ Ptolemæum dicentem
 sceminis expertes & multi scemini locos. Sunt autē quattuor loci ex quibus qui delibe
 ribus inspicitur. 10. & 11. & horum dimetientia hoc est sub terrestre & 5. locus at quin
 tum locum ægyptii in definite liberis præbuerunt. Si igit⁹ hi omnes loci uel qui ex ipis
 in multi scemini signa inciderint circūsteterint liberi. sin aut in sceminis imunibus nō
 circūsteterint. stellæ porro aliæ qdē sunt effectrices aliæ anhæreticæ seu peremptoriæ
 D quidē & beneficæ datrices sunt liberorū ☉ & maleficæ anhæretæ siue peremptoriæ ♄
 cōi existente. Si igit⁹ datrices in occiduis inueniant⁹ citra impedimentū p³bent. sin mix
 tim alios quidē dabunt alios uero periment. at q³titatē cognoscemus ex signorū natura
 in bicorporeis nāq³ uel multi scemini existentes uel duos uel plures p³buerunt. at in so
 litariis unū mō scetum cōficient. Si masculescant datores liberorū iuxta dictos modos
 marē dabunt. Si minus sceminā. & si hi ipsi datores fuerint liberorū & in suis locis p³cla
 ros dabūt liberos. sin occidui inueniantur & in locis alienis obscuros ignobilesq³. Cōsi
 dera uero in his utrum erunt hi parentib⁹ cari necne. Si enim datores liberorū consonā
 habeant figuracionem ad horā & ad sortē fortunæ quā iam didicisti & cari parentibus
 erunt & instituentur bonis artibus. Sin ipse datrices liberorū. Consonū inuicem inspe
 xerint cari permanebunt sin incōsoni inimici. 25. **AD Verticem loco.** Nā inde fratrib⁹
 loco a. 10. & 11. D loco cœpit. proportionē nāq³ habet ut sæpe didicisti matri D & ♀ . Iu
 re igitur & hic ab. 10. & 11. loco horoscopi. nam horoscopus ipsi edito refertur datorū
 cum datricibus est stellis nihilominus & si orientalis fuerit nā si orientalis fuerit nihilo
 minus est ablatiuus & ad ☉ figuracionibus. reticuit circa horoscopus figuracionem.
 Quia uero iam subiecit locorū in pcedentibus partibus horoscopi alios. & alios in cō
 sequentibus. & perinde certum superfluū semel dicentes semel memorando ipsos. 26.
FACTionum ambarū rōnem. Factiones nūc dicit non nocturnas & diurnas sed stellæ
 quæ dent quæq³ auferant. 27. **AVT** potentiores hoc plus ut clarescat non eget interp
 tatione. at potentiores deinceps dicit ut opus est iudicare. at in ferri significat indifferē
 tibus aliquos peremptoriæ datiuo in ferri uel contra. 28. **QVæ** uero particulariter.
 Doctrinā tibi p³bet gratissimā qua possis cognoscere q³ particularia. Iam uero huius ī ali
 is supra mentionem fecit datricē nāq³ stellā dicit ut horoscopus itelligas & cōsequen
 ter reliqua considerāda. 29. **DE Amicis & inimicis.** amabiliū affectionum. Cū dixerit
 de cōnubiis & liberis cōsequens est ut in p³xima p³maneat habitudine aut ad extra posi
 tas conuertat habitudines quæ est amicitia: hocq³ capitulum est multarum partiū. neq³
 enim est una amicitia species. nā est maxima & extrema & secunda ac media nomina
 que apponit utraque amicoꝝ primam & maximam appellando parem affectionem. al
 teram uero synastriam. Secūdo loco præterea quærit utrum taciturnitates in amicitis
 fiant qualia cōtingūt amicitis necne sed manent in defessi. tertio cām quærit qua con
 sistit amicitia. nō enim est eadē amicitia. sed alii quidē ob modestā & sapientē cōstitue
 rūt amicabilē electionē. alii ob utilitatem. alii ob uoluptatē. Quarto & de ad tempus

aliquod cōstitutis amicitis erga cōsecutos disputat ut etiam dicat utrū dissolutum iri uideantur causamq; consecutionis postremo an miscet de dolis orationem non iniuria uideatur nāq; quoquomodo inferere inter amicitias & inimicitias alii nāq; sunt honesti & mites dominis. alii perniciosi & inhonesti. amicitias igit in totū considerat ex quattuor locis ex solari & lunari & horoscopis solaris & lunaris quæ ipse sortem fortunæ nominauit. nā si in ambobus genesibus dicta loca in eisdem inueniantur signis uel muris. & proinde ☉ cum ☽ aut cum aliquo cuius horoscopo uel cōtra erit dicta par affectio maximæ amicitia. sin autem non in eodem signo sed in triquetra figura tum synastria continget. at inimicitia infestissima cum in non cōnexis aut quadratis aut dimetientibus & rursus maxima quidem & insuperabilis erit inimicitia cum in non cōnexis. maxima porro in dimetientibus at mediā cū in ☐. causam qua amicitia conflatur cognoueris hoc modo quandoquidē non oēs inueniuntur in oibus figuræ; sed aut aliqua aut plurimæ considera sint ne luminarium figurationes necne. nā si luminariū sint figurationes delectu ac proposito bono erit amicitia q̄ ab aliis differt omnibus firmior ac constantior est. sin sortes magis ex usu. at horoscopi ex uoluptate sin simul oia inueniantur ex oibus dictis constituentur uel etiam plura. idem enim erit licet nō oēs figuræ conueniant sed plurimæ in alio ēt septē & circa. 7. ubi non multū distent horoscopi sed sub dictis fuerint partibus neq; aliter extiterint neq; in eodē signo neq; male figuratur sed dumtaxat in cōsonis triquetris. triquetris aut ait uel sexangulis synastriam solū fieri. 30. CVM malefici figurationem. Docet etiā quo modo possis scire si taciturnitas aliquando erit amicitia ex beneficiis inquit hoc cape & maleficis. nam cum fuerint cōpræhensiuæ amicitia figuræ inspexerint malefici tum detectiones erunt secretorū cū aut benefici intēssiones. 31. CVSTodiendum aut. Rursus docet uter amicoꝝ amicitia est magis tenax & obseruantior & uter utilioꝝ & magis cōmodam inimicitia. Cōsidera igitur inquit loca inuicem figurata ut horoscopoꝝ. sortiū. luminarium & si ambo æquipartes fuerint ambo igitur erunt iuxta rectitudinem q̄ si plures alteri habere contigerit paucioꝝ erit director nā eminent. sed intueri spectantes stellas nā qui beneficas habuerit inspicientes in sua genesi ad admunificentiam & officium erit propensior. 32. Si idem ipsum uel proxime. Memorauit tibi horoscopus sub. 7. partibus cōtingit aut has non solum in eodē compleri signo sed & in sequentibus ut habeat quis horā ☽ partes 5. alius aut ☿. 29. is nāq; habet eminentiam sequentis signi puuculus enim ipse uni⁹ partis erit ipsis benignus at reliquus plurimus quoad aphetes altero aliquo alium cōtigerit locum. 33. HANC igitur ad magis & minus. Quoniā quæ tēporaria conflantur amicitia multæ sunt indifferentes ipsarū nāq; aliæ sunt magnæ aliæ parua. scire aut oportet q̄ cum aphetes alicui dictorum quattuor locoꝝ glutinabitur tum ingens futura est utilitas cū aut alicui aliarū stellarū exigua & fortuita. 34. DE Hospitalitate. qui de hospitalitate modus in hoc capitulo non unū aliquod quærit: sed plura. prius nāq; cōsidera num prorsus facit hospitalitatē necne & cōmode an cū damno & imūne a periculo an periculosam & an bene repensurā an male repensuram. Inde & qbus in locis erunt peregrinationes considera igitur inquit declinamenta & occiduū centrum hoc est. 3. 6. 9. 12. 7. nam si in his luminaria inueniantur hospitalitates faciūt sin ☿ adhuc magis & plures cum rationem habet aliquā figurationis ad ☉. sin aut sors fortunæ dicta in quē q̄ horū locū inciderit uitā propetē tales in hospitibus faciunt. q̄ si solida fuerint firmaq; signa diu peregrinant. Sin bicorporea continue. 35. QVANDoq; illud quādoq; & sæpe ipse explicuit qua de causa posuerit. ait nāq; cum luminaria figurant. non enim satis est solum occidere aut declinare ☿ & si non declinare contingerit: feratur aut ad luminaria: hospitalitatis cā erit tali genesi. 36. ET Difficulter repensuros. Difficulter repensuros dicit difficulter & sero admittentes at cōmixtum porro tibi reliquit. nam si inueniatur simul malefici tum etiā inutiles & difficulter rependētes erunt hospitalitates & cū aliqua difficili actione cōmoditates prouenient desiniemus dixit nāq; in præcedentib⁹ ut opus sit ad numera & occasum inspicientium stellarū considerare licet iꝑerantibus iꝑerium tribuere apotelesmatis. 37. IN Eis quæ matutina docet & ubi peregrinationes euenturæ. matutina nāq; uocant quadrupartia orientalia hoc est. 12. & 6. loca uespertina uero occidua hoc est. 3. & 9. loca. 38. VEL domicilii dñatum habentes didicim⁹ ubi de geminoꝝ

COMMENT.

de geminorum genitura quomodo stellæ fiât duplæ & proportionem habentes cum bicorporeis aialibus cū nō solitariæ sed cū aliis inueniant p sublationes ut attollant & simpliciter & temere fieri uaga itinera. 39. DE Seruatione. Vult te porro docere cām peregrinationis quomō oporteat. cognoscere. cōsidera inqt q̄ nā sit q̄ peregrinationē faciat stella & ipositiōe quis nā dñs nā si uitæ horoscopus. siue mediū cœlū actiōis seu fors fortūæ pecuniæ & causæ siue cōmoda siue incōmoda etiā hinc p̄dicito. 40. DE mortis qualitate & destitutione & adhuc mortis qualitate. Cū tps ptulerit libet iam de qualitate dicere: est sane ut dictū una q̄dem naturalis: altera uiolēta: sed nō naturalis ac de ambabus differit tibi: q̄ris nāq; utrū erit hæc uiolenta uel non uiolenta sed naturalis siue ita in utroq; q̄re qualitatē. alia nāq; qualitas naturalis alia uiolentæ: ut in naturali qui aliud facere h̄cōsueuit at in uiolenta aliud & aliæ oēs stellæ consequēter faciūt. uti tur sane aliquo eorū q̄ ante demōstrata sunt. demōstratū nāq; iuxta horimæā atq; iuxta radium. Cōsiderare igit prius opus est quomō fiat periclitatio. Cū aut ipsam inuenim⁹ iuxta horimæā tum occiduo utimur cētro. cū aut iuxta radiorū iactus tum pemptorio periclitatorioq; loco. Cōsidera nāq; q̄ abfuerit ei * uel figuret. utimur nāq; figurata. si nulla figuratæ inueniat aut naturali signi pprietate aut etiā ipsis terminis. ita demum naturalē inueniemus ipsius mortis qualitatē at uiolentā. hoc mō. non cōtingit cū i unū uersum uiolentā sequi mortē nō aphetis existētibus uel una luminibus uel ipsoꝝ altero. alio nāq; iudicatio uiolenta nō erit periclitatio. opus est aut ad inuenienda aphetica lumina etiā pemptorios esse maleficos ut obuiant luminibus sufficit unus maleficus cū utraq; lumina aphefim cohibeant. at cū altere e luminaribus aphetē habuerit tū oēs malefici obuiarint. Sane inueniemus hoc iuxta p̄cedentē expositā doctrinā: aut occiduum cōsiderādo locū aut pemptoriū radiū aphetis inferēdo. 41. DOMinatoris hoc est esse aphetē. aphetē. n. dñatorē impatorēq; uocitauit uel qa habeat iperiu multaq; uim. in positione. hæc aut aphefim inde uitæ t̄pibus horimæā appellauit. Aliorū primi. Primos dixit pxime illatos uel p figurā: uel p p̄sentia. contingit aut nō unū solū esse sed et duos significare. q̄ aut modi qualitas bifariā ei assumpta sit manifeste indicauit significat enim & signi naturā quatenus q̄dā dicunt arida. q̄dā humida. q̄dā uulsoria. nā a dñis terminorū cognoscemus etiā mortis qualitatē. pprie igit dicendo de interitibus naturalibus. nūc inqt de: ut sic loquar: cōtra naturā & pprie uocauit ultroneos & nō aliūde nobis illatos. dicit autē prius in totū quo pacto nosse quæas an pprias mortes faciat an uiolētos interitus. cū igit inquit pemptores nō prorsus in alienis iacēt signis. sed quā dā hnt necessitatē & ne substernant a maleficis tum interit⁹ pprii cōtigerint at ipropria uel etiā domestica ppria dicit cū in synheretorū fuerint domib⁹ in quib⁹ gaudēt uel ubi diurni in diurnis. 42. AT Qualitatis alia nimirū ē qualitas ppriorū interitū alia uiolentorū. ☉ aut ☽ ubi ambo fuerint an hæretæ altero luminariū aut ambobus existētib⁹ aphetis. Quod si fuerint aphetæ nō ubi inueniant in indifferentibus apheticis locis sed in eodē signo & in eadē parte. similiter & si occidat ubi ☽ in. 9. inueniat hns aphefim: at ☿ in occasu tum nāq; inferit saturno ☽ hoc est ad ipm fert. 43. ET Si q̄ ♃ licet dixerit ipse ubi de tēporib⁹ uitæ q̄ benefici non solū non perimūt sed etiā cōseruāt & illati. quo pacto etiā hic dedit ipsis mortis qualitatē. hisce nō oīno perimētibus sed et seruātibus. at qui adiecit male actis ubi ibecillior fiat etiā ex signi pprietate utpote in aliena domo & in alienis terminis & in humilitate & ab maleficis inspectus cōtra spectās ubi post ☉ habet statū ad lumina & horoscopū faciat. 45. PRæcipue in sphæra serpentes. dicit serpentes cælo hæretes ut draconē & hydrā. at q̄ ☿ ab ☿ & capiēdo ipm figuratū reliq; uagis rursus similē circa ☿ eodē inqt mō capitq; figurationē mēbris laborantē iperfectorū iperfecta q̄dem ut ☿ mēbris uero laboratē ut ♃ & ipse ☿ & ♃ at in ♃ & ☿ hæc enim signa uulsoria dicunt unde & cauent in his medici mamariā actionē adhibere luna in ipsis existēte. Confectis aut sua de singulis dicēdo. nunc simul de ambobus dicit. Si inqt simul inueniant in aliquo dictorū an hæreticorū locoꝝ tum multo plus fecerint & ambobus martis p̄bunt qualitatē. 46. IVXta qualitatē. Quoniā cōtingit sæpe in eadem parte ambos esse aut indifferentib⁹ inqt. q̄ si indifferentibus inueniant partibus firmitudinē mortis continebit qualitatis qui insederit in ipsa pemptoria parte. Sin aut ambo in eadē inueniant parte duplos facit interitus. sæpe enim uocant & abscinduntur uel iuxta quantitātē. hoc admirabile uideat nemo siquidem bis aboletur. at ita non est

dicit igitur aliquis lapsus in aqua prescripto regio enataffe & euitaffe. 47. SIMILE specie. nam quod coruus aut canis extendit. 48. IN DECLINATIONIBUS. In declinationibus didicimus ut declinationes sola sunt de hospitalitate. 49. DE TEMPORE diuisione. Progrede[n]te nobis capitulatim fato quoddam est uniuersale: quoddam particulare & supat & una conuertit particulare ab uniuersali. quo circa opus est astrologum uniuersale imprimis fatum considerare. iam didicimus ut in Italia non quisquam inquit sororem admiserit at in aegypto capiunt. & in aegypto uita[m] matris conubiū in p[ro]fide aut non. & aethiopes quidem nigri at scythae sunt albi. p[ro]inde si incidas in indum ex stellae positione album corpus non dices quod non contingat ut uniuersali fato conuertat. uelut in quolibet genethliologico substituit aliquid uniuersale fatum: eodem modo sunt tempora uniuersalia quae cunctis conueniant hominibus quibus usque quaque aliqua hominibus efficiant. sunt aetates. annis utique quattuor existentibus si conubialis figura contigerit non dicemus non conubio coniuncturi tale neque nonaginta annorum dixerimus infantem esse particulari tempore hoc significante. uniuersale. n. mouet particulare & auertit. p[ro]portionale dicemus quod puer a puero spectat uel ut paruus ualde precabit uel a muliere amatum iri. sunt igitur uniuersalia tempora septem aetate. h[ab]ent hoc modo. infans puer. adolescens. iuuenis. uir. senex. decrepitu[s]. habetque p[ro]portionem quilibet dicta aetas uni sphaerae ex 7. prima lunari. secunda mercuriali & consequenter aliae aliis. nam fertur quae uis aetas cuiuslibet numinis insidētis ☉ p[ro]pria. Prima lunae secunda ☿ ita caeterae eodem ordine & tempus quodlibet aetatis definit a reuolutionis quolibet t[em]p[or]e p[ro]ter ☿ & ♃ quae ad annos usque. 4. uel sub ipsam p[re]cedit aetate[m]. mercurii autem ad. 14. usque annos. uideturque ♃ reuolutio una cum plenilunio p[er]. 4. annos siquidem ☽ & plenilunium in eadem parte contigerit ad quattuor annos at ☿. 1/2. reuolutionis p[ro]bemus ob eius duplicem naturam & partitionem nam cum nocturnis inuentus eis gaudet unde. 1/2. totius reuolutionis capit quod in qualibet specie. iam tibi de omnibus dixit capitulis nec ullum ab ipso p[ro]teribit: consequens autem & particulatim non ut casus tulerit amplectemur ait de temporibus: sed ut dixit prius differuit ut p[ro]posita h[ab]ent ordine capitula ut si de conubio differam[us] dicamus & de tempore in quo erit & si de possessione scribemus de possessione tempus & ex ordine de aliis capitulis. 50. ASSIMILE. Inueniunt namque assimilatione p[re]cepta apud indos & germanos sed non eosdem colores inuenimus sed ut uniuersale factum indicet. 51. VNA iniectione. Uniuersale dicit tempus minimeque particulare nam in cunctis hominibus eadem sunt & eadem possunt. 52. PRIMO a nobis. Natura quidem non est primum sed ultimum. 53. NEQUAquam iuxta suam reuolutionem contigit hoc. Nam qui post p[re]uentem illam aetate[m] omnes ad ipsum referunt. 54. ET Igitur iuxta com[em]. Cum dixerit de uniuersalibus temporibus & tempore dominis nunc loquitur de particularibus in qualibet genesi inspectis. neque unum capit tempore[m] imperatoris sed plures nam quia non contingit ut plurimum humana naturam immixta habere bona uel mala: habeat plures aphetas necesse est. saepe enim in eodem tempore contingit m[er]cetricia & lucrum & ab eodem apheto contraria dicere non possumus. sed ex alio & alio. opus est igitur aphetica loca quattuor quodam modo capere horoscopum. sorte fortunam ☉ & ♃ & p[ro]terea medium caelum. nam horoscopus significat corporalia & hospiciu[m] fors fortunae quae sunt fortunae. ☉ quae sunt dignitatis ♃ quae sunt animae & conubialia. medium uero caelum actiones & amicicias & liberos. ita igitur aphetica loca capiemus at apheten neutiquam definitum quenquam ut in de temporibus uitae didicimus. Sed primo queramus quis insederit in parte horoscopum faciente aut medium caelum tenente: quod est iuxta figuram ut quoniam radiu[m] imittat. sin autem non affuerit quod si neque figurat assumemus quod sit proximus in partibus p[re]cedentibus. rursus autem p[ro] corporis p[re]sentiam aut p[ro] radiu[m] illu[m] dicemus apheten inde quod illu[m] consequitur. in consequentibus partibus & non in p[re]cedentibus atque ita consequenter. secundum autem apheten & uelut una d[omi]nantem capiemus terminorum dominum. a quibus incipit horoscopus aut medium caelum. at tempus glutinationis capiemus hoc modo partem horoscopum facientem inferemus in clima capiēdo adhaerentia tempora inde futurae stellae tempora suscipiendo eodem modo inducendo. capiemus ascensoria rursus tempora & excessum dicemus esse tempus aphasis ad medium caelum in recta ☉ cuncta eodem faciemus modo. sed age quae diximus exempla faciamus clariora. p[ro]ponatur talis quae p[ro]p[ri]a genesis ☉ ☽ parte. 1. at ☉ radiu[m] p[re]cedentibus partibus imperat temporibus. sed tempore aphasis non ab ipso: sed a centro capiemus ut nunc ♀ radiu[m] misit. 6. parti ☿ aphasis ab. 19. parte horoscopi feci ♃ parte. 27. ♃ in ♄ parte. 26. ♃ ☽ 0.30. ☽ ☿ parte. 20. ♀ in ♄ parte. 6. ☿ ☽ parte. 9. horoscopus ☿ parte. 19. medium caelum ☽ parte. 3. quia igitur neque iuxta cor-

pus neq; iuxta figurā est in horoscopo pxime præcedentē ♀. ea nāq; radiū mittet p ♀. 6. partis. hoc in horoscopi præcedentib; partib; & dñatur tēporib; a. 19. parte ad. 20. usque. at ab. 20. ♂ eandē suscipit. post ipsum ♀ post quē ♀. inde post. 30. partē hoc etiā. 6. ♀ uel etiā ascensionē postq; iteꝝ ♀ inde ♂ & ♀ & ♀ perinde tēpus. age igitur & in canone tēporis quo pacto sit opus eiicere apponamus. Quia igit in. 3. climate factū est illinc tēpora capiemus. 19. quidē partis tēpora. 35. 39. at ♂ partes. 20. tpa. 36. 28. in anno igit dicemus ♂ tēpora suscepisse. at sumptæ sunt ascēssiones ipsi. 26. partis. sunt aut. 41. & dicemus in. 6. annis ♀ glutinationē fore. eodē aut mō & i aliis dictæ glutinationū capiemus. ita ēt in medio cælo cōsiderabimus & hæc capiemus nō in climate sed in recta ☉ & primo insidentē mediū cæli parti capiemus aut p figurā radiū mittētē uel pxime pcedentē. Qm̄ igit mediū cælū ppositæ geneseos est ♀ pars. 3. nullus aut institit neq; radiū p Δ emisit. 27. parti ♀ ipm. 1. ♀ apheten putamus & aphetim tēporē uidelicet a. 3. parte ♀ facimus iuxta rectæ sphæræ canonē iuxta prius expositū exēplū. p̄mō nui nāq; ut in ipsis partitionib;. qdā sunt uniuersaliora. qdā magis particularia & qdā dicit qdē ipse de uniuersali. deest aut artifici magis particulariū inuētio. hoc igit nunc cōmemorat & inqt: hocq; capitulū ppemodū uult q̄ ante pcurrere magis dñantiū dñantissimas aphetes uult qnq; eē q̄ a ☉ q̄ a ♀ q̄ ab horoscopo. q̄ a medio cælo q̄ a sorte fortunæ nō. n. sicut i eo qd' de tpe uitæ unū aliquē aphetē iudicauit. ita & hic. cāq; p quā plures capit mūdānos dños i priore inspectione inueniat liberosq; pcreatio ueluti porphyrius ait p̄bus iure mediū cælū capit. hic. n. aīæ p̄meant ad pemptorias nō qn̄ sunt hic pemptores. sed q̄ imansit in momēto & nō in eo qd' est de tpe uitæ unū cœpit pemptoriū: ita & hic. sed oēs stellas iuxta qualēcūq; figurā & rursus aliū dicebat modū ut illic q̄ le. si parū ascendēs sit Δ neq; multū ascendens* sed differenter cūcta cōparet in t̄pib; p̄priis inueniunt. aphetes nō usq; quaq; horoscopi cōtingit apheten uocaturq; t̄pis imperator & tertius q̄ terminorū dñs q̄ etiā simul domicili dñs cū tēporis iperatore dicit 55. DE Hypātetore. Cum dixerit de apheticis locis & aphetas nunc doctrinā tradit qua possis t̄ps p̄portionaliter inuenire hypātetoris. neq; est in cūctis eadē disciplina sed in horoscopo qdem & medio cælo eadē uel p ascensoria tēpora q̄ per p̄priū clima & per rectā ☉ assumpta & reliquorū per ad mediū cælū & subterraneū distātiā ex qua disces at iuxta eas q̄ a reliq; ut qdem capere opus sit q̄titatē in horoscopo & medio cælo iam didicisti. reliquū est ut tractet ut opus sit & luminū iuenire tempa & sortis fortunæ necesse aut id aut in centris inuenire aut abesse a centris. sed si in horoscopo inueniat admitteremus in climate ascensiones. sin aut in medio cælo similiter in recta ☉. si in occidenti iuxta clima ascensiones ratiocinamur hoc est per ∞ ascensiones demonstratū nāq; est q̄ quanto tempore ascendit tanto descendit. Si in subterraneo rursus in recta ☉ eo mō quo & mediū cælum q̄ si in nullo inueniat centro necessario distātiā i horoscopo ad centrū inuenias siue ita cognitas ad ipsum centrū cōparationē facio quātitatē tempore inueniemus sciendum aut est q̄ si in sequentibus partibus centri fuerint aphetes & hypantetor ex excessu centrorū & hypantetoris multiplicationem horiarū tempore & horarum non ab excessu auferimus sed cōtra ex multiplicatione excessum eximimus sin aut fuerit in præcedentibus unus: alter uero in consequentib; tum etiam multiplicationem & excessum unum faciendo. numerū hunc esse dicimus tempus glutinationis ut aut hoc manifesto dicamus in exemplo p̄positæ positionis quod dixim; exerceamus. Capietur ♀ & quia ipsa est in ♀ non est qdem in centro necesse est inuenire quot horas distet a sub terreno centro. sed non inueniemus tempore quātitatē hoc prius nō cognito in totū aut cum uelimus inuenire in quacūq; stella quot absit horas a sub terraneo aut medio cælo tum inferemus in recta ☉ stellæ distātiā & stellæ excessum & ascensionū excessum rescribemus. Inde porro inde temporis partem mediū cælū tenentem inducendo si sub terraneo fuerit ipsam stellæ capiemus in climate horiarū tempora & ea iuxta excessum partiendo facta ex partitione tempora esse dicemus horoscopoꝝ ut insident rectæ * in recta parte ☉ ascensoria tempora. 2 15. si uero ♀. 27. partes tempora uero. 307. igitur excessus ipsoꝝ. 52 sunt tēpora & dimidium. 15. ē 7. $\frac{1}{2}$. ut sint. 42. dicimus igitur abesse ♀ a sub terraneo centro. 3. $\frac{1}{2}$. horis inde rursus ca

piendo partem qua uolens continget hypantetor & excessus ad subterraneum faciēdo
 capiemus horiæa tempora iterum in dimetiente & multiplicando horas quibus abest
 D a sub terraneo ad horiæa tempora glutinationis auferemus excessum subterranei &
 partis ut D in improposito III . 27. partes ponatur at X in II parte. 9. capiatur igitur. 19.
 pars horoscopi. 56. QVOT partes ascensoriæ in recta \oplus ascensiones igitur huius in
 recta \oplus sunt. 2 87. sunt autem etiam sub terranei ascensiones. 2 15. at excessus ipsorum ē.
 72. excedit. 19. pars. 3. partibus sub terranei temporis. 72. sunt autem V horiæa tempora
 15. 45. ipsius. 19. partis V horarum. 3. $\frac{1}{2}$. si igitur horas multiplicemus D in horiæa tem
 pora habebimus. 52. Sin hæc tempora ab excessu capiamus. 72. relinquetur nobis. 18. di
 cemus ergo in. 18. annis copulatam iri D II cæterum capiatur \odot quo norimus etiam
 duobus existentibus quomodo opus sit in præcedētibus centri facere partiemur aphe
 ten & anhæreten. quia igitur in X unius partis ponit quærēdū prius est quot horas ab
 fuit a subterraneo centro \odot . capiatur itaq; in recta \oplus per hanc ipsius II parte. $\frac{1}{2}$. huius
 ascensoria cōmunis est. 18. sunt aut subterranei ascensiones. 2 15. excessus. 34. horæ tēpo
 rum. 1. partis III climatis tertii ponatur. 12. 30. partimur p excessum & inuenimus horas.
 2. $\frac{1}{2}$. 6. $\frac{1}{2}$. fere ac totidem horas dicimus \odot a sub terraneo abesse centro. Capiamus
 igitur sola horiæa tempora in II capiemus. 20. II partem uel quam etiam cōtingat. 14.
 pars X ubi etiam ponitur II huius igitur ascēsis est. 20 1. excessus igitur ad sub terra cē
 trum erunt. 4. horiæa tempora X . 20. parti. 12. multiplico. 2. $\frac{1}{2}$. 6. $\frac{1}{2}$. horas quibus \odot
 abest & habeo. 35. ex his. 35. aufero excessum subterranei. 14. contra prius dictis & relin
 quuntur. 21. tum igitur dicemus post annos. 21. occursum II \odot . cæterum H ipm con
 tingat capiatur igitur quæ per II ascensio. excessus. 23. ad subterraneum & horiæa tem
 pora. 27. partis III . 42. quæ ipsorum collectio multiplicationis tempora. 16. apponit &
 excessum temporum. 23. & ait in. 49. temporibus fore occursum V cum \odot per corpus
 ascensionum uel descensionum. nam si inueniantur in horoscopo ascēsis ipsius ho
 roscopi capiemus inclimate. at in occasu ascensiones cæli medietatū. medium cælū ait
 subterraneū & in recta \oplus capiemus & in uitæ tēporibus. hæc oīa nos euidentiaē cā scri
 bere ipulsi sumus q̄ in eo qd̄ de uita aperte nos docuit. 57. DE Annis & qñ cōtingat
 apotelesma. Qm̄ scire uult in hoc anno eueturæ apotelesma ppetuale docuit ut scire q̄
 as nūc te docere uult quo pacto scitu possibilis annus & ps. Cū. n. annus figurat⁹ sit ad aphe
 ten & ipressio stellæ bonæ in bonū locū. tū inqt & in illo āno sequit⁹ apotelesma. at mē
 sis de mense i primis cū in simillimis fiat signis. rursus ad aphetē sumptis ipsis. scire por
 ro expedit ut est in quolibet aphetorū annū capere ppria ab horoscopo ppria a D & \odot
 & sorte fortunæ uel medio cælo & menses itidē. Si. n. de possessione. q̄ro & aphesim a
 sorte fortunæ capiam⁹ & occursum ad ipm & annū ab ipso & mēsem & dies. annū igit
 ab ipso eiciendo. singulis signis annū unū dabimus at mēsem eiiciēdo nō amplius. 30.
 dies q̄tū & mēsis est dabimus horas cuiuslibet signi sed. 28. neq; n. aliqd cōtinget. nā si
 30. dies mēsem cōputemus duodecim oēs erunt & in duodecim incident signa & non
 unde in cœpit & cōtingit primū mēsem secūdi anni nō icipere a principio anni aliūde
 & ante ipm desit ut qd̄ dicā V si obtigerit annus. igit & mēsis ex V aphesim sumet. 30.
 igit diebus in singulis signis cōputatis. X terminabit incipiet igit & secūdam annū in
 X mensis nō ex Tauro sed ex V in X nāq; desit. si etiam ex X unde annus incepit di
 cat quispiā debere mēsem incipere. audiet ut etiam ita absurdum aliquid appareat. erit
 plane intercedens signum desinentis mensis & incipientis & dies propemodum mensi
 bus distribuit nam ipsi quoq; incipiunt unde mēsis exorsus est & prorsus oīa unū & idē
 habuit principiū hæc dicēs. adducit uniuersalia pronuntiata significantia nobis ad co
 gnoscendū tēpus prælagii. inquit igitur oportere custodiri ingressus proprie tēporum
 nā H stella conficit in perpetuū cūcta ut ingrediēs in eūdē apheticū locū uel hypāteto
 ris intensiōne facit uniuersaliū tēporū actionem & firmā fidē nobis præbet. at II in an
 num ingressa uel figurata intensiōnem facit actionis. & tum præcipue dicere opus est
 apotelesmatis actionē at X & D & II ad mēses capiunt & coitus D ad diurnos motus
 ut si significat II ad uniuersalē uenire tēpis iperatore at ad annū pmutēs ordinē ibecil
 lum & obscurū inuenies igressum. p̄terea sciendū ut uniuersales tēporū dñatores perfe
 ctionem

COMMENT.

tionem apotelesmati gratificant. at ingressus & intensiones fiunt. sunt aut uniuersales tempore dñatores tres. aphetes & hypantetor. & termini iperator qualitatemque cognoueris ex naturali proprio modo stellarum. nam ut iam didicisti benefici benefacere agnati sunt. sicut malefici contra a quolibet aphetico loco. nec oportet ab uno ipsoque annu fieri & annu a ♃ uel a fortunæ sorte & a medio cælo ordiente ex hoc in quo est aphetes & confecto signo. cum igitur inquit desieris in signum quesiti anni tū opus est te domicili dñm signi illius querere. ille enim est dñs anni. manifestū aut quod pphetes quidē existens & orientalis & bene affectus cooperabit apotelesmatis orientalibus. & illo anno dicemus fore actionem. Sin aut etiam aphetes & cōbustus impediens constituet: & aut omnino impedit eius actionē aut ipsam efficiet obscuriorē: dieque diuisionē iuxta lunæ motū conficiet. ipsa si quidem frequentissime binos pluresue uel pauciores dies facit ad tempore loca: nec simpliciter capiendi sunt ingressus & in quolibet ut te docet scribens ubi capiendus sit. & stella ingressus summenda. opus est namque ipsum esse in loco ubi sunt tempora. qualis demum is fuerit: nempe signum in quo fit glutinatio hypantetoris ad apheten. ueluti in prius exposita genesi II. ponitur ☿ partium. 19. ☿ aut horoscopus. glutinatio igitur est ☿ ad horoscopus cū fieri debeat occursum si sub ingressus fiat in II circiter. 19. partem tum maxime erit apotelesmatis ad ea quæ sunt diurnalium cū enim inueneris ♃ in signo dierum ingressam tū maxime dicas fore expectatum ut opus est prius scire uniuersalia tempora ex aphetibus inde annu & mensē & dies ut quodlibet dictorum inueniendum est iam satis didicisti: nam uniuersale uult tibi memoriæ. unde temporum proprietates unde ipsa qualitas qua bonum malumque cognoscimus. speciem igitur discamus ex aphetis loco. nam mediū cælum significat agibilia horoscopus autem hospitalitates & corporalia. quilibet enim locus naturalem quandam habet propriam uersionem: iamque dictum. tempus autem ex intermedio interuallo aphetæ & hypantetoris. at bonum uel malum a naturali proprietate temporarii imperatoris cōplexionis ubi naturalem aphetæ & hypantetoris remisceas proprietatem. inuenias a mixtione absolutā complexionem aduersus imperitatē. Considerandū uero & quomodo familiaritatem habent stellæ ad loca utrum familiares & in ipsis gaudeant uel contra patiantur. hæc namque beneficæ & maleficæ potestatis fit causa. 58. AD CAUSALES LOCOS. Causales nominauit apheticos locos quibus opus est annu figurari iuxta ♃ uel ☿ naturalis & temperatæ. naturalis quidem qua dictum beneficum constat. temperatæ uero ad ut ita dicam affiticiā & aduenticiā potestatem iuxta genesim habitudine ut si factiosus ē in genesi aut in sua ē domo aut in sua exaltatione aut in Δ aut in bono loco aut in genesi est erga imperio habitū locum. quomodo erga apheticum locū hypantetor. Considerare prius oportet num familiariter erga ipsum habeat an contra hoc est aut est alicuius factionis aphetæ locus aut ipsius hypantetoris & an quempiam ad ipsum simpliciter habeat rationem domicili dñm uel repugnantiam. quid enim quod in sua est humilitate aut sibi ipse aduersat aut etiā sua domo aduersus causales ubi etiā annus apheticum quadratum faciat uel dimetiatur & mensis. in his siquidē perfectio cōuenit apotelesmatis iuxta ingressus ut ingressus quadratescat aut dimetiatur apheticum locum & lunæ fulxionem ubi ♃ ☉ aut plenilunium aut diuidua in aliquo quadratoque signorum propemodum ut aliis fit. nam consone habentes ad disposita loca a principio in genesi & iuxta ingressus. 59. DE EO quod. qualia sunt bona & qualia mala: Dixit tibi in totum in qualibus te oporteat figuris discernere honestum & malum nūc peculiarius ait qualia bona & qualia mala ubi aphetes & hypantetor in primis a principio & in genesi potentiores & ualidiores inueniant ut rationem habeant multā in positione. nam si imbecilli fuerint iuxta fixationem & in tempore imperiis imbecilli permanent. Sin autem in consone & ad monitionem. non ipsas per se coniiciunt figuras: sed stellæ non bene positas. figuræ igitur & ualidæ sunt & potestatem habent in ipsis inuentis. siue in ipsis sunt posite: siue in bonis ipsoque extendunt actionem. quo circa nō dixit in consone figuræ sed intulit ad monitionem ubi solius intensio fiat figura nec qualitatis. 60. ET SI QUIDEM sunt iidem. Vult memorare tibi quæ sint de mensura felicitatis uel infelicitatis nam quia docuit quomodo te scire oporteat utrum

bonum uel non bonum erit & simpliciter qualitatem apotelesmatis nunc uult tibi memorare per quæ possis cognoscere utrum in temperans sit uel qualitas necne cū inquit temporis imperatores inueniantur & aduenientes & domiciliū dominatū aphesis per auersionē hñtes tū extrema erūt apotelesmata. cū autē qđā affuerint qđā uero absuerint tum medietas quædam erit: atq; symmetria quam cōmensurabilitatem quiddā dixere.

61. PER omnia simul infeliciter agunt. Hoc theorema consequit quæ a principio dicta sunt. qñquidē principio eius capituli qđ est de tēporis diuisione id demonstrauit. ut oporteat apheten unū capere sed plures. cōtingit enim aliquē trīstari & adiuuari. cū tingit etiā uel simul trīstemur & simul undiq; oblectemur. nūc ut aliquo instante & interrogate qđ facere oporteat. præterea dicit cum aphetæ simul oēs inueniant in uno & eodem signo: uel qñ indifferentibus inuenti glutinationes fecerint similiter etiā erga stellas inueniunt una oēs cum in horoscopo ☉ & ☽ inuenta fuerit. tum nāq; etiā fors fortunæ inueniat & illic inuenit. Ptolemæus itaq; hoc solū scribens denuntiatū cōplet quartū apotelesmaticū librū. hoc autē pnuntiatū iam sæpe scripsit. nā quia possibile nō est perito scribere particularia necesse est auditorē principia & uniuersalia capientē reliqua indagare reꝝ sequēdo partes. hoc igitur sciens exhortat ubiq; ne aliquo pacto imperfecte scribere uideat ob inuidiā sed ob rei usum magis particularia cōticuerit capitula.

62. DE TEMPORE diuisionis. De uitæ tēporibus oratio absoluta est ex aphetis & apheticis locis. sunt quidē aphetæ ☉ & ☽ & ☽ & ☽ & fors fortunæ & plenilunium & horoscopus: aphetica uero loca q̄ttuor cētra & ascēsiōes mediū cæli. opus est igit eē aphetē & in aphetico loco & spectari a domiciliū dño ut domoꝝ dño aut termini aut exaltatiōe aut triquetra figura: nā nisi inspiciat nō erit aphetes. opus autē ē primū pemptoriū lumen exquirere ut si fuerit genesis diurna solē. si nocturna ☽. ac si fuerit pemptoris lumen in aphetico loco & inspiciat ab aliquo iam dictoꝝ quattuor ipso utemur. Qđ si nō fuerit aliud lumīare cōsiderabimus ut ☉ quidē nō existente lunā at ☽ nō existente solē. qđ si luminariū neuter fuerit aphetes ad sortē fortunæ cōuertemur. si nō sortē fortunæ ad factū ☽ ☉ uel pleniluniū. coitiua nāq; exñte genesis ad coitū. uerū pleniluniaca ad pleniluniū qđ si neutrū istoꝝ aphetim admiserit ad horoscopū postremo ueniamus qui etiam est aphetes: & apheticus locus. cum ergo apheten inuenerimus. cōsideremus radios quos emittūt ipsi stellæ p figurā aut p corpus & deābulatū ab ascēsiōe signi capiēdo & diuidēdo in .30. partes signi p clima ubi genitū fuerit & uniuersalē quīdem apheten cuius est deābulat⁹ dicemus particularē uero terminoꝝ dñm.

63. EXEMPLUM eius qđ est de tēpore uitæ. In eo qđ habitū est de uitæ tēporib⁹ nō simpliciter capere oportet ante latas qnq; partes & sup illatas ascēsu. 25. partes frequēter enim nō inueniunt: 30. partes pficientes dodecatemoriū. Capere igitur oportet distantiā partiū a mediū cælū tenēte ad horoscopū usq; & querere utrū desint ad .6. partes an sup sint. & si desint opus ē querere quota parte. 90. partiū desint & si redūdent quota parte superfluant & capiēdo qnq; partes ut ad oriētē auferēdo ipsoꝝ multipartiū qđ pollostemoriō græci uocāt qđ inuenimus defficiēs aut etiā addendo cū sup fuerit ab examinata mediū cælū tenēte parte ut ad horoscopū & post institutū deinceps capiēdo bonæ fortunæ partes. 30. auferēdo ab ipsis quantitātē deficientē hoc est apponēdo si qđ redūdet & iteꝝ annuerādo ab occiduo cētro retrorsum ad partes ad mediū cælū usq; & cōsiderare nū deficiāt an superfluāt & pollostemoriū inuenientes rursus absistere. 5. partes ut ad occasum auferēdo uel addēdo atq; ita. 9. locū faciēdo ueluti exēpli causa. Sit quēpiam habere horoscopū ☿ partes. 25. at mediū cælū ♃ partes. 5. annuero igit a. 5. partibus ♃ ad. 25. usq; partes ☿ & habeo partes. 80. habeo enī. 25. partes ♃ & ♃. 30. & ☿. 25. igit desunt partes. 10. qđ est ipsoꝝ. 8. nonū capiēdo igit dimidiū signi hoc est partes. 15. aufero ex ipsis. 9. ipsius mediū cæli qđ deficiebat nonagesimæ parti. at est unū. 1/2. igitur relinquit. 13. 1/2. has partes quæ sunt. 13. 1/2. ab. 5. partibus ♃. dimitto ut ad ortus hoc est ad horoscopū sūtq; partes. 18. 1/2. hoc est. 18. & scrupula. 20. & iteꝝ. 30. partiū bonæ fortunæ aufero. 9. eaꝝ quæ mediū cæli qđ est 3. 1/2. dimitto ab. 18. partibus ♃. 24. 1/4. partes & cadit ad qntā partē ♃ atq; ita inueniemus bonā fortunam ut græci loquunt agathodæmona at. 9. locū deū ab illis appellatū. proinde numerādo rursus ab occasu ad medium

COMMENT.

ad mediū usq; cælū ab. 15. parte Ω ad. 5. partes usq; Υ inuenimus partes. 100. habemus nāq; Ω partes. 5. & Υ partes. 30. & Δ partes. 30. & η partes. 30. & Υ partes. 5. quæ fiūt partes. 100. atq; iteꝛ ipsa' superfluūt decē partes ipsaꝛ. 6. partiū. itaq; iteꝛ capiēdo. 15. partes addo ipsis. 9. ipsaꝛ partē quæ est una bina tertia & ab. 5. parte Υ est. 17. pars eius. deuenio ad. 9. locū & appono. 9. ipsaꝛ. 30. partiū hoc est. $3 \frac{1}{3}$ & ab. 13. partib'. 30. numerās puenio ad. 16. partē Δ in tempore distributione hæc aut opus est cognoscere ī medio cælo & horoscopo. hæc doctrina inuentionis ipsoꝛ facilis & directu' pcliuis quia centrum est aphetes. cui opus sit an ne terræ quia horoscopi inferēdo horoscopi partē & η hyantetoris ad suū clima & excessum ascensoriū temporū describendo totidē tempora dicemus esse tempora glutinationis seu adhærentiæ. at mediū cæli eadē faciemus in eandē sphæra' inducēdo partē cæli mediū & sideris partē epicratetoris. inquā. at quia \odot & \odot & centri fortunæ neutiq; simplicior ipsoꝛ est indagatio. nam necesse est aut in centris esse aut nō in centris. ac si inueniant in centris eadem utemur disciplina qua & in horoscopo & in medio cælo. nā & in occasu & in subterraneo inueniri eundē cū dime riantib' locis indagat. demōstratū nāq; q; quoto tēpore ascēdit tāto etiā descendat & sub terraneū p rectā sphæra' inuenimus. Qd' si in locis q; post centra sunt inspiciat tum oportet considerare utrū aphetes & hyantetor in eisdē sit locis ut in cōsequentib' aut in antecedentibus aut in locis differētibus hoc est aphetico loco. Vbi in cōsequentib' fuerit locis unus. alter aut in pcedentibus aut cōtra. non. n. eadē est disciplina. at cōe in oibus est præceptū inueniēdo quotas horas distet a medio cælo aphetes. Capiēda aut pars aphetæ & adducēda in clima aut in rectā sphæra' & capiēdæ ascēiones & excessus ipsaꝛ describēdus rursus inducēdo partē sideris capimus nō ascēiones sed horiæa tpa illius climatis q; partiēdo' circa descriptum ascensionū excessum ex partiōe facta numerū dicem' esse horas qbus absistit aphetes a centro scire aut oportet q; si stella inueniat in sub terraneo centro ppius accedēs nō ad eandē inferemus partē in eā q; horæ sed ea q; sit p 90 . Ita igit in cunctis inuentis horis p apheten. Capiendo iteꝛ ipsius hypā tetoris partē cōsideramus eius ascēsiōes & cētri excessumq; similiter describēdo. ut ēt in aphete faciebamus. secūdo loco inferamus hypā tetoris si ppius accesserit medio cæ lo. Si uero minus p 90 & capiēdo horiæa tpa horas multiplicamus unūq; faciendo ex multiplicatione numeꝛ si in cōsequentib' centri fuerint utriq; horiæoꝛ tēpoꝛ multi plicationē auferendo excessum ascensionū q; inuentus fuerit p hypantetore relictū habebimus tēpus glutinationis seu adhærentiæ sin in pcedentibus centroꝛ utriq; fuerint contrariū faciemus excessum a multiplicatione horæoꝛ tēpoꝛ auferemus in pcedenti bus excessus numeꝛ & multiplicationis factū dicemus esse tēpus glutinatiōis adhærentiæ. Hic finis est expositionis Ptolemaicorum apotelesmatum.

q; **V**Oniam frequēter contingit horoscopi ad mediū cælū distantiā non p. 4. si gna fieri sed p. 5. & p. 3. ut ambigendū sit nobis ī quo loco qlibet sit stella: loca discernere oportet hoc pacto inducendo horoscopū facientē & mediū cælum tenentē partē signiferi in eū qui rectā sphæra' canonē capiēdo adhærentes ipsi ascensiones & quia dictū est a Ptolemæo ualere centra a quinq; præactis partib' auferendo ab ascensionū partibus quinq; & hærentes sumptis ascensionib' signoꝛ capiēdo partes habebimus principiū horoscopi & mediū cæli inde differentiæ taliū ascensionum tertio capiēdo & auferendo ex adhærentibus principio horoscopi ascensionibus & in eundē inducēdo rectæ sphæra'. scribemus etiā adherentē ipsis signiferi partē capiēdo habebimus. 12. loci principiū idē in reliquis centris faciendo ex eo qd' infertur ex ablatione ascensionū rectæ sphæra' capitulo. 16. oīm cētroꝛ habebim' primordia.

IMPressum Venetiis ære Eruditi Viri Marci Firmani In officina Simonis Biuila quæ. Illustrissimo Principe Domino Leonardo Lauredano Rem publicam moderante. Anno Domini. Milesimo quingentesimo secundo. Die tertio mensis Nouembris.

A B C D E F G Omnes sunt terni præter G qui est duernus.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON

The history of the city of Boston is a story of growth and resilience. From its founding as a small fishing village, it has become one of the most important cities in the United States. The city's location on a natural harbor provided a strategic advantage for trade and commerce. Over the centuries, Boston has been a center of education, industry, and political activity. The city's rich cultural heritage is reflected in its numerous museums, libraries, and historical landmarks. The city's population has grown steadily over the years, and it continues to be a vibrant and dynamic community. The city's history is a testament to the power of human ingenuity and the ability to overcome adversity.

CIOANNES Petrus Valla Magnifico Victori Pisano
Veneto optimati patricio Salutem Dicit æternam.

Mecum aliquãdiu reputanti Doctissimè Victor Pisane quid nam demum: meæ erga te obseruantia pignus: exhibere possem: unde animum meum ob tua de me iugiter benemerita singularemque doctrinam tuam tibi deuinctum esse cognosceres: succurrere patris in Marcitullii partitiones ad filium commentaria: utilitatis non contemnendæ: quæ tuo nomini destinando id præstare pollicerentur. Tum quod præceptoris tui amantissimi essent: in quibus animum tuum morte ipsius proxima exhulceratum & iuectum mœtorem si non penitus leuate. saltem quires reddere leniorem: te a moribundis cogitationibus ad imortales rerum scientia reuocando. Tum quia autoris eminentissimi ciceronis a quo & iam persuasum omnibus est: ipse totus pendes: quæ ut par est tã quæ humano generi datum numen suspicis: admittis: sequeris & præceptis eius pares ac obtemperas. Hinc dicendi arte excellis opulentæ quãdam ciceronianæ facundia præferens imaginem. Hinc debitis quoque tuæ doctrinæ decoraris magistratibus: ut in hac tua iustissima ciuitate nunquam fere ab officio uel publico magistratum: uel priuato amicorum plane tibi cessare liceat: ita in ea insignibus uirtutibus cunctis te spectantibus ad oëm æquitatem offers affabilem: iustum piūque: quo Venetis ipsis in tã inclyto senatu nihil benignius: nihil hūanius: nihil itegrius eẽ uspiã prædicatur. Possem certe hic plures mentis tuæ cultus celeberrimos multis laudibus efferre: quibus supersedeo: ne dum pluribus tecum agam subblandiri tibi aliquid uidear quandoquidem te eum esse cognoui: qui malis re ipsa in conscientia tuæ penetralibus esse quæ dici bonus. Cæterum pulcherrimæ esse facultatis nobilitatem ad gratiam utriusque autoris conciliandam memorare conniterer. nisi te quæ meditatissime cuncta de ipsa tenere sciam: & amborum cineres uenerari ne dum conciliatos habere. Quæ igitur ad te dedimus commentaria inspicio non enim admodum multis litteris continentur ut possint plurimum occupata tua tẽpora longiore sermone distinere: quod cum facies nostri memineras scio. Vale & nos amore psequere.

COMMENT.

GEORGI VALLAE PLACENTINI VIRI CLARISSIMI IN CICE
RONIS PARTITIONES COMMENTARIA.

ARCVS TVLLIVS Latini eloquii specimē insigne partitionum ad Ciceronem filium opusculū scripsit iam natu grandior quo suam de rhetorica facultate nobis aperiret sententiam. Siquidē rhetorica uolumina admodum scripsisse adolescentem: tam ipse ad fratrem: q̄ Quintilianus in oratoriis institutionibus memoriae prodiderunt. De inuentione quidem: ut ipse in secūdo eiusdē operis ostendit uolumine Aristotelem & grācos alios secutus autores. Ad Herennium uero suum uelut ipse attestatur praeceptorem. ut mihi non uideantur audiendi: qui ad Herennium libros negent eē Marci tullii casta nuce inaniores adducēdo rationes: quasi eadem aliquando dici a pluribus autoribus non possint & quasi id nusq̄ inueniatur: quod frequentissimum est stilum eundem non esse ciceronis ubiq̄. Quid mirum cum ipse ab Apollonio rhodio se in dicendo ita rediisse instructum noua quadam dicendi forma dicat: ut a priore dicendi more mutatus iam alius esset: ut etiam diuus dicat Hieronymus ipsum inq̄ Marcum Tullium in xenophontis interpretatione non iam aureo illo suo eloquentiae genere nitescere: sed adeo scabris turbulentisq̄ retardari obicibus: ut q̄ interpretata nesciāt a cicerone dicta nō credant: nec mirum. Erat enim tum adolescens cum tam oeconomicos q̄ rhetoricos libros scripsit: ut ipse fateatur rhetoricos adolescētī sibi excidisse planeq̄ subrusticos uocet: Cumq̄ desint ad comprobandum ciceronis non esse rationes citant Laurentii Vallae testimonium quod nusquam est ut circumspectum planeq̄ prudentissimum uirum leuissimum uideri uelint quippe qui ubiq̄ testimonia ex eo ciceronis citat libro ciceroni ipsum semper attribuendo. Quam ridicule deinde aiunt indicem spectari non oportere. quisnam quāso improbarit a ciceronis tempore propagatum per tot manus uirorum doctissimorum ad nostra usq̄ tempora sincerissime peruenisse. Quis adulterinum eē titulum arguat: aut quo modo. Quis inuertit: aut cur: aut q̄n proferāt si possint. si nequeunt sileāt peruicaces. Cōtra uero antiquissimi clarissimiq̄ eloquentia autores ciceroni semper abacta omni dubitatione id opus deputant. si uero q̄ maxime dici possit ridicule aiūt eorum tollēdam autoritatem. Cum ipi falsa laurentii nitātur autoritate. Antiquissimorum eorundemq̄ praestantissimorum auferri hi iubēt autoritatem. satis imperiose si nacti sint qui obediant & peruertant eorū imperio quae rectissime ab aliis posita sint. At nō sūt tanti. Aiūt porro quod in quāstione sit id ratum haberi non oportere. quis est quāso antiquorum qui hoc faciat ambiguum nisi isti pauculi modo neoterici parum prospicientes rentur ambiguum. His ergo: quo modo non sit certi auctoris liber probandum est quando id addubitēt. Aiunt etiam ideo ciceronis non uideri quod Quintilianus id opus nusq̄ nominarit: q̄ id acute. Nemo certe negauerit multos esse ciceronis libros quorum nullā prorsus facit mentionē Quintilianus. Quid ni? quasi uero hanc sibi quintilianus suscepit prouintiam ciceronianos libros nominādi: quos ergo nō nominauit asciticios adulterinosq̄ dicamus. Cum praeterea in eodem libro Terentiae uxoris suae meminere: aiunt acute sane ideo non uideri ciceronis quod anteq̄ uxorem duceret rhetoricos illos scripsisse libros necesse fuerit quasi ariolos habeamus: qui sine testimonio ullo praeterita tā bene noscitarit ut necesse putēt hos libros editos antequā duceret uxorem: q̄q̄ si ciceronis non sunt quid hāc dicere at tinet. Aiunt p̄terea in libro de oratore ad herennium libros damnatos sua iam: nō amplius aliena innixi autoritate. Alios libros dici: nō illos. nec rōnē uel rōnis umbellā p̄ferūt. At nō eadem p̄cipit quae in aliis: quasi uero multis modis eadem praecipere non solet Cicero. aliter in libris de oratore: aliter in topicis. In partitionibus aliter. Et quoniā Hermetis meminit praeceptoris Cicero aiūt opus uideri nō oportere cicerōis quod eius nominis nemo ciceronis tempore fuerit. quasi uero isti pythagorei euphorbii ritu ab eo tempore iteratam generationē ad nos uitium more propagarūt nō alia certe de causa nisi ut id modo indicarēt ad Herenniū libros rhetoricos Ciceroni falso deputatos: qui tam audaculi ausint asserere nullum fuisse tum hermetem. Sane Aulus Gellius in. xii. notitiam atticarum ait se non comperisse quēq̄ ante Augusti imperium eorum qui itegre

Censet Autor. Rhetoricam ad Herennium ciceronianam esse multo rationibus et testimoniis factam.

locuti sunt dixisse barbarissimum: Idem quoque in quinto neminem aut latinum: aut graecum: eorum qui facundi haberentur dixisse barbarissimum: aut solæcismum, si uerum sit quod Aulus Gellius inquit dici profecto potuit: ideo etiam Ciceronem eos libros sub rusticos appellasse: Verum ut in hoc: ita plerisque aliis in locis Aulus Gellius hallucinatus est: siquidem elegantissimi auctores graeci tam barbarissimum quam solæcismum dixisse facillime arguuntur: ut Aristoteles: & Dionysius halicarnaseus: ita alii. Cumque ut Strabo docet id a graecis confictum sit uerbum: usque sint ante Augustum plerique insignis doctrinae elegantiaeque auctores. Cur tandem eis latini non utentur uerbis? ac si post Ciceronem idoneum uerbum: quo uteremur existimatum a clarissimis est auctoribus: cur non uisus se semper existimabitur. & quoniam Laurentii Vallae mentiuntur auctoritatem: proferam ipse quid Laurentius dicat in pogium: Verba certe quae Auli gellii proferunt: nec enim iterandi ea locus est neque attinet. statim subiungit immo in utraque lingua Aule geli probissime. nam & graece Aristoteles tum atticus: tum elegans scriptor: eo utitur in libris elenchorum: et de arte poetica: & eum ac caeteros imitati sunt. cum alii tum Cicero atque Quintilianus. haec ita Laurentius. Quis hoc ergo opus ciceronis esse potest ambigere? Cum incorruptissimus ad nostra usque tempora eius operis titulus ad nos perueuerit. Cum Marcellus & Seruius & Priscianus & Diuus Hieronymus & Diuus Augustinus ciceronis id opus esse confirmant: etiam ex eo citando testimonia. Cum ipsemet familiari ut fieri solet uxoris utatur exemplo: cum in aliorum rhetoricorum secundi libri parte extrema reliqua rhetorices praecipua se deinceps dicturum polliceatur. neque eis quicquam tamen libris addiderit. nam de oratore libri strictim Antonii: & Crassi de oratore continent sententiam. partitiones aliam rhetoricorum praecipitorum faciem. quis ergo potuit ambigere mentis compos quin ad herennium scribens omnem rhetoricam praecipionem tradere uoluerit. Ait subinde Cicero cum biennium uersatus esset in causis: eiusque nomen in foro celebratum se ad adolescentem athenas concessisse: & philosophiae studium a prima cultum adolescentia nunquam intermissum: & semper auctum: quod conuenit cum eius operis prohemio ad Herennium: qui Herennius an is fuerit: cuius meminit Propertius aliusue mihi curae non est quaerere. Velut is: cuius pro Celio meminit inquit. Animaduerti eum Indices audiri a uobis meum familiarem. L. Herennium patente. in quo etsi magna ex parte ingenio eius: & dicendi genere quodam tenebamini & quaeruntur. Cur inquam hic esse herennius non possit. At inquit hunc non legeramus locum. non ergo tam praecipites ad id asserendum esse debuerunt non fuisse quem herennium: qui tam familiaris esset ciceronis. Et perinde cum a praecipitoribus: ut aliis: ita hermete dicendi praecipua hausisset: ea in libros regeffisse ad herennium: quod uisus est annotasse Quintilianus. sunt enim inquit uelut regeffta in hos commentarios: quos adolescens deduxerat: schola & si qua in his culpa: tradentis est. siquidem de aliis id intelligi rhetoricis qui potest? Cum in secundo eius operis uolumine quos graecos sit secutus antiquos auctores dicat. Denique ne in re apertissima diutius commoremur. si Cicero non scripsit: alius ergo quicumque fuit post ciceronem scripserit necesse est. si Quintilianum: si alios audiamus auctores. si id. quid est ergo quod stupidi isti non uident in quarto uoluminis eiusdem operis prohemio dixisse cum probat suis sibi utendum exemplis: potiusque exemplis a Catone. a Gracchis. a Lelio. a Scipione. galba: Porcina: Crasso: Antonio: nec ciceronis ulla facta mentione: si cicerone non est. Unde queso magisque a cicerone exempla petere oportuit: aut quis ei rei magis potuit suffragari. quis potior? quis dicendi rationis accuratior locupletiorque adduci potuit? Ait namque de se ipse. nulla est enim ullo in genere laus oratoris: cuius in nostris orationibus non sit aliqua si non perfectio: at conatus tamen: atque adumbratio. quae ridiculum sit putare: caeteros eum quisquis sit multo inferiores nominare. unum uero omittre Ciceronem: non Hortensium Ciceronis etiam aemulum: philippumue: uel post Ciceronem quempiam alium. facessant ergo istorum praestigiae: quisquiliae neniaeque: ne in mentes rudium repant doceantque non scientiam sed uecordiam: & imperitia teneras adhuc mentes imbuant. proinde haec satis. nos id procuremus: ut in hoc opere quicquid minus obuium sit id aperiamus: ne utilissimum capeffendae eloquentiae librum in situ iacere permittamus & aliquando ad oratoriam facultatem aspirantibus innotescat. Cicero filius patrem itaque percuncta

COMMENT.

tus inquit. **STVDEO MI** Pater latine audire ea: quæ mihi de ratione dicendi græce tradidisti. His uerbis docet nos patrem Marcum Tullium filium Ciceronem græce percunctatum quæcunq; latine percunctaturus. **SI MODO** tibi otium est & si uis. Magnâ filii ostendit modestiam: qui otium pariterq; uoluntatē patris cupit adesse. **QVONI-AM** aliquando mihi romam exeundi potestas data est. Hinc colligitur nō in urbe roma hæc scripta esse: ac forte in uilla dum eo animi mulcēdi causa cōcessisset. **OMNIS DOCTRINA** dicendi. Quâ uoce græca rhetoricam appellamus. **CEDO QVAS**: Hoc uerbō cedo tam in dicendi quam in dandi significatione usurpatur: cuius pluralem numerum Terentius cete patri meo posuit. **INVENIENDA SVNT &** collocanda. Quæ partes sunt binæ rhætorices inuentio ac dispositio: sed dispositionem utcunq; tã elocutioni: quã inuentioni deputetur. Ait tamen peculiariter inuentioni deputãdam: ut elocutioni prononciationem: quam in uocem: motum: uultum & omnem diuidit dictionem nempe corporis motum: ut inuentionis: dispositionis elocutionis: prononciationis: custodem & quasi thesaurum memoriam esse det intelligi. **QVATTVOR.** Non ita in cæteris preceptionibus rhætoricis. Plures namq; orationis partes esse alibi uoluit. At hic ex sua alibi ex aliena id prononciat sentētia. **DVAE VA**lent ad rem docendam. Narratio & confirmatio. Ideo areopagitæ ut Trophonius ait has solas admittēbant ad quos cum orator accedebat causam dicturus pro foribus precone exordio: atq; peroratione uterē p̄scribebat inquis $\mu\upsilon\ \tau\omicron\pi\omicron\iota\ \mu\iota\alpha\ \xi\omicron\upsilon\ \mu\upsilon\ \lambda\epsilon\ \epsilon\ \pi\pi\iota\ \lambda\epsilon\ \xi\epsilon\ \epsilon$. Nempe quo oīs a iudicibus abesset affectus. **INFINITAM.** Quam græci thesin. nostri tum infinitam quæstionem: tum propositum: tum consultationem uocant. **ET DEFINITAM:** Quam Græci hipothēsin. Nos modo controuersiam modo causam nominamus. **QVONIAM** igitur inuenire. Distributa omni ratione dicēdi in partes tres primam primo sibi diuidendam tractandamque ducit: & quia eius partes inuentio antecedit: præponendū cæteris recte iudicat inuentionē: quã ait spectari in fide faciēda alioqui p̄suadere non poterit auditores nisi uere dici putent: quæ ab oratore significantur: tum etiam in motum: quem animis orator afferat quod potuerit obtinere nisi moueatur auditor. **PROBABILE** inuentum ad faciendam fidem. Argumentum certe triplex est aut necessarium: quod mathematicis congruit: & sophisticum quod sycophantis: & topicum: seu probabile: quod dialecticis pariterq; rhætoribus: ac oratoribus. Cumq; demonstratiuum constet ex ueris necessariis primis medio carentibus notioribus causisq; conclusionis ex suo primo ac precipuo modo atq; secūdo ea: quæ per se insunt prædicato recipit. Sophisticum ex eis quæ non probabilia quidem: sed uidentur: probabile porro ex eis quæ probabilia q̄a omnibus placēt: aut pluribus aut clarioribus. **ORACVLA:** quæ uoce diuina proferuntur. Vnde etiam oracula diui augustini testimonio in libro de spiritu & anima dicimus insomnia in quibus futuris rebus aperiendis diuina quæpiam persona appareat. **AVSPICIA:** Ex auium enī aspectu futura ueteres prononciabant. **VATICINATIONES:** Quas uates prophetæq; fore protulerūt. **RESPONSA.** Sacerdotum quæ custodienda obseruandaq; pontifices præscripserint. **HARVSPICUM.** Ab arigie inuestiginis inspiciendis sunt haruspices dicti. Hariga uictima est: quod ex hara idest stabulo agatur dicta. **CONIECTORUM.** Qui somnia quid portendant p̄uident atq; prenuntiant. **EX AVTORITATE.** Ut unius cuiusq; sua. nam ut Platonis Aristotelisq; est philosophiæ: ita Virgilio poeticiæ facultatis: ita aliorū. **EX VOLVNTATE.** Ut superioris cuiuspiam. **AVT LIBERA** Cui non tenetur. **AVT EXPRESSA** Ideo tenetur ut scriptis pactis promissis iuratis quesitis per tormenta. **TVM EX** toto. Ut si res tota queritur definitione uis uniuersa explicanda est: sic si maiestas est amplitudo ac dignitas ciuitatis: is eam minuit: qui exercitum populi romani hostibus tradidit. non q̄ni eū qui id fecisset in populi romani potestatem tradidit. **PARTIBUS.** Partiendo hoc modo aut senatui parendum est de salute rei pu. aut aliud consilium instituēdum: aut sua sponte faciendum. Aliud consilium superbum: suum arrogans. utendum igitur consilio senatus. **TVM EX** nota. Hoc est ex uocabulo ut Carbo si consul est qui cōsultat patriæ quid aliud fecit opimius. **QVAE QVO**dammodo affectæ sunt. Nempe quandam habentes inter se inuicem relationem. **DIFFINITIO** adhibetur. Ut quia rhetorica est bene dicendi scientia. Cognoscenda rhetorica igitur. **TVM PARTIUM** enumera-

tjo. Si liber est: aut censu: aut uindicta liber est. aut testamento nō est ullo horum modo. nō ergo liber. TVM NOTatio uerbi. Aether a ppetuo cursu dictus ergo ppetuo currit: ut Aristoteles ait. ALIA CONIVgata. Si pietati summa tribuēda laus est. debitis moueri Cum. Q. Metellū tam pie lugere uideatis. ALIA EX genere. Si magistratus in po. Romani esse potestate debent quid Norbanum accusas: cuius tribunatus uoluntati paruit ciuitatis. ALIA EX forma. Si omnes qui rei. p. cōsulunt cari esse debent certe imprimis imperatores quorum consiliis uirtute periculis retinemus & nostram salutem & imperii dignitatem. ALIA EX similitudine. Si feræ partus suos diligunt qua nos in liberos nostros indulgētia esse debemus? ALIA EX differētia Non si pluribus cœna potest una sufficere uox quoq; docentis multis eam excipientibus non poterit quoq; satis esse. ALIA EX contrario. Si gracchus nefarie preclare optimus si amplectendæ bonæ artes fugiēdæ sunt malæ. ALIA EX coniunctis. Si amanda uirtus: bene uiuendum est. ALIA EX antecedentibus. Si grauida est: cum uiro cōcubuit. ALIA EX consequentibus. Si ferro interfectus ille & tu inimicus: & cum gladio comprehensus i illo ipso loco: & nemo preter te ibi uisus est: & causa nemini imputetur: & tu semper audax: quid est quod de facinore dubitare possimus? ALIA EX repugnantibus. Ut Crassi adolescentis. non si opimum defendisti Carbo idcirco te bonum ciuem putabant simulasse te & aliud quesisse perspicuum est q̄ Titi gracchi mortem sæpe in contionibus deplorasti. q̄ Publii africani necis socius fuisti. q̄ eam legem in tribunatū tulisti. q̄ semper a bonis dissensisti. & qui sapiens est: stultus non est. ALIA ex causis. Auaritiam si tollere uultis: mater eius est tollenda luxuries. si doctrinam quæritis doctissimos quos legatis autores: & quos adeatis præceptores uobis deligatis. ALIA AB effectibus. In topicis ipse ab effectibus rebus hoc modo cum mulier uiro in manum conuenit omnia quæ mulieris fuerint uiri fiunt dotis nomine. In locorum tractatione paulo post coniunctus huic causarum loco locus ille est qui efficitur ex causis: ut enim causa effectum indicat sic quod effectum est: quæ fuerit causa demonstrat. Hic locus suppeditare solet oratoribus & poetis: sæpe etiam philosophis: sed his qui ornate & copiose loqui possunt mirabilem copiam dicendi cum denuntiant quid ex qua re sit futurum causarum enim cognitio cognitionem euentorum facit. In libro de oratore ex his autem quæ sunt orta de causis si ærarii corpore & ad belli adiumenta: & adornamenta pacis utimur uestigalibus seruiamus. Quintilianus quæ utiq; sunt talia sunt. si sapientia bonum uirum facit: bonus uir est utiq; sapiens: ideoq; boni est honeste facere: mali turpiter & qui honesta faciunt boni: qui turpiter mali iudicantur. recte. Aut plerūq; exercitatio robustum corpus facit: sed non quisquis est robustus exercitatus: nec quisquis exercitatus robustus est. neq; quia fortitudo prestat ne mortē timeamus: quisquis mortem non timuerit uir fortis erit existimandus. nec si capitis dolorem facit inutilis hominibus sol est. et hæc ad demonstratiuum genus maxime pertinent. Virtus facit laudem: sequenda igitur. At uoluptas infamiam fugienda igitur. Recte autem monemur causas non utiq; ab ultimo esse repetendas ut Medea utinam ne in nemore pelio: & q̄ secuntur. ALIA EX comparatione maiorum aut parium aut minorum. Ipse i topicis ex comparatione autem omnia ualent: quæ sunt eiusmodi: quod in re maiore ualeat: ualeat in minore ut in urbe fines non reguntur: nec aqua in urbe arceatur. Item contra quod in minore ualeat in maiore licet idem exemplum conuertere. Item quod in re pari ualeat ualeat in hac quæ par est: ut quoniam usus auctoritas fundi biennium est: sit etiam ædium ut in lege ædes non appellatur: & sunt cæterarum omnium: quarum annuus est usus ualeat æquitas: quæ paribus in causis paria iura desiderat in locorum tractatione. Comparantur igitur ea omnia quæ aut maiora: aut minora: aut paria dicuntur in quibus spectantur hæc: numerus: species: uis quædam etiam ad res aliquas affectio: numero comparantur ut plura bona paucioribus bonis anteponantur: pauciora mala: malis pluribus: Diuturniora bona breuioribus. longe & late peruagata angustis ex quibus plura bona propagentur: quæq; plures imitentur & faciant: & in hoc genere quæ secuntur: Commonstrato enim loco quilibet longius poterit prospicere. In libro de oratore maiora autem inquit & minora & paria sic & maiore. si bona existimatio diuitiis prestat: & pecunia tã opere expetitur quanto gloria magis expetenda est. Ex mi-

COMMENT.

note si hinc parvæ consuetudinis causa huius mortem fert tam familiariter quid si ipse amasset? Quic hic mihi faceret patri? ex pari si est eiusdem & eripere contra rem pu. & largiri pecunias. Quintilianus. appofita uel comparatiua dicuntur quæ minora ex maioribus maiora ex minoribus paria ex paribus probant. confirmatur coniectura ex maiore si quis sacrilegium facit: faciet & furtum ex minore qui facile ac palam mentitur peierabit: ex pari qui ob rem iudicandam pecuniam accepit: & ob dicendum falsum testimonium accipiet. Juris confirmatio est eiusmodi ex maiore si adulterum occidere licet: & locis cædere. ex minore si furem nocturnum occidere licet: quid latronem? Ex pari quæ pœna aduersus interfectorē patris iusta est. eadem aduersus matris. Quorum omnium tractatus uersatur in syllogismis illa magis finitionibus: aut qualitatibus profunt. si robur corporibus bonum: non est minus sanitas. si furtum scelus: magis sacrilegium: si abstinentia uirtus: & continentia. si mundus providentia regitur: administranda ea res publica. si domus ædificari sine ratione non potest quid agendum in nauilium cura & armorum. fit inquit etiam Quintilianus ex pluribus ad unum: & ex uno ad plura comparatio. unde est qui semel & sæpius & ex parte ad totum ex genere ad speciem ex eo quod continet ad id quod continetur. aut ex difficilioribus ad faciliora: & ex longe positis ad propiora infinitaque est rerum comparatio. Iucundiora grauiora magis necessaria honestiora utiliora: ac ut ex Cicerone quæ ponit Quintilianus proferamus exempla ex maiore pro cecina Cicero qui exercitus armatos mouet is aduocatione non uidebitur mouisse. ex faciliore ut in clodium & curionem at uide an facile fieri potueris tu cum is factus non sit cui tu concessisti. ex difficiliore uide que so Tubero ut qui de meo facto non dubitem de ligarii audeam confiteri: & ibi an sperandi ligario causa non fit cum mihi apud te locus sit pro altero etiam depræcandi. ex minore pro cecina ita nescire esse armatos sat est ut uim factam probes in matris eorum cecidisse. **VT DIFFINITIO.** Breuiter tractat locos quos exposuimus. **VT PRIMORDIA rerum & quasi præcurrentia.** Causas dicit hoc est locum a causis. **AVT RERUM cōtentiones.** Id est comparationes quoniam comparando alterum cum altero contendimus. **AVT NATVRE rerum.** Comparationes enim fiunt in naturis rerum ut dulcibus ad austera. utilibus ad inhonesta. **FACULTATES.** Ut professiones: & artes: & scientiæ inter se comperantur: & facultates id est opes. facultates inquit Cicero sunt aut quibus facilius fit: aut sine quibus aliquid confici non potest. **OMNIBVS** ne igitur. Ex istis locis argumenta sumentur. Sane docet in ultima topicorum parte quibus questionibus qui loci magis congruant. itaque hic ait eruenda ex omnibus his locis argumenta. at adhibendum iudiciū: ut leuia reiiciamus. nam leuia a coniugatis putat argumenta Quintilianus: sed causa una leuia aliquādo habet: quæ alia causa grauiora putauerit: quare hoc ipse orator poterit perpendere & perinde reiicere inutilia: & utilia causæ accommodare. **LOCOS TV** quidem quæris. Id est ubi nam motus excitetur & in qua orationis parte auditoris animus incendatur. **CVM INVENERIS.** Cum materiam fueris affecutus. in qua ubi orandum. **COLLOCARE.** Suo loco digerrere. **INDEFINITA** autem adhibenda sunt illa. Hoc dicit in questione infinita fidem faciemus eo modo: quo locos digessimus. at in ipsa definita locos alios adhibebimus de quibus dicitur suo loco ad motus animorum faciendos. **HABEO COMMVNIA** præcepta fidem faciendi. Et commouendi. nam eodem tempore inquit & fidem faciam & commouebo ex locis definitæ questionis id est questionis: quæ in causam & cōplexū uenit personæ. **QUONIAM** fides est firma opinio. Ideo si mouet animo obnixè opinat. **TOT SVNT** enim genera: In tot genera diuidit affectus ut ipse in tertio questionū tusculanarū itaque uoluptatē nūc pro spe & molestiam pro dolore posuisse uidetur hic Cicero ut Virgilius in sexto exponit. **PARTES PLVRES** generum. Id est multæ sunt species in quæ hæc genera diuiduntur ut ipse in tertio questionum tusculanarum docet. **COMMVNEM** Collocationē. Tam fidem faciendi quæ mouendi. **INCONSULTATIONE.** Id est definita questione. **VEL PROPOSITIONE.** Id est infinita questione. **IN CAUSA.** Hoc est definita questione. nam ita eam Cicero ipse uocat in topicis. **IN QVA** est propositum. Id est questio infinita ut ipse alibi uocat. In causa autem ideo propositum esse dicitur quoniam causa id est finita questio probatur semper per propositum id est per infinitam questionē:

IN PARTI.

neq; enim obtinere unquam potuero licuisse clodium utpote insidiatorem occidere: nisi constet licere omnibus insidiatores suos occidere. **AVDITORVM** Causa genere distingui. Idest quot sunt auditorum genera: tot sunt etiam causarum genera. **AVSCULTATOR** modo. Idest solum auscultat non etiam deliberat: aut iudicat. **AVT DISCEPTOR**. Hoc est discussor propositae sententiae. **VT AVT Delectetur**. Quod est demonstratiui generis. **DE PRAETERITIS**. Vt iudex: & inde iudiciale genus. **AVT DE futuris**. Vt senatus: & inde deliberatiuum causae genus. **IVDICII**. Idest iudicialis. **DELIBERATIONIS**. Hoc est deliberatiui generis. **ET EXORNATIONIS**. Hoc est demonstratiui. quod rebus exornandis accommodatur. **PROPRIVM** Habet nomen. Quia a multis laudatiuum & panagyricum nominatur. **DELECTATIONEM**. Quod in demonstratiuo: siue laudatiuo: uel ut nunc libuit Ciceroni appellare exornatione nihil fere aliud sibi proponit: q̄ ut delectet. **IN IUDICIO**: Idest genere iudicali sc̄uitiam si accusat: quam extorquere uult a iudice. **AVT CLAEMENTIAM**. Si defendit. **IN SVASIONE**. Idest deliberatiuo genere in quo suademus: uel dissuademus quid: quod fieri oporteat. **AVT SPEM** aut reformidationem. Cum spem habemus ita deliberatum iri. **AVT REFORMATIONEM**. Cum metuimus ne senatus contra nostram deliberet sententiam. **VT RATIONEM** collocandi. Propria cuiuslibet generi accommodandi. **NAM AVT** temporum seruantur gradus. Namq; inquit Quintilianus alias aetatis gradus gestarumq; rerum ordinem sequi speciosius fuit: ut imprimis annis laudaretur indoles: tum disciplinae post hoc operum: idest factorum dictorumq; contextus. **AVT GENERUM** distributiones. In species ibidem inquit Quintilianus uirtutum diuidere laudem fortitudinis: iusticiae: continentiae: caeterarumq; ac singulis assignare quae secundum quaque earum gesta erant. **AVT A MINORIBUS** ad maiora ascendimus. A bonis externis uel corporis ad animi bona: aut quae pusilla & inde ad maiora. **AVT HAEC** in aequali uarietate. De omnib; pariter ac tempore uno bonis tractabimus. **SIMPLICIA**. Quae solus quis aut primus fecisse dicitur. **CONIUNCTIS**. Vt si cum paucis uel etiam pluribus & eisdem illustribus fecit quis. **OBSCURA**. Minus cognita. **DILUCIDIS**. Quae palam sunt omnibus. **LAETA TRISTIBUS**. Vbi cordis magnitudinem in aduersis ostenderit. **INCREDIBILIA**. Quae credi sua magnitudine non posse uideantur. **PRINCIPIA**. Hoc dicit in deliberatiuo genere aut breuia: aut nulla esse exordia expedit **PRAETERITARUM** rerum. Vt in iudiciis. **AVT PRAESENTIVM**. Vt in demonstratiuo genere. **AD MOTUM**. Vt concitatum habeat auditorem. **RERVM ORDINEM** prosequitur. Idest ut reus accusari pro commissis dignus uideatur facinoribus. **QVASI** hasta in manu collocata. Quod ita argumenta contorqueat: eisq; compungat reum: ut in militia hostem suum miles hasta petit. **VAHEMENTER** proponit in exordiis. Vehemens est & erectus ut in uerbo Cicero. **CONCLUDIT** acriter. Instans adurgensq;. **CONFIRMAT** tabulis. Haec supra exposita sunt ubi de locis dixim; artis expertib;. **ACCURATIUS**. Vt motus aiorum maiores faciat. **IN PERORATIONIS** preceptis. De qb; suo loco dicit ubi de partibus orationis precepta tradent. **PAVLVLVM** digrediens decursu. Quod facit aliquando in uerbum Cicero ut in segestana diana. **VT IRATVM** iudicem efficiat. In reum iudicis animum exulceret. **AVT RELINQUENDA**. Idest nullae narrationis partes referendae ne molesta quae narrata sunt iudicis mentem: adhuc in odium reficiant. **FIRMAMENTA**. Quibus sublati defensio nulla sit ut inquit Quintilianus in tertio libro. Hoc est firmissima argumenta: quibus magnopere nititur aduersarius. **AVT PER SE** diluenda. Sine aliis argumentis infirmanda. **AVT OBSCURANDA**. Idest non plana non aperta esse ostendenda. **AVT DIGRESSIONIBUS**. Hoc est a proposito reuocanda. **AVDITORES** moderatur aures oratori. Hoc est audiendo quid dicendum & quid fugiendum sit oratori ostendunt: quod ex ipsorum uultu motuq; facile deprehendi potest. **VNUM GENVS** est eloquendi. Postea quae de inuentione simulq; de dispositione locutus est sequitur ut de elocutione: unde & eloquentia nomen habet dicit. Eius itaq; duo esse ait genera unum sua sponte solum hoc est naturale: ut omnes loquuntur. **ALTERVM** uersum atq; mutatum. hoc est tropis schematicisq; distinctum. **SIMPLICIA** Inuenienda sunt. Hoc dicit naturalis oratio: aut in simplicibus: aut coniunctis consideratur uerbis. simplicia inuenienda hoc est eligenda: ut Quintilianus libro octauo inquit. sunt alia aliis honestiora: sublimiora:

ra: sublimiora: nitidiora: iocundiora: uocaliora ut syllabæ & litteris melius sonantibus sunt clariores: ita uerba syllabis magis uocalia & quo plus quoque spiritus habent auditu pulchrius: & quod facit syllabarum idem uerborum quoque inter se copulatio: ut aliud alii iunctum melius sonet. diuersus tamen est usus nam rebus atrocibus uerba etiam ipso uultu aspera magis conuenient. NATIVA Sunt. Quæ significata sunt sensu. idest proprietate intellectus. proprietatem inquit Quintilianus non ad nomen: sed ad uim significandi refertur: nec auditu: sed intellectu perpendenda est. Secundo modo dicitur proprium inter plura quæ sunt eiusdem nominis & unde cætera dicta sunt: ut uertex est contorta in se aqua: uel quicquid aliud similiter uertitur. Inde propter flexum capillorum pars summa capitis ex hoc inquam in montibus eminentissimum recte dixeris hæc omnia uertices. & tertius est huic diuersus modus cum res communis pluribus in uno aliquo habet nomen eximium. ut carmen funebre proprie nenia & tabernaculum ducis augustale. Item quod commune est & aliis nomine intellectu alicui rei peculiariter attribuitur: ut urbem Romam accipimus & uenales nouicios: & corinthia æra cum sint urbes aliæ quoque: & uenalia multa: & tam aurum & argentum: quæ æs corinthium sed ne his quidem uirtus oratoris inspicitur. At illud iam non mediocriter probandum qui hoc etiam modo laudari solet: ut proprie dictum idest quo nihil possit inueniri significantius ut Cato dixit. C. Cæsarem ad euertendam. R. publicam sobrium accessisse. ut Virgilius deductum carmen. & Horatius acrem tibiam: Annibalemque durum in quo modo illud quoque est a quibusdam traditum proprium genus ex appositis quæ epitheta dicuntur: ut dulce mustum: & cum dentibus albis. de quo genere postea dicemus. etiam quæ bene translata sunt propria dici possunt: quæ sunt in quoque propria proprii locum accipiunt ut Fabius inter plures imperatorias uirtutes cunctator est appellatus. REPERTA. Quæ ex his facta sunt. idest reperta dicuntur: quæ ex natiuis. hoc est naturalibus: quibus omnes utuntur a nobis deducta repertaque sunt: ut Cicero ab eo quod est beatus beata beatum finxit reperitque beatitas & beatitudo: quæ dura inquit Quintilianus quidem sentit eë. Verumtamen usu putat posse molliri ac ut a Cicerone etiam syllabatum ita ab Asinio fimbriatum: & figulatum. NOVATA. Ut quæ memorauimus. AVT SIMILITUDE. Sicut bonitas dicitur: ita beatitas beatitudo ita dicitur: ut magnitudo. AVT IMITATIONE. Ut enim græci dicunt μέσο Τυ Τασ. Ita Cicero de uniuersitate medietates. ac sicut a græcis ἔων & οὐσια dicitur. ita a sergio flauio ut Quintilianus ens & essentia. & quæ a græcis ἀναρπύ dicitur a Cicerone in hortensio tum perspicuitas: tum euidencia. AVT INFLEXIONE. Quemadmodum piraticam ut tradit Quintilianus sicut musicam a piratis deriuarunt multi usque eo sunt uerbo nec ideo ait hic Cicero inflexione quin superiora quoque inflectantur: nam ait primo reperta quæ ex his facta sunt: sed propter id quod sequitur. AVT ADIUNCTIONE uerborum. Hoc est cum per compositionem nouantur: ut Lucretius terriquis dictis inquit & barbigerum pecus & Cicero foliugas feras. nam cum sint eorum simplicia natua composita certe reperta sunt: quod genus uehementer Horatius in arte poetica probat cum inquit. Dixeris egregie notum si callida uerbum. Reddiderit iunctura nouum. ALTERA Natura. distinguit Cicero adhuc uerba ut alia natura dicat. alia tractatu ipso considerari. Natura ut sonantiora sint alia quemadmodum ductor: quæ dux. GRANDIORA. Ut uastum pelagus: quæ magnum. LEVIORA. Idest magis lubrica & quodammodo nitidiora: ut meliuscule leuiuscule: & tales moliusculæ pronunciatæ dictiones. ALIA CONTRA. Ut horrida terra tremit & similia. TRACTATIONE. Cum autem propria sumunt uocabula eo modo quo tradite Quintiliano diximus fieri ut cum dicimus iterile platanum: totasque myrtos: maritum ulmum: & huæres oleas. AVT ADDITA ad nomen. Idest epitheta ut impiu parricidam: euersore carthaginis & numatiam Scipionem intelligimus: principem eloquentiam ciceronem. AVT NOVA: ut cicero fauorem: & urbanum tradente Quintiliano noua putat: ut putat Terentius primo dixisse obsequium. AVT PRISCA. qualia Ciceronis sententia in libro de oratore sunt reor: autumo & ut Quintilianus inquit nuncupare: fari & huiusmodi multa quæ certe grandem & sanctiorem & magis admirabilem nostram reddunt orationem. AVT AB oratore modificata & inflexa quodammodo. Qualia sunt ea quæ transferuntur: uerba inquit in alium modum trahuntur

IN PARTI.

aliūq; inflectuntur significatum q̄ sit eorum naturalis significatio per trāflationem. trās-
fertur ergo nomen aut uerbum ut Quintilianus inquit ex eo loco in quo primū erat
in eum in quo aut proprium deest: aut translātū proprio melius est. id facimus aut quia
necesse est: aut quia significantius est: aut ut dixi quia decentius est ubi nihil horum pre-
stabitur quod transferetur impropriū erit: necessitate rustici gēmā in uitibus īde gem-
mare etiā uites inquit Cicero: sitire segetes & frutices laborare: nos necessitate durū ho-
minem aut asperum: non enim proprium erat quod daremus his affectibus nomen. nā
incensum ira & inflammatum cupiditate & lapsum errore significandi gratia nihil enim
horum suis uerbis q̄ his arcessitis magis proprium erit. Illa ad ornatum Lumen orati-
onis: & generis claritatē & concionum procellas: & eloquentiæ flumina ut Cicero pro
milone clodium fontem gloriæ eius uocat & alio in loco segetem ac materiem quādā
etiam parum speciosa dictu per hanc explicantur hoc faciunt nimio ne luxu obtusior
usus sit genitali aruo & sulcos oblimet inertes. AVT IMMVTantur: quæ figura meto-
nymia dicitur: quā ut Cicero in oratore inquit hypallagen eē rhetores dicunt: hęc inuē-
ta ab inuēto & subiecta ab obiiciētibus significat ut cererem corruptam undis. Et re-
ceptus terra Neptūnus. refert autem inquit Quintilianus in quātum dictus tropus ora-
torem sequatur nam ut Vulcanum pro igne uulgo audimus & uario Marte pugnatum
eruditus est sermo: & Venerem q̄ coitum dixisse magis decet: ita liberum & Cererem p
uino & pane licentius q̄ ut fori ueritas ferat. AVTEA quibus tanq̄ abutimur. hęc figu-
ra a græcis catachresis nominatur quam ut inquit Quintilianus recte dicimus abasio-
nem: quæ non habentibus nomen suum accōmodat quia in proximo est: ut parricida
matris quoq; aut fratris interfector & si dicas ut sis bonus hoc ego non metuo & cum ī
quit Iuuenalis quartanam dudum sperantibus ægris pro timentibus. AVTEA quæ
obscuramus: hanc græci allegoriam uocant: quam nos ut Quintilianus inquit inuersio-
nem interpretamur ut aliud uerbis: aliud sensu ostendat aut interim contrarium. Prius
ut o nauis referent in mare te noui fluctus o quid agis fortiter occupa portum: totusq;
ille Horatii locus quo nauem p populo: fluctuum tēpestatem pro bellis ciuilibus. por-
tum pro pace atq; concordia dicit: tale Lucretius auia pieridum peragro loca & Virg.
Sed nos immensum spacio cōfecimus æquor. Et iam tempus æquum spumantia solue-
re colla. Sine trāslatiōe uero ī bucolicis Certe equidem audieram qua se subducere col-
les Incipiūt molliq; iugum dimittere cliuo. Vsq; ad aquam & ueteris cōfracta cacumi-
na phagi. Omnia carminibus nostrum seruasse menalcas: hoc enim loco preter nomē
cætera propriis expressa sunt uerbis: uerum non pastor menalcas: sed Virgilius est intel-
ligendus. Apud Ciceronem equidem cæteras tempestates & procellas in illis duntaxat
fluctibus concionum semper miloni putauī eē subeundas nisi adiecisset inquit Quinti-
lianus dūtaxat fluctibus concionum allegoria eēt eam nunc miscuit: est ergo mixta cū
translatione allegoria. Illud uero longe speciosissimum genus orationis in quo trium
est permista gratia: similitudinis: allegoriæ & translatiōis ut p Murena cicerō quod fre-
tū: quē euripum: tot motus tantas tam uarias habere creditis cōmutationes agitationes
fluctus quantas perturbationes & quantos æstus habet ratio cōmitiorum dies intermis-
sus unus aut nox interposita sæpe perturbat omnia & totam opinionem non nunquā
cōmittat aura rumoris. Hęc allegoria īquit Quintilianus quæ est obscurior ænygma
dicitur uitium meo quidem iudicio siquidem dicere dilucide uirtus quo tamen & poe-
tæ utuntur Dic quibus in terris & eris mihi magnus apollo tris pateat cœli spatium nō
amplius ulnas. ænygmata itaq; sunt quæ nisi quis interpretetur non intelligas iō dum
ait Cicero aut quæ obscuramus non uerisimile est ut ænygma intelligat. Sed allegoriā
quæ paulo obscurius effert quod sibi uult ut tamen possit intelligi. QVAE INcredibi-
liter tollimus. hanc græci figuram hyperbolem uocant ut Geminiq; minantur in cœlū
scopuli. & Fulminis ocior alis. & Illa uel itactæ segetis per summa uolaret gramia: Nec
teneras cursu lesisset aristas. Cicero in Antoniū quæ charibdis tā uorax: charibdi dico:
quæ si fuit animal unū oceanus medius fidius uix uideret tot res tā dissipatas distanti-
bus in locis positas tā cito absorbere potuisse. & rursus in uerrē Pindarū secutus uersa-
batur in sicilia longo interuallo non Dionysius ille nec Phalaris. tulit enim illa quon-
dam insula multos & crudeles tyrānos sed quoddā nouū monstrū ex uetere illa ima-
nitate: quæ

COMMENT.

nitate: quæ in hisdem uersata locis dicitur: nō enim carybdim tam infestam: neq; syllā nauibus: q̄ istū in eodē fretō fuisse arbitror. **Q**uæq; admirabilius q̄ sermonis cōsuetu do patit̄ ornamus. Hanc figurā p̄phrasim uocat̄ græci circuitū loquēdi ornatū: inquit **Quintilianus** petit solū q̄ est apud poetas frequētissim⁹ tēpus erat quo prima q̄es mor talibus ægris incipit: & dono diuū gratissima serpit. Et apud oratores n̄ros: semp̄ tamē astrictior q̄cqd̄ enī significari breuius p̄t̄ & cū ornatu latius ostenditur periphraſis est.

Numeri q̄dam sunt in cōiunctione seruādi. Expositis simpliciu uerboꝝ p̄ceptis nunc tradit cōiunctoꝝ: & primo qdē numeros in orōne custodiendos dicit: q̄ quales nam sint breuiter & utilissime ex oibus colligemus autoribus q̄ de numeris locuti sūt **Numerus** omnis oratorius: quē græci rhythmon uocat̄: tū in principio clausulæ tum in fine considerat. In principio qdē clausulæ nō duo. aut tres mō qualescunq; qui flu ant bene iungunt̄ pedes sed ēt̄ incipit̄ a carminis principio: & aliqñ ab integro uersu: ut **Plato** timæū orsus a uersu heroico εἰς ἄνω τρεῖς οὐδὲ δὴ τεταρτος ἡμῶν ab inte. gro aut̄ senario iambico dicēdi accuratissimus p̄ter alios oēs oratores **Isocrates** p̄ nathenaicū icēpit cū iqt̄ νεώτερος μὲν ὡν προηρου μὲν τρεῖς φειν **Titusq; liuius** ut **quintilianus** putat a uersu heroico historiā suā inchoauit ut melius q̄: ut nūc legat̄ facturus ne operæ precij sim. ita **Diomedes** annotat **Salustiū** in principio **Iugurtæ** & **Ciceronē** sapiissime principia orationū a metris integris icēpisse: q̄re ut in principio clausulæ bñ a carmine incipit̄: ita male desinit in carmē clausula siue integrū siue uersus ultima parte. Lusoriū siqdē habet qd̄dam et pinde cōtemnendū: cuiusmodi ergo pedibus clausula recte terminet̄ iam uideamus. Cū igit̄ aures extremū semp̄ expectēt in eoꝝ conqueſcant id uacare numero nō oportet. At & **Aristoteli** & **Ciceroni** & **Quintiliano** placet sententiæ quoꝝ initiū cuiusmodi dixim⁹ numerosum eē: qd̄ statim a principio sententiæ dictionis cōcinitate multū afficiamur: & ip̄a cōclusionē ne claudicās ac quasi fluctuans sed æqualiter habeat oratio: illud igit̄ primo nos nō fugiat non tm̄ referre qui pedes: sed ēt̄ quæ uerba cōmissura quadā claudant orōnem. Primo igitur pedes numerus oratorius nullos ut ēt̄ **Quintilianus** existimat respuit: quare non pedes sed pedū iuncturæ damnādæ sunt. aut eligēdæ. Cōmonebimus ergo iuncturas aliquas ut ex eis aures suā cōsulens & iudiciū adhibens cæteras possit custodire: ut ergo de uerbis loquamur si in extrema clausulæ parte breuiora locaueris infringit̄ illa quasi mēbroꝝ cōprehēſio: quare aut paria syllabis eē oportet posteriora superioribus: aut ut **Cicero** putat melius iucundiusq; lōgiora claudēt. Verum tamen non refert si monosyllabum sit: in fine enim antecedenti iungi uidetur: ut auxiliū est: spondeus ergo ut a duarum syllabarum pedibus ordiamur: quo **Demosthenes** plurimum usus est morā affert: ac illud generaliter tenendum est. quod qui pedes sunt temporibus pleniores lōgisq; syllabis cōstant hoc stabiliores sunt & grauiorē reddūt orationem: breues autem celerem ac mobilem. spondeus p̄cedente se pyrrhichio bene sonat ut timueiūt: uel trochæo ut arma sumpsit̄: & acta res est: uel iambo ut manus armant. ipse aut̄ sibi male spondeus p̄poni creditur. ut oratores p̄terq̄ in cæsis ac mēbris ut crassi illud nos oppugnant. neqdem dactylus bene p̄ponit̄ quod finis uersus uideatur heroici sunt tñ qui admitāt: si **Anapestus** antecedit in una parte orationis lubrica structura est: ut dñabat̄ ubi diuersæ fuerint partes orationis retētus spiritus firmitatē facit: ut uideāt ipsi. Idē de tribracho dicimus ut gerere morē & facilitates. Spondeus recte iambo p̄ponitur ut doctus sui seip̄m p̄currit iambus bene ut bona fide. & cretico antecedēte: ut prospera fide. Trocheus bñ se p̄cedit: quo frequēter utit̄ numero **Tullius** ut esse ei penas psolutas: & **gracchi** illud temeritas filii cōprobauit. Trochæus aut̄ spondeus & iambus ut **Cicero** putat male concludunt rerum tamen tumor ex spondeis atque iambis maxime cōtinetur ut sceptrum mihi liquit **Pelops**. Pyrrhichius currit: ut quid igitur faciam. Dactylus **Aristoteli** amplior sicut humanior uidetur iambus clausulam is fortem reddit antecedente trochæo: ut iure fecimus pyrrhichio antecedēte: ut bene dicitur spondeo. **Causas** audias iuste. fecimus iambo fide dicitur dies attulit. **Tribrachus** dactylum bene p̄cedit recale nomina. **Anapestus** repetes cætera & **molosus** quærebat dicere. Facit etiam tribrachus ad clausulam p̄cedente cretico. ut si dicas de cæteris agite: depræliis reddeo: de litteris dubito. **Amphibrachus** quoque recte ponitur in clausula spondeo

fere antecedente ludos habete recte locutus trocheo iuxta querela. Anapestus etiam conuenit: sed in rhythmici modum profluit ut innocentiae leue praesidium est: mollior fiet procedente spondeo ut si mutus leue innocentis praesidium est: profluit etiam si trocheum anteponas ut nomen erat imperii. Creticus antecedens eum paulo fortiosem reddit: ut nobiles homines ante spondeum exultat: ut de quo nihil dicam nisi depellendi criminis causa & quoties tandem abutere catillina patientia nostra. Duo autem: aut tres ut uult Cicero sunt ferme extremi seruandi pedes si modo superiora breuiora non sint aut creticus: aut herous: aut praon: creticum bene antecedent: uel anapestus: ut populo conferunt: uel praon ultimus. ut placat facilitas nobiles: uel epitritus tertius seruare quod plurimos: uel trocheus turpe ducere. Haec de duarum & trium syllabarum pedibus. Nunc alios uideamus praonem primum & quartum probat Aristoteles. cui a priore ordiendum placet: ut haec uerba sunt desinite: incipite: comprimite: posteriore autem finire. ut in haec uerba agilitas facilitas domuerant. Praona tertium aiunt omnes bene concludere: cui Cicero tribrachum anteposit ut facere uideamur: aliquando Iambum: ut in catillinam cum omnibus potius quam soli pati uoluerunt: saepissime autem trocheum: ut quantum laboris sit habitura: & diu multumque mecum Brute dubitauit. & frequentissime esse uideatur. Dichoreo quoque frequenter utitur. ut dicere maluerunt. & crimina detulerunt. & exercitum compararunt: & contra amentiam perditorum. Antispastum bene dactylus antecedit ut uir optimus uideretur: & trocheus ut interfectam esse fateretur: Ionicum maiorem bene praecurrit tribrachus: ut te ad crudelitatem acuet oratio nonnunquam trocheus uestit oratio his Cicero utitur. Ex quinque autem syllabis pedes fluxiorem structuram faciunt: ut arbitramini. Interrogauerunt. desiderauerunt omnium quinque syllabarum Cicero dochymum probat maxime: cuius ponit exemplum amicos tenes: & ubique aptum esse dicit modo semel ponatur: quoniam iteratus apertum faciat numerum. Haec sunt quae breuissime dicenda de numeris putauimus. Nunc reliquam prosequamur interpretationem. **NUMEROS** Aures ipsae metiuntur ne aut non compleas uerbis quod proposueris aut redundes. Hoc est ne clausula quae numeris clauditur sit longior quam uno spiritu pronuncietur: aut breuior ut aures frustretur audientium. **CONSECVTIO** Autem. Ne generibus: numeris. personis: casibus: perturbetur oratio. Hoc est ne solecismum grammatices uitium facias. **VT IN SIMPLICIBUS.** Quod non est latinum: sed barbarum reprehenditur. ita in coniunctis inquit solecismus. Vitanda ergo haec duo in oratione uitia monet barbarismum. & solecismum. **DILUCIDVM** Apellat dilucidum: quod etiam apertum in Rhetoricis nominat: ubi narrationis praecipua tradit. Quintilianus aperta inquit & dilucida erit oratio si fuerit primum exposita propriis uerbis & id significantibus & non sordidis quidem. non tamen exquisitis. & abusu remotis. tum distincta rebus: personis: temporibus: locis: causis ipsa etiam pronuntiatione in hoc accommodata. ut iudex. quae dicuntur quam facillime accipiat. Haec de narratione locutus. At de elocutione nobis inquit prima sit uirtus perspicuitatis: propria uerba rectus ordo: non in longum dilata conclusio. Nihil neque desit: neque superfluat. ita sermo & doctus probabilis. & planus imperitis erit. Haec est eloquendi observatio. Nam rerum perspicuitas quomodo praestanda sit diximus in praecipua narrationis similis autem ratio est in omnibus. Nam si neque pauciora quam oportet: neque plura: neque in ordinata: aut indistincta diximus erunt dilucida: & negligenter quoque audientibus aperta. Recte ergo monet Cicero ut si dilucidam elocutionem uelinius: usitatis utamur uerbis: id est non a loquendi consuetudine remotis: **PROPRIIS.** Quod Quintilianus inquit id significantibus hoc est bene explicantibus. **DILSPOSITIS:** suo in loco collocatis. **AVT** Circumscriptione conclusa. Id est clausa restricta non uaga. **AVT** INTERMISSIONE. Cum parenthesim facimus. **AVT** CONCISIONE uerborum: Cum uerba subtrahimus non necessaria: ut Plinianum illud an uenaris: an piscaris: an aucuparis: an simul omnia. & infinita huiusmodi.

OBSCVRVM. Tangit uitium dilucido contrarium uirtuti nam cotrupta ut inquit Quintilianus oratio in uerbis maxime impropriis redundantibus comprehensione obscura.

COMMENT.

obscura. Compositione fracta uocū similiū aut ambiguarum puerili captatione consistit. AVT LONGitudine. Igitur inquit longius euagatur oratio. AVT Contractione. Cum oratio concisa est & uerba necessaria subtrahit. AVT Ambiguitate. Cum sensus multiplex esse uerborum potest. AVT inflexione. Cum uerborum deriuatio non percipitur: uelut apud Ciceronē in Bruto cū Sisenna dixisset sputatilica a grannio irrisus ē quod pro eo uerbo uilia intelligeret. AVT IMMutatione uerborū. Cum alia pro aliis ponuntur uerba: ut qui solem aurū & lunam argentum uocant. BREVItas autē. Quintilianus ac merito laudatur breuitas inquit integra: sed ea minus præstat quotiens nihil dicit nisi quod necesse est *Βραχύλογιαν* uocant quæ redetur inter schemata. ē uero pulcherrima cū plura paucis cōplectimur quale Salustii est Mythridates corpore ingenti proinde armatus. Inter schemata aut utimur hac figura inquit non singulis modo uerbis: sed etiam sententiis: ut Cicero dicit contra contionē Metelli. qui iudicabantur eos uocari custodiri ad senatum adduci iussi in senatum sunt positi: & totus hic locus talis. Hoc genus *Βρασύλογιαν* uocant. hoc ergo dicit Cicero. BREVItas Cōficitur simplicibus uerbis non acruatis. PROBAbile autem genus. Probabile autem inquit Cicero id genus dicit: quod non plus minusue est: q̄ dicit non quia comi expoliriq; non debeat. nam & hæc ornatus pars est: sed quia uitium est ubiq; quod nimium est. SI NON nimis comprū. Atq; expolitū. quoniā hæc ueritatis fidē tollunt. SI EST autoritas. In uerbis: ne laiciuire compositione uideamur. ILLVStris est autem oratio. Quintilianus quoq; cū de probabili loquitur oratione subiungit itaq; in nobis esse auctoritatē. in uerbis sententias uel graues: uel aptas opinionibus hominum ac moribus. his enim saluis licet assumere ea quibus illustrem fieri orationem putamus delectant translata superlata ad nomen adiuncta duplicia & idem significantia atq; ab imitatione rerum non abhorrentia: ubi licet nobis intueri aduerbum Ciceronis uerba ex hoc loco sustulisse nec tamen eum nominasse. & aliquāto post itaq; *εναργίαν* inquit cuius in præceptis narrationis feci mentionem quia plus est euidencia: uelut alii dicunt repræsentatio: q̄ perspicuitas magna uirtus est res de quibus loquimur clare atq; ut cerni uideantur enunciare: neq; enim satis efficit neq; ut debet plane dominatur oratio si usq; ad aures uolet: atq; ea sibi iudex de quibus cognoscit narrari credit non exprimi & oculis mentis ostendi. Est igitur unum genus quo tota rerum imago quodammodo in uerbis depingitur constitit indigitos extemplo arrectus uterq; & cætera quæ nobis illam pugilum congreduentium aciem ita ostendunt ut non clario: futura fuerit spectantibus. Cicero quoq; in Verrem. Stetit soleatus prætor populi Romani cum Pallio purpureo: tunicaq; talari muliercula nixus in littore non solum qui legit hæc ipsum os intueri uideatur & habitum: sed quædam etiam ex his quæ dicta non sunt sibi ipse astruat ego certe mihi cernere uideor & uultum: & oculos: & deformes utriusq; blandicias: & eorum qui aderant tacitam auersationem: ac timidam uerecundiam. Interim ex pluribus efficitur illa: quam conamur exprime re facies: ut est apud eundem. nanq; omnium ornatum uirtutum exemplum uel unum sufficiat in descriptione conuiuii luxuriosi. uidebar uidere alios intrantes alios uero exeuntes: quosdam ex uino uacillantes: quosdam hesternæ ex potatione oscitantes. humus erat in munda. lutulenta uino: coronis languidulis & spinis cooperta piscium. quid plus uideret qui interesset? hæc est ergo illustris oratio de qua Cicero loquitur cum inquit illustris est autem oratio si & uerba grauitate delecta ponuntur non ridicularia sed quæ pondus suū habeant. ET TRanslata & superlata. Hoc hyperbolem de qua dictum figura. ET AD nomen adiuncta. Quæ dicuntur epitheta: de qua sane figura ita Quintilianus epitheton quod recte dicimus appositum. a non nullis sequens dicitur: eo poetæ & frequentius & liberius utuntur. itaq; & dentes albi & humida uina in his non repræhendem? apud oratorem nisi aliquid efficitur redundat. id autem erit huiusmodi ut si dicas o facinus indignum. o durum pectus quod ob rem ridiculam amicissimum perditum ire possit solet fieri aliis adiunctis epitheton tropis: ut apud Virgilium turpis egestas. tristis senectus: uerum tamen talis est ratio huiusce uirtutis ut sine apposis nuda sit & uelut incōpta oratio. ET DVplicata. Et idem significantia ut Ciceronis illud in Catillinam.

Tandem aliquando quirites Catillinam furentem audacia scelus anhelantem: pestem patriæ nefariæ mollientem nobis: atq; huic urbi ferrum flammamque minitantem ex urbe uel eiecimus: uel emissimus: uel ipsum egredientem urbe prosecuti sumus. abiit: excessit: euasit erupit. HIS enim maxime sensus attingitur. Hoc est animus compungitur. ET Cæteris. Quæ dicta: & quæ statim dicentur de suauitate oratione. ALTERO fit ut intelligamus. Dilucidum dicit. SVAVE autem erit genus. Ut uno Ciceronis modo contenti simus exemplo si patres conscripti uestris immortalibus in me fratremq; meum liberofq; nostros meritis parum uobis cumulate gratias egero quæso obtestorque ne meæ naturæ potiusq; magnitudini uestrorum beneficiorum id tribuendum putetis quæ tanta enim potest existere ubertas ingenii: quæ tanta dicendi copia? Quod tam diuinum atq; incredibile genus orationis. quo quisquam possit uestra in nos uniuersa promerita non dicam complecti ornando: sed percensere enumerando: & totus ille locus. DEINDE coniunctione. Idest uerborum structura. QVAE neq; habet asperos cursus. Ut sextus Roscius melius dicas sextus quoq; roscius & non sed rex Xerxes at pro eo rex autem Xerxes & similia. NEQVE disiunctos atq; hiantes. Cum extrema uocalis uocalem primam uerbi sequentis includit: ut si dicas ære emit: illi incumbit fore omnia: & similia. hiat enim iunctura quæ structior pleniorq; fieret si consonantes uocalibus applicarentur hoc modo ære mercatur. illi totus incumbit. fore cætera. ET SI circumscripta Non longo anfractu: sed ad spiritum uocis aptum. hoc dicit si clausula longior non fuerit q̄ ut uno possit spiritu enunciari: ut in ipsa clausulæ pronuntiatione uocem mutare non necesse fuerint. HABE atq; similitudinem æqualitatemq; uerborum. ne alia grandia magnificaq; alia porro humilia depressa. nam in sermone tenui sublime nitidumq; non conuenit: fitq; corruptum quia in plano tumet. Ita humilia circa res magnas carpimus: itaq; ut uidetur illud prætextam in cistamures rosere camilli: ita probatur Virgilianum illud sæpe exiguum mus. nam exiguum Epitheton aptum proprium effecit ne plus expectaremus. Et casus singularis magis decuit: & clausula ipsa unius syllabæ non usitata addit gratiam imitatus itaq; est utrunq; Horatius nascetur ridiculus mus. TVM Ex contrariis sumpta uerbis. Crebra crebris: paria paribus respondeant. hæc figura anthitheton appellatur. Latine contrapositum: cuius exemplum nõ uidemur commodius pro ferre posse: q̄ Ciceronis illud in Catillinam ex hac enim parte pudor pugnat: illinc petulantia: hinc pudicitia: illinc stuprum hinc fides: illinc fraudatio. hinc pietas: illinc scelus: hinc constantia: illinc furor. hinc honestas: illinc turpitudine. hinc continentia: illinc libido. Deniq; æquitas temperantia. fortitudo: prudentia: uirtutes omnes certant cum iniquitate cum luxuria cum ignauia cum temeritate cum uitiis omnibus: postremo copia cum egestate. bona ratio cum perdita. mens sana cum amentia. bona deniq; spes cum omnium rerum desperatione confligit. Quintilianus autem de hac figura locutus non uno inquit fit modo nam & fit si singula singulis opponuntur ut uicit pudorem libido. timorem audacia: & bina binis non nostri ingenii est. uestri auxilii est. & sententia sententiis: dominetur in concionibus iaceat in iudiciis. RELATA Ad idem uerbum: ut neq; is es Catilina ut te aut pudor a turpitudine: aut metus a periculo: aut ratio a furore reuocarit ad idem enim uerbum plura referuntur: quod fit aut proposito uerbo: aut in ultima parte collocato ut hic: aut in medio. ET GEMINATA ac duplicata. Vel etiam sæpius iterata ponantur. ut perturbatio istum mentis: & quædam scelerum effusa caligo: & ardentes furiarum faces excitarunt & illud inuestigata comperta patefacta sublata deleta extincta. & illud. pater hic tuus: patrem hunc appellas patris tui filius est. CONSTRUCTIO que uerborum. Tum coniunctionibus copuletur. ut testumque laremque armaque amyclæumque canem cressamque pharethram. TVM DISSOLUTIONIBUS relaxetur. Ut de Alexandro Aquilane in deliberando consilium in præliando uirtus. in beneficio benignitas non deerat: sed dumtaxat in supplicio crudelitas. nam cum aliqua res dubia accidisset apparebat sapientissimus. Cum autem confligendum esset cum hostibus fortissimus: cum uero primum dignis tribuendum liberalissimus. & cum animaduertendū clemētissimus & apud Virgiliū hic illū uidi iuuenē bis senos: cui nostra

COMMENT.

dies altaria fumant. hic mihi responsum primus dedit ille petenti: sed utrumque horum inquit Quintilianus coaceruatio etenim iuncta aut dissoluta omnibus scriptores sua nomina dederunt: sed uaria & ut cuique fingere placuit. fons quidem unus qui & aciora facit & instantiora: quæ dicimus & uim quandam præferentia uelut sæpius erumpentis affectus. FIET etiam suavis oratio: Si aliquid in uisum: aut in auditum: aut nouum dicas: ut ipse Cicero pro Celio prægestit animus iam uidere primum lautos iuuenes mulieris beatæ ac nobilis familiares. deinde fortis uiros ab imperatrice in insidiis atque in præsidio balnearum locatos: ex quibus requiram quo nam modo latuerint: aut ubi. alueus ne ille: an equus troianus fuerit qui tot inuictos uiros muliebri bellum gerentes tulerit: ac texerit. Illud uero respondere cogam cur tot uiri ac tales huc & unum: & tam imbecillum: quæ uidetis: non aut stantem comprehenderint: aut fugientem consecuti sint: qui se nunquam profecto si istum in locum processerint explicabunt quæ uolent in conuiuio faceti: dicaces. nonnunquam etiam ad uinum disertis sint. Alia fori uis. Alia Triclinii. Alia subsecliorum ratio. Alia lectorum: non idem iudicium commensatorumque conspectus. lux denique alia est solis: & lychnorum. DELESTAT. Etiam quicquid est admirabile: maximeque mouet ea quæ motum aliquem animi miscet oratio: Vt ipse in Pisonem: sed multam carnem subrancidam serui sordidati ministrat: nonnulli etiam senes: idem coquus: idem atriensis. Pistor domi nullus: nulla cella. panis & uinum a propolla: atque de caupona græci stipati: qui in lectulis sæpe plures ipse solus habiturus: quæ eodem de folio ministrantur. ubi galli cantum audiuit auum suum reuixisse putat: mensam tolli iubet. QVAEque significat oratorius. Ipsius amabiles mores: qui exprimuntur aut significando iudicio ipsius: & humano animo: ac liberali: ut pro Celio adulescentem ego putarem: si quis hæc paulo liberius salutasset: & contra Catilinam Serui me hercule mei si me isto pacto metuerent: ut te metuunt omnes ciues tui: domum meam relinquendam putarem. Etruscus pro Celio O magna uis ueritatis: quæ contra hominum ingenia calliditatem sollertiâ: contraque fictas hominum insidias facile se per se ipsam defendat. AVT Inflexione sermonis. Quæ figura apostrophe dicitur a græcis. hæc ut inquit Quintilianus mire mouet: siue aduersarios inuasimus. quid enim tuus ille Tubero in acie pharsalica gladius agebat: siue ad inuocationem aliquam conuertimur. Vos enim iam ego albanum tumulum atque luci: siue ad inuidiosam implorationem o lex portia: legesque sempronie. AVT Augendi alterius. Vt in Tuberonem memorato in exemplo. AVT Minuendi sui causa. Vt pro Milone o me miserum. o me infelicem: reuocare tu me in patriam milo potuisti. ALIA dici ab oratore: alia existimari uidentur. Idque comitate fieri magis: quam ueritate. Hæc figura Ironia dicitur: ut illud in Catillinam a quo repudiatus ad sodalem tuum uirum optimum metellum demigrasti. Vnde quoniam Socrates: ea plurimum usus est appellatur εἰρωνία. QVAE orationem. Aut magis obscuram: aut minus probabilis faciunt. Ideo illa a nobis repudiata sunt præcepta. CVM Aut proprium: aut idem significans. Aut uerbum factum in plura uerba deducit. Vt Te nemus anguitiæ: uitrea te fucinus unda. Et hæc nauis honusta præda siciliensi. Cuius & ipsa quoque esset ex præda. Et multi & graues dolores inuenti parentibus & propinquis multi. CVM AVtem diffinitiones ad unum uerbum reuocantur. Vt qui sunt qui foedera sæpe ruperunt? Carthaginenses. Qui sunt qui bellum crudelissime gesserunt? Carthaginenses? Qui sunt qui italiam deformauerunt? Carthaginenses. Qui sunt qui sibi ignosci postulât? Carthaginenses. AVT assumpta uerba remouent. Per correctionem huc ego non imanen: sed feram duco. AVT in circuitus diriguntur. Idest in clausulam uerba extendunt: ut quod dicit Sexto Roscio qui scenam introeat solus cum artifex eiusmodi ut solus uideatur dignus esse qui scenam introeat dignus uideatur qui non accedat. AVT coniunctione. Fit unum uerbum ex duobus nouatione uocabuli de qua dictum superius est. VT CVM semel dictum sit directe Sicut natura ipsa intulerit inuertatur ordo quæ figura græce ἐπ'ανόρθωσις dicitur ut propositis duobus secundum primum deinde primum capimus ut apud Virgilium. forte sub arguta consederat illic daphnis. Compulerantque greges coridon & thyrsis in unum. Thyrsis oues corydon distentas lacte capellas. ET IDEM quasi sursum uersus retroque dicat hæc κλιμαξ græce latine gradatio nominat: hæc repetit ea quæ dicta sunt & priusquam ad aliud descendat in prioribus resistit ut africano uirtutem industria. uirtus gloriam. gloria æmulos comparauit & calui: non ergo magis

pecuniarum repetundarum que maiestatis: neque maiestatis magis quam planciae legis: nec planciae legis magis quam ambitus. neque ambitus magis quam omnium legum iudicia perierunt. DEINDE inter se atque permixte ut stupere gaudio simul enim audit coepit permixte: ut tamen deest auaro quod habeat quod non habet. FACIT enim Et dilucidam orationem & illustrem. Cum sit actio rhetorae omnium consensu in duas diuisa partes uocem & gestum: quorum altera oculos altera aures mouet per quos duos sensus omnes ad animum penetrat affectus. non dubium quin dilucidam orationem & illustrem & probabilem & suauem si fuerit decora effectura sit. cuiusmodi autem ea esse conueniat copiosissime exposuit Quintilianus. QVAE est gemma litteraturae. Talis inquit est memoria: qualis gemma in qua sculpturae sunt litterae: quae in cera defigantur. nam & ipsa quoque memoria ita resque figuras continet impressas uel etiam uerba. est autem memoria quidem duplex alia naturalis. alia arte comparata: Naturalis adiuuari ac augeri arte adhuc potest. Arte comparatur autem per imagines: ut Cicero in rhetoricis ad herennium tradit: Aut solertia & diligentia quam exponit Quintilianus melior euadit: aut tertio medicamine roboratur. nam quemadmodum medici pro modo omnes & philosophi tradunt memoriae omnis imbecillitas aut a cerebro frigido est: aut a frigido & arido: aut a frigido & humido: Aut aliquando etiam uarias mutat imagines propter calidum in humido ut in biliosis solet accidere. his omnibus causis inspectis medelae singulis suae possunt accommodari. QVONIAM igitur Quonia totus hic oratoriae partitionum liber in tris diuisus est partes in uim oratoris. orationis partes & quaestiones. Cum dictum de prima sit: de reliquis nunc dicendum est: primoque de orationis partibus. QVARAM prima & postrema ad motum animi ualent non quin reliquae quoque idem prestent: sed quod in his duabus fere tota uis mouendi explicet. ideo in areopago his uti oratores per praekonem prohibebantur ingrediendi siquidem oratori proco aiebat μη προσιμαξου μη δεπιλεγε id autem ideo quo uere facilius ab omni affectu semoti possent diiudicare. SED amplificatio. De hac dicemus ubi de conclusione tractabit. VT ILLA docendi. Hoc est ut confirmatio docendi causa adhibetur ita amplificatio causa mouendi. SVNT autem res tria genera. Ita Quintilianus causa principii nulla alia est: quam ut auditorem quo sit nobis in caeteris partibus accommodatior praeparemus. Id fieri tribus maxime rebus inter auctores plurimos constat si beniuolum: attentum: docilem fecerimus: non quia ista non per totam actionem sint custodienda: sed quia initiis praecipue necessaria per quam in animum iudicis ut procedere ultra possimus admittimur. QVORUM primus: Locus est in personis nostris disceptatorum aduersariorum. Quintilianus: sed personarum inquit est ut plerique tradiderunt triplex ratio ex litigatore. ex aduersario. ex iudice. nam exordium duci nonnunquam ab actore causae solet: quod enim pauciora de se ipso dicit & parcius: plurimum tamen ad omnia momenti est in hoc positum. AVT meritis nostris. Ut ipse ad quirites antequam iret in exilium. Si quando inimicorum impetum propulsare ac repellere cupistis defendite nunc uniuersi unum qui ne omnes ardore flammae concideretis mei capitis periculo non dubitavi puidere. nam quem uirtutis gloria cum summa laude ad caelum extulit eundem inimicorum inuidia indignissime depressum opprimit. & Demosthenes per ctesiphonte πρωτων μενων ανδρες αθηναιοι τοις δεσις ευχομαι πασι και πασεν οσην ευνοϊαν εχων εγω δια τελω τη τε πολεϊ και πασιν υμιν τοσαυτην υπαρξαι μοι παρα υμων εις του τονι τον αγωνα. CONTRARIISQUE rebus. In aduersarios conferendis: ut ipse in uatinium si tua tantum modo uatini quod his uehementer placebat ut te cuius testimonium propter turpitudinem uitae sordisque domesticas nulli momenti putaret tacitum dimitterem. nemo. n. horum ita te refutandum ut graue aduersarium aut ita rogandum ut religiosum testem arbitraret. Demosthenes contra Midiam την μεν ασφαγειαν ανδρες δικασται και την υβριν υπροσπαυτασσει χρηται μετ' αλλοις ουδενα αυταυμων ουτε των αλλων πισλι των αγνοειν οιομαι. Ita Isocrates in lochitawos μεν τοινην ετυπτε με λοχι της αρχων χειρων αδικων απαντες υμιν οπαροντες μεμαρτηρηκασι το δε αμαρτημα του του ουχομοιογδε εν νομιξει εν τοις αλλοις. AVT deprecando Deprecor uehementer procor & refuto. Statius nec deprecor umbram accipere. Virgi: eadem merui nec deprecor inquit. Luca. Non deprecor hosti seruari dum me seruet ceruice recisa. Quidi. in fastis Ille metu pauidus mortem non deprecor inquit. Augusti. in psalmo octuagesimo nono deprecor commune est uerbum: dicimus enim deprecor te & deprecor a te: aut deprecando hic intelligendum est recusando refutandoque. INTELLIGENTER autem: ut audiamur & attente

nonnulli legunt germana

COMMENT.

& attente a rebus ipsis ordiendum: quia quæ primo dicuntur illa magis considerari solent: ut de provinciis consularibus ipse. Si quis uestrum. P. C. expectat: quas sim provincias decreturus consideret ipse secum qui mihi homines ex provinciis potissimum detrahendi sint non dubitabit quid me sentire conueniat: cum quid me sentire necesse sit cogitarit Lysias in epitaphio auxiliantium corinthiis. *οἱ μὲν, ἠγούμην οἶόν τε εἶναι ὡς παρόντες, ἐπὶ τῶνδε τῶν τὰ φῶ λόγῳ δηλώσει πλὴν τῶνδε αἰθάρδε κήρυκων αὐτῶν ἀρετῶν, ἔμελλ' ἀμύλω αὐτῶν ἐπαγγέλλασθαι ἐπ' αὐτῶν ὅλ' ἴσθ' ἢ μὲν ὡς λείπειν.* **SI COM**plectare a principio genus naturæ causæ. Vt ipse pro publico sylia. maxime uelle iudices ut. P. sylia & ante ea dignitatis suæ splendore obtineret: & post calamitatē acceptā modestiæ fructū aliquē potuisset percipere: sed quā ita tulit casus infestus ut amplissimo in honore cū cōi abitiōis in uvidia tū singulari antonii odio euerteret: & quæ sequuntur Dēosthenes ad philippi epistolā *ὅτι μὲν ὡς αὐτοὶ εἰς ἀθηνῶν φιλίππου δὲ ἐπὶ τῶνδε τῶν εἰρήνων πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' ἐνεβάλει τὸν πόλεμον, πᾶσιν ἡμῖν φανερὸν γέγονεν. ἐπειδὴ δὲ φαρσαλίῳ ἀλον παρὲς ὄσκει, καὶ τὰ περὶ φῶ κέας διωκήσατο, καὶ πλὴν θράκην κατεστρέψατο πᾶσιν, αἰτίαν δὲ ἔσας πλάσσει μνος, καὶ προφάσεις ἀδίκων ὅσων.* **SI DE**finitas. Hoc est determines ut ipse in catilinam. Semp̄ quiritēs uitamq; oīum uestroꝝ bona: fortunās: coniuges liberosq; uestros: atq; hoc domiciliū clarissimi imperii fortunatissimā pulcherrimāq; urbē hodierno die deoꝝ imortaliū erga uos summo amore laboribꝫ consiliis piculisq; meis ex flāma atq; ferro: ac pene ex faucibꝫ fati ereptā & uobis cōseruatā ac restitutā: uidetis: Dēosthenes de cheronēsibꝫ *ἔσθ' ἂν μὲν ὡς ἀθηνῶν οἶον λέγουστας ἀπαντας αἰ ὑμῖν, μήτε πρὸς ἔχθραν ποιῆσθ' λόγον μόνον, μήτε πρὸς χάριν, ἀλλὰ ὅ βέλτιστον ἐκείσοσ ἡγήτο, ὅσων ἀρφαίνεσθαι. ἀλλῶς τε, καὶ πεικῶν ἡνδ' πραγμάτων, καὶ μεγάλων ὑμῶν βουλομῶν. ἐπειδὴ ὅ ἐνιοι τὰ μὲν, φιλονεικίαν, τὰ δὲ, ἢ πνι δὴ ἴτε αἰτίαν προάγουσ, λέγειν ὑμᾶς ὡς ἀθηνῶν οἶον πλὴν δέει πάντα τὰ ἄλλα ἀφέντας, ἀτὴ πόλιν οὐ μίξετε συμφορῶν, ταῦτα καὶ φησὶ ζῆλον, καὶ πράξῃν.* **SI DI**uidas. Cicero ipse pro Cluentio habito. animaduerti Iudices omnē accusatoris ofonē in duas diuisam eē ptes quare altera mihi niti & magnopere cōfidere uidebat inuidia iā inueterata iudicii iuniāi altera tatūmō cōsuetudis cā timide & diffidēter attigere rōnē ueneficis criminū: quædere lege ē hæc q̄stio cōstituta. Isocrates in orōne quæ ab eo de pace iscripta est. *ἀπαντες μὲν εἰώθασι οἱ παριόντες ἐνθάδε, ταῦτα μέγιστα φάσκον εἶναι, καὶ μάλιστα σπουδῆσ ἀεὶ τῆ πόλιν, περὶ ὧν αὐτῶν τοῖ μέλλωσι συμβουλεύσειν. οὐ μὲν, ἀλλ' εἰ καὶ περὶ ἄλλων πινδων πραγμάτων ἡρμοζέσθαι τα προεπειν, ὀδυμῶι πρὲ πειν καὶ περὶ τῶν ἡνδ' παρόντων πραγμάτων ἐν τῶνδε ποιῆσθ' πλὴν ἀρχῆν. ἢ καμῶν γ' ἐκκλησιάζουστας περὶ τε πολέμου, καὶ εἰρήνης, ἀ μεγίστην ἔχει δυνάμει ἐν τῶ βίωτῶ τῶν ἀνθρώπων.* **NAM** aut magna quædam proponemus: aut necessaria: aut coniuncta cum ipsis apud quos res agitur. Vt ipse in uerrem Cicero. quod erat optandū maxime iudices: & quod unū ad inuidiā uestri ordinis infamiamq; iudicioꝝ sedādā maxime p̄tinebat: id nō hūano cōsilio sed p̄pe diuinitus datū atq; oblatū uobis sūmo rei. pu. tēpore uidet. Inueterauit. n. iā opinio p̄nciosa rei. pu. uobisq; piculosa quæ nō mō apud exteras natiōes: sed oīum sermōe p̄crebuit his iudiciis quæ nūc sint pecuniosū hoīnē quis sit nocēs nēinē posse dānari: & Dēosthe. cōtra Timo. *ἴσθ' μὲν ἀπὸ νοσ ὡς αὐτοὶ εἰς ἀθηνῶν οἶον παριόντες, ἔσθ' ἂν αὐτῶν οἶμαι τιμοκράτην εἰπεῖν αἰτίος ὄσιν ἀλλῶς πρὸς αὐτῶν πᾶσιν αὐτῶν. χρημάτων γ' ἔκ ὀλίγων ἀποδρῆσαι βουλομῶν πλὴν ὅλιν, παρὰ πάντας ὅσων νόμοις νόμον εἰσήνεγκον ἔτ' ἐπὶ τῆ δίκῃ, ἔτε δίκουον ὡς αὐτοὶ εἰς ἀθηνῶν οἶον παριόντες. ὅσ τὰ μὲν ἀλλὰ ὅσα λυπαυεῖται, καὶ χεῖρον ἔχειν τὰ κοινὰ ποιῆσει, κύριος εἰ γνησῆσ, τάχα δὲ καὶ ἔκαστον ἀκούοντες ἐμῶν, μαθήσασθε. ἐν δὲ ὅ μεγίστον ἔχω, καὶ προχειρότατον πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν, ἔκ ἀποδρῆσθ' μοσ. πλὴν γ' ὅ μετῶσαν φησὶν, ἢν ὁ μωμοκότος περὶ πάντων φέρετε, λύει, καὶ ποιῆσθ' μηδενὸς ἀέλιον ὅ τρυτονὶ νόμος.* **SIT AV**tem hoc etiam in præceptis: Vt siquidem tempus ipsum aut res aut locus. Quintilianus autem ad causam inquit extra pertinet tempus unde principium pro celio. locus unde pro deiotaro habitus unde pro milone. opinio unde in uerrem deinceps ne omnia enumerem fama iudiciorum expectatio uulgi nihil enim horum in causa est ad causam tamē pertinet. **MAX**ime in perorando. Hoc est in ipsa conclusione quod dictum fuerit: quoniam ultimo dictum loco magis hæret dabit aliquādo exordii nobis occasionē. **QV**oniam narratio. Post exordium continuo sequitur narratio. **FVN**damentum constituendæ fidei. **Q**uonia narrat quæ facta sunt: aut quæ p̄sentia ex quibus magna uis argumentorū inde elicif. **PAR**tim sunt. Assumpta

IN PARTI.

ad ornandū: quæ nō tā necessaria: q̄ ornantia sunt. VT DILucide. Quid dilucidū: qd̄ probabile qd̄ suaue in dicendo sit iā memorauimus. PROBAbilis. In rhetoricis ueteribus probabilis inquit erit narratio si in ea uidebuntur esse quæ solent apparere in ueritate si personarum dignitates seruabuntur si causæ factoz̄ extabunt si fuisse facultates faciendū uidebuntur. si tempus idoneum. si spaciū satis. si locus oportunus ad eandem rem qua de re narrabitur fuisse ostendetur. si res & ad eorum qui agent naturam & ad uulgi rumorem & ad eorum: qui audient opinionem accōmodabitur: ac ueri quidem similis ex his rationibus esse poterit. quæritur enim ut sit probabilis narratio quis. quid cur. ubi. quando. quemadmodū: quibus adminiculis. natura nostra. opinio Iudicū uulgi mos: quæ sunt omnia persona. factum. causa locus. tempus. modus. facultas. opinio. SI TESTata dici uidebuntur. Idest de quibus testimonia habita sint. EVENTi causa ponetur. Euentus inquit ipse in rhetoricis est exitus alicuius negotii ī quo quæri solet qd̄ ex quaq; re euenit eueniet euenturūq; sit quare hoc in genere ut cōmodius quid euenturum sit ante animo colligi possit quid quaq; ex re soleat euenire considerandum est hoc modo ex arrogantia odium: ex insolentia arrogantia. OPINione. Opinio est cūctorum ad quæ ancipiti feramur sententia uni uel pluribus propensior existimatio. AVTOritate. Autoritas est mentis & corporis quædam dignitas quæ efficit tum sua præsentia: tum etiam oratione cæteri: ei reuerentiam prestent. SI CVM lege. Lex ut Papi-nianus inquit est cōmune præceptum prudentium consultum delictorum quæ & spōte uel ignorantia contrahuntur coertio cōmunis rei. pu. sponsio. SI CVM more. Mos est quod inter hoīes solitum est fieri. CVM RELigione coniuncta. Religio ē: quæ diuinæ naturæ cultum & cerimonias affert. SI ANtiq̄uitas. Idest ueneratio. SI MEmoria. Ne uera exciderint & falsa narret. SVAuis aut̄ narratio. ut Celi in Antonium. namq; ipsum offenderunt temulento sopore profligatum totis stertentem præcordiis ructuosos spiritus geminare præclarasq; contubernales ab omnibus spondis transuersas incubare: & reliquas circumiacere passim: in quæ tamen exanimatæ terrore hostium aduentu percepto excitare antonium conabantur nomen inclamabant: frustra ceruicib⁹ tollebat̄ bladius alia ad aurem inuocabat. uehementius etiam nōnulla seriebat. quæ omniū cū uoce tactuq; oscitaret pxime cuiusq; collū amplexu petebat: neq; euigilare ebrius poterat: sed semisomno sopore inter manus ceturionum cōcubinarūq; iactabatur. QVAE ad fidem faciendā pertinent. Nam tam & si narratio ad fidem faciendam pertineat imprimis tamen confirmatio & confutatio. QVOniam omne qd̄ in cōtrouersiam uenit id ita. habet. Genus totius artis ē rhetorices facultas. rhetoricæ uero species tres quæ tria genera cārum appellant. Iudiciale. Demōstratiuū. Deliberatiuū. materia quæcūq; q̄stio circa quā uersari oratoris possit oīo. partes huius materiæ q̄stio infinita: & definita definita diuidit̄ in cōstitutiones siue status seu cōtrouersias libeat appellare eæ itaq; oēs aut in scripti alicuius cā uersant̄: aut ex re ipsa sibi nomē uendicāt. & perinde q̄ in scripto legitimæ: q̄ in re rationales nominant̄. In scripto cum unus scriptoris uerba defendit. Alter sententiam: qui status scriptū & uolūtas appellat̄. Alter si inter se leges dissentiat̄: & utraq; pars defendat̄ status legis contrariæ. Tertio cū scriptū de quo cōtendit̄ sententiā amplectit̄ ambiguā. ambiguus status dicit̄. Quarto cū ex eo quod scriptū nō est per collectionē aliquid intelligit̄: qd̄ quia p̄ ratiocinationē & p̄ syllogismi collectionē inuestigat̄. a græcis syllogismus a nris ratiocinatio noīat̄. Quinto cū scriptū qdem ē: sed in quo uis est id uerbū nō clarescit finis uel finitiuus in scripto nominat̄ status. Earū porro cōstitutionū: q̄ rōnales, appellant̄: ita distinguunt̄ iuxta Cicero-nem in rhetoricis: q̄q; uaria ē de his inter rhetoras opinio sicut de mēoratis. In his ergo q̄rit̄ an sit & q̄le sit & p̄ter hoc: an iure: an more possit tractari iudiciū: qd̄ si qd̄ factū negat̄ cōiecturalis: uel ificialis stat⁹ appellat̄. si factū cōstet & quo noīe sit appelladū q̄rat̄ finitiuus stat⁹: qd̄ si utrūq; cōtrouersia careat. sed quale id sit q̄rat̄ generalis status noīat̄ In hoc aut querit̄ de p̄terito. aut de p̄senti: aut de futuro. si de præterito iurisdicialis. sin de p̄senti uel futuro negocialis. Iurisdicialis iḡ cui⁹ inq̄sitiō p̄teritū respicit in duas p̄tis diuidit̄: aut. n. ī ip̄o facto uis defensiōis ē & absoluta cōstitutio noīat̄: aut extriſecus assumit̄: & assūptiua nūcupat̄: hæc porro diuidit̄ quadriſariā: aut. n. cōcedit̄ crimē aut re-mouet̄: aut refert̄: aut qd̄ ē ultimū cōpat̄. cōcedit̄ crimē cū nulla facti iducit̄ defensor: sed uenia

COMMENT.

sed uenia postulat. Id fieri duob⁹ mōis pōt. si deprecari: aut purges. deprecari cū nihil excusationis attuleris: purgas cū facti culpa his ascribit: q⁹ obsisti obuiariq; nō possit. sunt autē imprudētia. casus. necessitas. error. Remouet uero crimē cū ab eo q⁹ icessit trāssert: in aliū: id duob⁹ fit mōis cū aut cā refert: aut factū refert. cā cū aliena ptate aliqñ factū eē cōtēdit factū uero cū ali⁹: aut potuisse: aut debuisse facere demonstrat. refert crimē cū iuste in aliquē facin⁹ cōmissū eē cōtēdit: q⁹ is puocari laceffiueritq; iniuria. Cōperatio cū meliore de cā factum dicit. Nunc qd hic Cicero dicat itueamur. NVNC cōiecturæ locos quaero. Hoc dicit qm̄ rōnaliū. cōstitutionū prima est cōiecturalis uelim mihi explices locos unde in hac qōne possim argumenta deducere. IN VERISSIMILIBUS & IMPROPRIIS REBUS NOTIS tota posita est. Idest qm̄ factum esse negat. a uerissimilib⁹ & propriis notis rebus argumentandū. propriis autē notis ait idest. signis unde uideri possit aut factum aut nō factum esse quidpiam. UT FVmus ignē. Videt siquidem unde fum⁹ erūpit: ibi ignis esse. EX PARTIB⁹ & quasi membris narrationis. Quod facit Cicero pro Milone cum in narratione ipsa nihil apparatus fuisse Miloni ostendit: ut insidias faceret. At contra fuisse Clodio. NATVRÆ primū spectant. Sint ne p̄cliuēs ad id: an minime. QVEMadmodum affecti sunt uirtutib⁹ uitiisq;. Hoc est an bene educati an secus. ARTIBUS. Nunquid lasciui uagi: errabūdiq; sint nulla arte instituti: an secus. INERTIIS. Hoc est an sint artium expertes. AN Quēadmodum Cōmoti: ut facili⁹ potuisse fieri: aut nō potuisse ostendat. si affectuosos: aut minime: esse ostendamus. si nullo uerbi cā mō ad irā puocari potuisse: ut id fecerint cōtendamus. IN FORTUNA genus amicitiae. Quibus oībus p̄bari pōt aliquid facilius fieri potuisse. OPES quib⁹ colimur: q⁹ nō tam usum q⁹ lautū usum rerū nobis suggerunt: ut canes uenatici & similia. DIVITIÆ. Quibus utimur: ut si abundem⁹ frumento: uino: oleo: cæterisque huiusmodi. IN LOCIS aut. Loci ad coniectandum argumenta maxime suppetent cū in omni genere tum in deliberatiuo: ut si querat an Cæsar renum trāsgressus sueuos obstātib⁹ locoꝝ iniquitatibus possit debellare: an morinos qui se in paludes condant & huiusmodi alia. LEUES. Prima producta accipiendū. hoc est minime herbidi uel arborosi. OPACI. Crebris arboribus solares radios arcentes. APRICI. Sole gaudentes. unde apricis statio mergis: & apricos meminisse senes Virg. Persiusq; dixerunt. CELEBRES. a multis habitati. OBSCURI. Incogniti. PROFANI. Ab omni religione remoti. ex his proposita materia cuius ducere argumenta minime erit difficile. TEMPESTAS. Tempus quo aliquid agitur ut cum dicimus hac tempestate hoc non fit: ut nulli maior fuit usus edendi tempestate mea dixit Iuuenalis. FORTVITA. Quæ obueniunt ut ipsis forte libuerit hominibus colere. ET EVENTUS. Supra quid p̄uentum accipere oporteat exposuimus. CASUS. Est siquidem proprie casus aut in ratione carentibus: aut profus anima. sicut fortuna in ratione utentibus cum aliqua præter propositum eueniunt. nunc ergo casum fortuitum euentum accipiendū. IN IMPRUDENTIA. Necessitas ponenda. quoniam prudentia: ac imprudētia arbitraria: ac in nostra optione posita ne utiq; sunt. PERLUSTRANDÆ ANIMO: ut quotiens quæstio aliqua coniecturalis in quouis genere fuerit oblata ex his oībus sedibus educere possimus argumenta. EX FACTI uestigiis. Quæ signa superius diximus appellari de quibus superius abunde dictum est. QVOD sensu percipi possit. Præsertim uisu & auditu: qui omniū acerrimi sunt. MULTUM tamen cum sint coaceruata proficiunt. dixisse autem ideo uideri hunc illū occidisse: q⁹ eum oderat parum est: at & q⁹ minitatus erat se occisurū: & q⁹ inuentus cum gladio cruento: & q⁹ argutus titubarit: & cætera huiusmodi si addant: hac coaceruatione fieri uidet iam idubitatū. PRIMUM exemplū Si proferamus alios idem fecisse. & similitudinem ostendamus. FABVLA Etia nonnunq; q⁹ ex usu ipso apparet. QVID Diffinitionis. Post coniecturalem statum sequitur: ut paulo ante ostendimus finitiuus. tractatis ergo coniecturæ locis sequitur iam: ut finitiui quoque status locos pariter exponat. NON DVBIUM est id quidem. Quin diffinitio genere declaretur. Quintilianus ubi hunc statum tractat: qui priuatam pecuniam inquit de templo surripit sacrilegii reus est: culpa manifesta est: quæstio an huic crimini nomen quod est in lege conueniat. ergo ambigitur an hoc sacrilegium sit: accusator quia de templo sit surrepta pecunia utitur hoc nomine. Reus quia priuatam surripuerat negat eē sacrilegium. sed furtum fatetur. Actor ergo ita finiet sacrilegium ē surripere aliqd de sacro.

IN PARTI.

Reus sit finiet sacrilegiū est furripere. aliquid sacri. uterq; finitiōem alterius impugnat ea duobus generibus evertitur si aut falsa est aut parum plana. docet ergo Cicero diffinire. **NON DV**bium inquit est id quidem quin diffinitio genere declaretur & proprietate quadam aut cōmunium frequentia. hoc dicit diffinitio fit multis modis: sed potissimum genere & differentia ut homo est animal genus expressi rationale adiecta iam a cæteris seperans animantibus differentia: quā Cicero nunc proprium uocat quæ aut inter sit inter differentiam: & proprium ab Aristotele in topicis & porphyrio in quinque uocibus percipi potest: sed addit aut cōmuniū frequentiam. id autem fit cum proprio aut differentia caremus: ut si dicas homo est animal bipes latis unguibus & protensis sursum in cælum spectans: cui ab humeris bina demittuntur brachia: & cetera hoc modo. **EX Q**uibus proprium. Quid sit eluceat. nam ex omnibus uideri potest proprium factum eē. **DIFF**iniendum. Sæpe ex contrariis. Subaudiendum addita negatione: ut horatianum illud uirtus est uitium fugere: sapientia prima stulticia caruisse. id maxime solet fieri de principiis quoniam genera superiora non habent: ut punctum est cuius pars nulla. **SAEPE** ex dissimilibus. Vt si dicas rhetorica est ars liberalis: quæ nec grammatica: nec poetica & reliquas enumerando aliā ab aliis esse significes. **SAEPE** ex partibus. Vt rhetorica est. quæ in uentione. dispositione. elocutione memoria pronuntiationeque consistit. **Q**uamobrem descriptiones quoque sunt in hoc genere sæpe aptæ Subaudi quoniam desunt propriam: ut si dicas homo est in quo pietas. in quo iustitia: in quo æquitas: in quo religio: & rursus flagitium: scelus: & cetera: quæ tam uitiorum: quæ uirtutum nomen habere inueniuntur. **ET E**numeraciones Consequentium: quæcumque res id quod diffinias consequi uideantur. **IMPR**imisque Cōmouet explicatio uocabuli ac nominis. hoc est etymologia. Idem ait Quintilianus. maximos enim inquit usus in approbando refellendoque sine priorum ac differentium non nunquam etymologia: quæ tamen omnia sicut in cæteris confirmat æquitas nonnunquam & coniectura mentis etymologia maxime rara est. quid enim est aliud tumultus nisi perturbatio tanta ut maior timor oriat: unde ei nomen dictum est tumultus. & Cicero: quæ sicut pro celio per consequentia diffinit accusare hoc modo. Accusatio crimen desiderat rem ut definiat: hominem ut notet: argumēto probet: teste confirmet. Ita pro balbo aduersarii etymologiam uerbi carpit inquis erat accusatoris interpretatio indigna responsione quæ ita dicebat comiter esse cōmuniter: quasi uero priscum aliquid: aut insolitum uerbum interpretaret comes benigni: faciles: suaues homines esse dicunt: quæ erranti comiter monstrat uiam benigne non grauate comiter quod certe non cōuenit. **IN EO** genere subaudi qualitatis. nam posteaquam an sit & quod sit nouit quærit tertio loco quale sit. hoc est statum qualitatis: quæ tertius rationalis est status. **AVT** Iure factum Depellendi: aut ulciscendi doloris causa: ut orestes quæ ideo se matrem defendit occidisse quæ illa patrem suum occiderat. **AVT** denique Necessitate: inscitia: casu. hæc in diuisione qualitatis status superius exposuimus. **IN LEG**itimis iudiciis non habent. Quia legum præscripta indices sequi oportet. **IN LIB**eris. Vt sunt apud principes quæ statuunt libere ut uolunt aduertendo ignoscendoue. **EX LO**coque descriptione. Quos ipsamet præferre nobis causa. **AVT** Totum est negandum. Posteaquam de confirmatiōe dixit: sequitur locus reprehensionis de quo Quintilianus patronus inquit neget: defendat: transferat excuset: deprecet: molliat: minuat: auertat: despiciat: derideat quare in directa fere & ut sic dixerim clamorosa est actio. hinc mille flexus: & artes desiderat cum accusator meditata plæraque domo affert pronus etiam ex inopinatis frequenter occurrit. accusator dat testem pronus ex re ipsa refellit. ideoque accusatiōibus etiam mediocres in dicendo suffecerint. bonus defensor nemo nisi quæ eloquentissimus fuit quæ ut quod sentio semel finiam tanto est accusare: quam defendere: quam facere: quam sanare uulnera facilius. primum igitur intuendum est: cui responsuri sumus proprium sit ei iudicium: an ad causam extra accersitum. nam si proprium aut negandum aut defendendum: aut transferendum extra hæc in iudiciis fere nihil est. deprecatio quod est: quæ est sine ulla specie defensionis rara admodum & apud eos solos iudices quæ nulla certæ pñiciadi forma tenet: quæ ille quoque apud C. Cæsarem & trium uiros pro diuersarum partium hominum actiones et si precibus nituntur adhibet tamen preciniam: nisi hoc non fortissime defendetis est dicei quod aliud egimus tubero nisi ut quod hic potest nos possemus. quod si apud principem aliuue cui utrum uelit: liceat dicendum erit morte dignum eum pro quo loquimur clementiam tamen seruandum est hic non cum aduersario: sed cum iudice res erit. inde delibatiue potiusque iudicialis maxime forma est.

In perspicui

COMMENT.

IN PERSpicui. Falsis. dicemus nãq; talia esse accusantis argumẽta: ut in manifesto falsis eadẽ dici possint. **NON Effici.** Quæ uelit. hoc est nõ sequi ex eis q̄ arguerit. **ACCEDERE** oportet ad singula. Singulas inquit partes repræhendemus quo uniuersam argumẽtationẽ improbemus. **COMMEMORANDA** exẽpla. Alia in mediũ proferemus exẽpla in quibus licet tales adhibitæ sint argumẽtationes tñ est creditũ. **CONQUERENDA.** Hoc dicit exclamabimus & ingemẽdo q̄ sit conditio humana piculis obnoxia ostẽdemus si acumine dicẽtis alicuius innocẽtes picula sub ira cogantur & infamias & dãna. **QVAE** sumpta. Ex locis his qui sunt expositi: quos in cõfirmatione & repræhensione attigimus hypotheseos idest causæ siue cõtrouersia. nã loci theseos idest infinitæ q̄stionis ante expositi: & quẽadmodum ex singulis argumẽta educantur abunde ostẽsum est. **EXPLICATIO** argumẽti. Argumẽtatio. quid sit argumẽtum supra abunde ostẽsum est. argumẽtatio igitur est argumẽti extensio. Argumentationũ autẽ duo sunt genera unũ syllogismũ græce. latine ratiocinatio aliter inductio a latinis. a græcis epagoge noia nam epichirema parum admodũ a syllogismo differt. nam ut **Quintilianus** inquit differt a syllogismis nullo nisi qd' illi & plures habet spēs & uera colligunt ex ueris quẽadmodũ in mathematicis. epichirematis frequẽtior est usus circa credibilia: quare fere semper epichiremate orator: raro syllogismis utetur. utitur & enthymemate qd' a syllogismo nascitur propositione modo una detracta. **EX** Quibus id Efficias. qd' aut dubiũ: aut minus probabile p se uidet. quoniã si certũ est qd' argumentatione accusatoris collectum est ut responderi non possit stultũ est contra dicere. **ARGVMẽTANDI** duo sunt genera. Idest duobus tẽporibus utimur argumẽtatione & cum probare aliquid ex aliquo uolumus & cũ mouere acrius uolumus auditorẽ. **DIRIGIT** cũ proposuit aliquid quod probaret. Sane **Cicero** ipse in p̄ imo rhetoricorũ ueterũ copiosissime argumentationũ tractationẽ nobis exposuit illincq; petere satius est: q̄ a nobis perdiscere: q̄ in hac re dicenda sint paucis tñ tum ipsius tum **Quintiliani** snia quid obseruãdum dicemus. Quare argumẽtatio q̄ ratiocinatio est appellata tres habet **Aristotelis** & consensu ferme aliorũ oĩum partes. nã ita habet ista natura ut sit de quo quærat & p qd' probet tertium additur uelut ex consensu duorũ antecedentiũ. prima ergo erit pars intẽtio. secũda assumptio. tertia cõnexio ut si quærat an uirt' sit utilis. ita texatur argumẽtatio. oĩs habitus bene institute mentis est utilis. uirtus ẽ habitus bene institutæ mẽtis: ergo uirtus est utilis. sunt qui quinq; faciant partes ut **Cicero** in rhetoricis ostẽdit ut sit propositio: deinde ratio eius tum assumptio: & eius probatio quinta cõplexio: sed neutrà p̄bationũ a suis separe oportet propositionibus p̄fertim cũ sint aliquã tam notæ propositio & assumptio ut probatione nõ egeant. sunt inquit **Cicero** qui putant nõnunq; posse & oportere cõplexione supersederi cũ id p̄spiciũ sit qd' conficiat ex ratiocinatione hoc mō si peperit uirgo non ẽ. peperit autẽ hic satis esse proponere & assumere qd' conficiat qm̄ p̄spiciũ sit cõplexionis rem nõ indigere. At **Cicero** existimat oĩo inferendã cõplexionem hoc mō cõcubuit igit cũ uiro hoc si nobis inferre inferas qd' sequit fecit igit incestum. poterimus etiã breuius colligere ut dicamus qm̄ peperit cũ uiro cõcubuit. uel p̄ interrogationẽ cũ peperit quis dubitat adulteriũ cõmisisse? Quod si ad motũ tendem' pluribus uerbis rem ipam amplificabimus. Comere ergo & expolire conuenit oronẽ multa aggerando nõ statim concludẽdo. subiungit porro **Cicero** uariare autẽ oronem magnope oportebit nã oĩbus in rebus similitudo ẽ facietatis m̄. id fieri poterit si nõ si militer semp ingrediamur in argumẽtationẽ. nã primũ oĩum generib' ipsis distinguere cõuenit hoc tum inductiõ: tum rōcinatione deide in ipsa argumẽtatiõ nõ semp a p̄positione incipe: neq; semp qnq; partib' abuti: neq; eadẽ rōne partitiõis expolire: sed tũ ab assumptione incipe licet tũ a p̄batione alterutra: tũ hoc: tũ illo genere cõplexiõis uti. Illud quoq; uolum' itelligi nos p̄be tenere aliis quoq; rōnibus tractari argumẽtationes in p̄hia multis & obsuris de qbus certũ est artificiu cõstitutũ. Verũ illa nobis ab horrere ab usu oratorio uisa sunt. **ILLA** autẽ altera. Argumẽtatio: q̄ p̄cellere audiẽtium aĩos cupit. **QVASI** retro & cõtra. Quæ non directe p̄ponit: assumit: & cõcludit: sed q̄ uult cõcludere sibi primo assumit Deinde confirmat. **DEINDE** id qd' p̄ponendũ fuit. Quod in prima parte collocadũ. **PER** Motis aĩs. Iã incalẽtib' p̄pe q̄ dicta sint. **IACIT** ad extremũ. Et iacit inqt hoc est ui aliqua exaggerationis & ardore uerborum profert. **VT CVM** interrogamus. Nosmetipsos: aut percunctamur. **Quintilianus** qd' enĩ tã cõe

quod interrogare uel percussari. nam utroque utimur indifferenter quorum cum alter noscedi altere arguendi gratia uidetur adhiberi. Interrogamus igitur cum nosse uolumus. percussamur contendendi & instandi urgendi causa ut Cicero ipse pro ligario apud quem igitur haec dico nepe apud eum qui cum haec sciret antequam uidit me rei. pu. reddidit. Aliter pro caelio facta interrogatione dicit aliquis haec igitur est tua disciplina? sic tu instituis adulescentes? & totus ille locus cui diuersum est cum alium rogaueris non expectare responsum & statim subiicere domum tibi deerat? At hies. pecunia superabat? at eges. aliquando conuiciantes & tamen interrogantes quasi scire cupientes ut in pisonem scire cupio quid tandem isto in uersu reprehendas cadant arma togae tuae dicis inquit togae summum imperatorem esse cessurum quid nunc te asine litteras doceam? non opus est uerbis: sed fustibus non dixi togam qua sum amictus nec arma scutum: & gladium unius imperatoris: sed quod pacis est signum & otii toga contra autem arma tumultus atque bella more poetae locutus. hoc intelligi uolui bellum ac tumultum paci atque otio concessurum. AVT Imperamus. Ut pro cluentio uestra iudices aequitate & mansuetudinem mulier oppugnat atque una quam caecam crudelitatem & scelere cuius cupiditatem nulla unquam turpitudine retardauit quam uitium animi in deterrimas partes iura hominum conuertit omnia cuius ea stulticia est ut nemo hominem ea uis ut nemo foeminam ea crudelitas ut nemo matrem appellare possit eo iam denique adducta est ut sibi propter formam ad similitudinem hominis reseruaret: quare iudices si scelus odistis prohibete aditum mulieris generis neque simi. AVT Optamus. Quod frequentissime quotidie solet fieri cum dicimus o utinam nunc elucescat uestra taciteque id ita esse uolumus significare. QVAE sunt. Cum aliis pluribus sententiarum ornamenta quam infinitis propemodum inflexionibus uti ad reprehendendum possumus dicendi ornamentis quam nos figurae locutionis docent. VITAE autem similitudinem. Docuit argumentari nos posse uariis modis. docet rursus uitare nos posse similitudinem uel non ex ordine ut res postulat si orsi fuerimus & si non omnia confirmare contendamus: & si quae erunt aperta paucis comprehedamus. QVODQUE ex iis efficit. Idest significat: ut tota argumentatione. NECESSUM est. Semper concludere. ne fallatur animus audientis si forte minus quam inferre oporteat cognouerit. QVAE sine arte. Idest loci: quos artis ex parte diximus superiusque tractauimus: ubi caeteros quoque Theseos locos excussimus. ARGUMENTA rerum. Ad res explicandas. PROPRIA testimonia uoluntatum. Testes enim ut ex sua pronuntiant uoluntate ita res esse uideri faciunt & contra testes memorat locos quibus non credi oportere dicit quam haec pars reprehensionis est. QVAESTIONIBUS. Vbi torti homines & excruciatum contra nos responderint. QVAM uere inficiendo dolere quam ut uera proferendo diutius torquerent. Inficiari est in factum ire hoc est negare se quicquam deliquisse in quo arguatur. SVAM uitam neglexerunt. Et proinde mori maluerunt ut alios liberarent: quos amarunt. Inde nobis nascentur argumenta: quae ad nos faciant. AVT Natura. Corporis: aut consuetudine dolendi. ut cappadoces. ATQUE haec exempla. Docendo aliquos qui id fecerit. EXTREMA tibi restat. Quonia de partibus fide faciendis dictum de ultima parte hoc est peroratione dicendum in qua imprimis motus exciri consueuerunt. NAM Est diuisa in duas partes. Amplificationem & enumerationem. Quintilianus peroratio sequebatur quam cumulum quidam: conclusionem alii uocant eius duplex ratio est posita: aut in rebus aut in effectibus reque repetitio & congregatio: quam graece dicitur ανακεφαλαιωσις: a quibusdam latinoque enumeratio & memoriam iudicis reficit & totam simul causam ponit ante oculos etiam si pro singula minus moueat turba ualet in hac quam repetemus quam breuissime dicenda sunt & quod graeco uerbo patet decurrendum pro capita: nam si morabimur non iam enumeratio: sed quam altera fiet oratio: quam autem annumeranda uidentur cum pondere aliquo dicenda sunt & aptis excitanda sententiis & figuris utique uarianda. AVGENDI autem. Hic est proprius locus in porando. prima sane spes augendi in nomine ipso est cum tum qui sit casus: occisum qui sit improbus: latronem dicas. Quattuor tamen maxime generibus constat incremento: ut facinus est uincere ciuem romanum: scelus uerberare prope parricidium necare. quid dicam in crucem tollere. Comparatione ut P. Scipio pontifex maximus gracchum mediocriter labefactantem statum rei. pu. priuatus interfecit. Catillinam orbem terrae caede atque incendio uastare cupientem nos consules proferemus. ratiocinatione: ut tu istis faucibus: istis lateribus ista gladiatoria totius corporis firmitate. nam respicientes ad haec possumus aestimare quantum illi uini in hippiae nuptiis exhausserit: quod ferre & concoquere non posset illa corporis gladiatoria firmitate. Congerie ut quod enim tuus ille tubero districtus in acie pharsalica gladius agebat: cuius latus

augendi ratio quibus fit modis

COMMENT.

cuius latus mucro ille petebat? quis sensus erat armorum tuorum: quæ tua mens? oculi manus: ardor animi? Quid cupiebas? Quid optabas? Est etiã cõparatio cū cõgerie mixta ut pro clementio. p. octauii ingenii prudentior iure peritior: fide: religione officio diligẽtior: aut sanctior commemorari potest? Quis consilio constantior quis iudiciorum autem eius dignitatis quæ in iuditiis publicis uersari debent peritior Quis uirtute cõsilio autoritate præstantior? ne is quidem absoluit longum est de singulorum uirtute ita dicere quæ quia cognita sunt ab omnibus uerborum ornamenta non querunt: & p. quintio qui mæror dignus inueiri in calamitate tanta potest? miserum est exturbari fortunis omnibus miserius est iniuria: acerbum est ab aliquo circumueniri. acerbius a p. pinquo. Calamitosum est bonis eueri calamitosius cum dedecore. funestum ẽ a forti atq; honesto uiro iugulari. funestius ab eo cuius uox in præconio questu prostitit. indignũ est a pari uinci: aut superiore. Indignius ab inferiore atq; humiliore luctuosum ẽ tradi alteri cū bonis. Luctuosius inimico. Horribile ẽ causam capitis dicere. horribilius priore loco dicere omnia circumspexit quintius omnia periclitatus ẽ. **IVNCTA.** Quæ per cõpositionem. nouata de quibus superius dictum ubi de ui oratoris pcepta exposuimus. **FACTA.** Quæ ex sese inuenta de quibus item dictum. **COGNOMINATA.** Ut si dicas p. antonomasiam euerforem carthaginis & scipionem des intelligi. **INCONTINENTIBUS SOLUTA.** Quæ per dissolutum figuram proferuntur de quibus iam dictum etiam relata uerba. Quintilianus de Ciceronis uerbis locutus relationem inquit quid accipi uelit non liquet mihi: nam si apalagen aut epanodon aut metabolen dicit de omnibus locuti sumus. Quæ ascendunt gradatim. Gradationem figuram dicit de qua diximus. **NATURALIS & non explanata oratio.** Quæ ex naturali sensu animi proferri uideatur. non in ornamenta ambitiosa diffusa. **QUIDq; deceat.** Ut seruemus τὸ πρεπτόν quod p. difficile est. **MAXIMEq; diffinitiones ualent conglobatæ.** sane diffinitionem. Plato ita diffinit. ὁρίσματος ἔστι λόγος σύν τὸ μὲν ἀληθεῖ τικὸς τῆς φύσεως τοῦ ὑποκαίμενός ὑπὸ γὰρ τοῦ. idest diffinitio oratio breuis est quæ subiectæ rei naturam exprimit. Aristoteles autem in topicis hoc modo ὁρίσματος ἔστι λόγος ὅ τὸ τί ἢν ἀναί σημαίνων idest ut uerbum uerbo reddamus diffinitio est oratio quid erat esse significans: ubi erat pro est ponitur: ut sæpe etiam porphirius & alii ponunt. non differt igitur a platonica sententia aristotelica quoq; diffinitio. hoc ergo dicit multe diffinitiones ad amplificandum in conclusione copulabuntur hoc est expressiones rerum de quibus iam dictum supra ubi de finitiua quæstione locos tradidimus ad argumenta eruenda. **ET DISSIMILITUDINES & exempla.** Hoc est & similitudines. Nam a similibus exempla ducuntur. **FICTÆ** deniq; personæ. Quintilianus illa adhuc audaciora & maiorũ ut Cicero existimat latentium fictions personarum quæ prosopopoeiæ dicuntur miræ: nã cum uariã orationem tum excitant his & aduerfariorum cogitationes uelut secum loquentium protrahimus. qui tamen ita demum a fide nõ abhorret si eos locutos finxerimus qui cogitasse eos non sit absurdum & nostros cum aliis sermones & aliorum inter se credibiliter introducimus suadendo obiurgando: querendo: laudando: miserãdo: personas idoneas damus: & quæ secuntur. nam pluribus hanc figuram prosequitur q̄ hic scribendũ existimarim. **MVTÆ** denique loquatur. Nã ut Quintilianus inquit urbes etiã & populi uocem accipiunt quemadmodum Cicero ipse in catilinam inquit etenim si mecum patria mea q̄ mihi uita mea multo est carior: si cuncta Italia: si ois res. pu. sic loquat. **M. T.** quid agis? & quæ secuntur. **NATVRA:** Ut cælestia ut diutna nam ut inquit. Quinti. in p. prosopoeia quin deducere deos in hoc gñe dicẽdi & iferos excitare licet: & q̄cũq; inq̄t iducẽt q̄ mō pdesse aut obesse hoibus possint ad mouẽdos audiẽtiũ affectus. **ET IN** eos a qb' ea uiolata ut Cicero in Catillinã inuectus facit. **CITO** enim arefcit lachryma in alienis malis. Ita in rhetoricis cõmotis aut inq̄t ais diutius in conq̄stioẽ morari nõ oportebit quẽadmodum enim dixit rhetor Apollonius lachryma nihil citius arefcit idque est ibi ultimum de conclusione præceptum. **NIMIS** enucleandum. Ne illud arguendi acumẽ ipsi officiat amplificatiõ: quod ipse ostẽdit minuta est ois diligentia hoc est similis & deiecta. **QVAE** ad delectationem. Hoc est in demonstratiuo genere. **IN COHORTATIONIBUS.** Idest in deliberatiuo. **IN IUDICIIS.** Iudiciali genere. **ACCVSATOR** misericordiam ut in pupillo compillato. **ET DEFENSOR** iracundiam. A falso & a pessi-

nis accusatum se hominibus dicat. ET REO rarius utendum est. Ratio contingit ut reus enumeratione utatur quonia contraria ab accusatore sibi referenda sunt. QVORUM Subaudi enumeratorum brevis ponatur dissolutio: sed aculei pugnēt hoc ē acumen iuentionis & respōsionis: ut quēadmodū aīaliū aculei in cutē figurant: ita uis argumētōr aīos audiēriū pcellat: ac sicut accusator ipm reū multitudie: ita reus accusatore acumine urgeat & obtūdat. deniq; Cicero i rhetoricis cōclusionē in tres diuidit ptes enumerationē indignationē: cōquestionē: & indignationē qdem qndecim: cōquestionem uero sexdecim locis tractandā eē docet. Verē enim uero qm̄ exemplis plerūq; magisq; pceptis cōmonemur: atq; erudimur existio utriusq; eminentissimi oratoris graci alterius: & alterius latini exēplis ostendere. & quomō enumerandū: & quomō amplificandū i poratione esse uideat. Amplificatiōis itaq; unicū cū multa sint exēplū satis erit p celio ciceronis qre obtestor oīoq; iudices ut qua i ciuitate paucis dieb' his sextus clodius absolut' sit quē p bienniū: aut ministrū seditionis: aut ducē uidistis: q aedes sacras q censum. p. Ro. q memoriā publicā suis manibus incēdit hoīem sine re: sine fide: sine spe: sine sede: sine fortunis: ore: lingua: manu: uita omni inqnatū: q catuli monumentū afflixit: meā domū diruit mei fratris icēdit: q i palatio atq; i urbis oculis seruitia ad cēdē & iflāmādā urbē incitauit i ea ciuitate ne patiamini illū absolutū muliebri grā. M. Celiū libidini mulieris cōdonatū ne eadē mulier cū suo cōiuge & ffe turpissimū latrone eripuisse & hōestissimū adolescētē opprēssisse uideat. Dēosthenes uero de haloneso. *ἢ τῶν τῆν πλὴν ἐπιστολῶν πινὲς δὲ ἔφασαν γυγράφου. οἱ πολλοὶ δὲ δικαιοτάτους ὑφ' ὑμῶν, ἢ φιλιπποῦ μισοῖντο. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἑαυτῶν κτώμενος ἢ δόξαν, ἢ μεγάλα ἀγαθὰ, πάντα καὶ ὑμῶν πράττει. ὅσοι δὲ Ἀθηναῖοι ὄντες, μὴ τῆ παρ' ἰδί, ἀλλὰ φιλιπποῦ δύνωσαν εἰ δέικνυται, προσήκει αὐτοῦ ὑφ' ὑμῶν κακοῦσθαι καὶ ἀπολωλέναι, εἰ πῶρ ὑμῶν εἰς ἐγκέφαλον εἰ τοῖσ κροτάφοισ, ἀλλὰ μὴ εἰ ταῖσ πτέρωμασ καὶ ταπεινοὶ φορεῖτε.* enumeratiōis aut pulcherrimū ē Ciceronis septimiae actiōis in uerrē cū inqt nūc te o Iuppiter. op. max. cui' iste domū regale dignū tuo pulcherrio tēplo. dignū capitolio: atq; ista arce oīm nationū dignū regio tibi munere factū ab regib' tibi dicatū atq; pmissū p nefariū scelus de regis manib' extorsit cuiusq; factissimū: & pulcherrimū simulacrū syracusis sustulit: teq; Iuno regina: cui' duo fana i isulis posita: & tot' ille locus: quē utpote paulo lōgiorē anotare sup sedim' pserti cū eo mōstrato qlibet sibi eū possit uēdicar. Dēosthe. uero cōtra aristocratē *ὁ πρῶτος νόμος ἀντικροῦς εἶρηκεν, ἀπ' τις ἀποκτείνῃ τινα, πλὴν βελλῶν διχαζῶν. ὁ δὲ, ἀπ' τις ἀποκτείνῃ, εἰ πῶρ γυγράφου ἀγρόγιμον εἶν'. ὅσοι φυλάττετε, καὶ μέμνηθε. ὅτι πάντων εἰς αὐτῶν τὰ ἄν βῆ κείναι τὸ μὴ διδόντα κείσιν ἐκδοτὸν κείν. εἰ καὶ μετακῶντα ὁ δὲ δόττος νόμος εἰδὲ τὸν ἐαλωκότα ἀνδροφόνον λυμαίνεσθαι, οὐδὲ χρῆματα πράττειν. ὁ δὲ, τῶ πωλεῖν ἀγρόγιμον, πάντα ταῦτα δέδωκεν. ἡ δὲ γὰρ τοῖσ λαβῶσι, εἶσαι ποιεῖν ὅ, τι δὲ βέλωνται. ἀπὸ γὰρ ὁ νόμος ὡς εἶδ' θεσμοθετασ κελεύει. ἢ τῶ καὶ εἰ τῆ τῶ πεπονθότος γὰρ βῆ τις πατεῖδι. ὁ δὲ ἀγρόγιμοι αὐτῶ τῶ πλὴν ἀπίσθαι ἐπενεγκόντι δίδωσιν ὡς αὐτῶν, καὶ τῆσ ἀλλοθίασ πη λαβῶν, εἶσαι ἐφ' οἷσ ἀδικήμασι δέδωκεν ἀποκτείνῃ ὁ νόμος. ὁ δὲ εἰδὲν ὑπειπὼν, καὶ ἢ τῶ τῶσ τις κτείνῃ, δίδωσιν ἐκδοτὸν τὸν ἀθῶν ἀφειμένον εἰ τῶ νόμοισ. ἀπ' τις πῶρ τι φείσθαι, δίδωσιν ὁ νόμος κελεύει ἀπαιτεῖν πρῶτον. ὁ δὲ, τὸν ἀντίον εἰδὲ μίση κείσιν οὐτ' αὐτῶ εἰπὼν, εἶτε παρ' ὧν ἀεὶ οἱ λαβεῖν ἀπίσθαι, ἀγρόγιμοι ἐποίησε. καὶ τις ἀφαιρῆται παραχρῆμα, ἐκαστὸν ποιεῖ τὸ ἀνδροφόνου, πρ' οἷσ δὲ ὁ δράσθαι ἢ δὲ μὴ δῶσι, δίκασ κελεύσιν οἱ νόμοι μέχρι τῶν εἶν'. ὁ δὲ, δὲ ἀφειληταί τις τὸν ἀγρόγιμον, μὴ βελδμενος πρὸ δίκης ἐκδοῦναι, εἰ πῶρ ἐκαστὸν ποιεῖ, οὐκ εἶ νόμοι δὲ μὴ ἢ αὐτῶ ἢ παρ' οἱ πῶρ τις εἰσφῶρ. ὁ δὲ ἐπ' ἀνδρὶ γράφει ἰήλομα ἰδίων, εἰ καὶ ἰήλομα ὁ νόμος κυριώτερον εἶν νόμου. ὁ δὲ ὑπερχόντων τῶσ νόμων, ἰήλομα ποιεῖ κύριον, τοῖσ νόμοισ ἀναιρῶν. ταῦτα φυλάττετε, καὶ μέμνηθε.* DVO sunt ut initio dixi questionū genera. Duabus expositis libri partib' & pinde generib': qd' in ui oratoris ē: & qd' i orationis partib'. Tertiū restat genus qd' in questiōe positū est. Repetit ergo qd' a pncipio dictū est duo esse qstionū genera Infinitū unū: finitū alter. Itaq; infinitū qd' propositū uocat in duo rursus diuidit genera sicut & in duob' pterea aliis tradit locis in libro de oratore: ac in Topicis. & qm̄ plurimū: tā & si idē dicat i libro de oratore differre uideatur nō alienū putamus eius hic uerba referre. ait itaq; oīs igī res eandē hēt naturā ambigēdi de qua qri & disceptari pōt: siue i infinitis cōsultatiōib' disceptat: siue i his causis q i ciuitate & i forensi disceptatiōe uersant: neq; ē ulla q nō aut ad cognoscendi: aut ad agendi uim

COMMENT.

agendi uim rationemque referatur nam aut ipsa cognitio rei scientiaque perquiritur ut uirtus suam ne propter dignitatem: an propter fructus aliquos expetatur: aut agendi consilium exquiritur: ut sit ne sapienti capeffenda respu. Cognitionis autem tres modi coniectura: definitio: & ut ita dicam consecutio nam quid in re sit coniectura quaerit: ut illud sit ne in humano genere sapientia. Quam autem uim quaeque res habeat definitio explicat: ut si quaeratur quid sit sapientia. Consecutio autem tractatur quom quicquam quod rem sequatur anquiritur: ut illud sit ne aliquando mentiri boni uiri: redeunt rursus ad coniecturam eamque in quatuor genera dispartiuunt. nam aut quid sit querit hoc modo natura ne sit ius inter hoies: an opinionibus aut quae sit origo cuiusque rei: ut quod sit initium legum aut reru. aut causae tractatio: ut si quaeratur cur doctissimi homines de maximis rebus dissentiant: aut de imutatione: ut si disputetur num iterire uirtus in homine. aut num in uitium possit conuerti: definitiones autem sunt disceptationes. ut cum queritur quod in communi mente quasi impressum sit ut si differatur id ne sit ius quod maxime parti sit utile. aut cum quid cuiusque sit proprium exquiritur: ut ornate dicere proprium ne sit oratoris: an id etiam aliquis praeterea possit aut cum res distribuitur in partes ut si quaeratur quot sint genera rerum expetendarum. aut sint ne tria corporis animi externarumque rerum: aut cum quae forma & quasi naturalis nota cuiusque sit describitur ut si quaeratur auari species: seditiosi: gloriosi. Consecutionis autem duo prima questionum genera ponuntur: nam aut simplex est disceptatio ut si differatur expetenda ne sit gloria. aut ex comparatione laus. an diuitiae magis expetendae sint: simplicium autem tres sunt modi de expetendis fugiendisue rebus ut expetendi ne honores sint num fugienda paupertas: de aequo aut iniquo aequum ne sit ulcisci iniurias etiam propinquorum. de honesto. aut turpi ut hoc sit ne honestum gloriae causa mortem obire. Comparationis autem duo sunt modi unus cum idem ne sit an aliquid intersit quaerit: ut metuere: & ueteri rex: & tyrannus ut assentator. & amicus. Alterum cum quid praestet aliud alii quaerit: ut illud optime cuiusque sapientes: an populari laude ducant atque eae quidem disceptationes quae ad cognitionem referunt sic fere a doctissimis hominibus describunt. Quae uero referuntur ad agendum aut in officii disceptatione uersant quo in genere quid rectum faciendumque sit quaerit: cui loco omnis est uitioque silua subiecta. aut in animorum aliqua promotione. aut gignenda. aut sedanda tollendaue tractantur. huic generi subiectae sunt hortationes. obiurgationes: consolationes. miserationes omnisque ad omnem animi motum & impulsio. & si ita res fert mitigatio. **VT** Veri ne sint sensus. Nam a philosophis quaesitum est. *εἰ ἀληθεῖς αἱ ἀγαθῶν καὶ αἱ φαῦτων. Stoici itaque aiunt: τὰς μετὰ αἰαθῶν αἰαθῶν τῶν δὲ φαῦτων τὰς μετὰ ἀληθεῖς τὰς βεβουλαῖς καὶ ἢ μετὰ ἀθῶν μὴ ἀχῶν ψευδοποιεῖται τὰ κατὰ τὰ φωνὰ ἢ δὲ φαῦτα βιχῶν καὶ ἰαρὰ ἀθῶν τῶν ἐστὶ φαῦτων καὶ φωνῶν.* **QVI** officii amicitia colenda sit. **Ut** an propter amicos ab honestate aliquando declinandum sit: quod Aulus gelius quoque querit & a plurimis quaesitum fuisse ostendit. **Ut** **IVS** in natura sit: an in more. **An** ius naturale dici possit: an in consuetudine collocatum. sane ut Vlpianus inquit ius aliud publicum aliud priuatum. Publicum ius est quod ad statum rei romanae spectat. priuatum quod ad singulorum utilitatem pertinet. Publicum ius in sacris & sacerdotibus & magistratibus consistit. Priuatum ius tripartitum est collectum & enim ex naturalibus preceptis: aut gentium: aut ciuilibus. Ius naturale est quod natura docuit omnia animalia. Nam ius istud non solum humani generis proprium est. sed omnium animalium quae in terra: uel in mari nascuntur: auiumque commune est. Ius gentium est quo gentes humanae utuntur: quod a naturali recedere facile licet intelligere ueluti ut inquit Pomponius libro sexto erga deum religio ut parentibus & patriae pareamus: ac ut hermojanus libro primo inquit ex hoc iure gentium introducta bella sunt discretae gentes. regna condita: Dominia distincta. agris termini positi: & aedificia collata: commercium emptiones: uenditiones locationes conductiones obligationes institutae. Ius ciuile inquit Vlpianus libro primo institutionum est quod neque in totum a naturali: uel gentium recedit: nec pro omnia ei seruit: itaque cum aliquid addimus: uel detrahimus iuri communi ius proprium. i. ciuile efficimus. Papinianus autem libro secundo digestorum ius ciuile inquit est quod est ex legibus plebescitis senatus consultis decretis: placitis principum: autoritate prudentium uenit. Ius praetorium est quod praetores introduceunt adiuuandi uel supplendi uel corrigendi iuris ciuilis gratia pro utilitate publicam quod &

honorarium dicitur ab honore p̄torū sic nominatū. **QVEM** admodū in paupertate uiuendū. An cōtentū esse oporteat ea cōditione: an q̄rendū quo mō possis ipsam deuitare. **RVRVSVS** aut̄ ex cognitiōis cōsultationibus. Primū genus q̄stionū qd̄ in cognitiōe uersat̄ hic trifariā diuidit: in topicis aut̄ in quattuor partes cōiecturæ ingens ratio in quattuor partes distributa est quarū una ē cū q̄rit̄ sit ne aliqd̄. Altera unde ortum sit. Tertia quæ id cā effecerit. Quartū qua demutatiōe rei quærit̄. **ET** q̄s nā p̄fecte sapiens esse possit. quoniā solus est deus sapiēs. **QVO** nā pacto uirtus pariat̄. Natura ne: an ratione an usu. Nā sunt q̄ dicāt naturalē esse quæ si ita sit oēs utiq; hoies cū ab eadē uirtutē oriant̄ uirtutē habebūt. Itē qd̄ a natura est laudabile nō est: qm̄ mutari nō pōt nō igitur uirtus erit laudabilis: atq; mutari pōt sicut & uitiū nō ergo a natura sunt: qui apud platonē dicant eam diuino cōcessu traditā hominibus. sunt tñ etiā uirtutes naturales: sed illæ nō morales dicunt̄ ut appetendi escā cōquoquendi & id genus aliæ. Alii porro uirtutes morales in ratione esse collocatas p̄tulerūt. Quoniā cū prudētia in rōne posita sit: & a prudētia oēs morales uirtutes dirigant̄ ipsas in rōne positas esse duxerūt qd̄ tñ nō sequitur. Nā tā ex affectibus q̄ a parte oriunt̄ irrationali: q̄ ab ipsa p̄ficiunt̄ prudentia: quæ de ratione manat. Alii porro per ipsum hoc est assuetudinē fieri uirtutes putauerūt quod frequentes actus habitus faciant. **NATVR** alibusq; q̄stionibus. q̄ sunt in naturali philolophia. **ILLVS** aut̄ generis i quo qd̄ sit id de quo agitur q̄rit̄ duo sunt genera. In topicis uero aliquāto secus dicit̄: qd̄ i tñ idē recidere uidet̄ ait. n. cū aut̄ quid sit q̄ritur notio explicāda est & p̄prietas: & diuisio & partitio. hæc. n. sunt definitioni attributa. addit̄ etiā descriptio. Ut p̄tinatia & p̄seuerātia. Varro de lingua latina ad **Ciceronē** a qua re sit inq̄t p̄tinatia consequitur ostendit̄ esse a p̄tendendo in qua re sit impositū dicit̄ cū demonstrat̄ in quo nō debet p̄tendi: & p̄tendit̄ p̄tentiā esse. quod in quo oportet manere si in eo p̄stet p̄seuerantia sit. **TERTIO** aut̄ in genere. In topicis aut̄ aliter hunc locū tradit̄ inq̄t namq; cū aut̄ q̄ritur quale qd̄ sit. aut simpliciter q̄rit̄ aut cōpate. simpliciter expetenda ne sit gloria cōparate p̄ponenda ne sit diuitiis gloria simplicium tria genera sunt: de expetendo sugiēdoq; de æquo & iniquo. de honesto & turpi. cōparationū aut̄ duo. Vnū de eodē & alio. Alterū de maiore & minore. **RESTAT** actionis locus. qui ad uirtutem & uitiū totus refertur. **QVOD** ad rationē officii pertinet. ut totus ciceronis officiorum liber est. **ALTERVM** ad sedandos animos. ut cum consolamur ut ipse in quæstionibus tusculanis facit Cicero & præterea plerūq; in orationibus: qui proprie locus est conclusionis cum aliquid amplificamus indignationem cōmouemus: aut in conquestionem descendimus. **COLLOCANDI** autem. quæ est exposita in aliis: quam tradidimus supra ubi de motu & pariter de collocatione locuti sumus. **PROPOSITARUM** consultationum. quæstionum quæ sub thesi continentur: **CONTRouerſiarum**. idest causarum quæ sub hypothēsi definitaq; q̄stione sunt. **CAVSARUM** genera restant admodum: Prorsus supersunt tractanda tria causarum genera demonstratiuum deliberatiuum: iudiciale. **DELECTATIONEM** sectat̄ aurium demonstratiuum genus dicit̄. **ALTERA** ut obtineat probet & efficiat quod agit: quæ est deliberatiui & iudicialis generis. **LATVM** genus esse potest multifarie. Laudando ac uituperando. **SANĒ**q; uarium. idest admodum multiplex. **VNUM** ex eo delegimus quod ad laudandos claros uiros suscepimus: & ad improbos uituperandos Genus enim nullum est orationis quod aut huberius ad dicendum. aut utilius ciuitatibus eē possit. **Quintilianus** i huius ḡnis tractādi exordio potissimū icipiā inq̄t ab ea quæ cōstat̄ laude ac uituperatione: quod genus uidetur Aristoteles atq; eum secutus Theophrastus a parte negotiali hoc est $\mu\sigma\alpha\sigma\mu\alpha\ \tau\iota\kappa\eta$ remouisse: totamq; ad solos auditores relegasse & id eius nominis quod ab ostentatione dicitur proprium est: sed mos romanus etiam negociis hoc munus inseruit nam & funebres laudationes pendent frequenter ex aliquo publico officio: atq; ex senatus consulto magistratibus sæpe mandant̄: & laudare testem uel cōtra pertinet ad momentū iudiciorū: & ipsis etiā reis dare laudatores licet & editi incōpetitores in. L. Pisonē: in Clodiū: & curionē libri uitupationē cōtinent & tñ i senatu loco sententiæ habiti sunt. **RELIQUUM** aut̄ genus causarū. idest reliquū duo genera q̄ unū sepatū a sup̄iore genus facere uident̄ q̄tenus illd̄ i delectatiōe positū n̄ hoc autē aliqd̄ ut supra dictum aliquid statuit auditor. **QVAE** nō ad b̄ndicēdum solū. quoniā quæritur delectatio: **SED** etiam ad honeste uiuendum. qm̄ laudatur &

uituperatur. **ALTERIUS**. Hoc est laudationis finis est honestas. **ALTERIUS**. Idest uituperationis finis est turpitudine. **SINE** ullis argumentationibus. Itaq; & Quintil. manifestū que est inquit errare eos qui nunq̄ oratorē dicturū nisi de re dubia putauerunt: an laudes capitolini Iouis perpetuæ sacri certaminis materiæ uel dubiæ sunt? uel non oratorio genere tractantur? ut desiderat autem laus quæ negotiis adhibetur probationem sic etiam illa quæ ostentationi componitur habet interim aliquam speciem probationis. ergo locus hic intelligendus Ciceronis est sine ullis argumentationibus acerbis acutis: uehementibus: ut sunt aliorum generum ut tamen scias speciem argumentationum in hoc quoque genere aliquam adhibendam. **SINGULORUM** uerborum insignibus. Idest tropis & schematis: quæ orationem comunt poliuntque & eis quæ supra ipse commemorauit. **FACTIS** uerbis. Idest nouatis. **AVT VETUSTIS**. Non tamen nimium ab usu remotis: ut supra diximus: quæ sequuntur omnia iam dicta sunt ubi de elocutione locuti sumus. **NON AD** similitudinem uersuum. Admonuimus namq; in uersum clausulam concludere uitiosum esse. **AD EXPLendum** aurium sensum ut tantum periodus extendatur: ut uno spiritu possit enunciari: nec breuius contrahatur: q̄ possit ipse spiritus protrahere: ac ut pedibus iam dictis ambitus ille concludatur. **Q VASI** quodam uerborum modo. Idest modulatu. **ORNAMENTA** reg. Idest figuræ sententiæ: **SIVE** quæ admirabilia. Cum ea dicimus quæ mirentur auditores. **MONSTRIS**. Cum quid nascitur insolitum: ut si mula pariat. **PRODIGIIS**. Ut cū arma in cælo splenduisse aut crepuisse dicuntur. **ORACULIS**. quæ Apollo aut alius dæmon: aut sanctus etiam uir prophetatus fuerit. **DIVINA** atque fatalia. Quæ diuinitus & facto quodam prouenisse uideantur. hoc est quod necessario futurū uideretur. **SED** quoniam tribus. In generibus omnia siquidē bona malaue. aut animi aut corporis aut externa sunt. animi ut scientiæ artesq; omnes ac morales uirtutes: corporis ut forma robur bona ualetudo. Externa gloria amplitudo amicicia: quæ omnia suas habent species: sed quæ necessariae sunt eas Cicero attingit. **Q VAE** dicuntur a genere. Idest q̄ sibi nomē uedicāt a maioribus: qui excellentes fuerint aut si uituperamus qui obscuri: aut infames. **BREVI**ter modiceq;. Laudato. ut i laudādi genere ne nimii simus sed paucis attingamus. **SI ERIT** infame. Prætermisso si infamiæ nota insignitum sit dum reliqua laudamus ipsum genus prætermittamus. **VEL SI** humile si ignobile præteribimus inquit aut augendo gloriam eius: quem laudemus quantum illustrauerit ipsum significabimus. **DE FORTUNIIS**. Quæ feliciter gessit & quas opes iuste: ac pie fortiterue sibi cumulauerit dicemus. **FACILLIME** forma laudatur. Quod quædam in ea uideatur spirare diuinitas: cultusq; animi: sicut e diuerso deformitas incompositos immanesq; mores significare uideatur. **TEMPORUM** seruandus ordo est. quia narratur historia. **AVT** imprimis recentissimum quodq; dicendum. Quoniam facilius persuademus. **IMPROPRIE** uirtutū genera. Quæ ad prudentiā q̄ ad fortitudinē q̄ ad iusticiā cæterasq; uirtutes ptinere uidebunt: quod pro lege manilia de Pompeii imperio ipse facit Cicero. **SED HIC** uirtutum atq; uitiorum. sensus est longe lateq; de uirtutibus: ac uitis hoc loco possemus utiq; disputare sed cum non philosophiam doceamus: uerum oratorem quid sit in laude uituperationeq; tenendum admoneamus satis esse ducimus si anguste breuiterq; omnia attingamus. **AVT** enim scientia cernitur uirtus. Idest quæ scientiam parit ab Aristotele διάνοη τικη appellata: unde & omnis scientia arsque oritur. **AVT** actiōe. Quoniam uirtutes morales omnes in actione sunt: siquidē ut Aristoteles Ptolomeus Theonq; tradunt: aut homo inspector: aut agens est. Inspicit quidem aut Theologica: aut mathematica: aut physica. Agitur uero in moralibus uirtutibus iuste: fortiter temperate: atque in cæteris eodem modo. **Q VAE** Prudentia: Hæc ut inquit Aristoteles sapientiæ seruit cum omnibus affectibus moderatur. ita enim in ethicis inquit magnis ἀλλ' ἴσως ἔχει ὡς πρὸς τὴν οἰκίαν ὁ ἐπίσκοπος. ἔπος γὰρ πάντων κύριος, καὶ πάντα διοικεῖ. ἀλλ' ἔπος οὗτος ἀρχεῖ πάντων, ἀλλὰ παρασκευάζει τῷ δεσπότῃ ἁρλῶ, ὅπως δὴ ἐκεῖνος μὴ κωλύμενος ὑπὲρ τῶν ἀναγκάλων, ἐκλύηται τῷ τῶν καλῶν τι καὶ προσηκόντων πράττειν. ἔτω καὶ ὁμοίως τοῦτο ἢ φρόνησις ὡς πρὸς τὸ ἐπίσκοπος τίς ἐστὶ τῆς σοφίας, καὶ παρασκευάζει τῷ τῇ ἁρλῶ, καὶ τὸ θίγειν τὸ ὡς τῆς ὁρῆς γινώσκοντα τὰ πάθη, καὶ ταῦτα σωφρονίζουσα. **Q VAE** Calliditas.

STVDiis autem bonis similia uidentur ea. quæ sunt in eodem genere nimia. In omni inquit studio qcquid est nimum carpi pot. **Q** VEmadmodum qsq; generatus. quales parentes habuerit. **Q** VEmadmodum educatus. Moliter ac delicate an contra. **Q** VEmadmodum institutus. Quibuscu uersatus sit peritis ne: an imperitis: quales mores habuerit & si quid diuinitus ei apparuerit. **AD EA** quæ proposita sunt. Vt si iuste si fortiter: si argute: si facunde: dixerit feceritq; quidpiam: id illis ipsis uirtutibus adiungatur de quibus illum laudantes locuti simus. **NE**q; uero mors. Hoc dicit si quid nobile in morte euenerit ne id quidem silentio prætereundum est: uel quod mortem constantissime tulerit: & si quid post mortem ipsam laudabile acciderit obliterandum silentio nõ est. **EST IGI**tur in deliberando finis utilitas. traditis in demonstratio genere præceptis nunc iam deliberatiui generis præcepta explicat: eiusq; finem facit utilitatem: a quo plane dissentit Quintilianus inquiens deliberatiuas quoq; miror a quibusdam sola utilitate finitas. ac si quid in his unum sequi oporteret potior fuisset apud me Ciceronis sententia: qui hoc materiae genus dignitate maxime contineri putat: nec dubito quin ii si qui sunt in illa priori sententia secundum opinionem pulcherrimam ne utile quidem nisi quod honestum esset existimarint & hæc est ratio uerissima si consilium contingat semper bonorum atq; sapientium: Verum apud imperitos apud quos dicenda frequenter sententia est populûq; præcipue: qui ex pluribus constat indoctis discernenda sunt hæc & secundum magis communes intellectus loquendû. Cicero tamen ut hic ita in topicis finem facit utilitatem. **VT IL**la prima sint suasori aut dissuasori uidentur. **Q**uid aut possit fieri: aut non possit. Quintilianus autem. quare in suadendo inquit & dissuadendo. tria primum spectanda erunt. qui sunt qui deliberent: quis sit qui suadeat rem de qua deliberatur: aut certum est posse fieri: aut incertum. si incertum hæc erit quæstio sola ac potētissima. sæpe enim accidet ut prius dicamus si possit qdem fieri esse faciendum: deinde fieri non posse: cum autem de hoc queritur coniectura est an isthmus intercedi an secari palus pontina: an portus fieri hostiæ possit. An Alexander terras ultra oceanum sit inuentus: sed in his quoq; quæ cõstabit posse fieri cõiectura aliquando erit: ut si queratur an utiq; futuræ sit ut carthaginẽ superent romani: ut redeat Annibal. si scipio in africam exercitum trãstulerit: ut seruent fidem samnites si romani arma deposuerint: quædam & fieri posse & futura esse credibile est. & paulo post possibile fas iustum piû: æquum: mansuetum: quæ honestati subiiciuntur. an sit autem facile magnum iucundû sine periculo ad quæstionem pertinet utilitatis: qui loci oriuntur ex cõtradictiõe e quidem utile: sed difficile paruû iniucundû piculosum: tû quibusdã uidet eẽ nõnunq; de iucunditate sola cõsultatio: ut si de ædificãdo theatro instituẽdis ludis deliberet. **IT**Aq; cû cõstet hoc genus causæ: ex suasiõe & dissuasiõe. Genus causæ subaudi difficile atq; necessariû. **SIC S**Vasor utrûq; dicendû est. Subaudi & utile esse & fieri posse. **DISS**Vasori. Si alterû infirmat fat est. ut aut inutile esse aut fieri non posse dicat. **Q** VAE sunt sita in officiis. Est autem ut in tertio de finibus bonorum & malorum. Cicero inquit officium quod ita factum est ut eius facti probabilis ratio reddi possit. **AT**q; uirtutibus. Est autem uirtus inquit Aristoteles μεσοτης των παθων. Plato autẽ αρετη inqt διαθεσιση. **TI**s εις ουη του ξου καθ αυτην επαινετη εξισ καθ ην το εχον αγαθον λεγεται. **Q** VAE sunt laudabilia ipsa p se nã ut Aristoteles docet in ethicis in aia eẽ dicunt bona alia honorabilia alia laudabilia. honorabilia qdẽ ut memoria cõsiliû. iudiciû. igniû intelligẽtia & hmõi alia unde artes sciẽtiæq; scaturiunt. Laudabilia aut ut uirtutes sunt morales oẽs. **VA**Letudo. Quæ tamẽ uocabuli significatiõe anceps est. **Q** VAE sint cõtraria. Et perinde uituperanda. **Q** VOD si semper optima tenere possemus sensus est habenda apud malos. aliquando indoctos est oratio apud quos consultandum si non quid honestû saltem qd utile. qd si optima teneremus nullus e cõsultatiõi locus quilibet enim quid sibi prescribendum foret cognosceret. **OP**Portuna expediẽtia propter dignitatẽ. Subaudi q in ipsa est honestate. **AD O**piniones eorũ q audiunt accõmodanda est oratio. nã orator totum se fere audientium accõmodat sententiæ aut nõ multũ ab ipsoq; mẽte se abdicat ita enim siue utilia siue honesta tum demum pot obtinere. **ILLI** autem alteri. Subaudi agresti: & sordido generi quæstus emolumentũ fructusq; proponitur hoc est undecunq; possit utilitatem enancisci. **AT**q; etiã uoluptas. Subaudi corporis

COMMENT.

corporis. quoniam ea est uirtuti inimica. nā uirtutis uoluptas auget animi bona. **BO**niq; naturā fallaciter imitando: quia dum quis id bonum existimat quod iperet pecuniam habeat & reliqua huiusmodi iure ne: an iniuria non quærit dum uideatur laudandus & honorandus accedere quæ bona sunt uirtutis. **SED** etiam necessariis. Vt patriæ: ut parentibus: ut liberis quod imprimis quæri oportuit. **Q**VARUM rerum ignominia Infamiae contumeliae dedecoris. Atq; hæc non publicis modo consiliis: sed etiā priuatis: atq; adeo magis in priuatis spectanda sunt. **MALO** cultu. Quod si male colatur ut si inhonestum uideatur in alterius adduci non possit sententiā. **BENE** institutos. Qui rebus bonis instructi fuerunt. Addantur etiam contumeliae. Subaudi ut deuitari possint. **Q**UANŕ expediat quæri solet. In deliberatio inq; genere quæri etiam solet q̄ sit utile: q̄ fieri aut non fieri possit aliquid. **CAV**sarum aut genera sunt plura. Sicut ipse in topicis docet. **NAM** sunt alia quæ ipse conficiunt. Quæ efficiētes causæ noīantur. **ALI**æ quæ uim aliquā ad conficiendum afferunt. Idest causæ quæ adiuuantes noīari solent: ut in libro de fato ipse quoq; ostendit. **AVT** propter principium: ut est cā materialis ac formalis. **AVT** propter exitum. Vt causa finalis nam cum Aristoteles causarum genera materialem: formalem: finalem efficiēteq; fecerit. Plato his etiam addidit exemplarē atq; instrumentale. **SED** etiam illa q̄ aduertentur. Stultum siquidē sit q̄ profint inspice re: & quæ officere possint non considerare. **ET SI** ex contentione. Quæ solet in sententiis uariis pronunciādis nasci. **DISS**uadentibus aut. Cōmonuit ac instruxit sniam suā p nunciātes & consilium proferentes. nunc quid pariter facere oporteat deterentes ab alieno pposito docet. **SED** ex eisdē suasionis locis. Hoc est ex eis locis qbus alter suasisit ex eisdē dissuadebim⁹. **VT** Erq; uero ad augendū habet exemplorū. Idem quoq; docet **Q**uintilianus inquit tota aut oratio simplex & grauis & sententiis debet ornatior eē q̄ uerbis: usum exemplorū nulli materiae magis conuenire merito fere oēs consentiunt cum plerūq; uideant respōdere futura pteritis: habeaturq; experimentū uelut quoddā rōnis testimoniū. breuitas quoq; aut copia non genere materiae sed mō constant. **AD** explendas cupiditates. Si agrestes erūt auditores. **SIN** aut reprimendi. Hoc est a cupiditate illa uehemēti fuerint reuocandi. **PR**incipia aut in sententiis dicēdis. **Q**uintil. aut prohemio inquit quale est in iudicialibus nō ubiq; eget quia cōciliatus est ei quisq; q̄ consulit initiū tñ quodcūq; debet hñe aliquā prohemii speciē. neq; enim ab rupte nec unde libuit incipiendū: quia est aliquid in omni materia naturaliter primum. In senatu utiq; & in cōcionibus eadē rō: q̄ apud iudices acqrēdæ sibi plerūq; eorū apud quos dicēdum sit beniuolētia: nec mirū cum etiā in panegyricis petat audientiū fauor: ubi emolumentū nō utilitate aliqua: sed i sola laude cōsistit. **NVNC** quæ iudiciis accōmodata sunt expecto. **Q**uintilianus nūc de iudiciali inq; genere qd̄ est p̄cipue multiplex. sed officii cōstat duob⁹ intētionis & depulsionis cuius ptes uelut plurimis autoribus placuit quicq; sunt. prohemii: narratio: p̄batio: refutatio: peroratio. his adiecerūt qdā partitionē p̄positionē: excessum: quæ priores duæ p̄bationi succedūt. nā pponere quidē q̄ sis p̄baturus necesse est: sed & cōcludere. inde porro iubiungit ueq; ex his quas cōstitui partibus nō ut quicqd̄ primū dicendū: ita primū cogitandū est: sed ante oīa itueri oportet qd̄ sit genus causæ quid in ea quærat q̄ profint: q̄ noceant. Deinde quid cōfirmandū sit ac refellendū. tum quo mō narrandū. expositio enim p̄bationū est p̄batio: nec eē utilis pōt nisi prius cōstituerit quid debeat de p̄batione p̄mittere. postremo intuendū quēad modū iudex sit cōciliandus: neq; enim nisi totius causæ partib⁹ diligēter inspectis scire possumus qualē nobis facere animū cognoscentis expediat seuerū: an mitem cōcitatū: an remissum: aduersum gratia: an obnoxium. neq; tñ ideo eos p̄bauerim: qui scribēdū quoq; prohemii nouissime putant. nā ut materiā oēm & quid quoq; sit opus cōstare debet anteq; dicere: aut scribere ordiamur. ita incipiendū ab iis q̄ prima sunt. inspicienda igit est materia: quo p̄cipimus ordine scribenda quo dicimus. **AVT** cū hereditatis. Hic status negocialis appellat: ut ipse ostendit in rhetoricis Cicero. fortunatianus aut & in scripto & extra scriptū esse cōtendit. **AT**q; etiā ante iudiciū. De cōstituendo ipso iudicio. Hic stat⁹ in rhetoricis trāslatio appellat. qm̄ de actiōe trāsserenda cōtentio ē. **AVT** cōcertata. De qua ante factū sit certamē. **AVT** diiudicata. Et tñ nondū definita. **NO**Bis ad dicendum necessaria uidef. Propter causas iudiciales in quibus de iure sape q̄ritur.

DE CONSTITUENDIS ACTIONIBUS. Qua demum actione cum reo agatur. nam id moris fuit nunc uero ablatum est. SEPARO a iudiciis. Quoniam in eo iudicium non est in quo translatio est: & cum qua actione agendum sit quaeritur. TEMPORE agendi. Quoniam id est quod in quaestionem uenit. QVAM dissimilitudine generis. Quoniam non utique ab simile id a iudicio uidetur. CADUNT in eam formam. Ut iudicialis nomine appellantur. IN Qua quale quid sit. Vbi qualitas de summo genere est: de qua supra mentionem fecimus: ipsamque in suas distribuimus species. IN OMNIBUS igitur causis tres sunt gradus. Quintilianus autem discant igitur inquit ante omnia quadripartitam in omnibus causis esse rationem: quam primam intueri debeat qui acturus est. nam ut a defensore potissimum incipiam longe fortissima tuendi se ratio est si quod obiicitur negari potest. proxima si non id quod obiicitur factum esse dicitur. Tertia honestissima qua recte factum defenditur: quibus si deficiamus ultima quidem sed iam sola superest salus aliquo iuris adiutorio elabendi a crimine quod neque negari: neque defendi potest: ut uideatur iure actio intendi. hic ille quaestiones: siue actionis: siue translationis sunt. sunt enim quaedam non laudabilia non natura: sed iure concessa: ut duodecim tabulis debitoris corpus inter creditores diuidi licuit: quam legem mos publicus repudiavit. est aliquid aequum: sed prohibitum iure: ut libertas testamentorum. accusatori nihilo plura intuenda sunt quam ut probet factum esse: hoc esse factum non recte. factum iure se intendere ita circa species easdem lis omnis uersabitur. translatus tantum aliquando partibus: ut in causis in quibus de praemio agitur recte factum petitor probat. ITA Constitendum est. Contra aduersarium est respondendum. VT QVOD obiicitur factum neges. Inde coniecturalis uel inficialis constitutio nominatur. AVT illud quod factum fateare neges eam uim habere. Hoc est non debere eo nomine appellari & inde cum lis sit de nomine: & uel ipsius rei. de ueniendum ad definitionem: quae etiam finitiuus status appellatur. ATQUE id esse quod aduersarius criminet. Ut si aduersarius uerbi causa sacrilegium uocet. tu defendas furtum: non sacrilegium dici oportere. NEGES tale esse. Quoniam si aduersarius iniuste factum dicat tu iuste asseras. INFORMATIONE uerbi. Quoniam qui diffinit circa uerbi formam uersatur. NON solum resistat oportet aliquo statu. Quintilianus alii statum crediderunt primam eius cum quo ageretur depulsionem: quam finiam Cicero his uerbis complectitur in quo primum insistit quam ad repugnandum congressa defensio: unde rursus alia quaestio: an eum semper is faciat qui respondet: cui rei praecipue repugnat Cornelius celsus dicens non a depulsionem sumi: sed ab eo qui propositionem suam confirmet: ut si hominem occisum reus negat. status ab accusatore nascatur. quia uelit is probare. si iure occisum reus dicit translata probationis necessitate idem a reo fiet & si eius intentio cui non accedo equidem. nam est uero propius quod contradicatur nullam esse litem si is cum quo agatur nihil respondeat ideoque fieri statum a respondente. mea tamen sententia uarium id est & accidit pro conditione causae: quia & uideri potest propositio aliquam statum facere: ut in coniecturalibus causis utitur coniectura magis qui agit: quo moti quidam eundem a reo inficalem esse dixerunt & in syllogismo tota ratiocinatio ab eo est: qui intendit. & aliquanto post porro subiungit Quintilianus. nostra opinio semper haec fuit cum essent frequenter in causa diuersi quaestionum status in eo credere statum causae quod esset in ea potentissimum & in quo maxime res uersaretur. id si quis generalem quaestionem: uel caput generale dicere malit cum hoc mihi non erit pugna non magisque si aliud adhuc quo idem intelligatur eius rei nomen inuenierit. sane status ac statuum nomina supra memorauimus. PRIMUS ille status. Qui coniecturalis appellatur. RATIO nem habet iniqui criminis. Quoniam negat: in ipsa negatione ratio iniqui criminis inclusa est. SECVNDUS qui finitiuus uel diffinit: uel finis appellatur. QVOD Non sit in re quod ab aduersario ponitur in uerbo. ut si sacrilegii accusetur reus & ostendatur id furtum esse: non utique sacrilegium & huiusmodi alia: ubi id diffinire opus sit in quo quaestio posita est. TERTIVS. Qui qualitas appellatur. DEINDE unicuique rationi. Subaudi quam profert reus se defendendo. OPPONENDUM est ab accusatore. Subaudi ad rei refellendam rationem quod continens uocatur. haec sane totam rem ita exsiccet Quintilianus. his iniquis inuentis intuendum deinceps hermagore uideat quod in quaestio ratio iudicatio continens quod synechon: uel ut alii uocant firmamentum quaestio

COMMENT.

quæstio latius intelligitur omnis de qua in utrâq; partem uel in plures dici credibiliter potest. In iudiciali autem materia dupliciter accipienda est. Altero modo quo dicimus multas quæstiones habere controuersiam: quo etiam minores omnes complectimur. Altero quo significamus summam illam in qua causa uertitur de hac nunc loquor ex qua nascitur status an factum sit. has hermagoras & Apollodorus & alii plurimi scriptores proprie quæstiones uocant. Theodorus ut dixi capita generalia sicut illas minores aut ex illis pendentes specialia. nam & quæstiones ex quæstione nasci: & speciem in species diuidi conuenit. hanc igitur quæstionem uelut principalem uocant $\alpha\theta\eta$ $\tau\eta\mu\alpha$. ratio autem est qua quod factum esse constat defenditur & cur non utamur eodem: quo sunt usi omnes fere exemplo Orestes matrem occidit. hoc constat. dicit se iuste fecisse: status erit qualitatis. quæstio an iuste fecerit. Ratio quia clytemnæstra Agamemnonem maritum suum patrem Orestis occidit. hoc $\alpha\theta\eta$ $\tau\eta\sigma\upsilon$ dicitur. $\kappa\rho\iota\upsilon\omicron\mu\epsilon\nu\omicron\upsilon\gamma$ autem iudicatio: an oportuerit uel nocentem matrem a filio occidi. nec multo post subiungit Quintilianus. Paulum in his secum & Cicero dissentit. Nam & in Rhetoricis quemadmodum superius dixi hermagoram est secutus. in topicis ex statu confectam contentionem $\kappa\rho\iota\upsilon\omicron\mu\epsilon\nu\omicron\upsilon\gamma$ existimat. Idque trebatio qui iuris erat consultus alludens qua de re agitur appellat: quibus id contineatur continentia quasi firmamenta defensionis: quibus sublatis defensio nulla sit at in partitionibus oratoriis firmamentum quod opponitur defensionis: quia continens quod primum sit ab accusatore dicatur ratio. ideo ex rationibus & firmamenti quæstione disceptatio fit iudicationum. Verius ergo & breuius: qui statum & continens: & iudicationem idem esse uoluerunt. continens autem id esse quo sublato lis esse non possit: hoc mihi uidentur causam utranq; complexi: & quod Orestes matrem & quod clytemnæstra Agamemnonem occiderit. Idem & iudicationem: & statum consentire semper existimauerunt. **QVAESTIO** exoritur quædam. Hæc est $\kappa\rho\iota\upsilon\omicron\mu\epsilon\nu\omicron\upsilon\gamma$ idest iudicatio. **COEPERIT** ne pecunias: decius. Reus pecuniarum repetundarum. **MINVERIT** ne maiestatem Norbanus. Qui syllæ se opposuit primum circa canusium a proconsulibus aduersus norbanum gestum: in quo ad sex hominum milia ex norbani exercitu cæsa. syllani septingenti milites tantum occisi. norbanus capuam fugit. **IVRE** ne occiderit opimius gracchum: Qui consul gracchanas insectatus factiones est: ut multi narrant historici: ita Apianus. **HAEC** quæ primam contentionem habent. Ut iure non fecisti: feci. tota contentio est an iuste fecerit. **LATA** & fusa sunt. Quoniam an iuste fecerit uarie multisq; modis tractatur. **RATIONUM** autem & firmamentorum. Contentionem adducit in angustam disceptationem. nam ea paucis comprehenduntur. **EA IN** Coniectura nulla sunt. Neq; enim ratio: aut firmamentum esse potest: ubi nulla confessio: quod ipse docet cum inquit nemo enim eius quod negat factum rationem: aut potest: aut debet reddere. **IN HIS** causis. Subaudi coniecturalibus. **EADEM** & prima quæstio & disceptatio est extrema. Si quidē unū semper ē quærendi & disceptandi genus: ut occidisti non occidi. an occiderit. secus uero cum dicitur iure occidi: hic enim multa disceptatio an iure occiderit. **MAIESTAS** autem. Ad diffinitiuum uenit statum: ut uim uerbi de quo quærat diffiniat. **IN HIS** autem causis quæ sunt. Subaudi in statu qualitatis. **FINIT** rursus infinitæ. Quoniam cum finita sit iure ne opimius gracchum occiderit quia complexum habet personarum. fit rursus hæc infinita cum dicitur possit ne recte salutis rei publicæ causa: cuius euersor ciuitatis necari indemnatus. **AD CONSULTATIONIS** formam. Idest infinitæ quæstionis: quam a græcis thesim diximus appellari. **QVAE** ex scripto legis. Quo æquum iniquumue aliquid comprobatur. **AVT** Verborum ipsius iudiciis. Verborum quibus usi sint qui aliquid iudicarunt. **AVT** ALI cuius stipulationis Per interrogationem promissionis. **AVT** cautionis. Vbi de aliqua re scripto cautio est: ut chirographi. **NE HOC** quidem genus Subaudi probationis. quod scripto continetur. **IN** Diffinitionem. Hoc est in statu finitium. **NAM** & si uerbum aliquod de scripto diffiniendum est. Nam & legitimus est etiam status finitiuus. **QVID** sit penus. Hoc apud Aulum Gelium inuenias. **QVAE** sunt ruta cæsa. Vlpianus si ruta inquit cæsaq; excipiantur in uenditione: ea placuit esse ruta quæ eruta sunt: ut harena creta & similia. Cæsa ea esse ut arbores cæsas: & carbones & his similia. gallus autem aquilius cuius mella refert opinionem recte ait frustra in le-

ge uenditionis de rutis & cæsis contineri: quia si non specialiter uenerint ad exhibendum de iis agi posse. neq; enim magis de materia cæsa: aut de harena cauendum est. uē ditori: q̄ de cæteris: quæ sunt præciosiora. CVM Autem plura significantur scripto: Qui status dicitur amphibologia. VEL A uerbis uoluntatem & sententiam scriptoris. Qui status de scripto & sententia nominatur. VEL Alio se eadem de re. Qui status de contrariis legibus nominatur. TVM Disceptatio scripti. Hic status græce sylogismus. Latine ratiocinatio nominatur. CVM est in inficiando reus cum accusatur: quod inficiatur in quo accusatur. IN SVA sionis locis. Vbi deliberatum genus tractauimus. QVAE enim in consilio capiendo. Subaudi erant præcipiebantur. cum hæc tradebamus. HIS fere rebus. Locos apparuit quibus in coniecturali statu uti accusator poterit. VOLUNTatis in reo causæ reperiuntur. Quare uoluisse uideri possint. FACULTas in uoluntate. Idest potestatem faciendi habuisse uideri possint. QVI. Subaudi animi motus. HAEC sunt dicta de causis. Quoniam ut superius ostendimus octo circumstantiæ sunt unde argumenta in coniecturali quæstione duci possunt persona. factum. causa locus. tempus. modus. facultas. opinio. COMMVNiter uidentur in simulare. Hoc est incessere. est autem in simulo idem quod ficto prosequor crimine. ADIUNcta illa disputatione communi. Idest adiuncto illo: quod communiter in disputationem uenire potest. DICTA quæstionis. Quæ in quæstione torquendi responsa sunt. DEFENSIONis autem. Expositis accusatoris locis nunc pariter tela sua suggerit defensori. NON Tantas. Subaudi causas. COMMunia dantur. Expositis locis coniecturæ omnibus: nunc ad quæstionē finitiui status descendit in quo accusatori & defensori communia ait tradi præcepta oportere. VTER enim diffiniendo. Hoc dicit siue accusator: siue defensor sit uter eorū melius rem de qua quæstio est diffinierit: is ad sensum iudicis melius penetrarit: & ad eam præceptionem: quæ animis audientium insidet is obtineat causam necesse est. diffiniendi uero modum supra abunde ut nobis uisi sumus attigimus. SED Tanq̄ explicando. Hoc dicit non obtinetur causa argumentatione: sed potius diffiniēdi quadam peritia. PRAEVARicationem accusator esse diffiniat. Præuaricatores inquit festus a prætergradiendo sunt uocati. Vlpianus de iis qui infamia notantur dicta prætoris interpretatus super illo uerbo in te præuaricator. præuaricator autem inquit est quasi uaricator: qui diuersam partem adiuuat prodita causa sua quod nomen labeo a uaria cunctatione tractum ait nam qui præuaricatoris ex utraque parte consistit quin imo ex diuersa. VERBIq; uim ex contrario reperiet. Diffiniet alio modo ut uis uerbi cōtrarium significare uideatur. QVAsi ex uero accusatore. Tanq̄ nomen præuaricationis a uero inclinetur. EX Consequentibus. Ex eis quæ sequuntur id nomen. CONFugiendum est ad æquitatis locos. Non tantum diffinitio inspicienda. AD RERum iudicaturum autoritatem. Ad autoritatem eorum qui iudicarūt quid uerbum id significaret. COMMuneq; sit hoc præceptum. Subaudi tam accusatori: q̄ defensori. Qui de re confiteatur ut se sustulisse. VERBI se interpretatione defendat. Ut nolit sacrilegium: sed furtum appellare. DEPR Auatione uerbi se urgeri quærat. Hoc est lamentetur quod in causa urgeatur non quod deliquerit: sed mala uerbi interpretatione. PERCENSere poterit. Adiicere quæ pariter possint ita male interpretari: sicut quod contra se proferatur. TAMEN reus. Tam & si inquit tam accusator q̄ reus id possit facere: tamen commodius id præstabit reus. EX HIS quæ anteposita. Quæ ad amplificandum idonea diximus NVNC ea quæ quale sit. Exposita finitiui status tractatione. nūc statum qualitatis quo modo tractare conueniat docet. QVOD diuiditur in duas partes. Hoc nos quoq; superius tractauimus & iurisconsultorum autoritate usi diuisimus. ET VT dicitur æqui & boni. Ita siquidem loqui consueuerūt iuris consulti. ETEA quæ sine litteris. Quod appellatur ius non scriptum. nam ut etiam iuris consulti diuidunt aliud est ius scriptū. Aliud non scripium. ac ut græci aiunt εσι δὲ νόμος ἐγγράφος σιωπῆσαι δὲ ἀγραφοσ. AVT gentium iure. Aut malorum more. Itaq; & Paulus libro quarto ad Sabinū ius inquit pluribus modis dicitur uno quidem modo cum id quod semper æquum ac bonum est ius dicitur: ut est ius naturale. Altero modo quod omnibus: aut pluribus in quacunq; ciuitate utile est: ut est ius ciuile: nec minus ius recte appellatur in ciuitate nostra ius honorarium. prætor quoq; ius reddere dicitur etiam cum in quæ decernit: relatione scilicet

COMENT.

tione scilicet facta non id quod ita prætor fecit. sed ad illud quod prætorē facere cō-
 uenit. Alia significatione ius dicitur locus in quo ius reddit appellatione collata ab
 eo quod sit in eo ubi sit: quē locū determinare hoc modo possumus ubi quæ prætor sal-
 ua maiestate imperii sui saluoque more maioris ius dicere constituit. is locus recte ius
 appellatur hæc Paulus. Martianus autem libro primo institutionū nōnunquā inquit ius est
 pro necessitudine dicimus uelut est mihi ius cognationis: uel affinitatis. Iuris autem
 præcepta ut Ulpianus inquit sunt hæc honeste uiuere. Alterum nō ledere: ius suum
 unicuique tribuere. Iuris prudentia est diuinæ & humanæ rerum notitia: iusti & in-
 iusti scientia. **AVT** gentiū iure aut maioris more: Hoc est iure gentiū & iure civili
 de quo supra ab eundem dictū. **PUBLICŪ** diffinit quod sit ius publicū. **PACTUM**. Conuen-
 tum stipulatio: Ulpianus de pactis. Pactū autem inquit a pactione dicitur: inde etiam
 pacis nomen appellatum est: & est pactio duorum plurium uel in idē placitum cōsen-
 sus. Cōventionis uerbum generale est ad oīa pertinet de quibus negotii contrahēdi
 transigendi que causa consentiunt qui inter se agunt: nam sicut cōuenire dicuntur qui ex
 diuersis locis in unum locū colliguntur & ueniunt. Itaque ex diuersis animi motibus
 in unū cōsentiant id est in unā sententiā decurrunt adeo autem cōventionis nomen ge-
 nerale est ut eleganter dicat prædiximus nullū esse contractū: nullā obligationē: quæ nō
 habeat intra se cōventionē siue re. siue uerbis fiat: nam & stipulatio quæ uerbis fit: nisi
 habeat consensum nulla est: sed cōventionū plerumque in aliud nomen transeunt uelut
 in emptionem: locationē: pignus: uel stipulationē. Paulus autem libro tertio labeo
 ait inquit cōuenire posse uel re uel per epistolā uel per nuntium inter se absentes pos-
 se: sed etiā tacito cōsensu cōuenire intelliguntur ideo si debitori meo reddiderim
 cautionē uidetur inter nos cōuenisse ne peterē p futuramque ei cōuentionis exceptio-
 nem placuit. **NATURALI** iure præscriptū est. **MANDATUM**: iustū. Cæsar in cōmentariis
 quod fieri oporteret nec minus cōmode ipsi sibi p scribere quā ab aliis doceri poterant.

DE NATURA. Subaudi maioris. **AD** eius facti deprecationē. De qua parte superius
 in diuisione assumptiæ constitutionis diximus. **QVALE** sit cū disceptatio uersat
 in scriptis. Supra diximus in diuisione statuum alios dici rationales. Alios legitimos:
 de rationalibus an sit quid sit & quale sit hæcenus dictū: secuntur legitimi qui ex scri-
 ptis eliciuntur. **SVNT** igitur ambigui. Ambiguū hoc est amphibologiam primo tra-
 ctat. **LEX** oīs inquit **Quintilianus** aut tribuit: aut adimit: aut punit: aut iubet: aut uetat
 aut permittit. **LITEM** habet aut propter se ipsam: aut propter alteram questionē: aut in
 scripto: aut in uolūtate. In scripto aut apertum est aut obscurum: aut ambiguū: quod
 de legibus dico idem uolo accipi de testamentis: pactis stipulationibus: omni deni-
 que scripto idem de uoce: de ambiguo porro aliquanto post inquit. **Amphibologiæ**
 species sunt innumerabiles adeo ut philosophorum quibusdam nullū uideat esse uer-
 bum quod nō plura significet genera. aut admodū pauca: aut enim uocibus accidit
 singulis: aut coniunctis singula afferunt errorē cū pluribus rebus aut hominibus ea-
 dem appellatio est ὁμοῦνμα dicuntur. ut gallus utrum enim gentē: an nomē auis
 an fortunam corporis significet incertum est. In aliquo post in coniunctis inquit plus
 ambiguitatis: sit autem per casus ut aio te æacida romanos uincere posse: & quæ sequū-
 tur. **CVM** autem aliud scriptor scripserit. **Statum** tangit: qui de scripto & sententia
 nominatur. **RENOUARE**. Id est repetere sæpius ut affectus moueat. **CONTRA**. Id est
 e diuerso. **AMPLIFICET**. Quasi in locum cōmunem descendens. **QVIBUS** alii. Sub-
 audi usi sunt. **INUIDIOSA** quærela. **Quintilianus** inuidia namque inquit. altera
 inuidum. Altera inuidiosum facit. Hoc autem hominis. Illud rei est. **SI SCRIPTA**
 inter se dissentient. hic status de contrariis legibus nominatur.

FINIS.

Ioannes Petrus Valla Doctissimo Viro Marco firmano Salutem. Dicit Plu.

Sæpenumero a me optime Marce poposcisti: ut patris dictata in primum Ciceronis quæstionum Tusculanarum tibi publicanda exhiberem quod scires ob contractam amicitiam dum cum ipso frequenter uersareris: post publicas lectiones ipso dictante aliquot fuisse perscripta. Ego uero (ut scis) aliquamdiu recusavi: quia mihi uidebantur: qui illa acceperant non ita examusim: ut a patre meo erant lingua deprompta aliqua descripsisse. Nec ipse in præsentia possem ob alia quædam circa talia studium adhibere. Deinde quia non est quicquid quod ex tempore enunciatum longe deterius & minus accurate non dicatur quàm si componentis manus accesserit. Itaque cum mentis meæ sinum: ut erga amicissimos facere par est tibi aperuissem: tu uehementior adhuc me in spem gloriæ futuræ patris hortari atque adeo incitare cepisti asserendo illa ex doctissimorum uirorum etiam consensu huiusmodi esse ut in posteritatem luculentissime transire possent: nosque inde non mediocrem apud Ciceronis studiosos beniuolentiam adepturos. Unde factum est ut ullo pacto tergiuersandum non duxerim: sed tuo parendum censuerim consilio: quod de honestate: amore: obseruantia: ac erga præceptorem tui ut noui amantissimum pietate emanare plane perspexerim. Et non modo quæ postulasti: sed alias etiam eiusdem interpretationes animo promptissimo nostræ exactæ amicitiae pignus: sponte offerendo. Itaque tua nunc intererit ut eam his editionibus adhibeas diligentiam: quam aliis tua cura atque impendio impressis adhibere consuesti: quo studiosi qui has tua de causa legent quàm emendatissimas perlegant. Nos certe ut se nobis concrediderunt ita ipsas tibi committimus commendamusque. Vale.

COMMENT.

GEORGII VALLAE PLACENTINI VIRI CLARISSIMI IN TVSCV
LANAS CICERONIS QVAESTIONES COMMENTARIA.

Vsculanus Marci Tullii questiones. philosophiæ pulcherrimæ disciplinæ uim magnam comprehendentes interpretaturos decet nos de ipsa primo prefari philosophia: quo totius materiæ disputatio magis elucescat. Cum igitur quicquid in disputatione ueniens diffinitione debeat aperiri: deinde distribui. Id nos quoque nomine tenebimus: & quoniã non una est philosophorum antiquorum diffinitio eminentiores prosequemur: missas alias faciendo. Hanc igitur quidam hoc modo diffiniere. philosophia est eorum quæ sunt quatenus sunt cognitio. neque enim philosophus cuncta: quæ mundo comprehenduntur sibi fas enumerare duxerit: uelut homines omnes: sed quæ nam natura sit hominis. Cuiuslibet enim rei philosophus considerat essentiam. Plato autem ita diffinit. philosophia est humanarum diuinarumque rerum cognitio: ut nihil cognitionis a philosophia abesse uoluerit: Cui Quintilianus astipulatur sententiæ inquiens. Nam & formantes sapientem eum qui sit futurus consumatus undique: & ut dicunt mortalis quidam deus non modo cognitione cælestium: uel mortalium putant instituentum: sed per quædam parua sane: si ipsa demum existimes ducunt: sicut exquisitas interim ambiguitates. non quia cerastinæ: aut crocodilinæ possint facere sapientem: sed quia illum ne in minimis quidem oporteat falli. Nam uel minimarum quarumcunque rerum cognitionem ac causam tenere debet philosophus: sicut cur cerastræ. Alii bina. Alii quaterna habeant cornua. Cur natura soli crocodilo maxillam mobilem fecerit superiorem. Est & alia diffinitio a fine data quæ inquit philosophia est mortis cogitatio: quod est cum sit homo ex corpore animaque compositus: quod uinculum naturæ esse perhibetur. mors id dissoluit uinculum: quod Cleobrotus Ambratiotes respiciens meliorem querendo uitam: se morti dedit. Alterum autem uinculum delectu humano factum est: quo sponte corpori anima mancipatur: cupiditatibus nimium inseruiens: cuius dissolutio est ut cupiditatibus respondeat: & se ab illis liberet. quod munus est philosophorum. est & diffinitio Aristotelis ab excellenti potestate deducta ipsius: quæ ait philosophia est ars artium & scientia scientiarum. differt ab altera altera: quod scientia rationes easdem semper habet: subiectaque nulli errori obnoxia: qualis Arithmetica: & Musica: Geometria & Astronomia cum ars in errorem delabi possit propter subiecta: quæ alterationi uarietati que sunt obnoxia: uelut Medicina: & eius origo physiologia. materia namque earum subiectum mutationibus est crebris obnoxia: neque semper contraria contrariis curantur: ueluti scamonea: quæ cum admodum sit calida flauam tamen purgat bilem: sed talem curam habere nos ipsa docuit experientia. Ita frigida aqua modo calorem magis succedit: modo magis refrigerat: quarum principia rerum philosophia prebet. geometriæ quidem uniuersales rationes: ac sine demonstratione diffinitiones: & axiomata a græcis appellata. a nostris effata: & petitiones: ut punctum est. cuius pars nulla: & omne totum est maius sua parte. Medicina autem humores quattuor in humanis corporibus ait: de quattuor oriri elementis Rhetorica de inductione ac syllogismo exemplum deducit ac inductionem. grammatica tempora & tonos de musica mutuatur. Cum musica de philosophiæ fonte scaturiet: unde etiam artes mechanicæ: uelut ædificatio: quæ perpendiculo utitur: quo angulum constituat rectum: rationis ignara: quæ in ipsa residet philosophia. At Pitagoras ethimologiam secutus: philosophiam dixit studium sapientiæ. Nam cum priores sapientiam uocarent cuiuscunque rei cognitionem: ut uulgo uocamus sapientem quemlibet artificem solum deum dixit esse sapientem: hominem uero sapientiæ studiosum. Sapientia igitur: quæ ueriore uocabulo philosophiam nominamus. Stoici dixerunt diuinarum humanarumque rerum esse scientiam. Cuius uirtutes tres esse uoluerunt generales. naturalem unam: moralem alteram: tertiam rationalem. naturalem quidem de mundo: ac quæ mundo continentur. moralem uero quæ de moribus ritibusque hominum loquatur. rationalem autem quæ circa rationem disputationemque uersetur. Alii porro philosophiam esse dixerunt unam magnam amplamque cognitionem. unde omnes aliæ rerum cognitiones caperent exor-

dium. & perinde ipsam trifariæ partiti sunt. in theologiam: quæ seorsum a natura rerū est. mathematicam quæ in quattuor est distributa scientias. Arithmeticam. musicam. geometriam. & astronomiam. Tertia physiologiam esse dixere: unde reliquæ postea disciplinæ ab hac inquam triplici uia: sed physiologiæ: ut hominum uaria opinio est: ita philosophantium. De principiis diuersa sensere. nam Thales Milesius omnium rerum principium aquam dixit de aqua enim cuncta procreari putauit in eamq; resolui omnia. id propterea suspicatus quod omnium animalium semen humidum uidit: & cūctas stirpes: arbores: frutices: & herbas humore coalescere uidit: & augeri: id propterea Homerus de aqua locutus dixit omnia ab oceano ducere originem inquit $\omega\kappa\epsilon\alpha\upsilon\omicron\nu\gamma\epsilon\upsilon\epsilon\tau\eta\upsilon\kappa\alpha\iota\mu\eta\tau\epsilon\rho\alpha\tau\eta\theta\acute{o}\nu$ & rursus $\omega\kappa\epsilon\alpha\upsilon\omicron\sigma\theta\omicron\omicron\pi\sigma\gamma\epsilon\upsilon\epsilon\sigma\iota\sigma\tau\alpha\nu\tau\epsilon\sigma\iota\tau\epsilon\tau\upsilon\kappa\alpha\iota$: Anaximander autem pariter Milesius rerum principium dixit esse infinitum: & hoc namq; cuncta fieri & in ipsum cuncta corrumpi. ideo etiā mōdos gigni infinitos: rursusq; corrumpi in id unde ortum ducerent. neq; quid sit quod nocet infinitum satis aperuit. Anaximenes ē milesius rerum principium aerem diffiniuit ab eo ducere originem omnia & resolui in eum putauit animā. n. nām aerē dixit: & mūdum uniuersum spiritu & aere contineri. Anaxagoras Clazomenius rerum principia esse homœomerias. quod quid sit exponit Lucretius inquit.

Nunc & Anaxagoræ scrutemur homœomerian

Quam græci memorant: nec nostra dicere lingua

Concedit nobis patrii sermonis ægeitas

Sed tamen ipsam rem facile est exponere uerbis

Principio rerum: quam dicit homœomerian

ossa uidelicet de pauillis atq; minutis

ossibus sic & de pusillis atq; minutis

Visceribus uiscus gigni: sanguenq; creati

Sanguinis inter se multis coeuntibus guttis

Ex auricq; putat micis consistere posse

Aurum: & de terris terram concrefcere paruis

Ignibus exiguis: humorem humoribus esse

Cætera consimili fingit ratione putatq;

Nec tamen esse ulla parte idem in rebus inane

Concedit: neq; corporibus finem inesse secundis

Archelaus Apolodori filius atheniensis aerem infinitum rerum fecit principium. Circa quem densitatem dixit & raritatem: quas aquā: ignemq; eē uoluit. Rursus ab alio principio Pythagoras innesarchi filius samnis ad numeros: & cum mensurabilitates: quas uocat harmonias cuncta deducit & mentem causam dicit efficientem: nempe deum. passiuam uero causam siluosum nempe uisibile mundum: Naturamq; esse numeri decada: Cuius potestas in quattuor sit collocata. ideo Pythagorei in eo numero: maximum iurandum posuere: Cuius tales sunt uersus:

$\omicron\upsilon\mu\alpha\tau\omicron\nu\alpha\mu\epsilon\tau\epsilon\rho\alpha\psi\upsilon\chi\alpha\pi\alpha\rho\alpha\delta\omicron\nu\tau\alpha\tau\epsilon\tau\epsilon\alpha\kappa\tau\upsilon\nu$

$\tau\iota\alpha\gamma\alpha\nu\alpha\epsilon\upsilon\alpha\upsilon\omicron\nu\phi\upsilon\sigma\epsilon\omega\sigma\tau\epsilon\chi\omicron\iota\sigma\alpha\upsilon.$

& nostra inquit anima tetrade constat mente: scientia: opinione: sensu. mentem monadem uocauit. scientiam uero infinitam diadem. opinionem traida: quia trias plurium nomine nuncupata, sensus autem tetradi deputauit: nam tangendi sensum reliquis sensibus attribuit. Eraclitus & Hippasus metapontinus uniuersitatis principium ignem fecerunt. densa resolui corpora reliqua in ignem dicentes: & calore cuncta uigere. At Hippocrates medicorum omnium facile princeps in libro de elemētis negat ullo modo intelligi posse elemētum unum rerum esse principium quando quidem si unum sit elementum principium fieri non posse ait ut in egritudine corpus ullum deueniat. qm̄ a contrario in contrarium nascitur ægritudo & si qua etiam ægritudo ad sanitatem p̄duci non posse. Epicurus neocleus filius atheniensis Democritum secutus. dixit rerum omnium principia esse corpora indiuidua quæ atomos uocant: ea dixerunt sub aspectū non cadere inane non admittere sempiterna: nunq̄ genita: nec secari posse: aut alterari & ea moueri p̄ inane: ipsumq; inane infinitū: & atomos infinitas tria his inesse corpori-

COMMENT.

bus figuram magnitudinem pondus. quod epicurus duobus illis attribuit magnitudi-
 ni: & figuræ: quæ fuere democriti. Empedocles Metonis filius agrigentinus quattuor
 elementa uoluit res esse principia: & potestates principales binas amicicia: & litē. inqt. n.
 Ut sint cunctorum radices quattuor audi
 Iuppiter imprimis: qui dicitur arduus æther
 Huic bona succedit Iuno. huic regina infima ditis
 Inde fluentia rigant lachrimis interna animantum
 Socrates Sophronisei filius athæniensis & Plato Ariftonis filius atheniensis tria rerum
 fecere principia Deum: materiam & ideam. deum mentem. materiam subiectum. gene-
 rationi & corruptioni. ideam. corporis expertē in diuina positam uisione. Aristoteles
 Nichomachi filius stagirites principia fecit entelechiam: quam & formam uocat mate-
 riam. & priuationem: quæ potestatem quoque nominauit. Elementa quinque dixit: quattuor
 corruptioni obnoxia terram. aquam. aerem. ignem. quintū æthera incorruptibile. Ze-
 no mnasei filius citticus principia rerum bina fecit. deum & materiam efficientē cau-
 sam deum patientem aut materiam: quattuorque elementa Apollinarius ex abiso ait mū-
 dum a deo productum. Hesiodus idem ferme dicit re si minus uerbis: quippe quæ ex cao
 cuncta cœpisse ortum existimauit. Cum itaque sit Ciceroni propositum in his ostendere
 quæstionibus uirtutum affectuumque uires: atque origines: & tam uirtutes quæ affectus de
 anima scaturiant primo de anima dicendum esse existimat. porro quoniam nasci quæ-
 stio potest uiuere ne: an ab hac uita dimoueri bonum: malumue sit in quæstione posi-
 tum est. idcirco diluitur planeque comprobatur mori non esse malum: Verum ita exor-
 ditur ut ostendat. Cum iam pridem se studiis philosophiæ dedisset. senecta ætate: hæc
 scribere temptauerit latinos laudando: ac græcis præferendo. a quibus hæ sunt disputa-
 tiones. inquit ergo. CVM Defensionum laboribus. Idest iudiciali genere. Nam consue-
 uit Cicero accusare neminem defendere autem cum plures quod ipse ostendit in Ver-
 rem inquiring si quis uestrum iudices: aut eorum qui ad sunt forte miratur: me qui tot
 annos in causis iudicialibus publicis ita sum uersatus ut defenderim multos: leserim nemi-
 nem. subito nunc mutata uoluntate ad accusandum descendere. SENATORIISQUE mune-
 ribus. Idest deliberatio genere ESSEM aliquando liberatus. Nempe cesare rem publi-
 cam occupante. QVAE retenta animo. Idest quæ adolescens acceperam memoria-
 que custodieram. REMISSA temporibus. Aliquandiu non exercueram. AD RECTAM ui-
 uendi uiam pertinerent. Duplex namque est ea. una quidem in agendo. altera inspiciē-
 do posita in agendo quidem: quæ ad mores tendit: inspiciendo autem quæ ad artes at-
 que scientias attinet. RATIO & disciplina. Ratio quidem quæ inuenit per se disciplina
 uero: quæ ab alio perdiscitur. STVDIO sapientiæ. Ita enim ueteres nominauere ante Py-
 thagoram enim sapientes & ipsa professio sapientia dicebatur. primus Pythagoras: ut
 ipse in hoc opere ostendit Cicero. Philosophos & philosophiam dixit: quod est stu-
 diosus & studiū sapientiæ. OMNIA nostros aut inuenisse sapientius quæ græcos. Hoc se di-
 xisse ut suos laudet ac hortetur. Cicero in oratore ostendit inquiring atque utinam in
 latinis talis oratoris simulachrum reperire possemus effet egregium non querere ex-
 terna domesticis esse contentos: sed ego idem quæ in illo sermone nostro qui est exposi-
 tus in Bruto multum tribueram latinis uelut hortarer alios. uel quod amare meos: re-
 recordor longe omnibus unum ante ferre Demosthenē. ET INSTITUTIS & legibus. Institu-
 tis quidem: quæ rem priuatam domesticamque respiciunt: legibus uero quæ rem publi-
 cam tuentur cuiuslibet ciuitatis suam. OMNI litterarum genere. Idest omni arte atque
 disciplina: quæ litteris traderetur. Homerus fuit & Hesiodus ante romam conditam.
 annis circiter centum sexaginta quattuor ut Cornelius nepos putat. at solinnus ubi de
 asia smirna inquit unde præcipue euitet homero natiua fuit patria. qui post Ilium ca-
 ptum anno ducentesimo septuagesimo secundo humanis rebus excessit: Agrippa siluio
 Thyberini filio albæ regnante anno ante urbem conditam. C. lx Inter quem & Hesio-
 dum poetam. qui in hospitiis olimpiadis prime obiit. c xxxviii. anni medii fuerunt.
 ARCHILOCHUS regnante Romulo. At ut Cornelius nepos putat clarus fuit tempore

hostilif. LIVIUS fabulas dedit. Valerius maximus in secundo paulatim deniq; ludicra ars ad satyrarum modos perrepsit a quibus omnium primus poeta Liuius ad fabularū argumenta spectantiū oculos & animos transtulit. APPIO claudio. Cicero ipse in bruto. possumus appium claudiū suspicari disertum quia senatū iam iam inclinatū a pyrthi pace reuocauerit. IN Neruorum uocumq; cantibus. Periphrastricos musicam dicit: q̄ uetustissimis encyclopædian idest omnes cōprehendere disciplinas. quemadmodum multis cōprobatur testimoniis: uelut Alantopoles .apud aristiphanem in fabula quæ est ἰπέο in scripta.

Α Μ ὦ γ γαθ' ἔδὲ μοισὶ κλω ἐπίστα μαε

πλὴν γραμμάτων. καὶ ταῦτα μάλιστα καὶ κακῶς

IN SVMmo apud illos geometria fuit. Quintilianus geometriā distributam ait in numeros & formas: ubi si codicis mendositas non est formas pro figuris posuit. siquidē forma cuiuslibet rei dicitur facies: at figura lineas distincta imago nominatur. omnium cum sensu mathematicorum. ut triangula. quadrata altera parte longior. rhombus rhomboides. trapeziū: reliqueq; planæ necnon solidæ. ut cubus. Pyramis. Cylindrus & aliæ eiusmodi: sed si mathematicos audiamus aliam inueniemus esse diuisionem; Heron namque Alexandrinus ita diffiniendo eius prætes ostendit cum inquit γεωμετεία ἔστιν ἐπιστήμη μεγάλων, καὶ σχημάτων, καὶ τῶν περιελλουσῶν, καὶ περατουσῶν ταῦτα ἐπιφανειῶν, καὶ γραμμῶν, τῶν τε αἰ τούτοις παδῶν, καὶ ἁρίσεων, καὶ αἰ ὀρθῶν αἰ μορφῶν, καὶ κινήσεως ἐπιόησι Taurus aut Sidonius Geometriam ait δόξαν ὀρθήν, δὸθεῖσαν αἰτίαν λογισμῶ. Aristoteles uero ὑπόληψιν μετὰ ἀποδείξεως. Zeno uero ἔχει πρὸς δέξιαν Φαιτασιῶν ἀμεταπτόωσιν ὑποδίκην. Differre aut oēs geometriā a geodolesia oēs uoluerūt. Geodesiam nāq; Proclus Licus ita diffinit γεωδολεία ἔστιν ἐπιστήμη τῶν αἰ τοῖς αἰοθητοῖς σώμασι μεγάλων καὶ σχημάτων διαμετρικῆ ὁ στωδετικῆ. Non dubium autem est quin geometria uersetur circa figuras & numeros: ut intelligit Quintilianus. demonstrantur tamē multa: quantitate continua: quæ discreta idest numero demonstrari non possunt: ut diameter quadrati ad latus numero quam rationem habeat non inuenieris. similiter cum dicimus datam lineā sic secare: ut quod sub tota & una portione rectāgulum continetur æquum sit: ei quod sit & reliqua sectiōe: quadratum itidem cum dato rectilineæ æquū quadratum demonstramus: & alia quæ apud Euclidē in decimo elementorum libro. Principia uero geometriæ heron ait axioma hypothesim: & petitionem post principia uero sunt problema & theorema. ut nostri uero transferunt in latinum ambiguitas & præceptum. Procli uero lycii sententia: ortum habuit geometria ab ægyptiis: a quibus primus Thales Milesius ipsam abduxit in græcia post thaletem Mamerthius stesichori poetæ frater: & hippias elius deinde Pythagoras: qui multa mea inuenit præcepta: inde Anaxagoras inde Plato. inde ænopolus chius & Theodorus cyrinius: & Hippocrates. inde leodamas thasius. & Archytas tarentinus. & thetus atheniensis: & Eudoxus gnidius: qui tribus proportionibus notis: tris alias adiecit. inde Euclides elementarius qui multorum dispersa colegit elementa. Iunior quidē Platone. Schola antiquior erat thosthene & archimede: qui ambo uno fuerunt tēpore. ITAq; nihil mathematicis illustrius. Mathematicam heron ita diffinit. μαθηματικὴ ἔστιν ἐπιστήμη θεωρητικὴ τῶ νοήσει καὶ αἰοθήσει κατὰ λαμβανομένῳ πρὸς τὴν τῶν ὑπεπιπτόων δόσιν. Ea autem distribuitur in quantitatē discretam: & continuam. discreta aut per se consideratur: & arithmetica facit: aut refertur ad aliud: & musicam constituit: continua uero quantitas. aut consideratur: ut immobilis: & geometriam facit: aut ut mobilis & tum efficit astronomiam. NEC Disponere: nec illustrare possit. Dispositio namque de prudentia pendet: nulla si quidem œconomia citra prudentiā laudabilis. Illustrari uero nihil sine facundia potest LICentiam scribendi. Quippe qui eloquendi ignorent rationes. EQ Vibus etiam illa manabāt. Vult Cicero indicare oratoriā facultatē de philosophiæ rōne descēdere: qd̄ & alibi quoq; demonstrauit. tinitus namque uerborū. & crepitaculū quoddā sit nomē eloquentiæ: citra disciplinæ alicuius cognitionem. VIR summo ingenio. Hæc præcipua laus Aristotelis. SCientiæ copia. Nam non oratoria modo facultatē & stilo aureo

COMMENT.

usus est: sed quantum rhetoricam poeticamque retinuerit. de his tradita precepta ostendunt: mirificum quoque acumen libri: tam moralis quam naturalis philosophiae: ac dialecticae: ut ubertatem praesferant de animalibus libri atque problemata de cunctis rebus. Isocratis rhetoris gloria: extitit igitur iam senibus illis quos pauloante diximus Isocrates cuius domus Cunctae graeciae quasi ludus quidam patuit atque officina dicendi magnus orator & perfectus magister: quae forensi luce caruit: intraque parietes aluit eam gloriam: quam nemo meo quidem iudicio est postea consecutus. Is & ipse scripsit multa perspicue: & docuit alios: & cum caetera melius quam superiores: tum primus intellexit etiam in solita oratione dum uersum effugeres modum tamen & numerum quendam oportet seruari: ante hunc. n. uerborum quasi structura & quaedam ad numerum conclusio nulla erat: aut si quae erat non apparebat. haec ipsa in bruto: at Quintilianus Isocrates inquit in diuerso genere dicendi nitidus & comptus & palestra: quam pugnae magis accommodatus omnes dicendi ueneres sectatus est: nec immerito auditoriis enim se non moliciis comparat inuentione facilis: honesti studiosus. in compositione adeo diligens: ut cura eius reprehendatur. HANC enim perfectam philosophiam semper indicaui: Subaudi quae uariare disciplinarum cum facundia amplecteretur cognitionem. Nam philosophiam dici uoluit: tam platonica: quam aristotelica secta. magnam quaedam disciplinam: quae cunctas in se se artes atque scientias colligeret: quam Platonem placuit moralem ueram dici philosophiam. SCHOLAS idest uacationes & otia. nam scholazo. uaco significat & otior. unde schola otium. DECLAMITABAM causas. Idest fictas actitabam orationes. id enim declamare est. SOCRATICA ratio. Platonis dialogi in quibus disputat Socrates. Nam Plato in epistolis inquit: quae scripsi socratis fuerunt. MALVM mihi uidetur esse mors: quae a latinis mors a ueteribus graecis moros prima correpta dicebatur quod sit animae a corpore separatio. nam merizo. unde moros diuidere significat. CONSTARE uis. Idest in eadem sententia permanere. MISERIAE finis in morte. Ita Aristoteles in ethicis. ait omnium tremendorum finem esse mortem. TRICEPS apud inferos Cerberus. Custos inferorum ianuae Cerberus dicitur a poetis hunc autem alii tricipitem dicunt: ut hic Cicero. Pindarus cetum ait habere capita: At Esiodus quinquaginta cocyti fremitus: graece κωκίω ululo dicitur. quia ululatus est inferorum. TRAIECTIO acheruntis. Acheron fluuius est prope acherusiam: quod erachleae promontorium est: inde ad inferos descensus putatus est: hinc acherus acheruntis: ut trapezus trapezuntis: cerasus cerasuntis. hydrus hydruntis: inde Lucretius Acherusia templa dixit. Acheron uero acherontis: quare fallitur Priscianus opinatus acherunte sub imo a Lucretio dictum per. u. factum ab eo quod est acheron. SITI enectus tantalus. Iouis & Plotidis nymphae filius Tantalus hac torqueri pena apud inferos peribetur: ut demersus in aquis potare non queat. superne ad os poma pendere: & perpetua fame affligi. Euripides tamen & quidam alii dicunt capiti saxum imminere: quod significat auarum hominem ueluti tradidit Lucretius:

Nec miser impendens magnum timet aere saxum

Tantalus: ut fama est cassa formidine torpens

Sed magis in uita diuum metus urget inannis

Mortales. cassumque timent: quem cuique ferat sors

TYCII iecur a Tycio terrae filio ciuitas tityus uocata: ut a priolo priolus ticyi filius barynus fuit nymphis: & calistrati sententia. Euphemius ait neptuni & europae ticyi filiae

filium fuisse polaum. de ticyo Lucretius.

Nec ticyon uolucres ineunt acherunte iacentem

Nec quid sub magno scrutentur pectore quicquam

Perpetuam aetatem possunt reperire profecto

Quamlibet innani proiectus corporis extet

Qui non sola nouem disparis iugera membris

Obtineat: sed qui terrae totius orbem

Non tamen aeternum poterit perferre dolorem

Nec praebere cibum proprio de corpore semper

Sed ticyus nobis est hic in amore iacentem

Quem uolucres lacerant atque exest anxius angor

Aut alia quavis scindunt torpedine curæ
 TVm illud quod sisyphus uersat saxum. Lucretius.
 Sisyphus in uita quo nobis ante oculos est
 Qui petere a populo fasces sanasq; secures
 Imbibit & semper uictus tris bisq; recedit
 Nam petere imperium quod inane est nec datur unq;
 Atq; in eo semper durum suffere laborem
 Hoc est aduerso nixantem trudere monte
 Saxum: quod tum summo iam uertice rursus
 Voluitur. & plani raptim petit æquora campi
NEQVE profuit hilum. Nonius hilum breue quoddam. Lucilius quod tua laudes
 culpes non proficis hilum. festus hilum putant esse: quod grano adheret ex quo nihil
 & nihilum. **MINOS** Rhadamanthus. Hi fuerunt Iouis filii & europæ: qui apud inferos
 iudices animarum etiam perhibentur. a Minoe minoides sunt dictæ ciclades: quia Mi-
 nos illis imperauit. **ERIT** maxima corona. Idest magnus hominum consensus. **DELI-**
rare. Insanire ducta translatione a fossa agrorum quæ lyra dicitur ad excipiendam quæ
 officiat uliginem. **DESertus** esse possem. Ob ingentem multitudinem quæ id credit.
 sane quænam sit ratio animarum puniendarum. Diuus Augustinus docet de spiritu &
 anima inquiens. Animæ siquidem quæ in corporibus uiuentes per delectationem re-
 rum uisibilium corporalibus imaginibus afficiuntur a corporibus exeuntes in eisdem
 imaginibus tormenta patiuntur: propterea enim corporalibus passionibus ibi teneri
 possunt: quia a corruptione corporalium affectionum hic mundatæ non fuerint: quam
 corpulentiam de corporis dilectione traxerunt quorundam animæ in eisdem locis in
 quibus culpam commiserunt puniuntur: quædam uero abditis receptaculis usq; ad ul-
 timam resurrectionem continentur: sicut una quaq; requie digna est: uel miseria. Idem.
 c. xlviii. psalmo. Infernum hoc appellamus: quod inferior pars mundi sit: dracones &
 omnes abyssi. abyssi profunditates aquarum sunt maria omnia. nubilosus iste aer ad
 abyssum pertinet ubi nubæ. ubi uis uenti. ubi tempestates. ubi pluuia coruscationes:
 tonitrua: grandines: niues: & quicquid uult deus super terram fieri omnia ista hic fiunt
 prope terram: & aliquando sunt homines in cacuminibus montium: & nubes sub se ui-
 dent & fiunt pluuia & apparent bene intentis ista quæ perturbato aere concitantur hic
 fieri in ista mundi parte infima. propterea ad ista caliginosa idest ad hunc aerem tanquã
 ad carcerem damnatus est diabolus de apparatu superiorum angelorum. **QVIS** enim
 est tam excors. Amens sicut uecors: quoniam uitalium potentia in corde residet & spi-
 ritus: unde & acumen ingenii: unde & cordatum ueteres dixere sapientem. **SI ENIM**
 sunt nusquã esse non possunt. Vt nullam loci teneant denominationem. alioqui intel-
 lectus: ut inquit Alexander: ipseq; animus in loco non est: non eni in corpore tanquã
 in loco: quoniam corpus animi est instrumentum: qui euolat incredibili celeritate per
 omnes mundi tractus. **IAM** mallem cerberum metuere. Minus delirum inquit fuerit
 Cerberum metuere: & quæ de inferno diximus: q̃ impossibilia factu & contraria crede-
 re. deducit enim Cicero secum disputantem argumentatione ad id quod factu impo-
 sibile est: quo demonstrandi genere sæpe utantur mathematici resoluendo sicut aliter
 ad principia perueiundo. Nam & a principiis quæ sunt post principia. fiunt etiam ar-
 gumentatione demonstratiue. nempe componēdos. **HAEC** quid de te recordere. Ve-
 nusta Ciceronis irrisio. **CVM FVERINT** eos miseros esse. Ideo miseros inquit arbitror
 quia esse deserunt. **QVONIam** me uerbo premis idest occupas nempe uerbo substan-
 tiuo: quia protuli uerbum dicendo sunt miseri. **ID ESSE** aut non esse. Nam de quodli-
 bet dicitur esse uel non esse. **AN TV** dialecticis. Idest præceptis artis differendi. Nam
 quæ a græcis dialectica a nostris ars dicitur differendi. διὰ λέγουμαι. n. differo signifi-
 cat. **NE IMbutus** quidem es. Idest parum modo aliquid non attigisti. imbutus enim
 qui hausit aliquid modo. Horatius litterulis græcis imbutus: & idoneus arti. Festus ta-
 men imbutum inquit est quod cuiuspiam rei succum bibit: inde infantibus an uelint
 bibere dicentes bu. syllaba contenti sumus. **SIC** mihi i presentia occurrit. Nam ut nūc
 Cicero quod græci axioma pronunciatum dicit: ita aliquando proloquiū. sicut & Au-
 lus Gellius

COMMENT.

Ius Gellius aliquando effatum uelut in hortensio. nempe fundamentū dialecticæ est: quo quid enuncietur. Id autem appellant axioma: quod est quasi effatum: aut uerum esse: aut falsum: modo enunciationem uelut nunc omnes ita ipse in disputatione de fato: ut appellarem axioma. per se enim id nomen habet. At in argumentatione propositio nuncupatur. indicatiuaq; oratio est q̄ solam orationem esse dialectici uoluerunt. solet quo dici axioma indemonstrabilis oratio. nam in omni argumentatione admittitur aliqui uia ut pote principium ueluti omne totum est maius sua parte. aut recipitur pro confesso. Cum tamen egeat probatione id axioma nuncupatur. non quod in questione positum est. non etiam illud: ex cuius consensu nexus efficitur. AVT NIHIL dicis omnino. Nam si neq; uerum: neq; falsum dicis nihil dicis: at qui sine uerbo. nec uerum nec falsum pronuncians nihil ergo dicis. CVM! AIS miser. M. Crassus. uideo calcem idest mortem. NIHIL Sit præterea extimescendum. Nam ut etiam inquit Aristoteles omnium tremendorū finis est mors. MORI. VOlo: sed me eē mortuum nihil estimo: Est et illud epicharmi καὶ ἀπὸ λῶν ὄθεν ἡ λῶν παλιγγαμεν εἰς γὰρ: πνεύμα δ' ἀνω. uerbum uerbo reddam hoc dicit: & abiuit unde uenit iterum. terra quidem in terram. ut spiritus autē sursum. VT ENIM nō efficias quod uis. Quamuis inquit non efficias ut bonum sit mors. INTERpellabo. Idest loquentem interrumpam. nam interpolare est in nouam formam redigere. Plautus in Amphitryone. illic homo me interpollabit. meumq; os finget denuo: & interpollēs uetulæ quæ se in nouum formant modo ut uiris placeant. Idem albi tum istæ uetulæ interpollēs edentulæ. Plinius Libro. xviii. & spartum alitur. etiam diuersum ueluti natalium sit impensa est quidem eius natura interpollis. Nonius. Interpollare est mittere & interponere ad nouam formam euertere. fingere. M. Tul. in uerrem actione secunda aliquid demendo mutando interpollando. & est tractum ab arte fullonia: quæ poliendo diligenter uetera quæq; quasi in nouam speciem mutant. CONTinentem orationem. Sermonē perpetuum. PYThius apollo. A pythone ciuitate ubi colebatur pythius est appellatus Orpheus.

ἔσ' ἀξ πρῶτος μελέων ἐκ τῆ βόλε μαυτι.

ὅσ' ἀχ' σ' ἡλίβα τούκορῦφῆ σπαρστίδα πῆξῦν

σ' ἡῦ ἀρ' ἐτην δ' μῦν.

SED VT homunculus unus. Hoc Platonica imitatione ex timeo sumptum est. PERcipi ea posse dicunt. Idest mathematicis demonstrationibus comprobari. TV VΓ uideatur. Sub audi facito. est enim allipticos dictum. SVNt enim qui discessum animi a corpore. Hic Cicero incipit uarias philosophorum de anima aperire sententias. Itaq; non erit alienum nos quoq; eminentiorum tradere opinionem philosophorum. Democritus enim & Epicurus: ac stoicorum philosophorum omnis conuentus corpus animā esse pronunciauerunt qui tamen inter se differunt in essentia eius distinguenda. Nam Stoici ipsam flatum dicunt & calidum & succensum. Critias sanguinem. Hipon philosophus aquam. Democritus ignem globosas namq; figuras a tomorum unde ignis & aer constat animam dixit efficere. Eraclitus uniuersitatis anima euaporationem de humiditatibus: at in animalibus exoriri eius generis euaporationem tam intrinsecus q̄ extrinsecus eamq; esse animam. Atqui animam dixerunt uacare corpore. opinione in numerabili inter se discentiunt: quorum alii essentiam dixerunt immortalem: At alii uacare quidem corpore. at neq; essentiam: neq; immortalē. Tales igitur primus animam dixit semper sese mouentem. Pythagoras uero numerum sese mouentem. A sclepiades medicus coexertationem sensuum. Alchmeon immortalem esse animam pronūciavit: quod immortalibus a similetur. Id autem ei in esse ut semper moueatur: sicut diuina omnia lunam solem. stellas & celum totum. Galenus nil quidem profert sed in demonstratiuis sermonibus de anima se dicturum nihil ostendit uisus tamen est a probare animam temperamentum esse atque complexionem: uerum si temperamentum corporis anima est. Cum nullum sit sine temperamento corpus omne corpus habebit animam: ergo neq; lapis: neq; lignum: neq; ferrum anima carebunt. Plato autem animam ait esse essentiam intellectiuam per se mobilem in numerum armonicum. Aristoteles uero ait enthelechiam primam corporis naturalis instrumentalis potentia uitam habentis. Clinarchus armoniam quattuor elementorum: hoc est concordiam

elementorum nempe & calido & frigido & humido: & arido consonantiam. Manichei unam putauerunt esse animam diffusam in omnes at rursus in sese redeuntem: quorum alii multas ac differentes specie. Alii unam specie & multas numero. ALII Cor ipsum animus uidentur. Plato Democritusque in toto capite esse animum dixit. Straton in parte capitis anteriori. Erasistratus in cerebri cartilagine: que uocat epicranida. herophilus in cerebri cavitatem: que ab eo basis nominatur parmenides in toto thorace: & epicurus: & stoici omnes in toto corde: aut in spiritu: qui circa cor. Diogenis in cordis cavitatem arteriaca que spiritalis est. Empedocles in sanguinis constitutione. Alii in cordis colo. Alii in cordis cartilagine. Alii in septo transuerso: quod diafragma a grecis nominatur. posteriores quidam a capite ad septum transuersum usque penetrare. Pythagoras uitalem uim circa cor rationalem & intellectiuam circa caput. Pythagoras tamen & Plato animam trifariam diuiserunt. Primo rationalem indiuisibilem fecerunt irrationalem autem partiti sunt. in irrasibilem: & concupisibilem que distributionem Aristoteles quoque secutus est. Stoici ex octo partibus constare uoluerunt quinque sensibus attribuendo. Sextam uocalem appellando septimam saminalem. Octauam ducem. a qua hae omnes deducantur tanquam polipodis fibrae. Democritus & Epicurus binas ei partes attribuerunt rationalem. in thorace residere dixerunt: at rationis expertem in toto corpore dispersam. Democritus in super nihil uacare putauit anima. Nam & mortua corpora aliquid animae habere ratus est: & ubicumque calor esset aliquid. sensibili parte multa diffluente. IPSE Autem animus ab anima dictus est Nam uidetur uterque dictus ab eo quod animos grece: uentus latine dicatur animum tamen solemus mentem: & rationis sedem appellare. animam uero rationis expertem. ZENONI stoico animus ignis uidetur. At in totum si anima corpus est ergo pascitur. & si minuitur sanguis minuatur ipsa necesse est: quod minima uerum. VERVM numerum dixit esse. Hoc si est ergo quantitas discreta cum tamen sit anima continua. Quendam phytiotam senem φυτιόν namque locus est aquo phytiota. QVAM ait a deucalione ortum. Sane prometheus & apimetheus fratres filii iapeti fuere: ut alii asopi & clymenes: uel themidis. epimethei autem & paderae: quam omnes dicuntur dii procreasse deucalion & pyrrha. QVATTUOR illa genera principiorum esset complexus. Quattuor dicit elementa. terram. aquam. aerem. ignem. QVINTAM quandam naturam. Quintum dicit elementum nempe. aethera. sane Aristoteles: ubi de animalibus locutus est inquit substantiae quae natura constant partim in genitae immortalesque saeculis sunt omnibus partim ortus participes: atque interitus intelliguntur: sed partem illam aeternam & perinde nobilem ac diuinam minus ideo possumus inspicere: quod admodum pauca illiusmodi sensui patent quorum beneficio: tum de ea ipsa parte diuina tum de eis: quae nosse cupimus facultas nobis cogitandi indagandique supeditetur res mortales: ut stirpes: ut animantes. Idem aliquanto post proprium autem est finis cuiusque generationis quamobrem demente etiam quo nam tempore & quomodo & unde eam recipiant: quae principium id participant plurimum dubitatur. & paulo post. restat igitur ut mens sola extrinsecus accedat eaque sola diuina sit. nihil enim cum eius actione comunicat. actio corporalis. sed enim omnis animae siue uirtus. siue potentia corpus aliud participare uidetur. idque magis diuinum quam ea quae elementa appellantur: uerum prout nobilitate ignobilitate uel animae inter se differunt: ita & natura eius corporis differt. Item corpus autem geniturae in quo semen animalis principii contentum una prouenit partim separabile a corpore in quibus diuina pars comprehenditur qualis est: quae mens appellatur. partim inseparabilem hoc in quam geniturae semen dissoluitur: uersumque in spiritum euanescit. QVINTUM genus adhibet uacuas nomine: & si ipsum animum entelechiam appellat. Chalcidius quam appellat Aristoteles entelechiam haec forma est corporibus accidens ut censet Plato: quam hic specialem essentiam nuncupat. & est imago speciei purae a corpore & intelligibilis penes quam dignitas exemplaris igitur iuxta hanc formam qua formantur corpora nomina esse imposita rebus uerum est animam tamen esse formatile: hanc speciem nemo ei concedit hoc quippe formatile fit: & corrumpitur corporibus solutis. anima uero omni corpore antiquior habes olim & ante coniugationem corporis. substantiam propriam extinctisque animalibus seperatur: sine perpetuitatis in comodo: utpote quam constet in aeterno

æterno esse motu. Alexander autem inquit potentia quidem prima existentia. entelechia uero postrema. nã dissoluto uniuerso horum entelechia quodlibet efficitur. Nicophorus uero Aristotelicam animæ diffinitionem. ita exponit entelechiam inquit primam dixit perfectionē actionis producētem: nouit nãq; & secundā entelechiam. nempe actionem inquit igitur animam primam entelechiam. idest perfectionem habētem: ob q̄ perfectum habet corpus uiuere agnatum. hoc enim est potentia uitam habens nō quod prius sit corpus potens uiuere. non utiq; & uiuens etiam tunc actio ei efficit aduentante ei anima. hoc enim neq; in animalibus: neq; in stirpibus est prorsus inuenire sed omnino animalium simul. & ambo corpus & anima. Cæterum entelechia prima corporis dicitur. potentia uitam habentis anima. propter lignum: propter lapidem propter ferrum aliãq; omnia. quibus non est agnatum & posse uiuere. adiectum autem est naturalis ob artificialia corpora ut sellæ uel lecti: uel alterius arte fabricati ubi non est perfectio neq; ulla anima. At Nemesius Aristotelicam animæ reprehendēs. animæ diffinitionem primam inquit entelechiam uocat formam. secundam uero actionem. atqui prima pars passiea est animæ: quã aiam uocat. rationalē ab ea separans. oportuit uero omne simul accipere hominis animam. ac non a parte diffinire. entelechiam igitur Aristoteles dixit: quod enteles. perfectionem significet & echo habeo. **Q** Vasi quandam continuatam motionem & perennem. hic institerunt quidam aduersus Cicero-
 nem. existimantes non entelechiam per te litteram. sed entelechiam per. d. litteram fuisse interpretatum. quod entelechia continuationem significet quasi uero uerbum uerbo interpretari sit necessarium. Cum sapissime cōtra fiat. nam sicut ethimologiam. ueriloquium uerbum uerbo reddentes dicimus: nec minus originationem quod græce pathos potius affectam uel perturbationem: quam passionem dicimus non uerbū sed sensum secuti. ita analogiam proportionem dicimus quod græci dolopis Cicero necors transfuit. quod nihil cum uerbo habet commertii: & infinita eius modi alia. satis ergo habet Cicero si aperit sensum aristotelicum: quem opinatus est his uerbis explicari. siquidem motionem neque in neutro uerbo inuenias siue per a: siue per t scribas. At quod dixit perennem magis congruit cum entelechia quia entelis perfectum dicitur. Cum igitur putauerit Aristotelem uoluisse ad motum animæ perpetuam perfectionem referre animæ. sine ullo interuallo ut res habet: & ut ipse etiam confitetur. transfuit continuata motionem & perennem. ut mentem aperiret Aristotelicam. **LE** VIBVS & rotondis corpusculis. Idest Antomis illis inquam pusillis corporibus: quæ rerum omnium fecit principia. **CON**CVRSV quodam fortuitu. Omnia siquidem fortuna & casu fieri ratus est. **AP**VD ISTOS: Subaudi autores atomorum. ut Democritei & epicurei. **S**PEM afferunt. Quippe quod animam esse dixerunt immortalē. **DO** VERO. Subaudi interire. **Q** VAMVIS optimam. Idest quantumcunque optimam. **Q** VOD in omnibus causis. Idest in omni quæstione autorum optimorum plurimum ualet approbatio. qua & ipse Aristoteles frequēter utitur. **ET** PRimum quidem omni antiquitate. Volens Cicero animorum ostendere immortalitatem argumentum sumit probabile ab eo quod senserunt antiquissimi. hoc enim probabilis argumenti proprium est: ut ab antiquis a peritioribus a multis capiatur argumentum quod non poetis & oratoribus modo: sed etiam philosophis est usurpatum. Nam & Aristoteles ubi connititur mundi æternitatem ostendere. etiam ab antiquissimorum opinione ut hic Cicero argumentatur. **ET** Diuina progenie. Crediti enī sunt primi illi homines a cælestibus essentiis ortum duxisse: id quod in genesi Moises. uidentes inquit filii dei filias hominum: quod essent pulchre acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. **Q** VOS cascos appellat Ennius. Cascos inquit Festus priscos Ennius dedit intelligi ut illo uersu. q̄ primū casci populi genuere latini. **NE**q; ex sensu & uitæ subaudi corporeæ qua nūc fruimur. nã uita per animā & in aia ē: & perinde p aiam a corpore exeuntē uitā adhuc habemus. **E** PONTificio iure: qd̄ sanxere pontifices nēpe de rebus sacris ita appellati: a posse & facere uel uarro putat a ponte sublitio tum exstructo. tum reparato. **ET** Cærimoniis. Quæ uocabulo græco noiāmus mysteriadiſtæ cærimoiæ a cerete oppido: ut ait Valerius maximus unde repata: q̄q; a carēdo qd̄ dixerūt.

IN Cæteris humi retineret. Ita enim illi migratione a terris in celum esse putauerunt illustrioribus. Nos uero longe melius etiã ignobilissimis per fidem spem: & caritatẽ: quã in dño nostro Ihesu xp̃o habemus. CVM diis agit æuũ idest uiuit. ppetuũ æuũ. n. quasi α'α ων idest semper existens. HINC liber. Idest bachus: sed quia multi fuere nominis addit. DE SE male natus. Qui inuentor uitium colendæ ob beneficium datum mortalibus pro deo cultus est. TYNDARIDE fratres. Castora & polucem dicit. Oebalus enim perieris filius lacedæmoniis imperauit: huius filii tyndareus icharus arne: & hypbothon. Tyndareus autem ledam habuit uxorem: quæ tradita est a Ioue in cigni formam mutato compræssa: cuius compressus peperit oua bina e quorum altero clytemnestrã: & ælenam habuit: ex altero autem castora & pollucem. extaumentia rammisia: quæ ea fouit oua: ut ait calimachus. QUID ino Cadmi filia. Traditur in fabulis athamas a Iunone in furorem deductus ob uxoris athamantis sæmelem a Ioue dilectam pelicem learcum filium. sagitis confixisse: cuius metu correpta ino palemonem filium comunẽ suum & athamantis amplecta se misit in pelagus: unde mutato nomine ambo marini dei habiti sunt. Ino quidem a græcis leucothea idest alba dea a latinis matuta nominata. Ouidius leucothea græcis matuta uocabere nostris. palæmon autem a græcis melicertes a nostris portunus. Ouidius quem nos portunum sua lingua palemona dicit. HV Mano genere completum est Idest hominibus refertum: qui alterius in cælum cõmigrarunt. QVONiam es inimicatus. Idest religionis initia subiuiti. PHISica didicissent. Idest naturæ causas cognouissent: quas eruere & scrutari moliti sunt physioloi. VIS quibusdam. Visa uocat: quæ græci phantasmata. DE DIIS praua sentiunt prisca namq; illi presertim poetæ: quos coluerunt deos. eosdem multis teneri uitiiis cõfixere. LEX Naturæ putanda est. Quia non cuiuspiam sanctione: sed animæ natura firmata est. SERit arbores. Velut palmas: quæ centesimo postea anno uix sætum primum edere perhibentur. IN SYNEphebis. Fabulæ ennianæ nomen est sinephœgi. QVARum aspiciet baccham ipse nunq̃. Idest sætum dicitur bacha bachans mulier & bacha unio: siue margarita. Horatius. quæ rotodioribus honusta bacis ambulet: & bacha sine aspiratione sætus arborum. Iuuenalis. bacha nutrita sabina. & hic proprie tamen distinguitur: ut teneri corticis foetus poma a potu dicantur. sicut duri corticis nuces qui uero medii inter utrosq; glandes. nam & inter glandes Plinius posuit castaneas. At bacha uelut oliuæ. Corna. & lauri foetus. Adoptiones filiorum. Cum in alienas transeunt hæredes familias. SEPVLchorum monumenta. Vlpianus de religiosis sumptibus funerum. LOCum in quo seruus sepultus est religiosum esse. aristo. ait florentinos monumentum generaliter est memoriæ causa impostæ prodita in quo si corpus. uel reliquiæ in feratur fiet sepulchrum. si nero nihil eorum inferatur erit monumentum. memoriæ causa factum quod græci centophion appellant. QVOD elogia significant. Elogium est testificatio de aliquo. siue uituperationis: siue honoris causa. Quintilianus si & hereditum a se filium pater testatus fuerit elogio: quod is meretricem amaret. OCIOso temistocli. Qui dux fuit atheniensium. LICuit epaminundæ. Qui dux thebanorum de quibus ducibus pleriq; multa: sed in primis Emilius probus. AVGurium futurorum. Augurium prælagium dicit. NEC Funere faxit. Superuacuum est fletu qd̃ etiam metrum respuit. Cum ibidem dixerit nemo me lachrymis decoret. VOLito ninus per ora uirum. Ninu legendum est. solebant enim ueteres in carmine. s litteram elidere. ut etiam Cicero meminit in oratore quo uocalis antecedens corripetur: ut sæpe Lucretius fecit sicut fierent ex infantibu paruis & ennius oua parere solet genu p̃nis cum decoratum. QUID enim fidas. Huius rei meminit Valerius maximus: sed Aristoteles aliquanto uberius in libro de modo inquiring φασι δὲ καὶ τὴν ἀγάλματοποιὸν φιδίαν κατασκευάζομενον πρὸς τὴν ἀκροπόλιν Ἀθηναίων, ἣν μέση αὐτῆς τῆς ἀσπίδος ἢ ἑαυτῆς πρόσωπον ἠτύρωσατο, καὶ σωδῆσαι ἢ ἀγάλματι διαφανοῦς σπιγος δημιουργίας. ὥστε ἢ ἀνάγκης εἴπισ βάλουτο αὐτὸν περιλαβεῖν, ἢ σὺμπαν ἀγάλμα λύνετε, καὶ συγχέειν, hoc ē aiūt ēt statuariũ fidiã mineruæ in arce statuã fabricasse i cui? scuti medio sui similit. ita iclusit faciẽ & statuæ alligauit p̃spicuo opificio: ut si q̃spia an ferre uoluisset. tot uniuersã statuã dissolueret: atq; cõfunderet. Sed ut deos esse nã opinamur deos celestes uocat essentias uel quia

COMMENT.

uel quia deos græce latine metus dicitur. quia metuendi sint uel mutatione litteræ ab eo quod græce theos dicitur. accurrendo nomen habens. quod corpora celestia perpetuo sint in cursu: ita namque Plato nam maximus ille opifex cuius nutu reguntur omnia nomine nullo comprehendi potest sicut nequidem mente ulla. at probari facile potest eē numen. nec enim quispiam potest ambigere essentiam esse q̄ quilibet spectat ut lapis est: & lignum & equus: & homo. fateatur & quilibet sensum in esse animal. tangit enim & uidet & audit & olfacit & gustat. uis quoque imaginandi perspicitur ut in araneis: apibus formicis est memoria uelut canibus: & equis. at est etiam inter ista omnia uis quædam melior. Cognoscendi intellectilis. unde artes atque scientiæ. unde cogitatio solers. se in cælum usque attollit. Cum hæc ita esse manifestum sit. necessario aliquid est excellens a quo hæc componuntur neq; enim domus aut nauis. sine artifice potest fabricari. Cum ergo hæc speciosissime compacta. sine opifice esse non potuerint. & cum hæc omnia temporale habuerint principium. illum opificem. sine tempore ullo esse necesse est & quoniam hæc corruptioni sunt obnoxia. illum opificem omnino temporis expertem atq; incorruptibilem esse necesse est. si igitur quod productum est. est aliquid. est etiam aliud quod antecedit. si est sensus. est aliquid supra sensibile. si est intellectus ac mens. est etiam supra id intelligens atque eminentis: & ob hoc deus est. **EX QVO** dictum est mori. Cicero ipse in libro de legibus hic est inquit ille situs uere nam siti dicuntur hi: qui conditi sunt. nec tamen eorum ante sepulchrum est q̄ iusta facta. & corpus cesum. & quod nunc comiter in omnibus sepulti penitus humati dicantur. id erat proprium. tum in iis quos humus iniecta contegerat. eū que morem ius pontificale. Confirmat. nam priusq; in eos iniecta gleba est. Locus ille ubi crematum est corpus. nihil habet religionis. iniecta gleba tumulis & humatus & gleba uocatur. adsum atque aduenio Acheronte: ut apud Euripide in Eucuba Polidori loquitur imago.

Η κρηνεκρῶν κλυθμῶνα, καὶ σκόρου πύλασ
 λιπῶν, ἴν' ἀδῆσ' ἠρώεις ὤκισται θεῶν,
 πολλῶν δ' ἑσθ' βίης παύς γ' ἠρώεις τῆς κλισίας,
 φειά μου τε παῖδός.

ATQVE Ardua. Idest uix superabili. **SAXIS** pendētib. Idest præruptis. ac ruinam minantibus. **CALIGO** inferum. Obscuritas inferorum. **NON** poterant mente completi. Quia sub sensum corporis non cadunt animi. inde homeri tota necyomantia idest mortuorum diuinitio. quia necys. os mortuus & mantia diuinitio. dicitur autem ab aliis psychopōpia & psychagogia & necromantia. pro eodem. nicephorus itaq; aiunt igitur inquit græcorum & chaldæorum sapientes. alios quidem demonas esse aërios. alios aquaticos ac marinos. alios terrestres. alios subterranea incolētes. & eorum alios gaudetur nidoribus. alios cruoribus. alios inquinamentis quibusdam. & adhuc alios aliis ideo in oraculis mandasse appollinem. aliis atq; aliis utendum sacrificiis per necyomantias. per hydromantias. aliis per aeromantias & aliis per alias. atq; hæc Apollo in oraculis. quemadmodum inferis in foueam mitendum sanguinem. Cum melle nymphis. nec non uinum apud Homerum Circe Vlysem facere iubet. his uerbis.

ἦτοι εἰς ἀδῆν κρητιόντα βόθρον ὀρέξαι ὄσον τε πυγύσιον, σῆθα κ' ἄθα. ἀμ' αὐτῶ δὲ χολῶ χεῖρας
 παύσει κενύεσσι. πρῶτα μελικρήνω, μετέπειτα δὲ ἠδέϊ οἴνω. ἢ τρίτον δ' αὐτῶ ὕδατι. ἠδὲ δ' ἀλ-
 θιτα λθυῶ. παλλύνειν. αὐτὰρ ῥέ πῆν δὴ χῆσι λίσσῃ κλυτὰ ἔθνεα νεκρῶν, σῆθ' οἴν' ἀρνήδον ῥέξειν, θῆ-
 λῶ τε μέλαινασ. αὐτῶς ἢ εἴφορος ὄξυ δῖνασά μιν οὐσ παρὰ μηρῶ, ἠδ' ὄσα μὴ ἢ εἰσὶν κενύον ἀμενηνά. κέ-
 ρνωσ' αἰματός ὄσον ἴμον πρὶν τερεσίασ πυθέσθαι. **NECROMANTIA** faciebat. Idest diuinationes de mortuis. quia necrosmortuus & mantus nates. **AVERNI** lacus. Lucretius.

Principio quod auerna uocantur nomine id ab re
 Impositum est: quia sunt auibus contraria cunctis
 E regione ea quod loca cum uenere uolantes
 Remigio oblitæ pennarum uele remittunt
 Præcipitesq; cadunt molli ceruice profusæ
 In terram si forte ita fert natura locorum
 Aut in quam si forte lacus sub tractus auerni

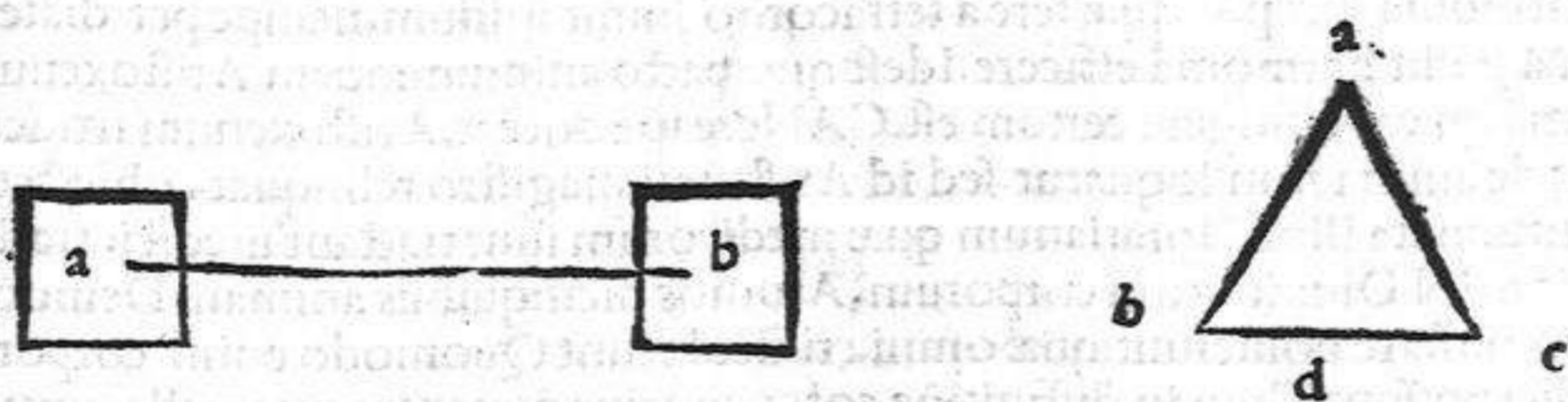
PVLMO Num ui. Idest arteria per quã spiritus reciprocatio. **REVO** carẽ mentem a sensibus. Idest a cogitationẽ abducere a corpore. **AB CON** suetudine. Idest ab eis quæ sentire consueuimus. **FER** Erides syrus. Is præceptor fuit Pythagoræ: qui pediculari periit morbo & primus soluta scripsisse perhibetur oratione. **MEO** Regnante gentili. Gentiles inquit ipse in topicis sunt qui inter se eodẽ nomine sunt. non est satis: qui ab ingenuis oriundi sunt. ne id quidẽ satis est: quorũ maiorum nemo seruitutẽ seruiunt ab est etiam nunc: qui capite non sunt diminuti hoc fortasse satis est. nihil enim uideo scæuolã pontificẽ ad hanc diffinitionẽ addidisse. **MEO RE** gnante gentili. Idest Tullio rege: unde nos ducti. Silius italicus in octauo.

Tullius æratus raptabat in agmina turmas
Regia progenies: & tullo sanguis ab alto
In dole proh quanta iuuenis quantũq; daturus
Ausoniã in populis uentura in sæcula ciuem
Ille super gangem super ex auditus: & indos
Implebit terras uoce: & furialia bella
Flumine cõpescet linguã: nec deinde relinquet
Par decus eloquio cuiq; sperare nepotum.

Ipse autẽ in bruto uidetur ei accidere sententiã: ut ab alio Marco Tullio uideatur descendere cũ dicit: ut si ego me a Marco Tullio esse dicerẽ: qui Patricius cũ Seruio Sulpitio Consul anno. x. post ex acto reges fuit. **MAGNAM** illã grãciam. Nam magna grãcia olim pars Italiã illa ultima ad ionium pelagus est appellata Ouidius itala nã tellus grãcia maior erat. uenerat Euander magna cũ classe suorũ. uenerat alcides. Clarus uterque genus. **NVLLI** alii docti uiderentur. Quod eximius fuerit mathematicus nec quispiam sine mathematicis doctus fuerit existimatus. **NISI** Quod erat numeris: aut descriptionibus explicandũ. Idest mathematicis demonstrationibus cõprobandũ quæ aut numeris: aut figuris solent explicari musica nãq; tota ratio atq; subtilitas rationibus: ac proportionibus numeralibus cõprobatur sicut Astrologia non numeris modo: sed etiã figuris tã solidis q̃ planis ad omnes astroꝝ motus cõprobandos. **AR** Chitã tibi matũq; cognouit illustres sane philosophos mathematica doctrina in primis insignes ac quia timæi secutus est sententiã de mundi ortu eadẽ fere quæ ille disputauit. **Q** VAM cũ istis. Sub audi aliis philosophis. **MACTE** uirtutẽ. Idest magis auctã. Horatius maecte uirtute esto inquit. snia dia Catonis. **TERRAM** in medio mundo si tã. Hoc nanq; tã Ptolemæus. in primo magnæ constructionis mathematicæ: & Cleomedes de modo locutus. & in euclidẽ in phenomenis q̃ multi alii cõprobarunt. **AD** Vniuersi cæli cõplexũ. Recte Cicero ad uniuersi cæli complexũ dixit: quia si a terra ad omnia cæli extrema lineæ perducantur omnes erunt æquales: sicut a centro circuli ad circumcurrentẽ lineã. non tamen de omnibus globis. idẽ dici potuerit. Quoniã eorũ alii homo centri. alii eccentrici sunt. unde & uagæ stellæ: quæ uoce græca planetæ nuncupantur: modo terris proximæ inuehuntur: modo longissime distant: & terra ad lunæ globũ puncti uicẽ non habere cõprobatur. **Q** VAsi puncti instar obtinere. Recte quasi ob magnitudinẽ: sed ideo puncti instar quod cũ herentes Cælo stellæ terra maiores eẽ cõprobentur suspiciẽtibus tamẽ in cælũ nobis puncti tamen uicẽ habere uideantur & punctũ genere neutro. sicut inter punctũ dicimus. nõ ut hodie barbare punctus: quod euclides ita diffinit punctũ est cuius pars nulla: q̃q̃ ibi legendũ non punctũ: sed signũ: quoniã græce simion non centron legitur. id quod etiã diuus testatur Augustinus de quantitate animæ locutus inquit: quod nullã diuisionẽ patiat punctũ uocatur. Cũ mediũ tenet figuræ si autẽ principiu lineæ est: uel lineis aut etiã finis: uel cũ omnino aliqd notat quod sine partibus intelligendũ sit: nec tamen obtineat figuræ mediũ signũ dicitur est ergo signũ nota sine partibus. est autẽ punctũ nota mediũ figuræ tenẽs. significanter ergo Cicero locutus est. inquit quod centron illi uocant: quia græce centao pungo significat. **VT** TERrena & humida. Idest quæ e terra & aqua sunt. **SVO** Parte nntu. Idest a natura insito quoniã cũ in rectã lineã. quattuor elemẽta moueantur. terrena quidẽ & aque a corpora deorsum ad mundi centrũ descẽdunt. Surfum uero subuolant ignis & aer. sua leuitate. **AD** PARES angulos in terrã & in mare ferantur. Idest ad angulos

COMMENT.

angulos rectos. quēadmodum licet perspicere ex fabris murariis cum plōbeum a mu-
sim: quo directum extruant parietem mittendo. ad perpendiculum etenim cadens suo
pondere angulos rectos facit utrobique. Nā linea recta supra rectā cadens: ut i diffinitioi-
bus posuit euclides elementariis. ad ppendiculum angulos utrobique rectos facit. terra
igit & aqua ex aliena regione in suā: quia graua corpora sunt. ad perpendiculū caden-
tia angulos utrobique pares facient. sane sciendum est quēadmodū Eutotius etiā cōme-
minit ascalonita. cū sit cōmune genus. grauitatis: & leuitatis momentum Aristotelem
& Ptolāmeū timæum apud Platonē secutos omne momentū dixisse a grauitate fieri.
& leuitatē. priuationē arbitrariis id quod a quouis perspicere potest. ex eo quē Ptolāmeus scri-
psit de momentis libro. necnō ex Aristotelis physicis traditionibus. timeoq; Platonis:
ac eorū interpretibus. Archimedes aut in libro equere pontibus centrū momenti pla-
næ figuræ esse censuit a quo acōmodatus parallellus. maneat horizonti. quē lingua lati-
na finientem appellamus: duoq; aut plurium planorū centrum habente momento nē-
pe grauitatis. a quo statera accōmodata parallellus est horizonti ut sit triangulū. a. b. c.
in cuius medio. d. a quo parallellus accōmodatus. maneat horizonti. nō dubiū quin-
sint futuræ aquæ repentes. a. b. c. partes inter se & neutra magis altera. repet ad horizō-
tem similiter autem statere existente. a. b. & accōmodatis ex ipso. a. b. magnitudinibus
si accōmodatus stater. a. c. æqui repentes habeat partes. parallellus manserit horizonti.
& per centrum. d. accōmodationes. a. b. magnitudinum.

VT ILle superioris. Subaudi mundi & intelliguntur terrenæ & humidæ. SICcæ. Idest
ignea & aerea. RECTis lineis. Quia lineæ ut Aristoteles inquit a Platone sumēs tres
sunt species. recta: circularis: & quæ & is constat. Appollonius tamen pergeus. quartam
addit speciem: quæ circa cylindrum. ac sicut omnis linea diffinitur linea est longitudo
latitudinis expers: ac linearum inquit geminis aliæ sunt planæ. aliæ sunt solidæ. planæ
quæ in plano sub intelligentia cadunt. solidæ quæ ex sectione solidæ figuræ aperiunt.
Nam hyperbolæ de qua mox dicetur. solida esse linea cōprobat. Coni siquidem li-
nea est. diffinitur autē recta linea hoc modo. linea recta est. quæ ex æquo intra sua pun-
cta includitur. SIVE illi sint animales idem spirabiles. Hoc dicit siue sint ex aere unde
spiritus: siue flatus. nam & uenti animæ dicuntur quia anenios græce uentus dicit. Ho-
ratus. Impellunt animæ lintea thraciæ: siue igneæ sursum meabunt non in terris mo-
rabuntur. SI VERO aut numerus quidā sit animus. Pythagoras enim numeris cuncta de-
finiens inuenit musicam idest armoniā: & concentum proportionibus constare. nēpe
tonum in sesqui octaua proportione diateffaron in sesqui tertia. diapente in sesquakte-
ra. diapason in dupla. diapason cum diapente tripla: disdiapason in quadrupla: & ani-
mam harmoniam habere quandam: ita etiam uirtutes ad numeros reuocauit. Pruden-
tiam quidem ad unitatem retulit. sicut ad fortitudinem binarium. temperantiā ad tri-
narium iusticiam ad quaternarium. quattuor quoq; animo attribuit. mentem & scien-
tiam: & sensum: nam hunc numerum maxime putauit absolutum. quod ut inquit Ari-
stoteles in problematis in decem proportionibus: quattuor cubi perficiantur: quibus
pythagorei cuncta constare uoluerunt. inde quaternarum numerum maximum iusiu-
randum esse duxerunt. quod his ipsorum uersibus comprobatur.

ου μα Τὸν α. μ. τρεῖς ψυχὰ παιδῶν τας τεξ ακτιῶ
ὄγαγ ἀνεραου φύσεως εἰξῶ μα Τε χουσαν

QVOD subtiliter magis quā dilucide dicitur. Subtiliore inquit ratione disputatur. q̄
perspicue dinosci possit. AVT quinta illa non nominata: magis q̄ non intellecta natu

ta. Aristotelicā autē dicit diffinitionem: quā entelechiā appellauit primā. tres supra diximus hoc nomine res appellatas. informē materiam formā ipsam. & coniunctim materiā cum forma: quemadmodum. Catellus statim natus oculos quidē habet idest materiā cum forma oculi: nec dum tamen uidet. Ergo illā non habet entelechiā quæ uideri actus nuncupat: sed ipotētia tñ: qd' si anīa est prima ut ait Aristoteles entelechia corporis est ergo forma: qd' si corporis forma est uitā ipotentia habentis. CVM sit uita in anīa: nec sine aīa esse possit: quia uita est pp aīam: & aīa uiuit pp uitā. Cū ergo corpus uitā habeat ipotentia idest aīa: hac p hoc formā. est ergo materia informis. ergo ipotentia. qd' autē ipotentia: nec dum est: qd' nec dum est. quō aliquid habere pōt. **HO.** Rum igitur. Idest aut aeris: aut ignis: aut ætheris. At anima corpus non est. nō est hoc aliquid. **NE** Tam uegeta mens. Idest sentiendi uigorem habens. id enim est uegatus. Horatius uegetusq; ad munia surgit. **NE** Cum doluissem quidē unq; uidetur. Quia animum se habere non sentiat. At Aristoteles qui dicit animā inquit. Lætari & dolere is eam dicit filare: & texere. affectus ergo corporis non animi est. qd' igitur Cicero dicat animū dolere ita intelligendum est. Platonis nec non Aristotelis in æthicis sententia distributus animus est. in partem rationalem. & rationis expertem. rationalis nullo affectu perturbatur. at irrationalis affectibus est obnoxia. De qua hic Cicero intelligit. **EX** INTERuallis sonorum. Quæ græci diastemata uocant: quæ ex dissimilibus sunt phthongis. Pares enim phthongi armoniā facere qui possunt: nec tamen omne interuallū harmonia dici pōt: quæ fere a tetracordo sumit initium. nempe per diatessaron. **Q** VAM possit harmoniā efficere. Idest quo pacto animum: quem Aristoxenus uocat harmoniā quæat effingere certum est. **C** ANere ipse doceat. Aristoxenum irridet cōmonetq;: ut de anima non loquatur. sed id Aristoteli magistro relinquat. oblectetur ipse sane cantu. iuxta illud Horatianum quæ medicorum sunt tractant medici. tractant fabrilia fabri. **I** N Diuiduorum corporum. Atomos dicit: quibus animam Democritus & epicurei constare uoluerunt: quæ omnia ridicula sunt. Quomodo enim corpora indiuidua dici possunt. Cum in diffinitione corporis trina ponantur interualla: quæ omnia in semper diuisibilia diuiduntur. Longitudinem & latitudinem: & crassitudinem. deinde si uita est & Atomis animatae erunt omnes atomi. quoniā temere ut ipsi aiunt. sunt omnia. non possunt non esse aliqua inanimatae. alioqui corpus animalis fieret quandoq; sine anima. quod si omnes animatae. non erit ergo q̄q; uacans anima. ergo & lapis: & lignum animata sunt. **L** E Vium & rotundorū. Lubrica enim corpora dixerunt. **Q** VI si est hoc quattuor generum. Idest elementorū nempe ignis. aeris. aquæ. terræ. Hæc duo. Subaudi ignis: & aer. **P** R O n i i. Idest decliuis ab eo qd' græci dicunt πρηνος. **E** T S Vpera semper petunt. Quia terra. & aqua medium obtinuerunt: ubi uero non obtineant seruandæ continui causa eo aer transit: ut in terra abditissima. **S** I N E dissipantur. Subaudi animi. **C** R A Ssus hici & concretus aer. Tres siquidem aeris species faciunt physici rarissimum: qui igni coniungitur. mediocrem: qui mediam regionem tenet. concretum qui proximus terræ est. in quem diuus Augustinus super illo uersiculo. dracones & omnes abyssi de apparatus angelorum deiectus & Diabolus. **A** R D O re animi concalescunt. Nam ignis calidus & aridus aer. calidus & humidus: unde tamen istæ qualitates habeant initium ignorari ait Aristoteles. **N** V L L a est celeritas. Nam quid uelocius dici potest: q̄ temporis momento: nō modo cogitatione mundi omnes plagas percurrere: sed etiam cælum scandere: ac eadem uelocitate ad inferna descendere: ergo corpus dici non potest: cuius nulla talis uelocitas. Attendendum uero quod ait nihil est animo. uelocius enim mentem celeritas corpus refert. Quintus Curtius celeritate opus est. qua uelocitatem antecedas **O** M N E celum hoc. Aerem dicit ut Lucretius. quæ generatur in hoc cælo qui dicitur aer. **E** X A N I ma tenui. idest aere. Paribus ex animatus ponderibus. Idest æquilibrio grauitatis. **Q** V I B us astra sustentantur & aluntur. Hoc ex nonnullorum philosophorū sententia quā etiam Plinius secutus in secūdo naturalis historię libro: ut putentur his uaporibus & exalationibus ali sidera. qd' ex igni constare putauerint: cui sententiæ aduersantur peripatetici dicentes ali quæ intereant. sidera non interire ideo ne quidem ali. **C** O R P O r is facibus inflammati. Spiritus namq; corpus est. & is igneus mouit enim cor & a corde per arterias in totum corpus dilabi

tur: quo succenso in sanguine nō febres modo præsertim tertianæ: sed etiam cupiditates insurgunt: ut ira: quæ succensio circa cor sanguinis peribetur. **Q**UOD his æmulemur. Hic datiuo æmulor coniungitur. Horatius autem cum accusatiuo. pyndarum quæ studet æmulari. **L**A^XA^Ti curis sum⁹. Idest nimis anī anxietatibus defessi. **V**T **S**PECTARE aliquid uelimus. Quia omnes homines natura scire desiderant. posuit aut spectare & uisere. quia spectare est oculis obtueri: quod aliquando ad mentem transfertur: unde specula de qua spectamus. specular unde prospicimus speculum in quo imagines obtuemur specillum quod oculis adiungimus: quo facilius spectemus & spectrum imaginem nominamus animo conceptam: uisere autem est ire ut uideas. **C**V^PIditas ueri uisendi. Peculiare hoc rationis est ut prius quiescere non possit: quæ uerum peruiderit. nā tum demum quiescit: sicut natura in armonia: & uita in beatitudine. **O**R^E ipse locor. Idest extrema: nam ita rotum intuemur. **F**A^CI^Lio^rem nobis cognitionem rerum celestium. Nam tum corporis nullum erit impedimentum & mens explicatio cuncta longe facilius peruident. **H**A^EC enim pulchritudo. Hæc inquit cæli forma fecit ut hoīes cognitionis cupiditate incenderentur: **C**I^RC^Um^fusi erant caligine. Duplex caligo fuit in uita. Vna quidem aeris circumfusi. Altera uero multitudine cupiditatum corporis mens occupata. **Q**U^I **H**O^Stium ponti uiderunt. Meotidas dicit paludes. **E**T **E**A^S angustias Subaudi abydi & simplegades & cyaneæ petrae. **Q**U^AE est nominata argo. Fertur prima nauis longa fuisse argo. sunt qui dicant danaida qua danaus ægyptum fratrem fugiens primam nauim fabricasse perhibetur. Argo autem unde argonautæ traditur nominata ab argo phrixo filio phrixus enim ex chalciope filia oetæ psitharum regis filios habuit quattuor. argum: chitissarum: mellana & phruntim. Alii autem ab argo artifice argon nauim dictam esse putauerunt. **P**E^Llem inauratam arietis. Subaudi qui uexit phrixum & hellen. Strabo tamen ad allegoriam deducens aliter interpretatus est. **O**C^Eani freta illa. Gaditanas dicit angustias: ubi columnæ herculanæ ab illa & calpe. ab illa quidem in aphyrica. calpe uero in europa. **E**V^RO^Pam libiamque. Ab europa agenorū filia: sicut libia a libia filia epaphi. **C**I^RC^Um^fusionem. Idest nunquid ab oceano tota aluatur terra necne. **H**A^Bitabiles regiones. Quæ subaudi in zonis temperatis. **P**R^Opter uim frigoris. Binæ namque zonæ extremæ quod longissime a sole absint gelu concretæ cultum admittunt nullum. septentrionalis una. australis altera. **A**V^T **C**A^Loris uacantes. Idest nimio calore uacue: ut torida habet zona sub æquinoctiali. **N**E^Nūc quæ discernimus ea quæ uidemus. Quæ inquit obtuemur oculis istis corporeis non discernimus. **N**E^Que enim est ullus sensus in corpore. Corpus inquit non sentit sed anima. nam tanquam laterna in qua conclusum lumen est corpus: ac ut e corpore lumen educatum clarius est ita & anima cum corpus exuerit tum efficacior ad omnia cognoscenda. **N**ON solum physici. Idest phisiologi: qui naturæ causas perscrutantur. **A** **S**E^De animi. Quia ibi animus uidetur insedisse. **N**ON eas partes. Idest sensuum membra & quasi instrumenta. **N**ISI id agat. Idest nisi sit intenta ei sensui id instrumentum percipere nihil potest. **V**T **C**O^Lorem. Oculis. **S**A^PO^Rem. Gustu: qui ex linguæ neruulis. **C**A^LO^Rem. Tactu qui ubique ubi nerui. **O**D^Orem. Qui olfactu narium neruulis a cerebro descendētibus. **S**O^NUM. Quia auribus per tympanum ubi aer exterior illiditur. Quæ omnia animo representantur. **L**I^BER animus. Corpore exutus. **N**A^TU^Ra fabricata est. Et fabrico & fabricor in eadem significatione dicimus. **T**A^Men terrenis concretisq; corporibus. Licet inquit animi patere uirtutes uideantur per corporis instrumenta non tamen perspicue apparent: quod terrena & concreta sint. officiant ac sese obiectant quominus appareant. **Q**U^AMuis copiose. Quamuis idest quantumcumque. **N**ON **N**ullorum insolentiam. Idest rerum minorem tractationem. solentiam enim dicimus quam uoce græca præstant. **E**X^VL^Tantes. Gestu corporis leticiam ostendentes. **S**I **P**H^Isica. Idest rerum naturalium causas. **A**C^HE^Runtia templa. Idest inferna loca. ubi enim numen aliquod ibi templum ueteres esse duxerunt. **H**O^Rchi. Inferni. licet hoc nomen apud græcos non habeat aspirationem eam tamen apud latinos admisit post c. απο του ερχαν. **L**E^THei. Lethes enim fluius inferni ab obliuione dictus nam αθηθ dicitur obliuio. **O**B^NU^Bila. Vnū est uerbum quod significat nubibus opaca. **N**ON **P**V^Det philosophum. Cum hæc sint ridicula non debuit gloriari se hæc ex philosophia didicisse. **C**V^R non pythagoræ Si

cut enim Plato ita & pythagoras animam esse dixit imortalem. PLVrimi contra mittuntur. Subaudi ut animam. ostendant imortalem. Capite danatos. Idest uita priuatos caput enim pro uita ueteres posuerunt: unde capitale fraudem admittere de edilitio edicto inquit Vlpianus. est tale aliquid delinquere: ut uita puniantur. nam cum uirtus animalis in capite perspicua sit ibi anima esse plerique putauerunt. QVAE conformatio. Idest quae formam habeat anima in corpore. QVAE nunc recta sunt. Nemo enim sua praecordia. suaque intestina potest inspicere. EIVS celeritas. Quae namque tanta uelocitas: ut a terris temporis momento se in caelum transferat. ueluti cogitatione faciat animus. VT Fugiat aciem. Idest oculorum perspectum. HAEC reputet. Idest animo reuoluant. ALIENAE domui. Alienum enim domicilium animi. hoc uidetur corpus quod non sinat quae uelit perficere. QVO monet ut se quisque noscat. Hoc apud Platonem in philebo adagium est γνωθι σαυτον Idest cognosce teipsum de illis dictum est: qui supra uires suas aliquid moliantur hoc sane unius de septem sapientibus dictum fuisse perhibetur. sunt qui labiis cuiusdam eunuchi fuisse dicant. alii uero cum chilon punctatus esset appollinem. quod nam foret optimum respondisse pythiam γνωθι σαυτον. EX Quo illa ratio. Idest argumentatio in saedro explicata: quae uerba ut in sexto de re pu. ita hic transtulit Cicero inqt. n. Plato. ἢ ἡ ἀπόδειξις, ἔστι δὲ διδόντι μὲν ἀπιστος, σοφοῖς ἢ πιστῇ. δεῖ οὖν πρῶτον ψυχῆς φύσεως περιθείασ τε καὶ ἀνθρωπίνης ἰδόντα, πάθη τε καὶ ὄργα τ' ἀληθεῖς νοήσαι. ἀρχὴ ἢ ἀποδείξεως ἢ δε. ψυχὴ παρὰ θεοῦ ἀθάνατος. ἢ ἀεικίνητος. ἀθάνατος ἢ ἀμοκίνητος, καὶ ὑπ' ἄλλο κίνησις, πάλιν ἔχει κίνησιν, πάλιν ἔχει ζωῆς μοῖρον δὴ τὸ αὐτὸ κίνησιν ἢ τε οὐκ ἀπολείπει αὐτὸν, ὅτε λήγει κίνησιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα κινεῖται, τοῦτο πηγή, καὶ ἀρχὴ κινήσεως. ἀρχὴ ἢ ἀγέννητος. ἢ ἀρχὴς ἢ ἀνάγκη πάντων γινόμενον γίνεσθαι. αὐτὸ δὲ μήδ' ἔστι οὐδὲ. εἰ γὰρ ἐκ τῆς ἀρχῆς γίνετο, οὐκ ἂν ἔστι ἀρχὴς γίνετο. ἐπειδὴ δὲ ἀγέννητος ὄντι, καὶ ἀδιάφθορον αὐτὸν, ἀνάγκη εἶναι. ἀρχὴς γὰρ δὴ ἀπολομένης, οὐτε αὐτὴ ὅτε ἐκ τῆς, οὐτε ἄλλο ἔστι κινήσεως, εἰ πᾶρ ἔστι ἀρχὴς δεῖ τὰ πάντα γίνεσθαι. ὅτε δὲ κινήσεως μὲν ἀρχὴ, τὸ αὐτὸ κίνησιν. ὅτε δὲ, ὅτε ἀπολυσθαι, οὐτε γίνεσθαι δυνατόν. ἢ πάντα τε εἶναι πάντα τε γὰρ συμπεσοῦν τε σῆναι, καὶ μήποτε αὐτὸς ἔχειν σῆναι ὅτε κινήσεται γινήσεται. ἀθανάτου ἢ πεφασμένου ἢ ὑφ' ἑαυτοῦ κινήσεται, ψυχῆς, ὅσα τε ὁ λόγος ὅτε αὐτὸν πρὸς λέγειν, ἢ ἀγέννητος. πάντων ὁ σῶμα, ὅ μὲν ἔξωθεν τὸ κινεῖσθαι, ἢ ψυχῆς. ὅ ἢ οὐδὲν, αὐτὸ ἔστι αὐτὸ ἢ μὲν ψυχῆς, ὅσα τῆς φύσεως ψυχῆς. εἰ δ' ἔστι τοῦτο οὕτως ἔχειν, μὴ ἄλλο τι εἶναι τὸ αὐτὸ ἢ αὐτὸ κίνησιν ἢ ψυχῆς ἢ ἀνάγκης, ἀγέννητον τε, καὶ ἀθάνατον, ψυχῆς δὲ εἶναι. περὶ μὲν δὲ ἀθανασίας αὐτῆς, ἢ κανὼς. περὶ ἢ τῆς ἰδέας αὐτῆς, ὅτε λεκτέον. διὸν μὲν ὄντι πάντων, πάντως θείας εἶναι καὶ μακρὰς διηγήσεως. ὅτε οἰκία ἀνθρωπίνης τε καὶ ἐχθροῦ. Aduersus hanc uerissimam grauissimam & acutissime inuentam a Platone de animae imortalitate argumentationem quae sani omnes graeci pariter & latini phi mirifice coprobarunt. Aristoteles nimum pterue aduersus pceptorum. Conixus est inire cerram: ut tñ uideas dñ nimio liore succedit lixas & calones aduersus cataphractos inducere & pro sagitis pales iaculari multitudine ad eni qsq̄liae p̄stigiae strosae obruere oculos posse putauit. ne uepe cerneremus: cūq; alioqui soleat argute acuteq; qñq; argumenta cōtexere. in hac pte nō magis acutum se ostēdit. q̄ pistillū aut tympanū. qd̄ ut magis elucescat q̄ tandē ista ipsi⁹ sint argumenta dispiciam⁹. Cū igit uenit aiā mot⁹ negare eē principiū assumit sibi q̄ ad eā rem ostēdendā tā faciunt. q̄ si idē uolens ostēdere sumat principiū diametrū q̄drati esse lateri lōgitudine in cōmensurabilē: quorsū. n. ualēt illa ad id cōprobādū: aut oīa q̄ sunt imobilia eē aut oīa moueri: aut aliq̄ ex his moueri: aliq̄ nō moueri: itē si dam⁹ & motū & quietē necesse eē: aut alia semp moueri: & alia nūq; moueri: aut oīa simul nūc q̄scere nūc moueri: nec min⁹ oscitās ait nō eē oīa imobilia aspectus ipse testimonio ē: qa sunt quosq; motū uidem⁹. rursus nō moueri oīa uisus docet quo ī mota cognoscim⁹ sed nec oīa dicere possum⁹ mō motū pati. mō eē: sine motu. qa sūt quosq; ppetuū motū uidem⁹ ut de celestib⁹ nulla dubitatio ē restat igit: ut sicut aliq̄ semp mouent ita sit aliqd semp imobile. putat Aristoteles ita dormitabūsus se aliquid aduersus Platonē ptulisse quasi siquid sit imobile iam sit rata complexio animā esse imobilem: aut qui dicat animam ex se moueri idem moueri cuncta fateatur. ait deinde nihil esse: quod ex se moueri possit uerum omnia quae moueantur ab alio moueri: q̄ ridicule: q̄ dormitanter hoc pfert: qd̄ enim in quæstione positū est citra probationē ullā. sibi ratū assumit qd̄ aiaduertim⁹ plerisq; aliis ī reb⁹ fecisse Aristotelē: pba igit Aristote. nihil ex se moueri: hoc. n. totius

COMMENT.

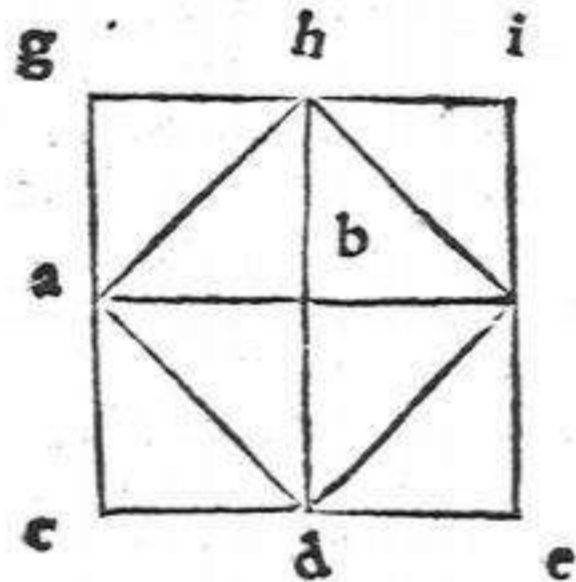
platonice argumentationis fundamentum est: addit porro multum anxie pariterque inconsiderate nunquam euenire posse: ut unum & idem uno eodemque tempore agat & patiat: mouere autem facere & moueri pati. quasi qui domum ædificet in ædificando non faciat. & dum facit non patiatur laborem atque afficiat suamet cogitatione. quod id mouere & moueri: unum & idem sunt in anima: ut non possis dicere ibi facere & pati: quia cum dicimus ex se moueri dicimus sua uis & potestate ad motum excitari nec aliunde eum habere motum: quod ualet *αὐτοκίνητον* addit etiam nimium puerile & admodum alienum a tanto nomine: quantum apud nonnullos hic philosophus fortitus est si animæ inquiens essentia motus esset nunquam deserit a motu. nam ignis nunquam frigidus erit. nec glacies unquam sponte calefcet. anima ut quamdiu a motu cessat. non igitur animæ essentia motus est: quid hoc pueriliter uidet Aristoteles se non sentire animam habere: quid. n. est quod hoc corpus regat uegetet & conquoquat in corpore cibum & perpetuo humores intemperie teneat appetat salubria: excrementa eiiciat: eo usque ut etiam dormiente corpore non modo ista agat: sed etiam quasi libera sæpissime contendat disputet & alia peragat infinita. ait etiam illud puerile. si anima aliis causa motus est sibi esse non potest. quod eiusdem rei. sibi causa non sit quicquam cuius est alii quasi qui medetur medicus: sibi ipsi mederi non queat: & multa alia eiusmodi sunt. quæ quilibet secum poterit cogitare. illud quoque constat omne principium inesse rei: cuius est principium. ideo quicquid ab initio suo perficitur id in ipso reperit initio. ita caloris initium non potest non calere ignem ipsum de quo calor quis. negauerit calidum. at ignis inquit non sese calefacit cum sit natura calidus: non uidet Aristoteles sibi ipsi aduersam cum hæc dicit: nam cum se mouet anima non est inter motum mouentemque distinctio. sed tota ita suo motu mouetur. ut ignis suo calore calefcit: nec possit separari. quod moueat in anima non possunt inquit eadem mitis suis esse. & ideo anima quæ initium motus est non moueri ne ex motu motus uideatur precreatus: quæ certe de principii producantur: aliquando inter se differere fateamur nunquam tamen esse contraria ut stare & moueri: quod si uerum sit album nigri: & humor ariditatis & uirtus uicii foret initium hoc natura non patitur. conueniunt tamen aliquando ut motus quo mouetur anima & quo mouet cætera. at Plato non dixit. motum esse anima ut persiliator uult Aristoteles. sed mouentem se & cætera & eam motionem ab ipsa anima sumere principium: ut sine autore sit. cur autem fieri non possit ostendat. neque. n. potest. cum enim sit in anima nec possit uiuere quicquam nisi per uitam: non poterit esse absque anima donec uiuat: at uita uiuendi principium est: & finis: nec aliunde. sed ex sese: quia ipsa est uita uiuit. ergo & quæ in ipsa uita cernuntur tam diu sunt: quod diu uita durat. durat autem a tam diu: quod diu non cessat. non cessat autem rationalis anima etiam sopito corpore ut ex somniis apparet. immortalis ergo: punctum ita lineæ principium est ut eius sit terminus non lineam efficiat lineam ita principium superficie ut terminus sit non superficiem faciat. superficies ita principium corporis ut sit terminus non corpus faciat longe secus anima. non enim tanquam terminus sed principium facies motum: & unde motus precreatur sicut nequidem in igni quod calefaciat: & perinde: ut moueatur non sibi ipsa tribuit sed essentia est: ut moueatur nugale aliud subnectit argumentum omnis inquiring motus. ad exercitum suum eget instrumento: ut singulæ artium usus docet quod si impossibile iudicat animæ ad se mouendum esse instrumentum erit impossibile seipsam animam mouere: quis nescit ad motus exercitum tum demum queri instrumenta cum aliquid est quod mouet. aliud quod mouetur: in anima uero hoc non est: ut iam dudum disputamus: quippe quod motus eius est in essentia nunquam plane dormitasse hic negari potest Aristotelem. an cum ignis in sua sursum fertur instrumento uidelicet initium aliquo. uel cum terra deorsum fertur. quod si in corporibus hæc non desiderantur. quanto minus in anima idem lascioso per similes si mouetur inquit anima cum reliquis motibus: & de loco in locum mouetur. quod si est motum corpus ingreditur: motum rursus egreditur: idque frequenter hoc fieri non posse uidemus. non igitur anima mouetur: at cum arbores onerentur nunquid locum mutant: si locum non mutant: & tamen mouentur augmento: non ergo omnia quæ mouentur de loco in locum mouentur. quod si hæc corpora non faciunt: quanto magis animam longe præstantiorē facere oportet. Cum hæc aiebat Aristoteles forte non sentiebat animam suam esse quæ cogitaret. tanto calore exestuans inuidiæ & maliuolentiæ: ut non sentiret a iam suam hæc pro argumentis uerba facere: quæ quæ sint puerilia quis non uideat: Cogitando quod quantoque animus concipiet motus cumque corpus non nisi accessu animæ moueatur. quis negauerit illam moueri addit porro cassa nuce uerba inaniora. nam si anima se mouet inquit. necesse est: ut

ab aliquo motus genere se moueat: ergo aut in loco se mouet: aut seipsam pariendo se mouet: aut seipsam cōsumendo: aut se augendo: aut se minuēdo: hęc sunt enim inquit motus genera: hęc autē singula quēadmodū possunt fieri requiramus. si in loco se mouet: aut in rectā lineā se mouet: aut sperico motu in orbem rotatus: sed recta linea infinita nulla est: nam quęcunq; in natura intelligatur linea: quocunq; sine dubio terminat: si ergo p lineā terminatā anima se mouet: nō semper mouet: nā cum ad finem uenerit: & inde rursus in exordiū redierit necesse est intersticiū motus fieri in ipsa pmutatione redeundi: sed nec in orbem rotari potest: quia omnis spera circa aliquid immobile qđ centron uocamus mouet: si ergo & anima sic mouet aut intra se habeat qđ immobile est: & ita fit: ut nō tota moueatur: aut si nō intra se habet sequit aliud nō minus absurdū ut centron foris sit: qđ esse nō poterit. Constat ergo ex his ait qđ in loco se nō moueat sed si ipsa se parit sequitur ut tandē & esse & nō esse dicamus si uero se ipsa cōsumit nō erit immortalis: qđ si se aut auget: aut minuit: eadē simul & maior se & minor reperiet hęc interrogationū tā anxia accumulatio atq; cōgeries de uno eodēq; fonte demanat: qđ ratū ac p cōfesso habeat nihil ex se moueri: qđ in primis Aristoteli pbando fuerat opinat multitudine uerborū: tanq; puluere ob oculos iacto se occludere posse oculos: ne ueg; uideāt: at fallit manu nāq; facile possum⁹ hūc arcere puluerē: omnia corporis motuū genera perquirat dicat Aristoteles nūquid eius anima cōmouet ad inquirendū quicq; cū cupit cū irascit sentiat ne: moueri sursum uel deorsum: ante uel pone: dextrorsum uel leuorsum: an circulariter: uel mixto & rectilineo: uel circulari: nā hęc sunt corporis motuū genera: quę ad locum pertinent ad quātitatē aut augmentū & diminutio: sicut ad qualitatem alteratio: at hęc nō sunt motuū genera quę fere corporis sunt enim animę suę & peculiaria motuū genera cogitatio. recordatio: affectus: intelligētia & id genus alia: ut. n. si qs quę cōueniat asino oīa putet homini quoq; cōuenire: grauisime aberrarit: ita Aristoteles cū de anima loquat nō intelligit se magis de aīa q̄ de corpore uerba facere: anima igitur fons motus uocatur: qđ cū sit inuisibilis: motū quoq; mente cōcipias necesse est sola: atq; ideo sine principio ac sine fine cui nihil uisibile simile esse potest: ut cum fluuiorum fontem inuenerimus: non sit ut ultra quod queramus ac sicut fontes plerunq; latent ita & anima: exercet itaq; hos suos motus anima: ut ostēdimus non cum corpore quem motum ita naturalem habet & suum: ut ignis calorem & aqua humorem. & glacies frigiditatem: quid ipse animam esse putauerit diffiniendo ostendit Aristoteles: quā sane recte supra ostendimus qui entelechiam primam esse dixit corporis: ut sine corpore iuxta eius diffinitionem non sit. diffinitionem uero illā etiam si uera sit. cui non esse accedendum supra ostendimus debuit facere generalem. at potentissimam reliquit rationalem: Facileq; conuincitur ipsam esse essentiam corporis expertem per se perfectam. cunq; particulariter subeat contraria. quod entelechia nēpe forma contraria subire non possit quę particulariter subit anima: nempe uitium & uirtutem: ait porro animam quam entelechiam esse uoluit. esse immobilem per se. moueri autem per accidens nec absurdum esse putat quę sit immobilis nos mouere. quando & pulchritudo quę immobilis sit moueat non utiq; immobile. si igitur corpus per se motū habeat nihil sit alienū ab imobili moueri: at nūc iposibile est imobile ab imobili moueri: unde igitur corpori est moueri nisi ab aīa: neq; .n. corpus p sese mobile cum ergo putaret primū ortū motus indicare nō primū: sed secundū ostēdit: nā si nō motū moueat. primū fecerit motū: sin autē p sese motū alioq; etiā moueat. secundi mot⁹ ortus ostendetur: unde igitur primus ortus motionis est corpori: nā quod ait elementa per se se moueri. leuia quidem natura alia: alia uero graua falsum esse de centrobaris ac æque repentibus demonstraui archimedes. nā si motus sit grauitas & leuitas nunq; sistent graua & leuia: sistent autē cū suū nacta fuerint locū: non ergo grauitas & leuitas causę sint primę motionis: sed elementorum qualitates hoc si detur: quo pacto ratiocinari & opinari & iudicare potest. leuitatis & grauitatis esse opera: quod si non horum nequidem elementorum: si non elementorum nequidem ex ipsis corporū: preterea si per accidens anima mouetur: & corpus p se: non existente anima ex sese corpus mouebitur. si hoc absq; anima: animal erit ridicula hęc sunt dormitātis: ergo fuit id a principio assumere. quod sibi accepit Aristoteles: at nequidē illud ueg; quod omne natura motum esse ui moueatur & omne ui magna etiā natura moueat mundus siquidē natura

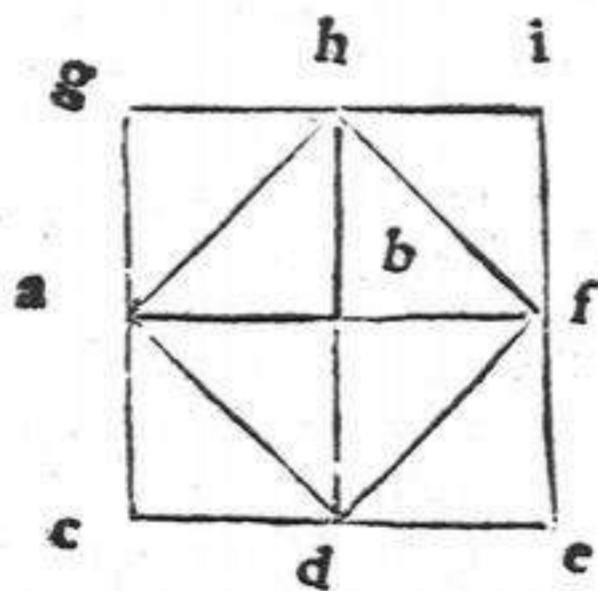
COMMENT.

ea motus uī nō mouet: nec siquid naturaliter moueatur. id etiā naturaliter quiescit: quā-
quidem tam mundus: q̄ sol & luna naturaliter moti naturaliter quiescere non queunt.
q̄q̄ Aristotelici interpretēs ineptissimis interpretationibus has strosas: ac nugas nimi-
um ridicule conantur excusare: quas si recipiamus nihil unq̄ a quo piāperperam di-
ci potuerit: ut si panem dixerint. lapides intelligamus & uinum lignum: philosophi. n.
suum est ueritatem colere & illos demum. qui sint cultores ueritatis non sophismata: &
ineptias confectantes: sed redeat unde exiuit oratio: eodem inq̄ modo anima naturali-
ter mota. naturaliter quiescere non potest. siquidem quies animæ corruptio est: & om-
nis semper mobilis deniq; quod a principio ambiguū. per Aristotelem adhuc manet
ne utiq̄ solutum unde corpus contineatur uim habens a natura insitā: ut discipetur. At
q; hæc ut opinor satis hoc tempore ad refellendum Aristotelem ne nos ita uecordes
putet. ut existimemus animam primam esse entelechiam & immobilem & in corpore
productam. Macrobius autē inquit his præmissis iam quibus syllogismis. de immortali-
tate animæ diuersi sectatores Platonis ratiocinantur oportet aperiri: sunt enī qui p̄ gra-
dus syllogismorum ad unum finem probationis euadant: Certam sibi propositionē se-
quentis ex antecedentis conclusione facientes apud quos ne priorem. anima ex se mo-
uetur: quicquid autem ex se mouetur: semper mouetur: igitur anima semper mouetur.
Secundus ita q̄ nā sunt ex prioris fine. animā semper mouetur quicquid autē semp mo-
uetur immortale est igitur anima immortalis est & ita in duobus syllogismis duæ res pro-
bantur. idest & semp moueri animam. ut in priore. & esse immortalem: ut colligitur de secū-
do. Alii uero usq; ad tertiū gradum: ita argumentando procedunt: anima ex se mouet:
quod autē ex se mouetur: principium motus est. igitur anima principium motus est. Rur-
sus ex hac conclusione nascitur propositio: anima principium motus est: quod autē princi-
pium motus est: natum non est: igitur anima nata non est. Tertio loco. anima nata nō
est: quod natum non est immortale est. igitur anima immortalis est: alii uero oēm ratioci-
nationem suā in unius syllogismi compendium redigere: anima ex se mouetur: quod ex
se mouetur principium motus est. quod autem principium motus est: natum nō est: qđ na-
tum non est: immortale est: igitur anima immortalis est: sed harum omnium ratiocinatio-
num apud eum potest postrema conclusio de animæ immortalitate constare: qui primā
propositionē idest ex se moueri animam non refellit. Sycophantiis merito derisis Ari-
stotelicis superem. ut iam ad Ciceronis uerba ueniamus. **QVOD** semper mouet. id
aeternum est. Alchmaeon ideo immortalem esse dixit animam: quod immortalibus a simu-
letur: quandoquidem ei sit insitū semper moueri: sicut & diuina omnia mouentur con-
tinue. Luna. Sol. reliquæ stellæ: & cælum uniuersum. **QVOD** autē motū affert alicui.
quodq; ipsum agitatur alicunde. Velut corpora nostra aliis nāq; corporibus afferunt
motū. eadēq; ab anima mouentur ut paulo ante ostendimus. **QVOD** se ipsum mo-
uet. Vel ut animus noster. **PRINCIPII** autē nulla est origo. Nā si originē habeat princi-
piū iure dici non potest nisi abusive ueluti medicinæ principia dicimus humores nos-
se: quibus constant corpora: at hiphysiologiae sunt fines. supra quos alia p̄ quireda prin-
cipia. ita perspectiue principia: ut in analiticis posterioribus recte admonet Aristoteles:
sunt geometriæ fines. perspectius enim: docet cur eminus spectata. minora appareant
quo minus autem maiora docendo a maiore angulo maiora uideri: ut quæ quo mi-
nus spectantur. ex maiore angulo spectari. Cur autem maior sit angulus: non iam per-
spectius: sed geometres docet. **IN ANIMUM** est enim. Idest carens anima nam mun-
dana omnia. quæ mouentur: si non a sua a mundana certe animam mouebuntur. **IN**
ESSE animis hominum diuina quædā. **Quin** enim diffiteri potest tot in animis ho-
minū elucentibus disciplinis tanta rerum cognitione: sine diuinitate fieri posse. **NAM**
sanguinē bilē. Humores corporis tagit. quattuor per bilē enim tam atram q̄ flauā dat
intelligi. Hi nāq; humores quattuor cū elemētis quattuor: habent rationē atra bilis cū
terra arida & frigida: pituita cū aqua frigida & humida: sanguis cū aere calidus & hu-
midus: flauabilis cū igne calida & arida: nec sunt plures tam & si differentia uideant
aliquæ in colorib⁹ spissitudine & raritate. **PITUITA** Vero dicit. q̄ græca uoce flegma no-
minamus. **QVAM** uitis q̄ arboris. Hæc enim animamque habent. quia uiuunt uita
siquidem in anima est. sed abest diuinitas: quæ hominis sanctum animæ tributa est.
HABET primum memoriā. Hæc sane duplex est. quæadmodū Aristoteles recte dixit.

πρὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως. q̄ nos possimus interpretari de memoria & recordatione: ut memoria quidē omnia sit animalium: recordatio aut̄ hoīs dumtaxat: quippe q̄. quæ obliterata sunt excideruntq; per imagines reuocat. PLATO recordatione esse uult uitæ superioris. Hæc Aristoteles. ἀναμνήσιν uocat. q̄q̄ Aristoteles: ut solet aduersari Platoni: oēs intendit neruos: ut ostendat nihil intelligentia esse: quod prius nō fuerit in sensu. animāq; tanq̄ rasam tabulā in qua nihil pictum. sed de Aristotele mox nūc quod instat perscrutemur. PVSIONem quendā Socrates interrogat quādā Geometrica de dimensione quadrati. Socrates de uirtute disputans ī menone: seruū inducit mēnonis interrogatū respondentē. ita ut theorema quoddā inueniat quod prius ignorat a diametro in quā. quā latine dimetientē appellamus: quadrati describentē quadratum: quod duplū est. cuius est diameter. demonstratio aut̄ hoc innitiū mō: describit quadratū. a. b. c. d. agitq; diagoniū: siue ut uetustissimi loquebant̄ diametrū. a. d. describitq; ex. b. d. latere quadratū. b. f. d. e. & ex. a. d. quadratū alterū. a. b. g. h. & ex. b. h. alterū b. f. h. i. certū igitur est quodlibet latus equale esse ipsius. a. b. c. d. quadrati & alteri quadrati. b. f. d. e. similiter rursus æquales est etiā. a. b. g. h. ipsi. b. f. h. i. ac ut paucis colligā circa primū quadratū gnomonē circūfondit. & annectit reliquis quadratis diagonios: siue diametros. aio igitur primā. h. a. h. f. f. d. non dubiū quin. c. e. g. i. quadratū quadruplum sit ipsius. a. b. c. d. tria. n. ipsius æqualia circumfusa sunt. quattuor igit̄ cū sint æqualia uni quadrupla sunt ipsius. id nāq; confessus est euidētia ipsa seruus: & quoniā diameteri descriptoꝝ quadratoꝝ quattuor. sunt eiusmodi: ut singula in bina triangula æqualia. per diagonia secent. quod omnis quadrilateræ figuræ dimetricus: siue diameter in bina partes æquales faciat triangula. quodlibet igitur octo trianguloꝝ æquale est cui libet reliquoꝝ: & perinde. c. e. g. i. quadratū duplū est. ipsius. a. d. f. h. Cōprehendit nāq; alia quattuor quadrata. atqui. c. e. g. i. quadratū: quod descripsit ab. a. d. diametro duplū est ipsius. a. b. c. d. quadrati: quod oportuit demonstrasse. Hoc nempe mō Socrates interrogando ostendit seruū per se se ista cognoscere: quæ antea ignorarat: ut ex eis q̄ confessus esset euidētissime ostenderet: quod erat in quæstione positū. PVSIONē. Senium Mēnonis dicit: qui apud Platonē in menone a Socrate interrogatur quō metiri quadratū. Conueniat: & q̄ proportionē quadratū habeat ad quadratū: uerūtāme qm̄ de linea sit mentio: q̄ quadratū in bina diuidit triangula æqualia. dubiū est an Cicero dimensionē illā noīant. nā ut a iunioribus ea diagoniū noīatur. ita a priscis ad aristotelica. & platonica usq; tēpora. & aliquanto post est diameter appellata. ea latine dimetientēs a Plinio potuit dimensio a Cicerōe nominari. AD Ea sic ille respōdit. Respōdeo tibi dicimus utpote interroganti & respōdeo ad tua uerba. Interrogo aut̄ te de hac re: & interrogo te hāc rem ut hic

Cicero dixit pusionē quendā Socrates interrogat quādā geometrica. QVO excessit euita. Cū in carcere ab improbis exhibitā iudicibus ebibit cicutā. REMINISCENDO recognoscere.

Connititur Aristoteles eā Platonis refellere sniam: sed frustra ait. n. aiām esse tanq̄ planā rasamq; tabellās: in q̄ nihil notatū sit quādoquidē a sensibus putat oīa perdiscere nihil. n. inquit est in intellectu: quin prius fuerit in sensib; multa certe sunt ī intellectu: q̄ sub sensum nullo mō cadere possunt. nā cum punctū sit cuius pars nulla: & linea longitudo sine longitudine in materia nulla eē potuerint si quidē data omni materia ī qua punctū uel linea sit ea erit diuisibilis in semp diuisibilia. ergo sensum uisus effugiet. nō ergo ī sensu & tamē in intellectu. qui excusare Aristotelicā uoluerē sycophantiā. sensum interiorē dixerunt uoluisse Aristotelē intelligi: qui si id uoluisset: ut alia solet consimilia apuisset: uerū ne ita recte. nā & bruta aialia fantasia nō carent. ut & ipse autor est Aristoteles: & sine Aristotele res ipsa declarat: nec tñ ista in brutorū aialia fantasia esse possunt. ergo sunt intellectus præcipua. præterea ut supra Aristotelis uerbis in libris de animalibus patefecimus: diuinitas in

COMMENT.

nitas in nobis est: quæ certe intellectus ipso confitente: quod diuinus intellectus est. quoniam pacto arrassus & nudus omnium rerum est. repugnant enim inter se: ut nudus sit & diuinus. quod. n. diuinum. id supra alia sapit: quæ diuina non sunt. sapit ergo intellectus multa & nihil sapit: quod ridiculum est. Item intellectus natura est ea que uis ut intelligat alioquin non est intellectus. natura ergo intelligens nihil intelligit. item sensus tanquam fenestræ sunt animi: nam nisi adsit intentio animi. quod multis de causis potest accidere sensus non sentiunt: ut cum transeunt non prouidemus. loquentem non audimus. Cum tamen ad oculos. imago peruenit & sonus ad aures ut manifestum sit ipsos non sentire: sed animum. quod ergo per se non sentit. plus sentit uel omnino sentit quod per se sentit. quod dictum absurdum est atque cogitatum. faciunt ergo demum. istæ in Platonem Aristotelicæ sicophantiæ. At Plato ut animam diceret recordari non discere. quippe quod rerum omnium in sese fixas habeat imagines cum motus est: quod uideat uiuere longe esse presentius: quam non uiuere: at que uita ipsa anima est: & propter animam corporibus ergo corpora animis longe inferiora. quod porro nobilior & presentius id imperat inferiori: & quia natura & uis plus potest. quod minus potest id ei subternit ad prescriptumque potioris agit. ergo corpus ad prescriptum animi. ante ergo animus: quam corpus: quia ante hominem quam uestis ipsius. si ante animam quam corpus oportuit ipsam & diuinitate & reliquis uirtutibus esse instructam recte igitur Plato & ante corpus fuisse utpote nobilioris & per se munitam: utpote diuinam uirtutibus putauit omnibus. **Q**UAS $\epsilon\nu\upsilon\iota\alpha\sigma$ uocat. Ut hic Cicero notiones: ita in topicis est interpretatus. sit. n. ab $\epsilon\nu$ propositione que in nostris dicitur & $\epsilon\nu\omicron\omicron\sigma$ mens. nihil. n. ille putat esse quod oritur & intereat nepe quam forma unicuique rei det nomen. & cum eadem materia tam diuersas suscipiat formas nihil te putauit quod creatur & intereat. quia tam mutabile est: ut certum nomen non habeat. Idque solum esse quod semper tale sit quale ideam appellat ille speciem nos materiam siquidem a forma nomen habet. forma uero ut Plato uoluit idea ab eo nominata in diuina mente: uel ut alii ac Porphyrius in nudis purisque intellectibus posita est. semper eadem que diuina prouidentia uariæ accedit materię eius nomen attribuit. Arist. autem utpote totum dedit sensibus uelut etiam epicurus nullam separatam ab indiuiduis putat speciem: sed eam in ipsis custodiri sempiternam quippe que mundi nullum horum & ne quidem interitum facit: ut semper spes fuisse ac fore credat ac si detur: ut indiuidua speciei alicuius intereat. speciemque ipsam interire existimat: que opinio que explodenda multi pluribus demonstrarunt argumentis. **C**ORPore inclusus agnoscere. In quo tanquam in laterna inclusus eluceat animus: ac ut laternarum aliarum magis aliarum minus opacæ sunt: ita corporum alia magis apta alia minus ad uirtutes animi patefaciendas. obex ergo animi corpus. **A**D M ratio tollitur. Idest aufertur. nam tollere aliquando est se sublimem facere. Virgilius tollit se quadrupes. Idest erigit. **P**ERTurbatum domicilium. Corpus siquidem multis succubit perturbationibus. **N**IHIL aliud est discere nisi recordari. Ideo edisco memoria complector significat: ut cum ait Quintilianus cogendos pueros ut multa ediscant: sicut dedisco obliuiscor. Martialis dedit pacem subito feritate reuerfa. quanta nec libicis debuit esse iugis. **Q**UANTA memoria Simonides. Hic e decem lyricis poetis unus eximius hieroni regi siracusano multum dilectus: qui illius noti conuiuui sedes discubentium tenaci protulit memoria. **Q**UAE sit illa uis. Subaudi animæ ad recordandum tot tantarumque disciplinarum diuerticula. **C**VM iurare esse diuinum. Quid nisi si diuina facit opera. cur non diuinus animus habeat. ab opere. n. uniuscuiusque quodlibet cognoscimus. **Q**uid sit hoc non uides. Idest an ætherea an aëria. **A**T quale sit uides. Hoc Idest uitia: uirtutes artes: atque scientias: que animi qualitate indicant. **A**T quantum profecto uides. est si que uirtutes que uitia sint artes atque disciplina cernere non possis. uides tamen quanta sint in anima: quantum ingenium: quanta memoria uel homini aliud: quod perspicue conueniat. **Q**VI. n. fundus. Fundus aliquando ager quod sit fundamentum reddituum. quandoque de uase dicitur pars ima: ut a quibusdam genere neutro fundum. nam funda instrumentum est unde fundi bulatores dicitur. **P**OSSit effingere. Idest effigiem facere. **I**Nuestigat occulta. Idest ingenio scrutatur latentia. **H**Oies congregauit Visum. n. est ipsi Ciceroni in primo rhethorico de inuestigatione fuisse sapientem: qui discipulos per siluas homines facundia persuaserit urbes cedere: quos homines icolerent ianibus cigerent: legibus sanciret: & consiliis confirmaret. **Q**VI sonos uocis. i. rerum uocabula. **P**AUCIS litterarum notis Pauca siquidem sunt litterarum elementa. quibus omnes presus constat orationes. litteras igitur ex phenicia in greciam a cadmo illatas Herod. suidas Pli. Taci. Luca. Rufus festus & plerique alii memoriam perdidit: uerum alii apud ægyptios primum conpertas que per figuras animarum primo mentis sensus effingere soliti erant:

uelut hodie durant in mathematicis p̄sertim astrologiæ ei⁹ rei aliquæ reliquiæ. deinde apud ipsos Mercuriū litteras phibent inuenisse: alii syrios putāt. Epigenes aut̄ babylo- nios. Alii porro pene æternū litterarū usum fuisse uolūt. at qd̄ in graciā uenerint auto rem fuisse cecropē athæniēsem. Alii linū thebanū. Alii troianis tpibus palamedē argi nū sexdecim lras iuenisse: alii q̄tuor tm̄ addidisse. ζ. ξ. η. ω. simonidē chium totidē hoc est. θ. φ. χ. alii. η. & ω. cadmū aut̄ milesiū. θ. φ. χ. Epicharmū porro syracusanū. ζ. ξ. χ. Ari stoteles aut̄ decē & octo priscas fuisse tradit. In latinū uero pelasgos attulisse. Cōplures ferunt: tacitus refert ad hetrusios ab corinthio demaratho peruenisse: ab origines at̄ ab Euandro didicisse. at diuus martyr Cyprianus Saturnū in latium eas primū tulisse: ac ī primere docuisse postea aliquot a quibusdā additæ sunt & postremo claudius tres adie cit q̄ usu iperitante post obliteratæ sunt uel taciti tpibus. AVT errantiū stellas mot⁹. Errantes stellas uocat q̄ erones a q̄busdā dicunt̄ a græcis planetæ: quoq̄ motus multi- plices a motu quidē primi mobilis totius mundi conuersione una ab ortu in occasum & rursus ī ortū intra spaciū uiginti & quattuor horarū. motu aut̄ planetarū suo ab occa su in ortū. motu quoq̄ æquātis & eccentrici necnō epicycli. & corporis ipsi⁹ planetæ p̄ latitudinē signiferi. CVR sus. Quia mō celerius ire uident̄ ob eccētri terræ p̄pinqtatē: mō tardius ob distātiā a terra mō dirigi. cū sublimia perūt: mō repedare cū abiūt epicy clū. mō stare cū attollunt̄ in sublime. PROgressiōes. Ab occasu ī ortū. INSTITIōes cū īsi stere uident̄. i. obfirmari & e duab⁹ unā facere stationē: siue matutinā: siue uespertinā. nā a sistēdo factū. Sisto ueteres stiti supinū stitū: unū stitio. M. Cato cōtra Tiberiū: qd̄ si uadi moniū capite obuoluto stitisses. dictū stitisses: qd̄ sifterat uadimonium: ut ueteres sunt ī terptati litteratores. Qui fruges. Ut ceres. A Q Vib⁹. Subaudi maiorib⁹ inuentoribusq̄. AD Elegātiora defluximus. Idest acceptabilis fecimus meliora. EX Tempata uarietate & natura sonorū. Mira sonorū uocūq̄ uarietas. De qua ipse de natura deorū: auriūq̄ itē est admirabile quoddā artificiosumq̄ iudiciū: quo iudicat̄ & in uocis & tibiariūq̄ & ner uorū cantib⁹ uarietas sonorū interualla distinctio: & uocis genera p̄ multa. canorū. fuscū leue: asper: graue: acutū flexibile: durū: q̄ hoīum solū auribus iudicant̄. est & alia uarie tas a Plinio in Luscinia uoce obseruata his uerbis deinde in una p̄fecte musica scia mo dulatus editur sonus: & nūc cōtinuo spū trahit̄ in longū. nūc uariat̄ inflexo nūc distin- guit̄ cōciso: copulat̄ itorto. p̄mitur. reuocat̄: infuscāt̄. ex inopinatu. interdū & secū ipa murmurat: plænus. grauis. acutus. creber extentus ubi uisum est uibrās sūm⁹: medius: imus breuiterq̄ oīa tā paruulis ī faucib⁹ q̄ tot exquisitis tibiariūq̄ tormētis ars hoīum ex cogitauit. Q VAE sunt infixæ ī certis locis. Idest ī firmamēto octauorūq̄ globo: q̄ signa cōstituunt signiferi duodecī: & extra signiferæ alia. VOCabulo errātia. Vetustissimi enī Cū planetas mō festinātius ire: mō tardius: mō stare perspicerēt errātiū uocabulo noīa uerunt: at posteriores uocabulū quidē nō imutarunt: sed rem diligentius obseruarunt uideri quidē stare cū attollunt̄. uel cū deprimunt̄ in epicyclis statione prima & secūda: & repedare cognouerunt. i. abortu ī occasum ferri ac p̄ latitudinē meare significari cer tis statiq̄ temporibus. Q VINq̄ errātiū motus. cū solis lunæq̄ fecisset mentionē sub iūgit qnq̄ errantiū mot⁹. qd̄ tā solēq̄ lunā neqdē Ptolæmeus in cōstructione mathema tica inter errātes stellas posuerit. Cur at̄ id nō fecerit theon alexādrinus: eius docet ite- pres Idē quoq̄ pappus in signis mathematicis qd̄ nō repedēt sol & luna: neq̄ stationes faciāt sol quidē qd̄ careat epicyclo luna uero ob celeritatē. IN Timeo Platōis. Vbi thi- meus disputare iducit̄ de mōdi opificio. MONdū ædificauit deus. Nā Plato ortū mō- di a deo dixit. Aristo. aut̄: ut se Platoni opponat in cūctis oēs neruos itendit. ut ostēdat mondū ortu carere: cuius sycophātiā ut multi ita nos quoq̄ refellimus. DISSimilli- mos motus. Subaudi planetarū: quos memorauimus tardiores: & celeriores uideri p̄ globos mundo excentros. VNA reget cōuersio. Idest mot⁹ unus primi mobilis: q̄ ē ab ortu in occasum oēs secū interiores uertēdo globos. NE IN sphaera qdē. A græcis sphaera a nostris globus dici solet: sphaera inqt̄ Higinius ē species qdā in rotūdo cōfor- mata oībus ex partibus æqualis apparens unde circuli finiuntur. huius aut̄ neq̄ exitus neq̄ initiū pōt diffiniri ideo quod in rotundo omnes tractus & initia & exitus signi ficari possunt hāc Euclides ita diffinit *σφαῖρά ἐστιν, ὅταν ἡμικυκλίας μωδόςης τῆς διαμέτρου, περιεχθῶν τὸ ἡμικυκλίου, εἰς τὸ αὐτὸ πᾶν ἀποκετασθῆ, ὅθεν ἡρεατο φερεσθαι τὸ περιληφθῆν χῆμα.* Theodosius autem. & heron alexandrinus hoc modo diffiniunt: *σφαῖρά ἐστι γῶ*

Καί τε Διὸς καὶ τὰ δῶμα θεοῖς ἔδιδ' οἶνοχθόβη.
 Θάω μα ἰδῆν πολίτεσι τε πηλίσο ἀθανάτοισι.
 Τρώα δ' εὐελχθόνιος τέκετο Τρώεσσι ἀγκυρα.
 Τρώος δ' αὖ θεῖς παῖδες ἀμύμονος ἕξεγένοντο,
 Ἴλος τ', Ἀσπράκιδος τε, καὶ ἀτίθεος Γανυμήδης
 οὐ καὶ καλλιόχοιο γένετο θνητῶν ἀνθρώπων.
 Τὸν καὶ ἀνείλετο θεοὶ Διὶ οἶνοχθόβην
 κάλλιπος εἶνεκα οἴο, ἵν' ἀθανάτοισι μετήη.

Xenophon tamen in symphosio ait ganimedem non corporis sed animi causa sublatum dici propterea quod nomen ipsum cum Homero id testatur γάνυται namque oblectatur significat: ut ex animi sapientia dilectus uidetur. ita enim Xenophon inquit. καὶ ἐγὼ ἢ Φημί καὶ Γανυμήδην ἢ σώματος, ἀλλὰ Δυχῆς ἀνεκα ὑπὸ Διὸς εἰς ὄλυμπον ἀνενεχθῆναι. μαρτυρεῖ ἢ καὶ γένετα αὐτοῦ. ἔστι μὲν γὰρ δῆθεν καὶ Ὀμήρω. γάνυται δ' ἀκούων. ἔστι δ' ὁ φράζει, ὅτι ἦδε ταυ δ' ἀκούων. ἔστι ἢ ἄλλο. δῆθεν πυκνὰ φρεσὶ μήδεα εἰδώς. ἔστι δ' αὖ λέγει, σοφὰ φρεσὶ βουλεύματα εἰδώς. ἔστι δ' ἢ σωμαφοτῶν τούτων, οὐχ ἡδυσώματος ὀνομαθεῖσ' ὁ Γανυμήδης, ἀλλ' ἡδυσώμων ὁ θεοῖς τετίμηται. Ganimedes aut a latinis catamitus dicitur Plautus in menegmis. dic mihi nunquid tu uidisti tabulā pictā in pariete ubi aquila catamitū raperet: aut ubi uenus adonim. NON IVsta causa cur laumedonti tanta fieret iniuria. Cf cero laumedontem p troe posuit. nā necdū laumedon natus. ut ex homericis uersibus ostensum est. uerū solet hoc frequenter facere Cicero ut noibus abutatur ppriis. ne tā parua rei multū uideatur esse sollicitus ueluti in libro de gloria. Hic situs est uitæ iāpri dem lumina linquens: Qui quondā hectoreo percussus concidit ense. Fabitur hoc alii quis mea semper gloria uiuet. Ajax cū hectore congregiendi causa agit ut sepeliatur si sit forte uictus declaratq; se uelle ut suū tumulum multis etiam post seculis pretereuntes sic loquantur sed hectora Cicero pro aiace posuit uersus homerici sunt.

Ανοσσοσ μὲν γὰρ σῆμα πάλαι κατὰ τεθνεώτος,
 οἱ πρὶ ἀφίσεύοντα κατέκτανε φαίδιμος εκτωρ,
 οὐ καὶ τις δρῆς, τὸ δ' ἐμὸν κλέος ἔστ' ὀλεῖται.

non est autē quod Aulus gelius miretur hunc locū a tyrone saltē non fuisse mendatū emendantur siquidē errores non uirtutes. Putauit enim Cicero hanc uirtutē esse ut in re tenuissima imemor uideret eo usq; ut emendari cupierit. qd' & Quintilianus quoq; in dicendi uirtutibus sentit ut cū cererē dixisset pro diana: emendatas dixit recte admonet ita ergo & in epistolis cū dixit homerū nō aiace nō achilē sed ulixē solū pto liportō appellasse. hoc ideo Cicero qm̄ de qua agebat cām tuebat nā & Homerus alios hoc nomine appellauit ut cū inquit. τὸν ῥ' ἔτεκε ρηνν ὑπ' οἴτῃ πτολιπόρθω Et rursus λιπορμῆν πμῆσαι Ἀχιλλῆα πτολίπορθον. in. viii. & .xv. iliados idē uersus repetit de achile idē i. xx. ὃν ὑμφο τέκε νηῖσ' ὀδωτῆ πτολιπόρθω. Q Væ at diuina? Percūctatio figura ē. IN TERRIS origo. Idest de q̄ttuor elemētis unde cætera in terris oriunt. AVT Flabile. Idest aerii. VSITatis notisq; naturis. Subaudi quæ in terra dinoscunt. AETERnum sit necesse est. Nempe quia diuinū. NE His quidē. quæ habeo mihi per te uti licebit. Idest non tu poteris efficere ut utar his quæ habeo si uti non potuero corporis enim obiice ἴpedimur quominus nobis uti liceat eis quæ anima nostra potest. FORMam suā fortasse. Subaudi nō uidet. Q VAmq; id quoq; Subaudi & minimū. SED relinquamus. Quoniā ex re nostra non sunt. Q VA FACIE quidē sit. Subaudi deus. SPECIem. Nempe globosam. CONVersionis celeritatē. Vt nouus globus tā ineffabili uelocitate inuehatur ut uiginti & quatuor horarū spacio non tantū uniuersam terrā ambiat. quod foret mirificū. sed spaciū tantū ut centies milies terra tantū non habeat. VICIitudines dieꝝ atq; noctium Vt dies noctesq; sibi inuicē cedant. Q VADripartitas. In uer: æstatē autumnū & hiemē AD TEMperationē corporis. Non modo uer: & autumnū dicit: ubi aer tēperatus: sed etiā hiemē cū frigora corpora astringūt: & uires coroborāt. calore intimo humores cō quoquēte supfluos: nā æstas meatus occultos corporis diducit & humores euaporāt: & cruditates exquoquunt. MODeratorē & ducē solē. His nāq; mōdana regit oīa alia ad ortū deducendo. alia ad interitū. siquidē ortus unius: alterius est interitus: q̄ oīa sol suo accessu discessuq; cōficit. LVNamq; a creatione. Accrescens. n. luna. calidior efficit. Cū diminuit. secus. & ipsa humiditatū regina. ut multis rōnibus cōprobat ex eis q̄ i terra pducuntur

producantur. **QVA** Si fastorum notantem & significantem dies. Quia singulis mensibus suum conficit ambitum & singulis mensibus fasti ac nefasti dies annotabantur: unde & Ouidii fastorum liber. ideo ait notantem dies mestruos. **TVM** in eodem orbe. Zodiacum dicit. **IN** Duodecim partes. Idest duodecim signa zodiaci. sub quas sol & luna & planetæ quinque feruntur. **EOSDEM** cursus constantissime seruantes. Nam semper sub zodiaco eodem feruntur modo: ut Saturnus quidem conuersionem suam annis triginta peragit ab occidente in orientem. Iuppiter duodecim. mars duobus annis & mensibus octo Sol trecētis sexaginta quinque diebus & fere sex horis. Venus & Mercurius eodem cursu cum Sole. At qui diligentius perspexerunt. Venus mensibus octo Mercurius sex mensibus & diebus sex. Luna ut quidam uiginti & septem diebus & octo horis. ut quidam diebus septē supra uiginti & die dimidio & maxime diecula. Plutarchus uero. Lunæ inquit dies triginta. his namque perfectus mensis affulsione ad coitum. præterea Anaxagoras Democritus. Cleanthes ab ortu in occasum cunctas stellas ferri dixerunt. Alchmaeon uero ut mathematici. planetas motu contrario meare stellis cælo hærentibus ab occasu inque ad ortum. At Anaximander a suis circulis ac globis. in quibus sint singuli ita ferri ait. Anaximenes similiter sub terra & circa ipsum uoluit stellas. **TVM** globum terræ eminentem e mari. Duo namque mari firmamenta dicuntur octauus globus & terra **IN** Medio mundi uniuersi loco. Centrum mundi terra. non tamen globorum omnium namque planetarum. alii quidem globi sunt homo cætri. alii eccætri. & perinde planetæ modo sunt inapogio. i. maxima a terra distantia. modo sunt perigii idest proximi terræ. **DVA** bus horis. Idest spaciis ac Zonis nempe temperatis una nobis incognita iter circulum arcticum. & antarcticum & æquinoctialem. Altera quam habitamus inter arcticum & æquinoctialem quæ diuiditur in Asiam. Europam & africanam sub axe posita. i. sub septentrione: quia axis a nostris a græcis axon: ut quadratum diuidens in bina triangula linea diagonium nominatur: & quæ circulum diuidit bifariam a græcis diameter a nostris dimetiēs nominatur. ita sphaeram diuidens a græcis axon. a nostris axis dicitur. quamquam est axis. lignum illud quod rotarum foraminibus insertum. Curram sustinet ab euclide ita diffinit. *ἄξων δὲ τῆς σφαιρας ἐστὶν ἡ μόνου γὰρ ὀρθεία, περὶ ᾧ ἡ μικρὸν κλίον στέφεται.* Heron autem *διάμετρος δὲ τῆς σφαιρας ὅστις ὀρθεία πρὸς ἄλλο τὸ κέντρον ἡ γωνία, ὅ περατομλήν ἐφ' ἐκείτερα τὰ μέρη ὑπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαιρας* At Theodosius ἡ δὲ διάμετρος, τῆς σφαιρας ἄξων καλεῖται, καὶ ἐστὶν ὀρθεία πρὸς ἄλλο τὸ κέντρον ἡ γωνία, καὶ περατομλήν ἐφ' ἐκείτερα μέρη τῆς σφαιρας ἀμετακίνητος, περὶ ᾧ ἡ σφαῖρα, κινεῖται, καὶ στέφεται. Higinius uero dimensio quæ totius ostenditur sphaeræ cum & uerisque partibus eius ad extremam circūductionem recte ut uirgulæ perducuntur quæ dimensio a compluribus axis est appellata. huius autem cacumina quibus maxime sphaera nititur poli appellantur: quorum alter ad aquilonem spectans boreus. Alter oppositus auster. **AD** STellas septem. Idest septentrionem de quibus Varro ita loquitur arbitror antiquos rusticos primum notasse quædam in cælo signa quæ præter alia erant insignia: atque ad aliquem usum culturæ tempus designandum conuenire anima aduertebantur eius signa sunt. has septem stellas græci ut Homerus uocant ἀμάζον nostris eas septem stellas boues & teriones & prope eas axem. triones enim & boues appellantur a bubulcis etiam nunc maxime cum arant terram equis uel dicti ualentes glebarii qui facile profcindunt glebas sic omnes qui terram arabant a terra teriones ut dicerent de tritu. possunt triones dicti septem quod ita sitæ stellæ ut ternæ trigona faciant. **HOR**ifer. Horrorē afferens ex frigore quo quia carte africa inde nomen habuit. **AQ** Vilonis. Latine boreæ appellati ab aquis in glaciem conuertendis aquilo dictus: uel quod de altis montibus hyperboreis nascatur tanquam aquila de sublimi loco. **STR**idor. Quia magno cum stridore perflat. altera subaudi ora. **VOC**Ant græci anti-axona. Idest oppositâ axi hoc septentrioni. **CAET**eras partes. Quæ sunt tres. duæ quæ frigore rigent quod longe Sol ab illis distet. quæ sub utroque polo. una nimio calore solis inculta sub æquinoctiali. **VBI** Habitamus. Inter circulum arcticum & æquinoctialem quæ diuisa est in Asiam. Africanam & Europam. **NON** intermittit. Idest non ullo anno cessat. **VIT**es letificæ. Idest uberes & pingues. **PAM**pinis. Idest foliis uitium unde panapinari uites dicuntur cum frondes decutiuntur. **BAC**Carum ubertate. Idest fatuum arborum ut oliuæ & lauri. & similium cum habeat aspirationem hoc nomen

bacha : bachantem denotat mulierem. Cum caret ea tum unionem ac margaritam tum foetum arborum ut hic. **HERBIS** prata conuestirier. Prata quasi parata inquit Varro quod humano labore non egeant uestiri ideo dicuntur quod herbae terram uestire uideantur ab hominibus sumpta translatione & uestirier paragogeth pathos est. **PARTIM** aduescendum. Ut porcis uitulis. **PARTIM** ad cultus agrorum. Ut sunt armenta. **PARTIM** aduehendum. Ut clitelaria & dorsualia. sarcinaliaque iumenta. **AD CORPORA** uestienda. Ut sunt oues. **QVASI** contemplatorem caeli. Silius italicus nonne uides hominum ut celsos ad sidera uultus. Sustulerit deus ac sublimia finxerit ora: cum pecudes uolucrumque genus. formasque ferarum. segne atque obsaenam passim strauisset inaluum. Ad laudes genitum capiat si munera diuum. Foelix ad laudes hominum genus. Ouidius os homini sublime dedit. Caelumque uidere iussit. Et erectos ad sidera tollere uultus. **UT PLATONI** uidetur. At non soli Platoni: sed Thimaeo cum Pythagoricis omnibus: ac propemodum infinitis aliis. qui omnes mundi conditorem deum faciunt. **VEL** si semper fuerint ut Aristoteli placet. Sane Plato pythagoreorum sectus consuetudinem nihil sibi doctrinae loco scribendum existimauit: quod in epistola ad Dionysium dicit disputationes illas suas fuisse Socratis. sed iuuenes praesentia sua edocendos: ut Aristoteles ei ad uiginti & unum annos operam dedisse traditur in disputationibus autem suis quaedam rerum capita attigit dumtaxat a quo Aristoteles cum quae dixerat propemodum omnia auisset quo se principem inter philosophos efficeret. Cuncta in ordine in digessit. ac ut uideretur dissimulatus maximus nihil a Platone accepisse eius quae potest inuadit principia. itaque in octauo auditoriorum sermonum uolumine. ac in libris de caelo multis confertim uerbis molitur ostendere mundum ortum non habuisse: quas syncopantias strophasque ualidissimis argumentis non Platoni modo: sed etiam multi alii exploerint. & nisi longiore nobis utendum esset oratione ad cuncta eius uerba confutanda: quam huic commentationi par esse uideatur negotium per exiguum putaremus eius praestigium refelere: quis enim uulgo: ut hoc tantum proferam rerum clarissimarum ab hominibus constitutarum ac inuentarum: ignorat origines: tam in Italia reo legum & urbium. quam apud & exteris gentes disciplinae omnium atque adeo litterarum. facescat ergo hic a nobis Aristotelicus error: quem non nulli consecretantur. **OMNIQUE** pulchritudine uirtutis. Virtus namque animae est multiplex: una ad corpus tuendum. altera ad uitam. tertia ad naturam animi aperiendam: ad corpus quidem ut quae in capite: per quinque sensus ostenditur animalis appellata & in corde: quae uitalis & in epata: quae naturalis. a petendo quae utilia corpori expellendo contraria comoda conquoquendo ac digerendo. & in uarias res conuertendo quae confoueant: quam & si per excrementa. qualiter habeat solent iudicare ut uitalem ab arteriae motu & uisu animale. Ad uitam: quae mores respiciunt. ut prudentia. iusticia. temperantia. fortitudo habent. Ad naturam animi: ut estimandi & recordandi & imaginandi uis: ac intelligendi unde scaturit sapientia. unde omnes artes atque scientiae. quemadmodum recte in metaphisicis autumat Aristoteles. Credo equidem in capite. A sensibus enim qui in capite sunt animal dicitur: nec tamen in corpore anima esse perhibet. quandoquidem animae instrumentum est corpus: corporis ergo moderatrix animal. **NISI** planae in physicis plumbei summus. Idest ita mole corporis graues ut cum plumbino conferri posse uideamur in physicis autem dixit in causis rerum naturalium per scrutandis. **NIHIL** duplex. Idest compositum quia quod tale id omnino mortale est. quoniam in ea eunde componitur resoluatur necesse est. **LIBERAM** contumaciam. Iudicibus acriter instando. **MORTIFERUM** illud. Hac enim poena athenienses noxios puniebant ut eos cicutae potu. **FRAVDES** inexpiabiles. Idest culpas quae purgari nullo modo possent: fraudem enim ueteres pro culpa posuere. Vlpianus excipitur etiam ille qui capitalem fraudem admisit: capitalem fraudem admittere est: tale aliquid delinquere propter quod capite puniendus sit: ueteres enim fraudem pro poena ponere solebant: capitalem fraudem admisisse: accipimus dolo malo & per nequitiam. Caeterum si quis. errore. si quis casu fecerit cessabit edictum: unde Pomponius ait neque impuberem neque furiosum capitalem fraudem uideri admisisse. Cum cantu & uoluptate moriantur. Dicuntur autem cigni proxima morte futura. suauissime modulari: quem modularum genitum perhi-

COMMENT.

bent: ob cœli longitudinem crebramq; motionē uoluptatem pre se ferre. CATO autē
 portū dicit ac uticēsem. COMentatio mortis ē. Platonis uerba sunt φιλοσοφία ἐστὶ
 μελέτη θανάτου Amonius hæc uerba hoc mō interptat. Cum loquitur homo ex anima
 & corpore confet tam uinculū animæ & corporis: q̄ resolutio duplex est: naturale nā
 q; uinculū quo anima corpori alligat & animal efficit unū est: alterū in animæ optio
 ne positum: altero seruit anima corpori: altero imperat liberaq; est duplex quoq; resolu
 tio animæ a corpore: ut mors quoq; duplex: naturalis una; qua omnes hoies motiunt
 nempe qua seperatur corpore anima: quæ uero mors indelectu: & opiniōe posita: ea di
 citur qua philosophi cominiscuntur: a corpore animā separare: & hac ratione cōmini
 sci mortem apetere. hoc est a corpore animā separari. in quo attendendū. qd̄ nō omni
 no separata a corpore anima: abit ac relinquit corpus anima: a matrices siquidem ani
 mæ nimirū corporis post obitū Corpora adhuc ambiūt: atq; diligūt: inde est quod um
 brosæ imagines circa sepulchra spectantur: ueq; nequidē anima a corpore abducta cor
 pus omnino ab anima separatur: nam philosophi uiuentes adhuc sese a corpore abdu
 cunt: est igitur philosophia cōmentatio mortis: hoc est cōmentatio separatiōis animæ
 a corpore. EX his uinculis. i. corporeis affectibus. Nam qui ī cōpedibus corporis sem
 per fuerunt. Diuus Augustinus in libro de spiritu & anima inquit. Animæ siquidem
 quæ in corporibus uiuentes per dilectionē rege uisibilium corporalibus imaginibus af
 ficiuntur: a corporibus exeuntes in eisdem imaginibus tormenta patiuntur. propterea
 enim corporalibus passionibus ibi teneri possunt quia a corruptione corporaliū affe
 ctionum hic mundatæ nō fuerunt quā corpulentiam de corporis dilectione traxerūt
 quorundam animæ in eisdē locis in quibus culpam cōmiserunt puniunt. Quædā ue
 ro abditis receptaculis usq; ad ultimā resurrectionem continent sicut unaquaq; requie
 digna est uel miseria. Volat enim ætas. Horatius heu heu fugaces postume: lambun
 tur anni: Ouidius: Labit occulte fallit uolubilis ætas. & nihil anni uelocius: PER suis
 uiue memor lætari fugit hora hoc qd̄ loquor inde est. DOctissimus quisq; contem
 dit quia ipse epicurus ignarissimus nullam probat scientiam. Usuram nobis largiunt.
 Id est usum animæ cum separata fuerit a corpore ut aliquando tamen moriatur. Quē
 homerum philosophorū: ob orationis magnitudinem. NAScuntur animos.

FINIS.

f ii

Ioannes Petrus Valla Clarissimo ex iustis Iusto Veronensi senatori equiti
iurato iuris utriusque doctori. Salutem dicit æternam.

CVM Naturalis hystoriæ secundi libri locos ambiguos & obscuros: quos olim pater
meus profitendo enarrauerat: in ordinem cõmentationum redigendos animo agi-
taret: & quia difficile id factu arbitrabar: non quia homini doctissimo paratissimi: ob-
uii & expositi non essent: sed quia tum legēdo. tum aliud agendo maioribus nego-
tiis: quæ ad rem litterariam pertinebāt occupatissimum & implicatissimū esse aiad-
uerterem: opere precium fuit succissuis temporibus cū illi per otium uacare liceret
eo distante quæ antea in explanatione horum locorū præcepisset statim colligere:
ut quoad per me fieri posset bonarū artium studiosis prodessem: qui ut erat non mi-
nus eruditissimus: quā humanissimus: quantum quisque suæ ætatis alius mihi in hanc rē
flagrātissimo morem gessit. Ne igitur hi fructus quos nostra industria parauerā situ
& squalore obtriti ac reconditi prorsus interirent: eos censui in publicam utilitatem
tanquam e promptuario proferendos. Sed quoniā plurimum interesse arbitror per-
pendere cui has nostras lucubrationes dicaturus sim cogitanti mihi nonnulli occur-
terunt partim quæ parentem meum eiusque doctrinā unice dilexerunt partim quæ littera-
tura non mediocri pollēt: hoc quisque munus uēdicare iure optimo uidentur sed ut
acriter animū meum in hanc cogitationem intendo tu unus omnium facile prin-
ceps reliquorum ambitum superasti. Quæ uoluntas in hunc hominem testator &
illustrior: quā tua apparuit. Præsertim cum de honore atque utilitate tractaretur. & præ-
ter quæ quod ipendio doctus. sublimis & generosi spiritus geris animū & abūde sumi-
nistrantur quæ foelicitatis humanæ intersint. Quo libentius hoc opus tibi inscribe-
rem etiam dexteritate tua & facilitate alliciebar. Quid quod idem Plinius te hoc
nostro dignissimum munusculo iudicauit. Tum quæ iuriscōsultus es maxime homi-
ni de quo agitur controuersia cauere poteris. Tum si opus erit quia militari cingu-
lo accinctus es si non uerbis: cautione armorum eum tueberis: nam ille uidetur cõ-
queri quod nouo comēsis haberi uelit. Et quo Verona nouo como nobilior & clari-
or esse dignoscitur: eo magis Veronam patriā suā agnoscere uides. At ne sim quæ pat-
sit præfatione longior de re ipsa iam dicere incipiam. Vale.

COMMENT.

IOHANNIS PETRI VALLAE IN PLINII PRAEFATIONIS PRIMI LIBRI NATURALIS HISTORIAE OBSCVRIORES LOCOS INTERPRAETATIO.

N SECVNDVM Naturalis Historiæ Librum interpretatiunculas igitur posituri existimamus minus obuiis sensibus abstrusioribusq; succurrendū quæq; aperta fuerint omittenda. & perinde prius epistolam paucis perstringemus dictuq; necessaria dūtaxat attingemus ne expositionem loquatiore q̄ utiliorem fecisse uideamur. Ita sumendo principiu. LIBROS naturalis Historiæ nouitium camœnis quiritiu tuorū opus. Nouitium opus dixit Plinius quasi nuperrime factum: ut serui sunt nouitii qui necdum satis experti sunt uel etiam inde sumpta appellatione ut euitaret arrogantiam quasi rude & incun̄ditum opus ut etiam mox ostendit est autem hoc nomen adiectiuū ut apud Vlpianum libro. xxi. plæriq; solent mancipia quæ nouicia nō sunt quasi nouicia distrahere ad hoc scilicet ut pluris uendant: præsumptū est enim ea mancipia quæ rudia sunt simpliciora esse & ad ministeria aptiora & dociliora: & ad omne ministeriu habilia. Trita uero mācipia & ueterana difficile est reformare. At nomen substantiuū nouicius pro seruo rudi. Quintilianus in primo institutionum oratoriæ. At nouiciis nostris per quot annos sermo latinus repugnat. VT OB. iicere moliar Catullum cōterraneū meum. Si Catullus ueronensis ergo & Plinius facile his uerbis esse cōprobatur cōterraneo usus uocabulo: ut municipalem suū Cicero mariū uocat arpinatē: nam ideo cōterraneus dixit quia cōciuis receptū non est uerbu sicut ne quidē apud græcos ab eo quod est πολιτης non fit στυμμολιτης quoniam ut inquit Iulius pollux στυμμολιτης ουδοκιμου apparet mox subiūgit ταχα δε βεβητιου ο αυτοχθων. apparet igitur Plinium cōterraneū ideo dixisse ut castrēse dicit esse uerbum quia græce αυτοχθων dicitur. **A** **VER**naculis tuis & famulis. Idem ferme dicit famuli inquit Festus origo ab oscis dependet apud quos seruus famul nominabatur unde & familia uocata: & apud Lucretiū in. iiii. Ossa dedit terræ perinde ac famul improbus esset. Interibi uero mihi nō exigua occurrit ambiguitas: cū certū sit Catullū aliquāto ante Iulii cesaris imperiū natū esse defunctūq; uita Iuuenem quo pacto potuerit noluisse existimari a uespasianis duriusculus. nā ita dicit plinius duriusculū se fecit q̄ a uernaculis tuis ac famulis. uoluit existimari. Tempora siquidē nullo modo uidentur congruere. Perfricui faciē nec tamē profeci. Perfricare faciē dicunt qui pudorem abiciunt. Martialis Perfricuit frontem posuitq; pudorem Cicero in. iiii. questionū tusculanarum quid tergiuersamur epicure nec fatemur eā nos dicere uoluptatem quā tu idē cum os perfricuiisti soles dicere. Refricare autē est quasi uulnus redintegrare. Cicero in. iiii. philippica. cū autē illam pulcherrimam facti memoriā refricat tū a suis similibus inuidiam aliquā in me cōmoueri putat. Idem in pisonē sic tuis sceleribus rei publicæ præterita fata refricabis. **CVM** hāc operam condicerem. **CONDICERE** dicimur quod in communi dicitur. Vlpianus de aleatoribus quod uero prætor negat se furti actionē daturū uideamus utrum ad pænalem actionē solā pertineat. An & si ad exhibendū uelit agere uel uendicare: uel condicere. Idem libro. xii. de conditione indebiti. quod si quis indebitum ignorans soluit per hanc actionē condicere potest si sciens non debere soluit cessat repetitio igitur cōdicere etiā reposcere significat. Idem ibidem si decem aut sticcum stipulatus soluā quinq; quæritur an possim condicere: quæstio ex hoc descendit an liberor in quinq;. **NON** eras in hoc albo: Asconius pedianus album ciues prorsum sic notabant ut qui senator esset eiiceret e senatu qui plebeius & erro in tabulas refertur: & ærarius fieret ac per hoc nō est in albo centuriæ suæ Cicero in secūdo de oratore ab initio rerum romanæ usq; ad publiū mutium pontificem maximū. res omnes singulorū annoꝝ mandabat litteris pontifex maximus efferebatq; in album & proponebat tabulā domi potestas ut esset populo cognoscendi. **SED** hæc ego mihi nunc patrocina ademi nuncupatione. Nominare inquit Varro dictum qd̄ res nouæ in usum quoquo modo additæ erant quibus ea nouissent noīa ponebāt ab eo nuncupare noīnare ualere apparet in legibus ubi nūcupatæ pecuniæ sunt scriptæ. Nūcupata pecunia est ut ut Cinicus in libro. ii. de iuriscōsulti nomine certa noībus propriis pronunciata quā-

*alibi in nouis legibus ciuibus
ue iam olim nemo a suis et
fabulis.*

do nexum faciet mancipiumque uti lingua nuncupasset ita ius esto ita uti nominarit locutus ut erit ius esto uota nuncupata dicuntur quæ consules: prætores cū in prouinciā proficiscunt faciūt ea in tabulas præsentibus multis referunt. At santra libro. ii. de uerbis antiquitate satis multis nuncupata colligit non directo nominata significare sed promissa & quasi testificata circumscripta ræcepta quod etiam in uotis nuncupandis esset conuenientius ergo inquit Plinius ademi nuncupatione hoc est pmissio. ET MOla tantū salsa litant. Valerius maximus libro secundo. Mola quæ uocabatur inquit ex sale constat & farre Inter sacrificare & litare inquit Nonius hoc interest quod sacrificare est ueniam petere. litare est ppiciare & uotū impetrare. Virgilius. Tu modo posce deos ueniam sacrisque litatis idest impetratis. Plautus in pænulo si hercle istuc unquam factum est tu me Iupiter faciat semper sacrificem nec unquam litem. Cicero in secundo de diuinatione his igitur que physicis potius credentibus existimas qui cū pluribus diis immolatur quid tandem euenit ut litetur aliis. ALIis non litetur. AVT rusticis uocabulis aut externis imo barbaris cū honoris præfatione ponendis. Cnm dixisset rusticis uocabulis & subiecisset aut externis adiecit imo barbaris ut se omnem ambitionem in dicendo ostendat contempsisse ideo etiam facete addidit cū honoris præfatione. ponendis ideo etiā hæc uerba uultuose legenda sunt quia ironica. solet certe Plinius rusticanis uti uerbis ut in sextodecimo cap. xxv. catricionē inquit rustici uocāt. PRæterea iter est nō trita autoribus uia. Paulus in octauo digestorum Via inquit constitui uel latior octo hedibus uel angustior potest ut tñ eam latitudinē habeat qua uehiculū ire potest. Alioqui iter erit nō uia. NI ANimus inquit pasceretur. Est enim trium generum inquit. Salustius in primo historiæ nobis primæ disensiones uitio humani generis euenere quod inquit atque in domitū semper in certamine libertatis aut gloriæ aut dominationis agitur. SVCcisiuis temporibus ista curamus. Idest nocturnis a succedendo ne an a succidendo deriuetur ambiguum uideri potest: sed cū fere unico scribat potius a succidendo. Cyprianus in epistolis si hoibus lætū est & gloriosum filios habere cōsimiles & tunc magis generasse delectat si ad patrem liniamentis paribus soboles succisiua respondeat: quāq̄ iucisiuū in quibusdam legit mendose ut opinor ita apud Nonium de indagine uiroꝝ doctorum succisiuum secundū sequens Lucilius libro. xxviii. præterea hanc succisiuā si quādo uoles operam. succisiuū positū succedens succidaneū. Aulus gelius in fine noctū atticarū ea omnia succisiua & subsecūdaria tempora ad colligendas huiusmodi memoriæ disceptatiunculas conferam. Cicero in secundo de oratore quæ ego sero quæ cursim arripui quæ succisiui operis ut aiunt iste a puero summo studio. Idem secūdo in Antonium libro. Et tamen omni genere monumētorum meorum perfecisse operis succisiui ut meæ uigiliæ meæque litteræ & iuuentuti utilitatis & nomini romano laudis aliquid afferent. Quintilianus in primo institutionū quibus potius studiis hoc temporū uelut succisiuū donabimus. Aliud uero est succiduū aliud succidiū Succiduū nāque inquit Lactarius tardās a succidēdo siue ut foeturæ succedēs soboles succidua. & succiduū uicarium Statius in quarto thebaidos. Dū præmis obnixo uenabula cominus apro. Poplite succiduo idest summissio & i. vii. hubera succiduasque apportat mribus agnas. At succidiū a sue deductū est. Varro in rebus rusticis de suis locutus de magnitudine inquit galliarum succidiæ Cato scribit his uerbis in italia in scrobes terna atque quaterna milia succidia.

Ioannis petri Vallæ in secundi libri Plinii natura

lis historiæ obscuriora expositio.

Vndum est hoc: quod noie alio Cælum appellari libuit: Cuius circumflexu teguntur cuncta: numen esse credi par est. æternū imensum: neque genitū: neque interitum unquam. Cunctorum quæ mundus cōprehēdat scripturus historiā Plinius primo ut æquū est diffinit mundū nō per genus & differentiā quod ipse cuncta cōprehēdat: sed ab eius partiū ratione potentissimæ: sicut etiā Aristoteles de mundo scripturus in ipso statim principio mundus inquit ex cælo terraque ac naturis quæ in his cōprehēduntur cōstitutio est. dicit & aliter mundus uniuersitatis ordo ac exornatio a deo & per deos custodia cuius medium immobile & sedes ac firmamentum uniuersis uictum ferens animalibus uesta materque supra ipsam uniuersum & omnifariam terminatum in supræmum deorum domicilium cælum appellatum est diuinis refertum corporibus quæ astra

quæ astra consueuimus appellare sempiterno citatum motu orbiculari uniuersi cœli mundi que ita globosi perpetuoque ut dictum est moti. bina sunt necessario immobili puncta sibi inuicem e regione opposita quasi sphaeræ intorno reuolutæ quæ solidâ sphaerâ continent circa quæ uniuersus euoluitur mundus orbiculari motu hinc poli nuncupantur per quos si duci lineam rectam contingat: ut ab altero in alterum perueniat mundi erit Diameter quem axem nominarunt mediam terram habens & polos. extrema cœli porro & astrorum substantiam æthera uocitamus. Pythagoras primus Plutarchi sententia uniuersitatis ab ipsius ordine mundum nominauit. hinc Thales & qui ipsum secuti sunt unum esse dixerunt. Democritus & Epicurus istorumque discipulus Metrodorus in ipsa infinitate infinitos esse prodidit. Empedocles solis decursum circumquaque mundi ambitum uoluit persuadere. Seleucus infinitum esse mundum. Diogenes uniuersitatem quidem esse infinitam: sed finitum mundum. Stoici uniuersitatē a toto distinguunt ut sit uniuersitas cū inani infinita. Totum autem sine inani mundus & perinde non esse uniuersitatē idem quod mundus. Empedocles sicut uniuersitatis partem exiguam mundum esse uoluit ita reliquum inertem siluam. Metrodorus par inquit non uidet ut in ipsa infirmitate unus sit mundus sicut nequidē in longe lateque patenti campo una arista non fuerit infinitosque ideo esse mundos quod causæ sint infinitæ. Nā cum finitus quod dem sit inquit mundus Atomi tamen quæ sunt elementa cunctorum corporum infinitæ. At Plato non ex atomis sed ex purissimis productum cælum uoluit elementis. Cum eius discipulus Aristoteles quintum ponat elementum æthera unde & cælum constet & astra. His itaque expositis facilius erit quid dicat Plinius intueri. Is igitur mundum inquit & hoc quod nomine alio cælum appellari libuit. Nā non uno modo mundus dicitur: est enim quandoque adiectiuum aliquando substantiuum cū plura significat cum nuditate ut apud Plautum Ariolarius ceperunt sibi esse in mundo malum. dicitur & mundus muliebris ornatus. Liuius de bello Macedonico libro quarto munditiæ ornatus & cultus hæc foeminae insignia sunt his gaudent & gloriantur: hunc mundum muliebrem appellauerunt maiores nostri. Mundus autem quod alio nomine cælum appellatur a mouendo ut Varro putat dictus. CUIVS circumflexu teguntur cuncta. Hæc Aristotelica sententia est quæ censet extra mundum nihil esse. NUMEN esse credi par est. Animatum Platonis sententia dicit nec tamen deum uniuersitatis Plato uoluit: sed opificium cum inquit *εὐνοία γὰρ καὶ ἀθανάτων ζωα λαβῶν καὶ ξυμπληρώσασ' ὁ δὲ ὁ κόσμος. οὐ τῶν ὄντων οὐ τῶν τὰ ὄντων πεσιπέχοντων τοῦ ποιῆτος. θεὸς αἰανύτος μενίσκος καὶ ἀργός καὶ λιγός τε καὶ τελεῶν τὰ τοσ' γένομεν ασ' οὐρανός ὁ δὲ μονογενοσ ὦν.* AETERNUM imensum. Quia si numen mundo isto circumfundit ut anima corpore æternum sit necesse est nec submensura cadit quæ ne anima quod est nostra. NEQUE genitum. neque. n. gignit: sed creat anima ita nequidē interit. SACER est. Ut numini. i. animæ congrua dixit. Ita nunc mundo. i. corpori. Sacer namque ut inquit Vlpianus locus est consecratus. sacrarium est locus in quo sacra reponuntur quod etiam in ædificio priuato esse potest. sacra loca ea sunt quæ publicæ sunt dedicata a principe siue in ciuitate siue in agro ergo sacer quia numinis habitaculum. TOTUS in toto. i. totus in ipsa uniuersitate. IMMENSUS uero ipse totum. Id est uniuersitas. INFINITUS. Quia finis eius sub intelligentiâ nostrâ cadere non uidet. AC FINITO similis quia orbis eius omnes cum moueantur in loco moueri necesse est & proinde finiri. OMNIUM rex certus. Quia sub sensum cadit. ET SIMILIS incerto. Quia incertæ eius causæ. ET RERUM ipsa natura. Quia in ipso cuncta procreantur. est autem natura ut inquit Aristoteles principium motus & quietis in quo existit primo per se & non per accidens. FVRROR est mensuram eius animo quosdam agitata atque prodere ausos. Ratione enim diametri ad circulum perfecte terræ mensuram prodiderunt inde & cæli a terra altitudinem Posidonius, & erastosthenes. UT TOTIDEM rerum naturas credi oporteret. Cum ut Aristoteles inquit sit natura principium motus & quietis in quo est primo per se & non per accidens. AVT si una omnes incubarent. non uni ut quidam. Ridiculum enim sit dicere naturam incubare mundo: nec minus stultum dicere mundos plures ita inuolui ut cæpa habet tum enim secundus primo & tertius secundo & quartus. tertio atque ita deinceps singulis singuli dicerentur incubare non omnes uni. Præterea ne ita quidem plures essent: sed unus foret mundus quia unum centrum & una elementa.

hoc in libro de mundo ad alexandrum scripsit Teleph.

Mundus summitz multi fariam

in timo. cum air. mundo? est animal intelligis reu. ca. est.

FORMAM eius in speciem orbis absoluti globatam esse. Stoici tamen & propemodū omnes in ea quidem fuere sententia ut globosum mundum esse dixerit nam id ualet σφαιροειδῆ. Quidam conī faciē habere putauerūt. Nonnulli faciē oui. Epicurus uero & metrodorus: quoniā infinitos mundos esse dixerunt uariarum figurarum esse posse existimauerunt triquetrae figurae alios: alios quadratae & multorum angulorum alios. Hanc ergo formā eius aeterno & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate uiginti quatuor horarum spacio circūagi. solis exortus & occasus haud dubium relinquere. Cum sint motuū genera bina unū animae. Alterae corporis utrunq; opinati sunt pleriq; mundo deputatū ut ex motu animae mundi crediti fuerint motus aīae animalium. motus autē corporis cum sit unus quidem in praedicamento substantiae. Alter quantitatis: Tertius qualitatis. Quartus ubi motus substantiae ortus & interitus: quantitatis augmentum & diminutio: qualitatis alteratio. Vbi tria genera rectilineus: mixtus: & circularis: rectilinei sex species sursum & deorsum dextrorsum & laeuorsum ante & pone. Mixti autē generis infinitae esse species possunt circularis una quae contrariū inquit Aristoteles nō admittit haec est qua mundus mouetur: sed quoniā primus motus ab ortu in occasum est. motus uero planetarū ab occasu in ortum cur haec esset diuersitas quaesitū est & duae potissimum rationes adduci solent una quod cū ex motu caeli gignant & intereāt omnia & omnis ortus & interitus ex cōtrario in contrariū fiat motus in caelo esse oportuerit cōtrarios: Altera ratio est harmoniae quoniā concentus nō ex similibus sed ex dissimilibus procreatur. Aristoteles tamen nō putat ex motu caeli ullā gigni harmoniā. ESSE innumeras ei effigies animalium rerūq; cunctarum impressas. Quoniā ita notarūt astronomi in toto octauo globo: nēdum in signifero. AC Plerūq; confusis. Subaudi seminibus ut in terris multa indicant nobis monstra. ALIbi plaustra alibi urfi ut in septentrione circa polū uerti plaustrum dicitur. septē enim stellae quae septentrioni nomen dederunt & currum & boues & bootē dant intelligi & ibidē urfa maior & minor quae helice & cinosura nominantur. TAVri alibi. Vt in signifero. ALIbi litterae figura: non deloton dicit quae litterae figura est in cornibus Arietis quia non conuenit cum eo quod sequitur Candidiorem medio super uerticē circulo: sed cū galaxia quae mediū circuli facies c litterā exprimit sicut & a lacte galaxia nomen habuit apud graecos & apud nos lactei circuli. CAELum quidē haud dubiae Caelum Aristotelis sentētia ultimus appellatur globus uniuersū. Secundo modo appellatur caelum a primo globo ad globū usq; lunae. Tertio mundus uniuersus. IGNitum summo. Scripsit Plinius ignem cū summo ex primi librarii uitiarunt mutando c in t & uerbū unū ex duobus faciendo ignē tum uerbi nouitate imo rusticitatem corrigendā existimantes ignitum fecerūt quod uitiose factū alii aduertentes ignium emendarunt quorum neutrum recte dici indicant quae secuntur & quae antecedunt nā cum dixerit Plinius uideo dubitari quattuor esse ea sequi accusatiuū oportuit ignem quia mox etiā subdit accusatiuum proximū spiritus idq; sensus etiā indicat Plinianus qui est ut ignis cū caelo misceatur quēadmodum terra cū aqua ut aer omnifariā penetrat & perinde statim subdit inde tot stellae collucentium illos oculos ut stellae pp infusum caelo ignē igniculi quidā uideant ut sine cōtrouersia ignē cum summo. i. cū caelo legendū sit. CVM q̄rto aquae elemēto: ita dixit tellurē cū elemēto aquae ut supra ignē cū summo. EO dē spū pendēt. Spiritū aerē dicit quē supra omnifariā diffusum dixit. QVAE ab incessu uocantur errantia a graecis ab errādo planetarū dicunt. a nostris tum erroneae tum errantia sidera. CVM errēt nulla minus illis. Ita Cicero in tertio de natura deorū maxime uero sunt admirabiles motus earū quinq; stellarum quae falso uocantur errantes. nihil enim errat quod in omni aeternitate conseruat progressus & regressus reliquosq; motus cōstantes & ratos quod eo est admirabilius in his stellis quas errantes dicimus quia tum occultantur: tum rursus aperiuntur. tum abeunt. tum recedunt: tum antecedunt: tum subsequuntur: tum celerius mouentur: tum tardius. Tum oīno ne mouentur quidē: sed ad quoddā tempus insistent quae ex disparibus motionibus magnū annū mathematici noīarunt qui tum efficitur cū solis & lunae & quinq; errantium ad eandem inter se cōparationem cōfectis oīum spaciis est facta cōuersio: q̄ longa sit magna quaestio est: esse uero certā ac definitam necesse est: recte ergo Plinius adiecit cum errant nulla minus illis. NEC tēporum modo terrarūq;. Quoniam ut

COMMENT.

niam ut anni tempora alia inertia: tum frigore: tum calore: Alia temperata ita & tellus commoda & incommoda frugibus. Hunc mundi esse totius animum: Cuncta siquidem quidam philosophi putauerunt inde animari. AC planius mentē. quasi metientem omnia. Hic suum lumen cæteris quoque sideribus scenerat. Existimat enim plinius ut lunam quæ a lumine dicta est ut placuit catullo ita reliqua sidera a sole lumen accipere quod postea mundo restituant inde noctu collucere quod si ita sit aduersabitur superiori sententiæ quæ fuit ut cuncta ex igni collucere. OMNIA intuens. Ita homerus iouis oculū solē appellando παρ' ἑαυτῶν Διὸς ο φθαλλῶσσ καὶ παντὰ κυβέρησά

QVA propter effigiem dei formamque querere imbecillitatis humanæ reor. Recte plinius in illos dicit qui effigiem deo quasi homini attribuendam putauerunt ut epicurus qui deo faciem humanam dedit. Nam illud faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram animum non corpus spectat. Alioqui nosse quidem deum potest nemo: ut rectissime plato dixisse arguatur deum inuenire non facile. nosse autē impossibile est. rectius adhuc diuus iohannes chryostomus contra iudeos deum igitur uocamus immemorabilem incomprehensibilem sub intelligentiam non cadentem qui spectari non potest non comprehendi: uim omnem humanæ linguæ superans: intelligentiæ humanæ cognitionem excedens non obuius angelis nec habetur ab archangelis spectari non potest a seraphin. Teneri non potest a cherubin principatus intueri non possunt: nec dominatus: ne prorsus a quoque cognosci nisi a se. patrem enim soli filius ac spiritus sanctus cognouere. ET BONAE ad ædem Iarium ara bonam enim & malā ueteres illi fortunam dixerunt ideo incertam ac temerariam nominauerunt. ATQVE etiam furtorum esse nam furum deam lauernam plautus uocat. IRRIDENDVM uero agere curam rerum humanarum illud quicquid est summum. Hic se plinius de grege porcorum epicureorum plane ostendit. Quod si ita sit unde tanta providentia & ordine cuncta administrantur: quæ oriuntur quæque occidunt? ANNE tam tristi atque multiplici ministerio non pollui credamus: quod ridiculum plinianum argumentum. quasi uero etiam radii solares reliquorumque siderum in latrinis pollui possint quasi non solo nutu cuncta regat deus causarum secundarum ac reliquarum ordine instituto. Occupato deo in tanta mole. Stulte dictum quasi labor sit deo ullus ita loquitur. Rectius aristoteles in totum enim inquit quod in naui gubernator: quod in curribus auriga: quod in choro ductor: quod in ciuitate lex quod in exercitu dux id deus in mundo ut tamen aliis imperandi labor sit cōmotio multa cura multa. Deo autem negotium nullum labor nullus quippe quod ab omni corporali imbecillitate sit immunis. NAM neque sibi potest mortem consciscere si uelit. quod hoc delirum. quasi homo quoque suam interficere animam possit ac disperdere. quæ memorat reliqua temporaria & humana sūt tale uero apud deum nihil est ideo nullum tempus quia cum ipso æternitas. QVAN DO ad ea; pertinet tota signiferi modulatio. Modulationem signiferi dicit quia ut tāptolemaeus in tertio harmonicon quod pythagoras cælum uniuersum modulatu quodā constare uoluerunt in signifero igitur semicirculi dum taxat ratiocinium ē quod in de xtra læuaque diametri sint similes distantia. Quod si consideres partem semicirculi tertiam erit distantia sexaginta partium quæ est sexangula mundi figura. proinde si capiatur diametri dimidium modulatus intelligitur diapason quæ perfecta consonantia est ut sunt totius circuli duodeci ad sex uel octo ad quattuor uel sex semicirculi ad tria quæ in ratione dupla sunt. diapente autem consonantia quæ in ratione sesquialtera. ut xii. ad vii. uel. viii. ad. vi. uel. vi. ad. iiii. diatessaron porro consonantia in sesquitercia ratione ut. xii. ad. viii. uel. viii. ad. vi. uel. iiii. ad. iii. diapason cum diatessaron rationē habet duplam sesquiterciam ut sunt septem ad tria. Diapason & diapente in ratione tripla ut. xii. ad. iiii. &. viii. ad. iii. tonus ut in ratione sesquioctaua ut nouē ad octo. habent. Disdiapason in quadrupla ratione ut duodecim ad tria. Nam sexangula mundi figura quæ in partibus sexaginta est amicabile dicitur ac pene par ut par atque cōsimilis cōitus & aduersatio & perinde unisonā facere uidentur harmoniam quod per eandem mundi diametrum radios tum planetæ mittere uidentur. Ac trigesimo anno ad breuissima sedis suæ principia regredi certū est. Nam ut singuli planetæ ratos suos habent cursus. Iuppi-

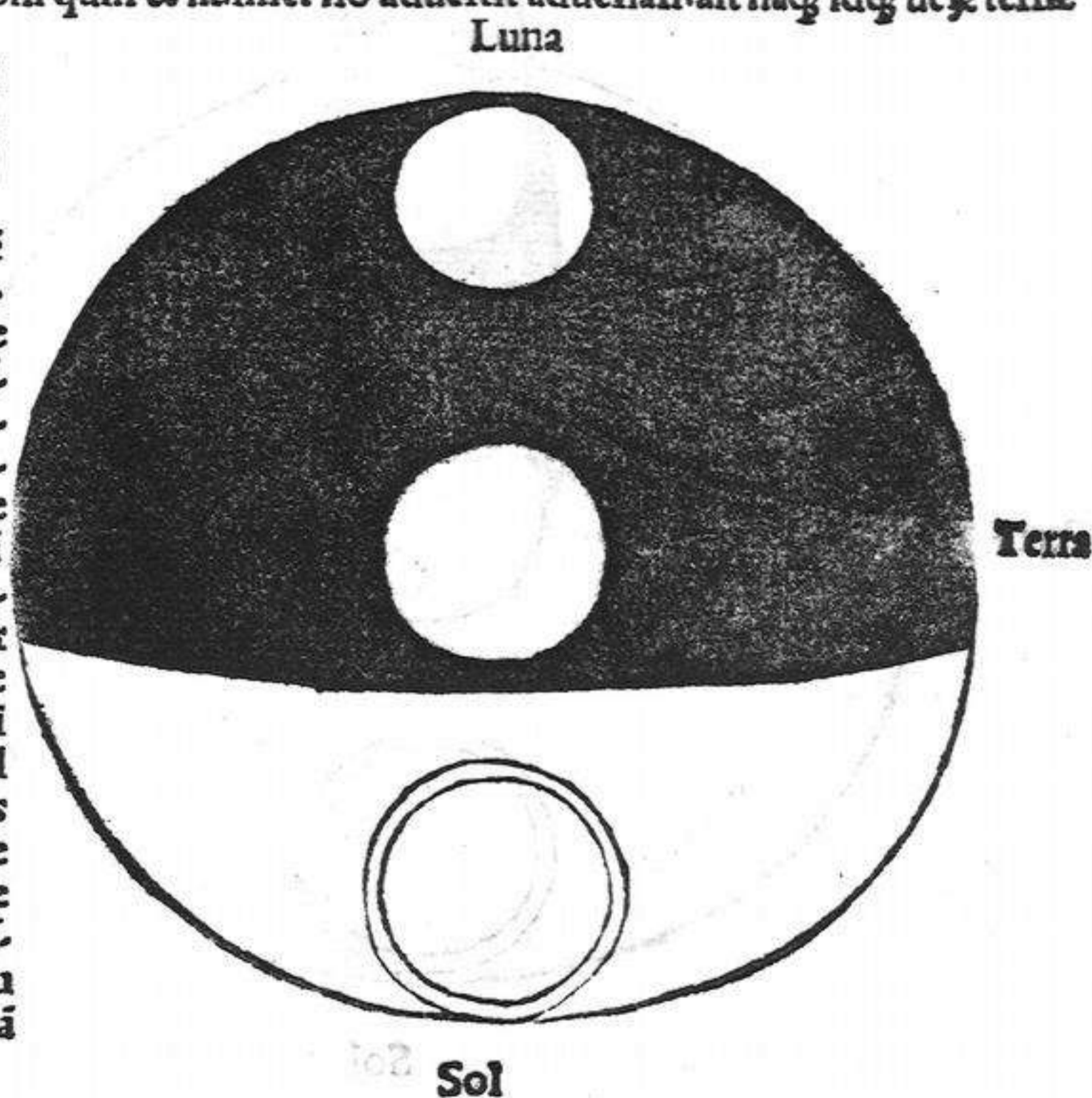
*capit arist. pithagoram i.
de celo. c. 9. hisce de reb?*

ter qdē. 12. annorū. Mars duorū. Sol. Mercurius & Venus. 12. mensiū. Luna triginta dierū ab emersione sub sole ad coitum. Ita Saturnus triginta annorum quod breuissimum spacium est quoniam quod magnus annus appellatur longe maius. Quidam id decē & octo annorum. non nullorum alii sexaginta. ut heraclitus omnium decem & octo milibus annorum solarium. Diogenes trecentis sexaginta quinque annis compleri omnium magnos annos. Quidam intra septem milia septingentos septuaginta septem contineri. Alii intra octies octo perfici. est autem magnus annus cum planetes ab eodem signo ad idem redit signum ad eandem partem tam latitudinis q̄ longitudinis significari. Breuissimum ergo spacium saturni est triginta annorum cum ab eodem signo redit ad idem signum eandemq̄ partem: sed longitudinis tantum non etiam latitudinis. Nā multo pluribus annis opus est ut etiam par latitudinis non modo partes sed etiam partis scrupulo inueniatur. Omnium autem errantium siderum meatus iterq̄ ea solis & lunæ. Apparet plinium cum vulgo planetæ septem dicantur solem & lunam in numerum uenire errantium noluisse quod theon quoq̄ in ptolemæum autumat itaq̄ neq̄ herentes cælo neq̄ uagas stellas solem & lunam putauit appellandas: sed inter utrasque tam ptolemæus q̄ theon esse uoluerunt. His innixus rationibus theon ἡλιομ δε και σε λιμημ ουτε απδαιρεισ και ει δια το μη φυλαττηνη αυτουσ πητετα προσ αλλη λουσ διασηματα μη τετα προσ τουσ ασερασ μετε μημηλαδη τουσ σχηματα τισμουσ ουτε πλαρωμερουσ δια το μητε σηριζομτασ αυτουσ φαιμελαι μητε υποσρεφομτασ. Ideo inquit in numero hærentium cælo stellarum non habentur sol & luna quod inter se inuicem interualla non custodiant neque inter stellas & nequidem figuras. nec porro in errantium numerum ueniunt quod stationes facere non uideantur & nequidem repedare. **TERTIVM** martis quod quidā herculis uocant: ut enim saturni sidus alii phænotis uocant ita iouis phahetontis dicunt. Et martis tum pyrohentis tum herculis. Mercurii tum stilbontis hoc est radiantis Tum sacrum mercurii: ut ueneris modo luciferi modo hesperi modo iunonis. **BLENIS** fere annis conuerti. Sunt namq̄ qui examinatus locuti dicant annis duobus & mensibus quinque. **SED** ut obseruatio umbrarum eius quæ spectantur in solaris & horologiis. **REDEAT** ad notas. quibus horæ definiuntur. **QUINOS** annis dies adiici. Nam cum uelocius primū mobile ab ortu in occasum moueatur q̄ sol ambitum suum potuerit absoluere ab occasu in ortum ideo supra trecentos & sexaginta dies superest spacium quinque dierum & fere horarum sex. mouetur ergo ut non prima scrupula uelut nunc loquantur omnes minuta absoluat sexaginta quod ē partem unā perficere: sed quinquaginta nouem prima scrupula peragit ut quidam opinantur cum secundis octo. ut uero alii censent tertiis 17. quartis 13. quintis 12. sextis 31. ut uero alii tertiis 19. quartis scrupulis 37. quintis 19. sextis 13. septimis 56. uno quoq̄ die quem horarum uiginti quattuor dicimus. **SVPER** quartam partem diei. Nempe horas sex. Verum mathematici huic spatio ita deesse inuenerunt ut intra centum annos dies una desit intercalationi sunt qui intra annos trecentos dies modo binas deesse dicant. **ALTERNO** meatu uagum. Repente namq̄ ad solem redit quia ad sexangulam mundi figuram nunq̄ peruenit ad signiferi autem ambitum peragit tricenis & duo de quinquagenis diebus. sunt qui pronuntient uenerem suum ambitum couficere mensibus octo. **MERCVRII** sidus. Hanc mathematici diligentiores suum cursum perficere mensibus sex & totidem diebus putauere licet tam ueneri q̄ mercurio & soli annuus ambitus deputetur a plerisq̄ philosophis. **IN MAGNA** anni ratione dicendos. Annum magnum siderum quidam annis sexaginta absolui dixerunt heraclitus decem & octo milibus annorum. Diogenes trecentis sexaginta quinque annis. Alii septem milibus annorum septingentis septuaginta septem. Ut pauloante memorauimus. **IN** defectu tamen conspicua. quandoq̄ ita deficere spectatur ut nequidem umbra eius obscura appareat ut nequidem ubi sit deprehendi possit id quoq̄ multi se spectasse memorix prodiderunt non ergo semper conspicua. Nam si eccentrici humilitate terræ sit proxima & in umbræ conum medium inciderit prorsus non comparebit sin sublimis ut in sagittario & extra umbræ diametrum tum erit conspicua. **PROXIMA CARDINI**. Id est firmamento nempe terræ. duplex si quidem firmamentum
octauus

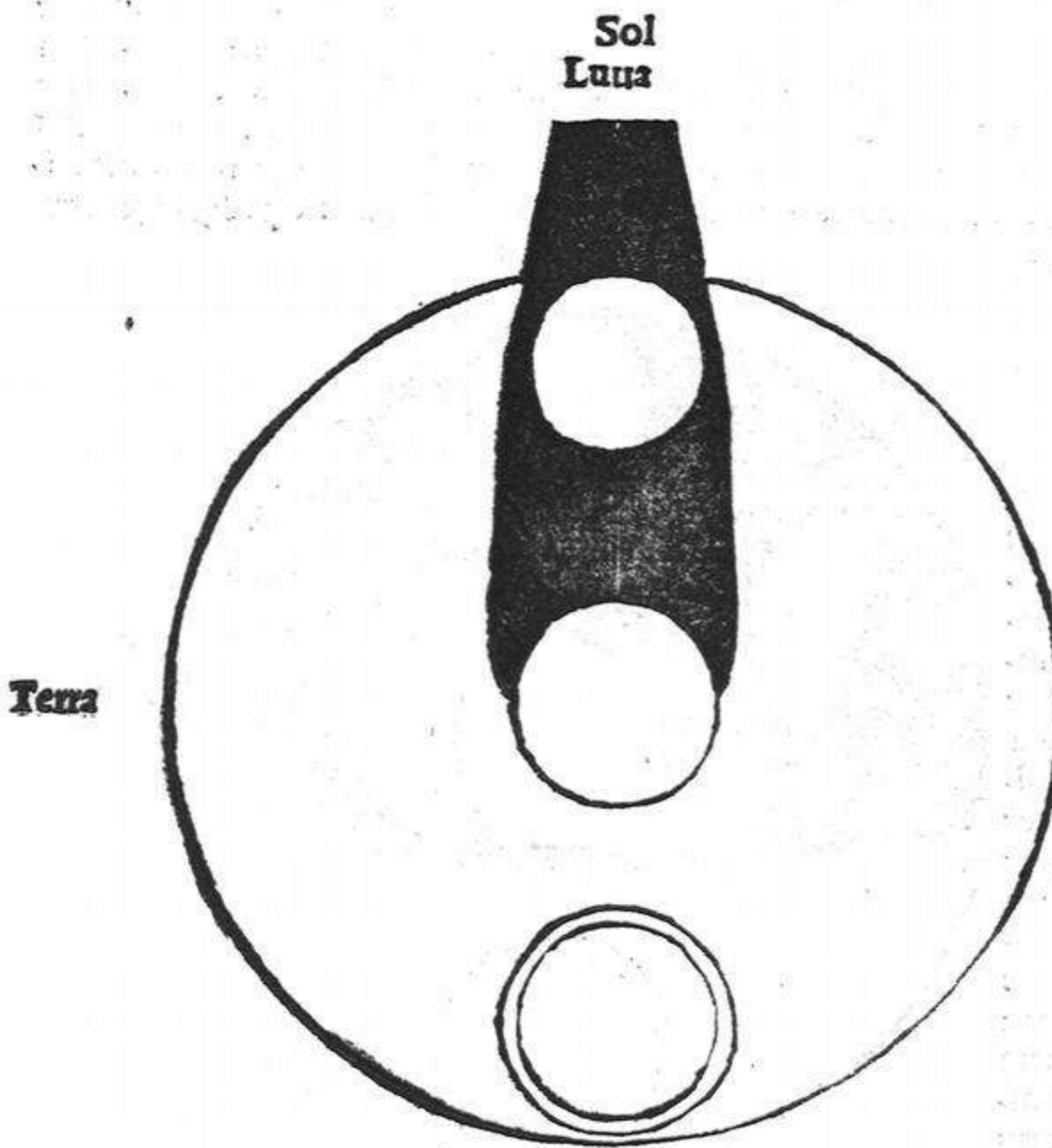
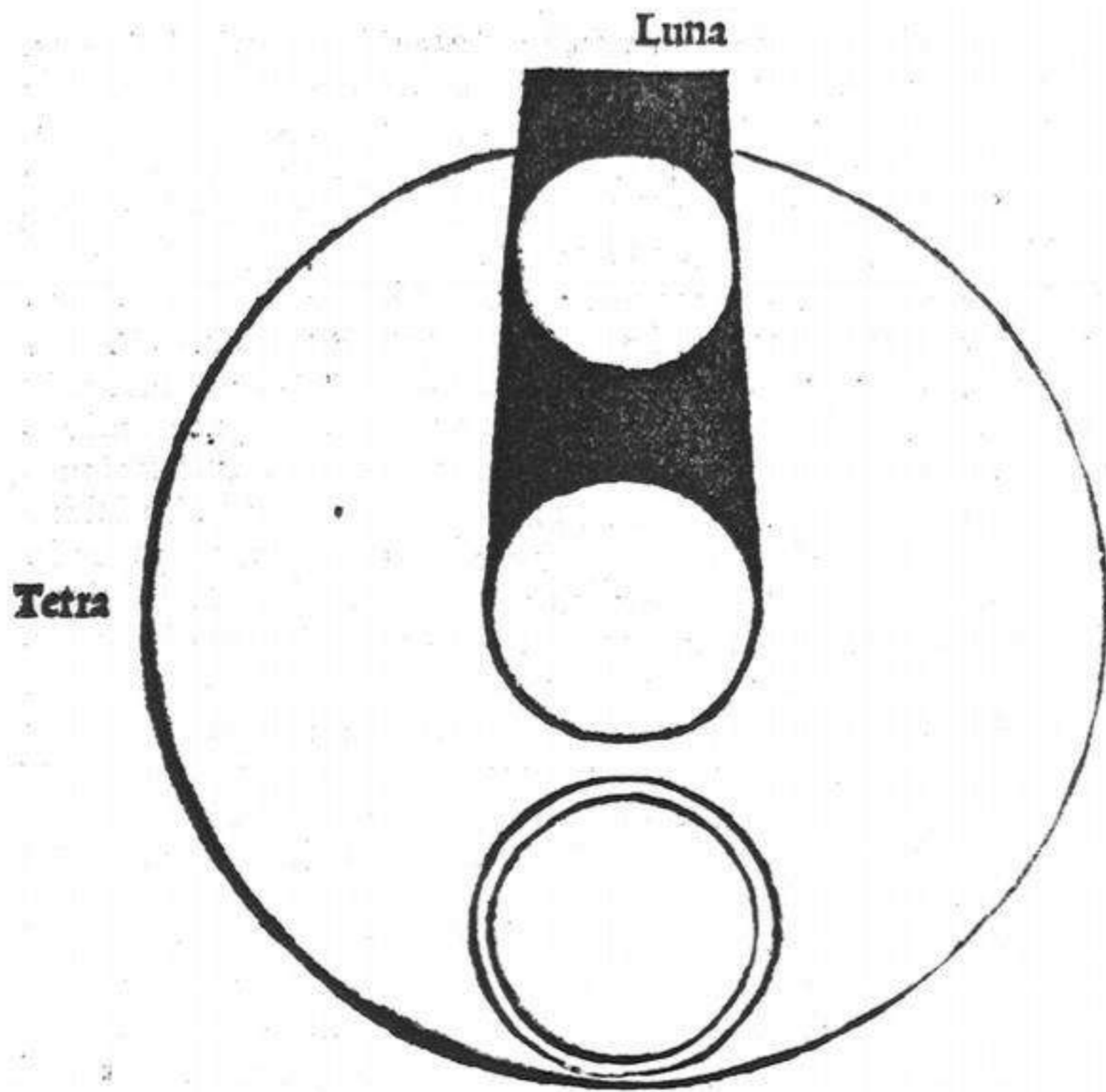
COMMENT.

octauus globus & terra. MINIMO ambitu uicenis diebus septenisq; & tertia diei parte. Sunt qui dimidia diei parte. nā cū ambitus fuerit lōgissimus triginta dieꝝ est a silente luna ad ipsum rursus coitū. IN COITU solis biduo. ut in sagittario ut celerrime in geminis. SIDERA haud dubie humore terreno pasci. Negāt hoc pipatetici qui maculas lunæ inæquales partes ut mōtes & ualles putēt. FIGVRā aut̄ umbræ similē mœtæ qppe quæ turbinatæ faciei ē. Est siquidē mœta facies ab imo lata: supne acuta. Liuius de bello macedonico ipse collus est in modū mœtæ in acutū cacumē a fundo satis lato fastigiatus a cōtinēti arctæ semitæ aditū habet. NEq; lunæ excedat latitudinē. qm̄ nullū aliud sidus eodē mō obscuret & talis figura semp̄ in mucronē deficiat. Momēti nulliꝝ argumentū est. ideo inquit latitudinē lunæ terræ umbrā nō excedere arguit quod aliud sidus eodē mō nō obscuret. quia nō occultaret uel pauxillū mō cū sit celerimi motus luna nisi latior sit umbra. Deinde pōt accidere ut sit uel nō sit latior ubi aliud sidus uel obscuret uel nō obscuret nec. n. certa est nobis globoꝝ pfunditas uel magnitudo Veneris & Mercurii. Item cū tā Venus q̄ Mercurius nunq̄ pueniāt ad diametrū & ne quidē ad sexangulā figurā quo pacto obscurari potuerē? SVPra lunā purā oīa ac diurnæ lucis plena. Id plæriq; negāt philosophi quippe q̄ terræ umbrā ad octauū usq; globū puenire arguūt qd̄ hærentes cœlo stellæ quinq; obscuriores utpote in luce nō spectent̄ reliquis tñ cōspicuis. Quæ alio tēpore sint cōspiciuæ. p̄terea cū in mucronē terræ umbra finiat̄: sitq; aliquādo luna tota in umbra terræ imersa. sitq; luna amplissimū corpus cur ad solē usq; puenire uel excedere etiā solē nō potuerit nō intelligo. Itaq; pura oīa supra solē esse nō possunt. MESTRUI nō sunt utriq; defectus p̄pter obliquitatē signiferi si in suis globis feruntur non in signifero ut propter obliquitatem. At forte id uoluit quia ad obliquitatem ferunt signiferi. At ne ita quidem recte. ferunt enim Sol & luna semp̄ sub ecliptica ut sol inq̄ ita luna tum etiam sub eadem illa obliquitate defectus utriusq; sideris erunt mestruī nō ergo signiferi obliquitas in causa est: sed quod luna modo australis mō septētrionalis sit cū sol sub binis illis partibꝝ medijs semp̄met qd̄ ipse recte ait lunæq; multiuagos ut dictū est flexus. Falsum etiā qd̄ ait mestruī non sunt utriq; defectus. Nā in. M. cccc. xciiii. eodē mēse nēpe martis fuit tā solis q̄ lunæ defectus. NON posset qppe totus sol adimi terris intercedente luna si terra maior esset q̄ luna. Existimat Plinius lunā terrā maiore qd̄ nō mō oīum doctissimoz̄ sententiæ aduersat̄: sed qd̄ peius ē rōni quin & sibimet nō aduertit aduersari. ait nāq; idq; ueꝝ terræ

umbrā turbinatam & mœtæ hñe facie. p̄inde ī tāta distātia q̄ est inter terrā & lunā umbrā terræq; lūa operit̄ multo angustiore ēē necesse ē ea quæ statim a diametro exit cūq; ipsius terræ umbra maior q̄ terra esse nō possit ob solis magnitudinē quæ ipsā undiq; arctat. cū ea umbræ pars sūma angusta ipsā quādoq; lunā totā opiat quo pacto nō erit terra maior q̄ luna? qd̄ uero dicat solē a luna adimi terris id māifesto falsum est nō. n. unq̄ solis eclipsis in cunctis terræ partibus ē qd̄ si a parte aliq̄ terræ id argui posse putat eodē mō ēt nubecula mō aliqua terrā

IN SECVNDVM PLINII

magnitudine exce-
det sane ut ipse eti-
am ait res ita hēt si
lumē mai⁹ ē q̄ ma-
teria extrema dia-
metri lumis ad an-
gulos rectos dia-
metri materiae ca-
dere non possunt:
sed plusq̄ mediam
sphericā materiā il-
lustrāt sin aut lumē
æquale fuerit mate-
riae tum quod dia-
metri sint æquales
æqualiter umbrap
fluit in infinitum.
At si materia fuerit
lumine maior itra
diametrū cadēt ra-
dii. ac sicut æquales
diametri āgulos re-
ctos faciebāt ita hic
angulos citra dia-
metrū nā si ad dia-
metrū usq; pueni-
ant sint anguli re-
cti necesse ē pinde
duū inæqualiū cor-
porū æquales dia-
metri qd̄ fieri nul-
lo modo pōt. id ue-
ro subiectis facile si-
guris hisce dephē-
detur. VT non sit
necesse amplitudi-
nem eius oculoꝝ
argumētis. Quem
admodum putauit
epicurus & secuti
ipsum sicut Lucre-
tius pedalem enim
solē eē existimauit
quia ita nobis obii-
cit. friuolæ tñ sunt
plinianæ rationes.
qd̄ sol terra sit ma-
ior nisi ea mō quæ
de terræ umbra me-
morat. COLūnæ
effigie. Ideo a græ-
cis cylindroides ap-
pellati. TVRbinis
recti. Quæ calathoi-
des uocitāt. MEte
existere

*videtur
magis
magis*

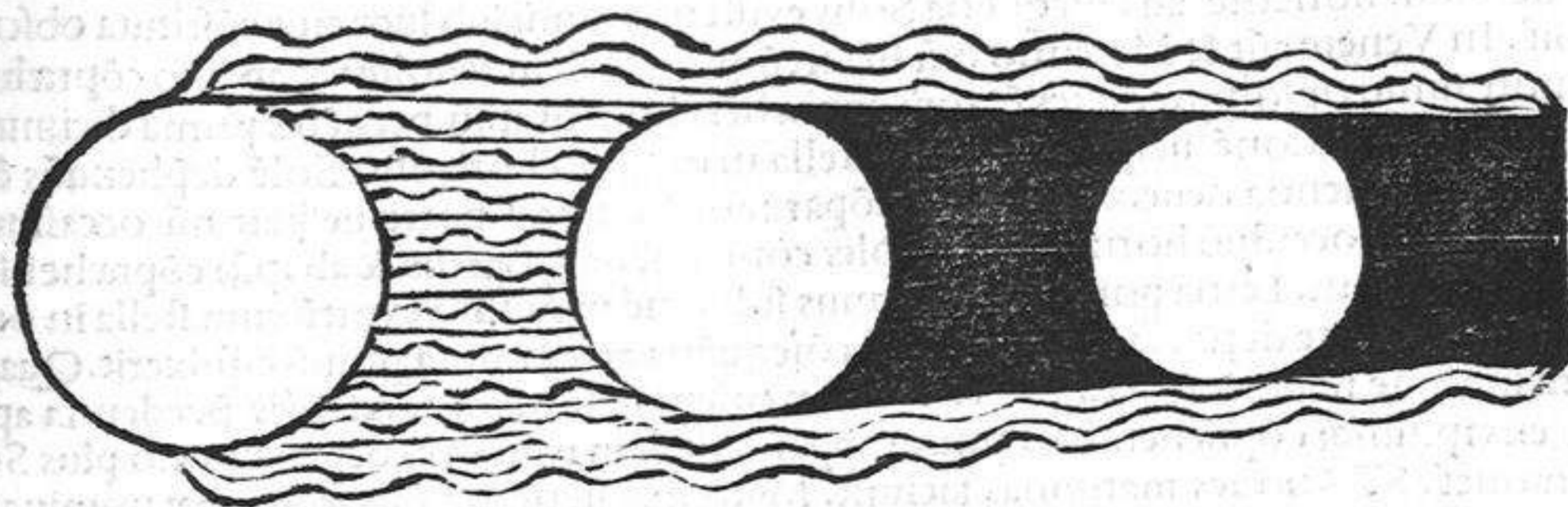
COMMENT.

exi ftere effigiem: quæ conoides nominata est umbra. NVLLa amplius relinquatur dubitatio superari magnitudine terram. Imo equidem ut ostēdimus ideo minor. q̄ terra arguitur ut figura subiecta plane omnibus est uidere.

Sol

Terra

Luna

DELIQuio Solis. Varro in casina qñ tibi domi nihil deliquium est dictum ab eo qđ deliquandū ut turbida quæ sunt deliquantur ut liquida fiant Aurelius scribit deliquiū a liquido. Claudius ab eliquato siquis alterutrum sequi mallet habebit autorē. **ET IN** Luna ueneficia arguente mortalitate & ob id crepitu dissono auxiliante. Manilius.

Vltima ad hesperios infectis uolueris alis

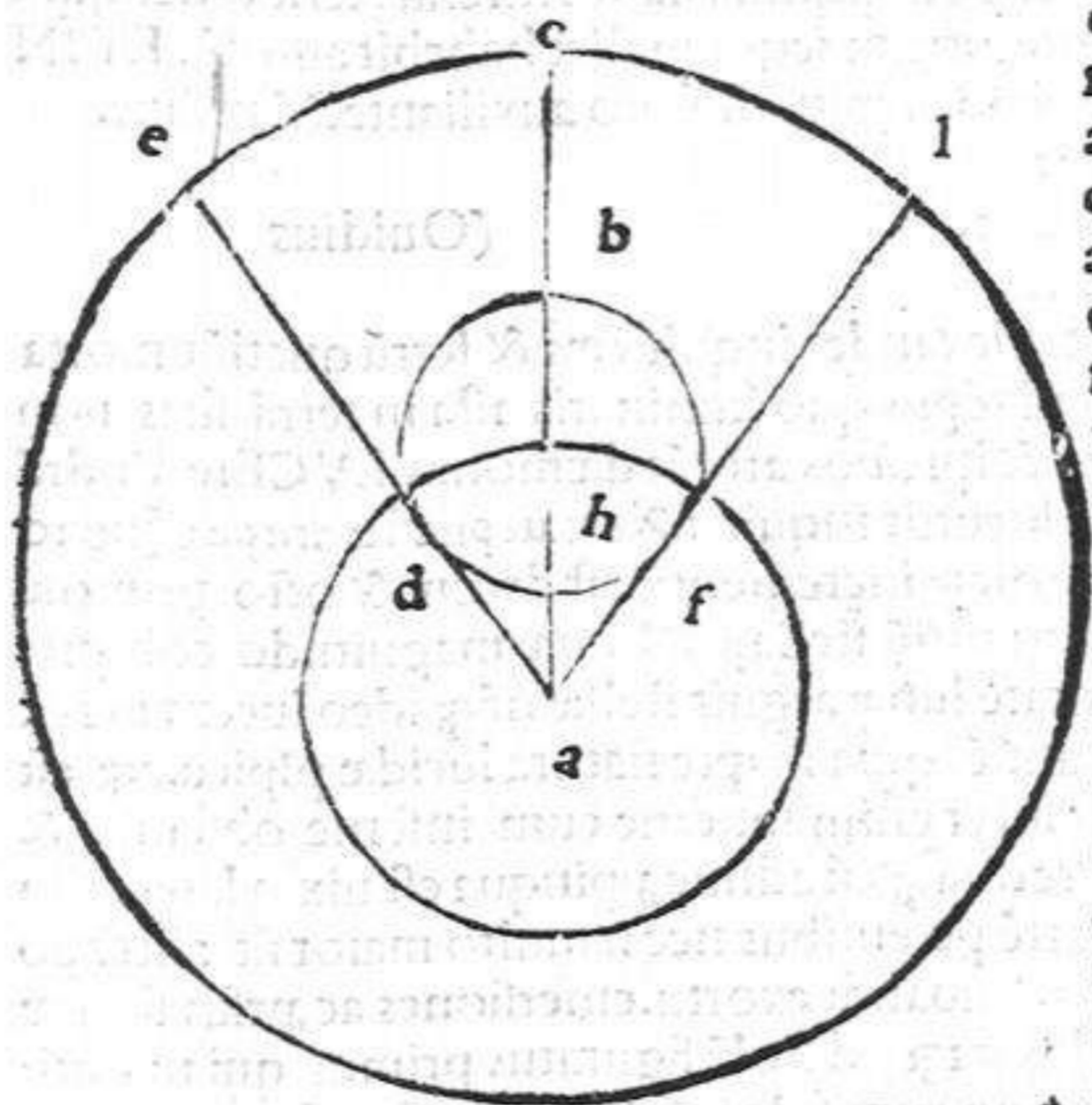
Seraq̄ in extremis quatiuntur gentibus æra.

(Ouidius

Te quoq̄ luna traho quīs temerata labores

Aera tuos minuāt. Cur aut id nos docet Alexander inquiēs æs & ferrū quatiūt mortales qđ se dæmonas fugare existiment p id tēpus quo luminaria ista in terrā suas non mittunt affectiones q̄ benefaciāt hoībus & improbos arceāt dæmonas. **LVCE**re dodrā tis semūcias horarū. Ptolemæus de Luna locutus inquit ΗΔΕ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΠΑΡΑΥΞΗΣΙΣ ΠΡΩΤΩΝ ΕΞΗΚΟΧΩΝ ΙΗ. Hoc est singulorū dieꝝ incrementū est decem & octo primorū scrupulorū. **QVO** argumento amplior errantiū stellarū q̄ Lunæ magnitudo colligit. At ne hoc quidē magnitudinē uel paruitatē lunæ arguit stellæ nāq̄ ideo lucent uel ex p̄piniore loco quia supra Solē inuehunt & quia suapte natura lucidæ p̄spiciæq̄ cū Luna & sub sole a quo lumē capit currat lucet enim superne cum inferne obscurat & quo a Sole lōgius abit eo lucidior apparet. itaq̄ cū adhuc p̄piniua est uix a latere illu stratur radiis solaribus supernā adhuc partē petentibus nec si multo maior sit aliter poterit accidere. **EXO**riunt uero matutino. Subaudi exortu. emersiones ac p̄rsus figuræ astroꝝ Ptolemæi snia sunt nouem. modus itaq̄ ad Solē figuratus primus qui matutinus subsolanus appellat est cum stella in ortu cum sole insidet finienti: quē græca uoce dicimus horizontē. Secundus modus q̄ matutinus ad cælū mediū quē mesaranema græci dicūt cum sole ad ortū in horizonte emergente stella mediū tenet cælū siue sub terra siue supra terrā. Terti⁹ ē modus matutin⁹ lips dictus cū sole surgēte ad ortū ex horizonte stella fuerit in occasu quē Iuuenalis ortū numantinū uocat luciferi. Quartus modus meridianus subsolanus cum Sole mediū tenente cælum stella fuerit in subsolano horizōte. Quintus modus meridianū mediū cæli spatiū qđ mesuranema uocant græci cum sol & stella pariter in medio cæli spacio fuerit. Sext⁹ modus meridian⁹ lips cum Sole mediū cælum tenente stella in horizonte fuerit occiduo. Septimus est modus opsinus subsolan⁹ nūcupatus cū Sole occiduum tenēte horizōtē stella fuerit i oriēte. Octauus est opsinon mesuranema cum Sole occiduum horizōtem tenente stella mediū habebit cælū seu supra terrā seu sub terra. Nonus modus opsinus lips qñ stella cū sole occiduum tenet horizontē his cognitis nūc etiā fluxiones intelligēdæ planetarū quo Pliniana lectio sit apertior. p̄inde planetæ oriētales ortu matutino sunt q̄ ex radiis solis emergētes p̄p accessum eorū ad Solem aut solis ad eos mane apparere incipiunt. oriētes ortu uespertino sunt q̄ ex radiis Solis emergētes ob distātiā a Sole uespero post solis occasum comparere incipiūt. occidētes occasu matutino qui radios solis subeūt & p̄p accessum ipsoꝝ ad solē mane occultari incipiūt. Occidētes occasu uespertino q̄ solis radios subeunt & p̄p accessum ad solē uel Solis ad ipsos uespero post Solis occasum

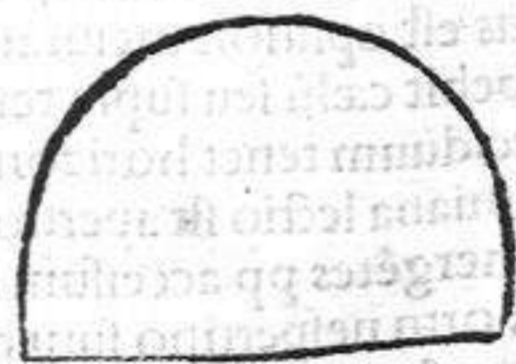
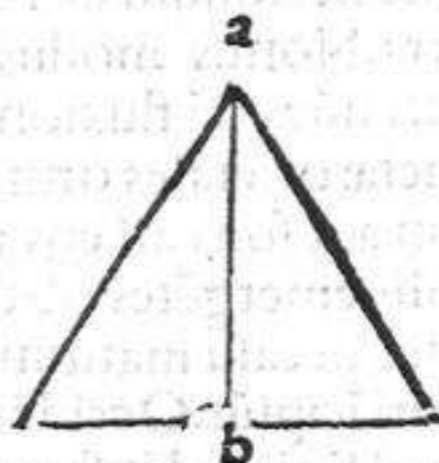
incipiūt occultari. superiores tres nō occidūt occasu matutino: nec oriunt ortu uespertino. At duntaxat Venus Mercurius & Luna. itaq; est inq; Theon alexandrinus in Saturno Ioue & Marte matutinus ortus primus cū stella in horizonte orientali in solis pcedentia existens & eius lucē fugiēs primū apparuerit. Vespertinus dein occasus cū stella in ad occasum horizontē ad cōsequētia Solis existens. primū sub luce eius cōstituta obscurabit. In Venere autē & Mercurio qm̄ hi circūquaq; Solem reuoluti & ab ipso cōprehēduntur minus ipso p̄grediētes & ipm̄ cōprehēdūt plus ipso pcedētes primā dicimus a cōiunctōe fulxionē uespertinū ortū cū stella in occiduo horizonte Solē dephēdēs & in eius cōsequētia deueniens primū cōparuerit. Secundū porro uespertinū occasum cum stella in occiduo horizonte ad Solis consequētia apparens & ab ipso cōprehensa primū effluxerit. Tertiā porro nominamus fulxionē matutinū exortū cum stella in orientali horizonte dephēsa sub sole ac ad cōsequētia ei cōstituta primū effulxerit. Quartum subinde matutinū occasum cū stella in orientali horizonte ad solis pcedentia appaens ipsumq; cōprehendens primū apparuerit & in totū in exortu uespertino plus Sole mouet. STATIONES matutinas faciunt. Matutinæ stationes quæ & primæ nominantur: uespertinæ quæ secundæ hæc secundum ordinē signorū. Illæ uero contra quod totum ut facilius accipiatur subiecta expressissimus figura. Fingo significæ & eccentricū cum

epicyclo p cuius centrū duco lineā ueri motus eius ut sit centꝝ qdē eccentrici a. signiferi autē h ipsa uero lineā a h b c. quæ celeritatē & motū eius quē habet ab eccentro exprimit. ducant porro ab eodē puncto binæ aliæ ultro citroq; lineæ epicyclū cōcludentes ad signiferū usq; porrectæ ut f h d sit arcus i quo planetes mouet in signorū seriē. Alter cōtra. Planetes itaq; ab b mouet in d in signifero ab c in e præter motū eccentrici tumq; bini motus cōiungunt eccentrici inq; & epicycli in unā eandēq; partē & tum planetes directus & celer ē direct⁹ quidē quia in seriē signorū. Celer uero qdē eius motus sit celerior motu eccentrici epicycli planetes porro in d quia ratione epicycli nō uideat in signorū seriē moueri nec cōtra: sed motu dūtaxat ec-

centri in seriē directus dūtaxat dicif si in f moueat rōne epicycli in occasum mouebif ut sit lineā a f l. At quia motus eccentrici ei cōtrarius est directus quidē est: sed tardus quæ ex motu eccentrici planetes abest ob epicyclum retrosum ipsum pferentem i f uero quæ motus epicycli repedantis cōnectit motui eccentrici p̄gredientis in neutrā partē uideat planetes moueri ac in l esse perpetuo tum stationem facere uideat in d statio prima ex qua repedare incipit at in f unde incipiet dirigi statio secūda dicitur uetustissimi tamē quos Plinius sequitur epicyclum nullum posuerunt æquantem nullum: sed orbem dūtaxat unum quem eccentricum idest centrum mundi non habentem esse uoluerūt i quo stella moueat. CIR

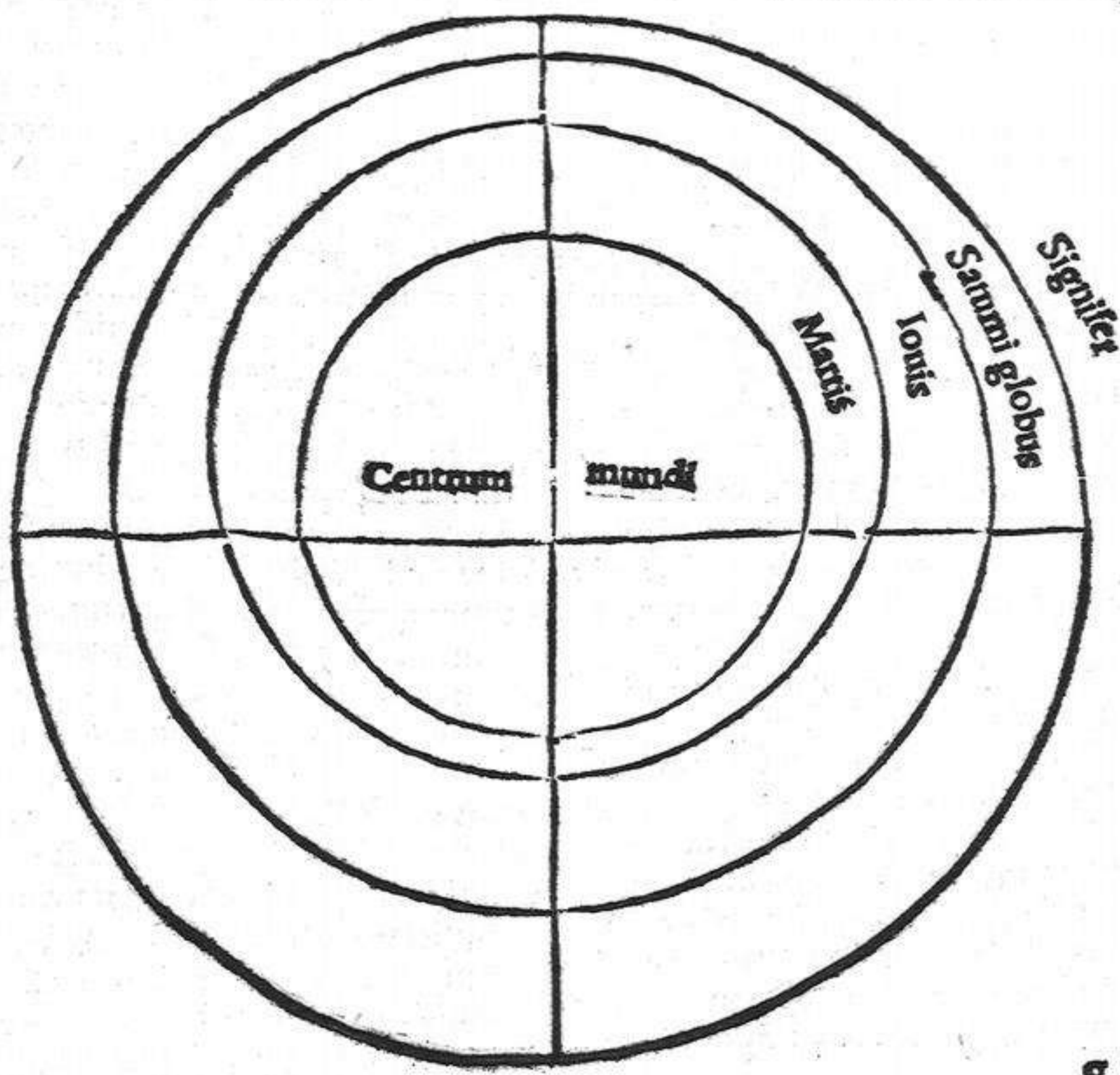
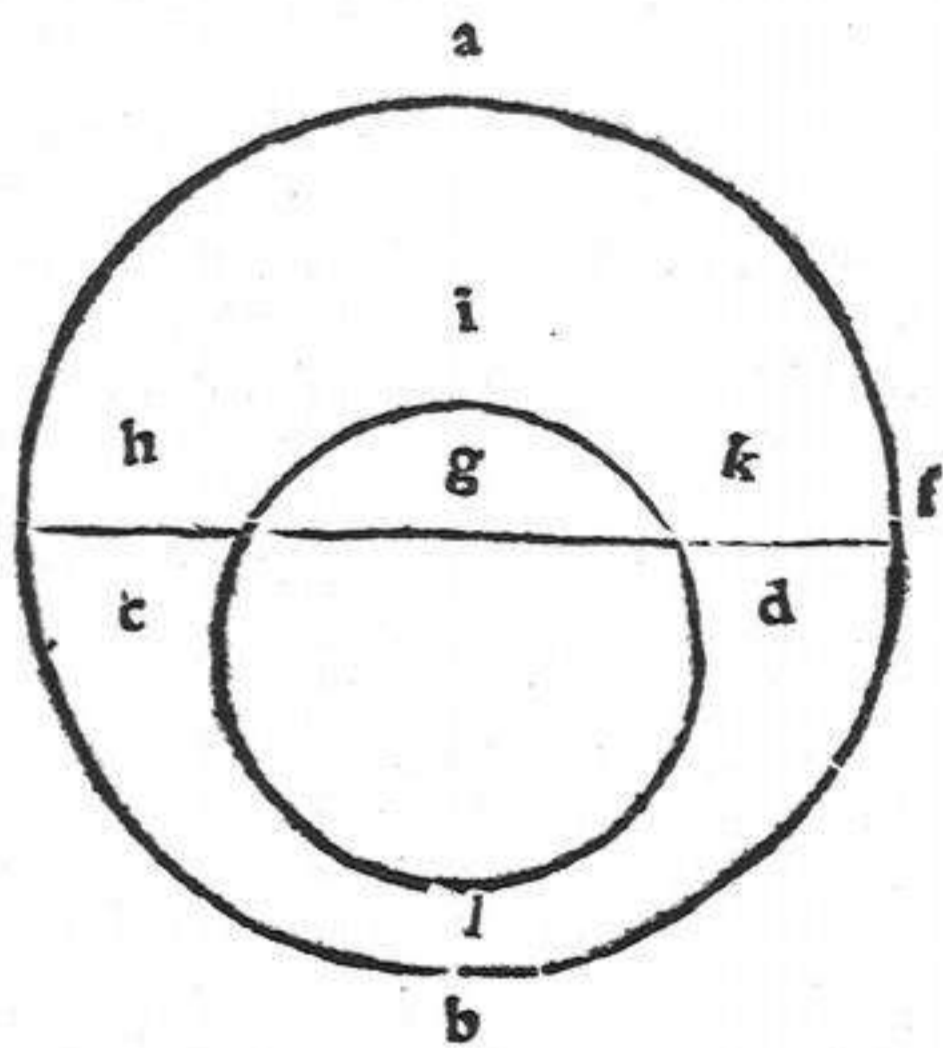
CIRCVlogꝝ ē quos græci apsidas i stellis uocat. Heron alexadrin⁹ apsis iqt est qd min⁹ semicirculo cōphē. sū a recta lineā miore diametro & ābitu maiore semicirculo ut hoc mō. Trianguli autem apsis. ut idem autor ait uocatur a uertice ad basim ducta

COMMENT.

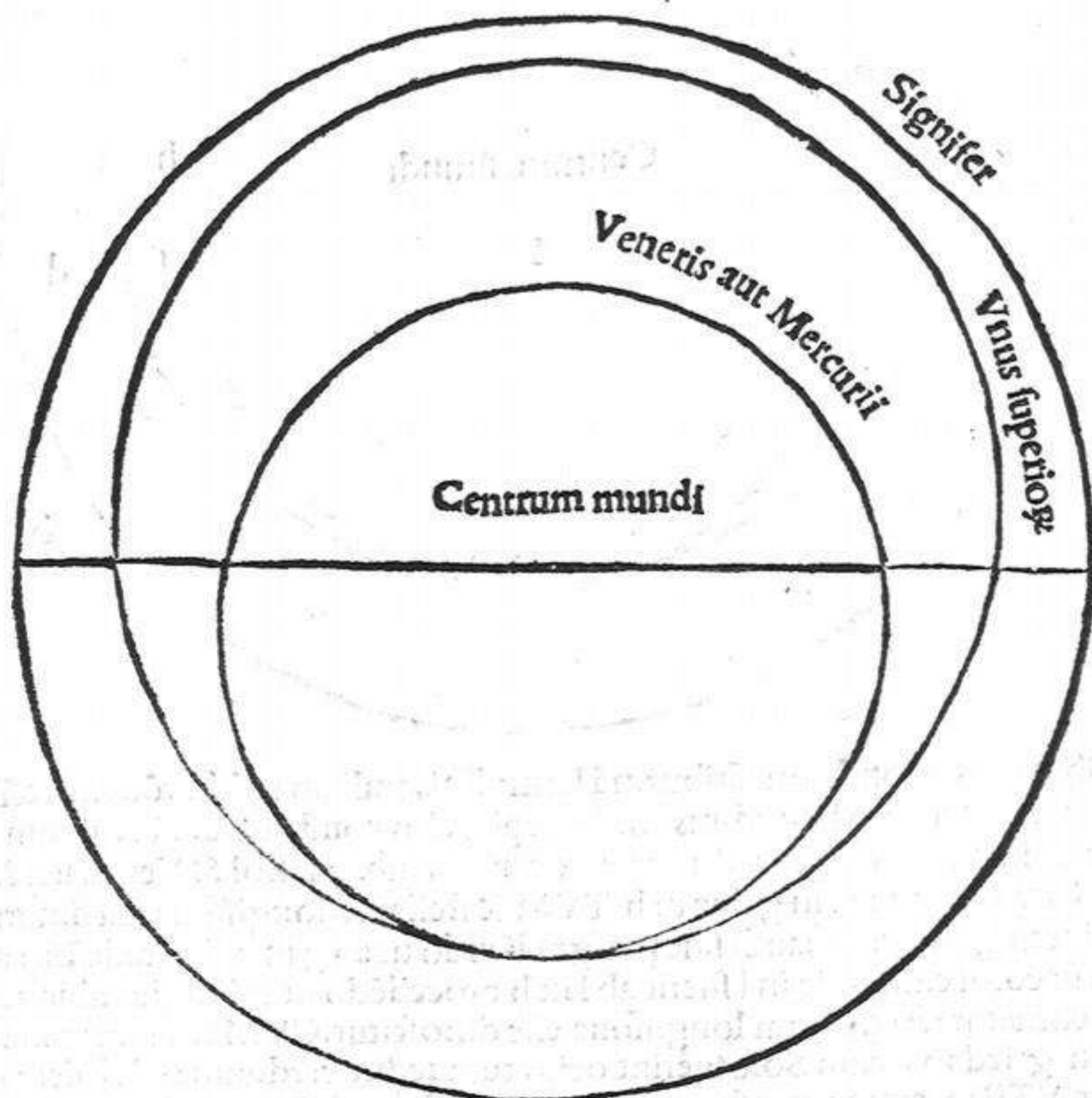
perpendicularis hoc nempe modo apsis est ipsa a b linea: sed Plinius apsidas intelligit circuloꝝ oīno partes siue maiores siue minores semicirculo mundi centꝝ nō custodiētes. CENTrū cæli. hoc est mundi aut etiā octauī globi qđ cælū appellari Aristotelis testimonio supra diximus. ERGO ab alio cuiꝝ centro apsidæ suæ exurgunt. Vt in superioribus circulis ostensum. signiferi enim aliud & eccentrici aliud est centrū. MOTusqꝫ dissimiles. Vt signiferi & eccentrici & epicycli

QVOniā interiores apsidæ necesse est breuiore esse. Sit enim signifer a b circulus. eccentricus autē c d diameter a b circuli e f & centrū uero signiferi g manifestū est h i k apsidem breuiorē esse: planetęqꝫ centro g hoc ē terræ foreppinquirē ubi i ea fuerit apside e ut in i q̄ in aduersa parte circuli nempe in l. Igitur a terræ centro apsidæ altissimæ sunt Saturno in Scorpiōe. Ephæstion autē ac do rotheus habet inquit Sol domiciliū leonē cuius sublimitas Aries. humilitas Libra aduersans Aquarius quod signum maxime hibernum ac frigidissimū. Saturnus domicilia habet Capricornum & Aquariū unū q̄dem ut ariditatis particeps. Alterū uero frigidū eius sublimitas Libra. humilitas Aries. Aduersans Leo q̄ frigiditatis expers. Cæcer q̄a humectū signū. Iuppiter domos habet Sagittariū & Pisces eiꝝ sublimitas Cæcer humilitas Capricornꝝ. aduersantia geminos & uirginē. Mars hēt domicilia Arietē & scorpionū cuius sublimitas Capricornus humilitas cæcer. Aduersantia tauꝝ & librā q̄ ambo sunt tēperatæ affectiōis. Venus domicilia hēt Taurū & librā eius sublimitas Pisces. humilitas uirgo. aduersantia aries & scorpionꝝ. Mercurius domicilia hēt geminos & uirginē

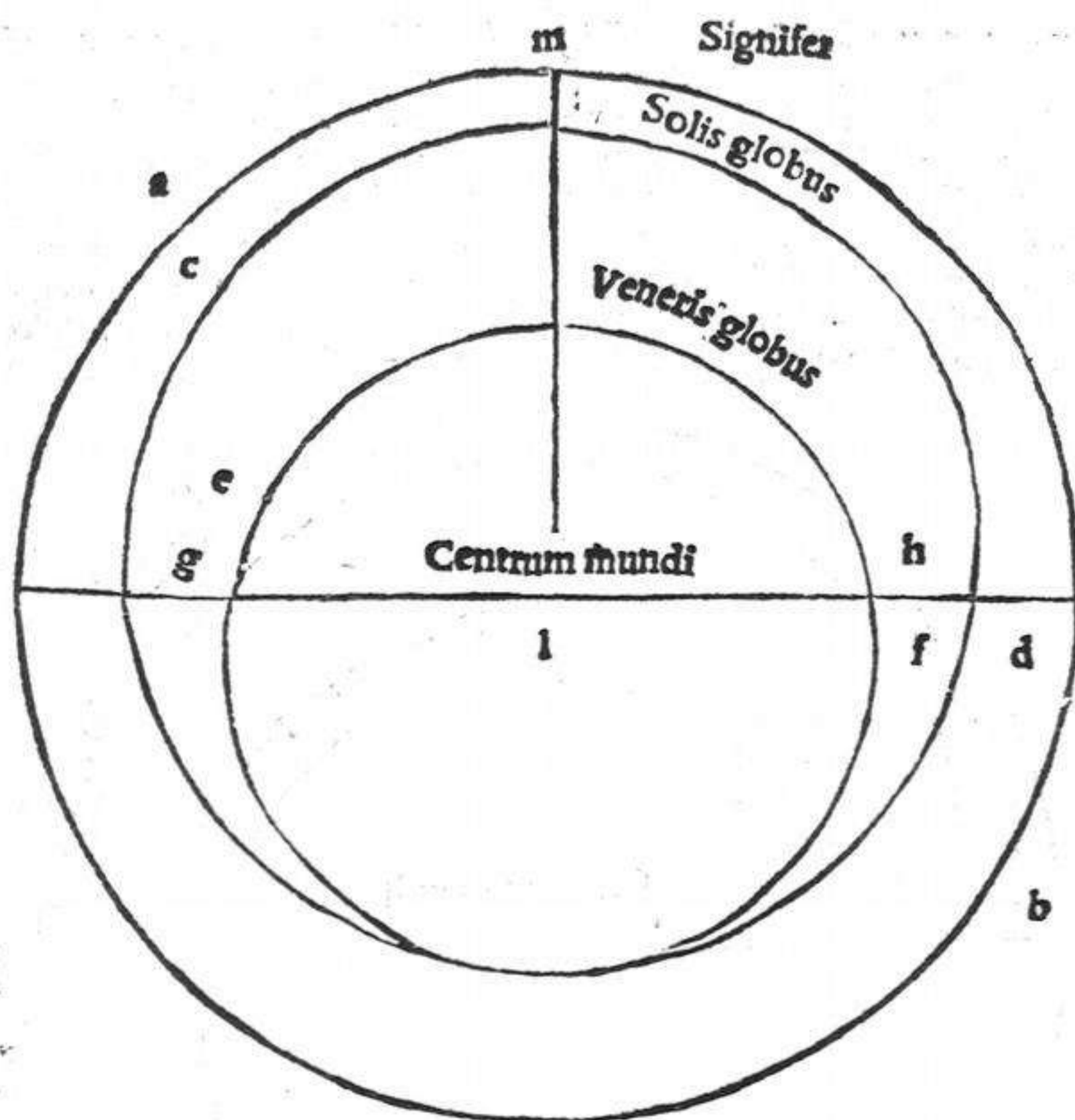
cuius sublimitas pisces humilitas eosdem aduersans Sagittari⁹. Luna humidissima domicilium humidissimum habet Cancrum & Taurum eius sublimitas Scorpius humilitas Capricornus cuius partes nullam habent ariditatem plurima uero refertæ sunt ariditate & frigiditate. SED quia deducas ab summa apside lineas coartari ad centrū necesse est. sicut in rotis radios. globi describantur quattuor ut signiferi amplissimus habeatur: ab illo secundus Saturni. tertius Iouis. quartus Martis. per mundi centrum ducantur binæ diametri & liquido cernentur ex una parte orbiū amplæ apsidēs ex altera uero exiguæ & perinde quo magis ad centrum binæ lineæ tendunt eo angulum efficiunt angustiores. At quia minores apsidēs mundi centro sunt uiciniores eo id uno & eodem semper motu percurrere uidebuntur. Contra ubi amplæ apsidēs occurrunt tardius ferri nobis spectantibus in sublime uidebuntur cā ergo sublimitatis & humilitatis astrorum ac ut modo celeriora modo tardiora uideantur sunt globi inquit eccentrici hoc est aliud centrū a mundi centro habētis siquidē motus illi naturales certi sunt singulis ac sui & tam sublimitas q̄ humilitas non una singulis est. putarunt singulares mathematici præter eccentricum etiā epicyclum excogitandū esse. VENERIS tantū stella excedit eū binis partibus. Solus inquit proclus lycius sol p̄ medium signiferum inuehitur nunq̄ magis in septentrionem austrumue uergens. Luna plus cæteris planetis utroq̄ uersus secedere perhibet post Lunā Venus utroq̄ uersus ad partes quinq̄. Mercurius ad quatuor. Mars & Iuppiter ad duas ac dimidiā. Saturnus ad partem unam modo. STATIONES in mediis latitudinum articulis nempe in ecliptica. Sane stationes inquit Theon fiunt Saturno Ioui & Marti cum circiter centum uiginti partes uel ducentas quadraginta in Solis consequentia fuerint. Motum augeri q̄diu in uicino sunt terræ. Motus nunq̄ augetur sed unus & idem semper est suus planetis singulis uerum ut ex superiore figura expressum est quoniam modo terræ uiciniores: modo remotiores sunt motus uidentur nobis imitari ut terræ propinquiores nobis properare uideantur propter apsidū tractus breuiores contra uero cum a terra longius absunt. QVAE ratio Lunæ sublimitatibus maxime approbatur. quippe quæ modo celerius modo tardius ex Solis coitabit. NVMERUM augeri. Subaudi momentorum motus qua ostendimus ratione apsidum. PERCussæ in qua diximus parte & triangulo Solis radio inhibentur rectum agere cursum. In hac eadem est uictruius opinione. Inquiens. ergo potius ea ratio nobis constabit quod feruor quæadmodum omnes res euocat & ad se ducit ut etiam fructus ex terra surgentes in altitudinē per calorem uidemus: non minus aquæ uapores a fontibus ad nubes per arcus excitari. eadem ratione Solis impetus uæhemens radiis trigoni forma porrectus in sequentes stellas ad se perducit. ante currentes ueluti refrenando retinendoq̄ non patitur progredi: sed ad se regredi in alterius trigoni signum esse fortasse desiderabitur quid ita Sol quinto a se signo potiusq̄ secundo aut tertio quæ sunt propiora facit in his feruoribus retentiores. ergo quemadmodū id fieri uideatur exponam. eius radii in mundo uti trigoni partibusq̄ lateribus formæ lineationibus extenduntur. Id autem nec plus nec minus est ab quinto ab eo signo. Igitur si radii per oēm mundum fusi circinationibus uagarentur: neq̄ extensionibus porrecti ad trigoni formam liniarentur. propiora flagrarent. id autem etiam Euripides græcorum poeta animaduertisse uidetur. ait enim quæ longius a Sole essent hæc uæhementius ardere. propiora uero eum temperata habere idque scribit in fabula phæthonte. Mox idem auctor subdit hi autem qui supra Solis iter circinationes peragunt maxime cum in trigono fuerint quod iis inerit cum non progrediuntur: sed regressus facientes morantur donec idem Sol de eo trigono in aliud signum transitionem fecerit. id autem nonnullis sic fieri placet quod aiunt Solem cum longius absit ab stantia quadam non lucidis itineribus errantia per ea sidera obscuratis morationibus impediri nobis uero non uidetur. Solis enim splendor perspicibilis & patens sine ullis obscuracionibus est per omnem mundum ut etiam nobis apparet cum facient hæc stellæ regressus & morationes: ergo si tantis interuallis nostra species potest id animaduertere quid ita diuinationibus splendoribusq̄ astroꝝ iudicam⁹ obscuritates obici posse hæc uictruius. MINIMO feruntur motu. Nā ut in figura ostēsum est superiore quia spatium longissimum est ubi altissimæ apsidēs id transire nobis motu tardissimo uidentur. NON tamen ante stationes secundas augente. Id ex figura quoque quæ stationes expressit possis colligere.

CVM Veneris stella nunq̄ longius .xlvi. partibus. Mercurius .xx. a sole abscedant. Theon de planetarum stationibus locutus inquit. In Venere aut̄ & Mercurio cū uterq̄ ipsorum circa suam maximam solis distantiam fuerit ita habet ut Venus quidē circiter partes quadragintasex distet. Mercurius autem partes circiter uiginti tres. CONuersas habent utraq̄ apsidas ultro citroq̄ non in sublime scandentes. TANTumq̄ circulus eaq̄ sub terra est q̄tum superne prædictarum. & ideo non possunt abesse amplius quoniam curuatura apsidum ibi non habet longitudinē maiorem. quod ait Plinius subiectam lius explicabitur figura. ducta ergo diametro per signiferi orbem licet inspicere unius superiorum trium apsidem supra mundi centrum amplissimam. Contra uero Veneris

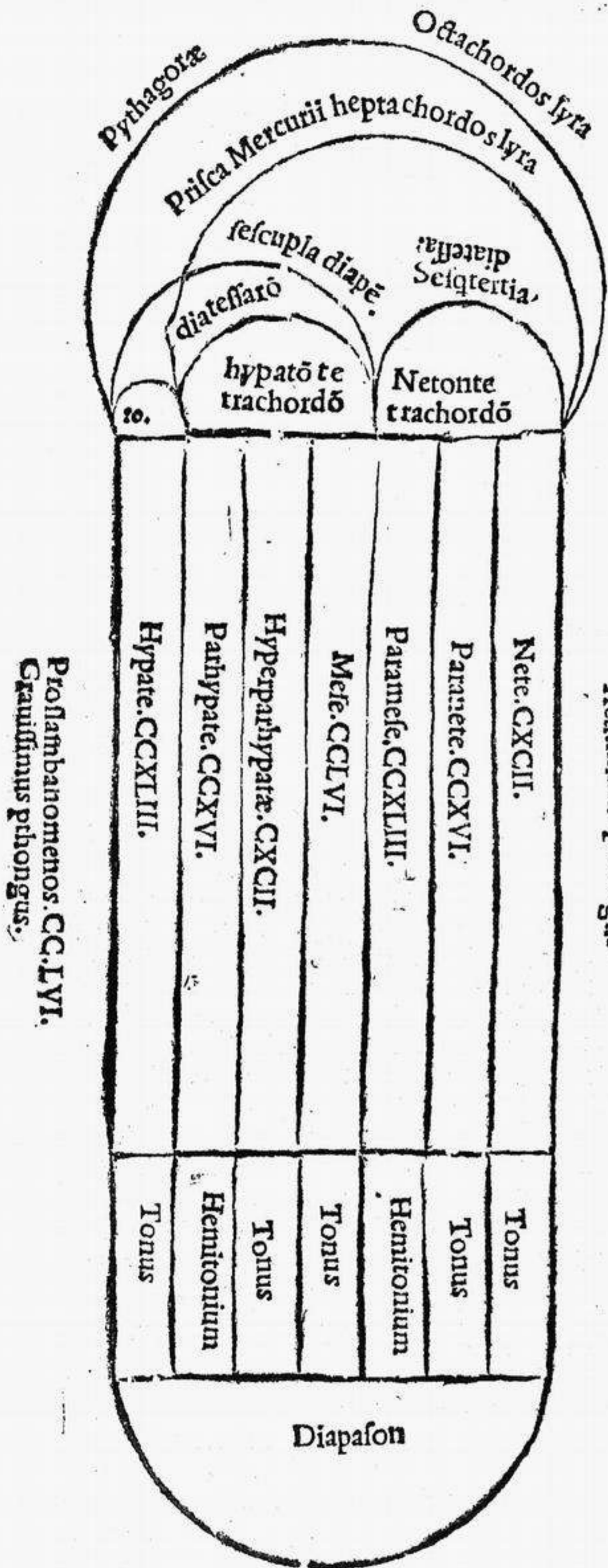
aut Mercurii apsidē superiorē breuē & cōtra inferiorē ad amplissimā & q̄a Solis & Veneris & Mercurii par cursus existimat ideo ab ea curuatura nō abeūt. Verumtamē apparentis reliquis hæc ratio nō quadrat. Itaq̄ ista melius & Ptolemæus & ptolemæū secuti prodiderunt. AC SPAtia longitudinis latitudinū euagatione pensant. Hoc si uerum sit Luna quæ per totā signiferi latitudinē euagatur p̄ omnes abire a Sole figuras nō debuit ac ne quidē ad sexangulā mundi figurā puenire. Præterea etiā Mercurii oportuit maiorē q̄ Veneris esse longitudinē Cum Venus per latitudinē longius euehat cum tñ fiat cōtra. sit ergo signifer a b. Solis globus c d. Veneris globus e f ducat diameter p̄ mundi centrū ipsius signiferi sit tota Veneris curuatura g h. Cū ergo Venus in g fuerit & Sol i eadē linea Ven' anteq̄ ad Solē redeat totā ambulabit curuaturā a g in h nēpe partes .xlvi. & qm̄ in ea ut uult Plinius semp̄ est Venus curuatura cū Sole ducatur linea a centro mundi ad signiferum l m quæ supra diametrum cadens binos utrobicq̄ angulos faciat rectos. sit itaq̄ Sol in ea linea pariter & Venus. Tum Veneri curuaturæ absoluendæ partes uiginti tres supererūt quas cū absoluerit redibit ad Solē & ab h remeabit in g. Idem de Mercurio dicendū esse existimat. semp̄ igit̄ ad ea extrema pueniēt spatia. SED ratio canonica fallit. Quod Proclus iquit $\lambda\iota\alpha\phi\omega\nu\alpha\ \alpha\pi\theta\mu\acute{o}\sigma$. hoc ē dissentit numerus nēpe rōciniū & calculus. Canones quidē dicunt tabulæ rōcinia. fallere ergo uidentur ratiocinia cū sideris totū explicant ambitū. At ne hæc quidē Pliniana ratio ap-

IN SECYNDVM PLINII

parentibus correspondet meātibus. nā latitudinis nullam reddit rōnem. rectius igitur pronunciarunt qui ob latitudinis cursum epicyclos constituere. ITAQ; cum ī partem ipsam eius incidere margines. In partē extremam subaudi Sol & Venus uel Mercurius **ALTER** utro latere: siue in g siue in h. TVM & stellæ ad longissima sua interualla peruenire intelliguntur. Subaudi siue pro grediendo ut ab g in h. siue redeūdo ut ab h in g aut si in coitu cum Sole in l fuerit ab l in h procedēdo non longius abierit quia eius apsidis curuatura ea demum longissima esse dinoscitur. CVM citra fuere margines. ut si non in g sed in l cum Sole fuerint ocius tum redire creduntur ad Solem quia ab h redeunt. VTRIQ; extremitas summa. Veneri quidem. xlii. partes Mercurio autē. xxiii. IN Martis sidere. Cuius est maxime in obseruabilis cursus. Manifestum est quo propinquius astrum centro mundi fuerit eo habere maiorem aspectus differentiam eamq; in Luna maximam. In Marte non perceptibilem nam semidiameter terræ ad semidiameterum orbis Lunæ sub sensum cadit At ad semidiameterum orbis Martis magnitudine uidetur respuere. **SEX** angulas mundi efficit formas. Quia bis sex duodecim quot sūt signiferi signa quæ subnectit Plinius plæraq; aliter obseruata sunt. **COMM**isuræ apsidum. Vt anabibazon & catabibazon seu ut nostri nunc caput & cauda draconis. **MAR**ti igneus. Ideo etiam pyroeneta ipsum græci uocant. Pyrois ab igne nomen inuenit. **MER**Curio radians. Nam & stilbon appellatus. **CON**nexo uisu inerunt quæ cælo cōtinentur. Inerunt scribendum nam statim consequitur multitudo conferta inest. **HE**betante cætera. Scribendum cætero quo Plinius sæpe utitur aduerbio. **DIV**idua est. Quæ græce dicitur διχότομος sicut dimidium a dimidio est ita diuiduū in duas partes æquas diuisum. **SEM**inabit orbe. Græce amphicyrtos. **IN** Aduerso. In diametro ut nunc loquūtur omnes in opositione. **SED** quæ recta in exortu suo consurgunt. Signa sex recta consurgunt ab initio Cancrī in finem usq; Sagittarij. Totidē obliqua scandūt a principio Capricorni ad finem usq; Geminorum obtemperantq; recte scandentibus hoc est bina signa quæ unius fuere longitudinis a principio Cancrī sibi inuicem cedūt ut Gemini Cancro Taurus Leoni Aries Virgini. Pisces Libræ Aquarius Scorpioni. & Capricornus Sagittario. Sed Pythagoras. musicis rationibus mathematici prope om-

nes cœlum cōstare ac moueri uoluerūt q̄ tota inq̄sitiō a Pythagora sūpsisse credit in
 tiū. is ergo inq̄t Plini⁹ appellat tonū q̄tū absit a terra Luna. & qm̄ tonus interuallū est ī
 sesq̄octaua p̄portiōe cōstitutū certis cōstās p̄thōgis ut hic accipit̄ pri⁹ qd̄ sit p̄thōgus
 aperiēdū. Phthōgus igit̄ ē hm̄oi harmōiæ principiū q̄le nūeri ē unitas & lineæ punctū
 & t̄pis momētū. Phthōgus itaq̄ strepitus ē. strepit⁹ aut̄ aeris affectio p̄cussi subauditū
 cadēs. uel p̄thōgus ē uocis modulata casus ī tenorē. uel p̄thōgus ē nerui uni⁹ certus
 qd̄ā strepit⁹. ex hoc tomis nascitur ē aut̄ inq̄t Bryeni⁹ tonus locus cert⁹ uocē excipiēs
 systematis latitudinis expers diciturq̄ q̄ttuor mōis ut p̄thōgus uelut terpāder hepta
 tonū lyrā noīans. uel interuallū ut a mese ad paramesen tonū dicim⁹ q̄ ī sesq̄octaua p̄
 portiōe. Vel uocis locus ut doriū aut phrygiū aut lyliū dicim⁹ uel tonū ictum mō quē
 uis. in sesq̄octaua igit̄ rōne qm̄ in ptes æq̄les diuidi nō pōt ut neqdē nouenari⁹ nūerus
 in binas ptes dirimit̄ æq̄les hemitoniū maius & hemitoniū minus & ī genere chroma
 tico ī dieses tres in enharmonio in q̄ttuor. ē aut̄ diesis ut inq̄t Bacchi⁹ minimū iterual
 lū qd̄ hūana natura modulāter possit efferre. tonū ergo in sesq̄octaua p̄portione inq̄t
 Plinius noīauit Pythagoras mūdi interuallū qd̄ a terra ad Lunā. Higin⁹ quoq̄ a terra
 inq̄t ad Lunā spatiū tonōdixerūt. Censorinus aut̄ a terra inq̄t ad lunā Pythagoras puta
 uit eē stadioḡ circiter. cxxvi. milia idq̄ esse toni interuallū. AB EA ad Mercuriū spatiū
 eius dimidiū. Ita Higinus ad hoc īquit circulo Mercurii circulus toni dimidiū: sed abu
 siue dimidiū quia ut iā dictū est in duo æqualia tonus dirimi nō pōt utpote in sesq̄octa
 ua ratione: hemitonium ergo minus dicit ut facile ex eis quæ sequuntur cuius esse ma
 nifestum potest. Censorinus uero inquit a Luna aut̄ ad Mercurii stellam quæ stilbon
 uocatur dimidiū eius uult semitoniū. ET AB eo ad Venerem a qua ad solem sescuplū
 Higinus Venus inquit tonū dimidiū a Mercurio a Venere ad Solem tono dimidio to
 ni sescupla seu sesqualtera p̄portio ē ut tria ad duo. nā tonus & hemitoniū tria sunt he
 mitonia q̄ ad Venerē atq̄ Mercuriū q̄ bina sunt hemitōia p̄portione hnt̄ sescuplā. Cē
 sorinus inq̄t hinc ad phosphoron q̄ est Veneris stella fere tātundē hoc ē aliud hemito
 niū inde porro ad Solē ter tm̄ q̄si tonū & dimidiū qd̄ uocat̄ diapēte a Luna aut̄ duos
 & dimidiū qd̄ est diatesseron. A SOle ad Martem tonū. Higinus Sol a Marte inquit to
 ni dimidio. Censorinus inq̄t a Sole uero ad stellā Martis cui nomen ē pyrois tantundē
 interualli esse q̄tum a terra ad Lunam idq̄ facere tonon. AB EO ad Iouem dimidiū.
 Higinus Mars inquit a Ioue hemitonio. Censorinus aut̄ inquit hinc ad Iouis stellam
 quæ phahethon appellatur dimidiū eius qd̄ facit hemitoniū. ET AB eo ad Saturnum
 dimidium. Higinus Iuppiter inquit a Saturno distat tono. Censorinus tātundē a Io
 ue ad Saturni stellam cui phœnon nomen est idem aliud hemitoniū. ET Inde sescuplū
 ad signiferū. Higinus Saturnus a signis tono uno. Censorinus inde ad summū cœlum
 inquit ubi signa sunt perinde hemitoniū itaq̄ a cœlo summo ad solē diastema esse dia
 tesseron idest duoḡ tonoḡ & dimidii terræ aut̄ sumitate ab eodem cœlo tonos esse sex
 in quibus sit diapason symphonia subiungitq̄ præterea multa quæ musici tractant ret
 tulit stellas & hunc omnē mundū enharmonion esse ostendit. quare Dorilaus scripsit
 esse mundum organū. Apparet ergo Plinium cum Higinio nō conuenire. Cæterum si
 ubi Plinius sescuplū dicit tonus sit sex tonos totū a terra ad signiferū complebit inter
 uallum unde Aristoxeni sententia diapason est consonantia: nec tamen recte Aristoxe
 nus quippe qd̄ tonū in duas partes diuisit æquales qd̄ supra fieri nō posse ostendimus
 & omnes præter aristoxenios annuūt musici siquidē bini toni cū minore hemitonio
 diatessaron cōplent: ut tres toni cum minore hemitonio diapente ex quibus constat
 diapason cōma igitur deest ad sex tonos perficiendos. Verum nō iā sex toni: sed septē
 ut liquido quouis potest colligere a Plinio colligūtur. qd̄ prorsus caret ratione. nec to
 nus locus potest intelligi alioqui plures adhuc fuerint nā Aristoxeni sententia tresde
 cim dicunt̄ Ptolemæi uero octo. At antiquissimorum sententia tres dumtaxat Dorius
 Phrygius Lydius nō etiā p̄thongus quia uel unus neruus diapason cōplere potuerit
 & plures & pauciores Dēiq̄ hemitoniū ip̄m neq̄ locis neq̄ p̄thōgis cōuenit. IN EO
 Saturnū dorio moueri. Antiquissimi ut diximus tres dumtaxat tonos cognouere doriū
 q̄ grauissimus est quē Saturno ob mot⁹ tarditatē deputauere. Phrygiū acutū quē Ioui
 attribuerūt: sed Mercuriū ait p̄thongo moueri qa figurā mundi nullā cōplet & nequī
 dem p̄ oēs signi unius partes usq̄ p̄uehit̄ cunq̄ signū nullū p̄ficiat suo cursu iure factū

Proflambanomenos. CC.LVI.
Grauissimus pithongus.

Acutissimus pithongus

mus quattuor itaq; digiti efficiunt palmum. i. palestem græce quattuor palmi pedem tres palæstæ spithamen. pes & dimidius cubitum paruum. tres pedes gradum quattuor ulnam. quinque passum: nouem pedes cubitum magnum: decē pedes decempedā. Centum uiginti quinque passus stadium. octo stadia mille passus quod uulgo dicitur miliare. NAM cum trecētis lx. & fere sex partibus orbis solis ex circuitu eius patere appareat circulum per quem meat. manifestum certe ē omnem magnitudinē in infinitas partes esse secabilē. maximum tñ cœli circulū oēm mathematici ī trecētas & sexaginta partes distribuerūt qā signifer duodecim cōstat signis & singula signa ī partes distributā sunt triginta p quā ī suo globo Sol inuehit. Plinius uero hūc ipsum orbē in partes trecētas sexaginta & fere sex partes diuidendū putat qđ tot sint anni dies trecēti inq; & sexaginta qnq; & fere diei pars quarta un̄ postea dies intercallares. At secus ē q̄ Plinius opinetur. Non enim quia tot sunt dies ideo Solis circulus tot partiū erit. quoniam cum motus Solis ab ortu in occasum & rursus in ortum a primo fiat mobili celeriusque primum mobile ambitū unum faciat q̄ possit sol e trecentis sexaginta partibus unā pficere. qđ ipsi superest soli spatiū qnq; dies & quartā fere diei partē anno absoluit. Sēperq; dimetiens tertiā partē ambitus & tertiæ paulo minus septima colligat. Diameter græce: latine dī dimetiēs. docet itaq; ac plurib; demōstrationib; ostēdit Archimedes ī libro quē de circuli dimēsiōne īscripsit diametrū circuli triplicatā cū ipsius diametri paulo minore parte septima totius circuli ambitum perficere. At quoniam cœli globus in circulos diuiditur ducta diametro superne a globo per terrā quæ cœli centrum est ad eam globi partem cœlestis quæ inferna est ipsa hæc diameter quæ totius ambitus globi cū paulo minore parte septima pars tertia est a terra quæ mundi centrum est me-

dia dispescitur: ut pars eius dimidia a globo cœlesti ad terram perueniat pars altera

dimidia a terra rursus inferne ad globi alteram partem superiori aduersam penetret. Cunctus totus ut diximus Solis circulus diuisus sit in trecentas sexaginta partes diameter quæ tertia eius pars est omiffa illa fere septima erit centum uiginti partium & quoniam centralis terra interuenit mediam dirimens diametrum erit a globo Solis ad terram usque diameter dimidium nempe partes sexaginta. tertia agitur a Sole distat sexaginta partibus talibus quales trecentæ sexaginta eius globi ambitum perficiunt. **SEXTA** uero partem immensi spatii. nam trecentæ sexaginta partium pars sexta sunt sexaginta. **ANIMO** comprehendit inesse altitudinis spatium. scribendum annuo non animo ut sit annuo spatium comprehenditur ut paulo ante memoratum est. **LUNA** uero duodecimam. Nam quæ intra menses duodecim Sol perficit cursum. Luna mense uno circuit. ratio igitur inquit cursus ambitum aperit ut cum æqualem planetæ inter se cursum habeant & Luna ambitum mense uno suum perficiat ut Sol annuo spatium. appareat globum Lunæ eo minore Solis globo & perinde etiã diametrum. **EADem** ad cælum agunt. Res eadem in cælum adducunt. Cælum octauum globum dicit ut supra quoque Aristotelica memorauimus sententia. **QUANTAS**. n. dimetiens habeat septimas. Dimetiens non dimetiens scribendum. sensus est quoniam omnis diameter qua ambitus circuli explicatur in septem partes ideo diuidit quia triplicata septima pars additur ut totus circuli ambitus absoluat. quæ magnus fuerit orbis tam magnas eas septimas habeat necesse est. **TANTAS** habere circulus duo & uigesimas. Nam cum dimetiens quæ græce diameter appellatur triplicata ut diximus cum parte septima totum ambitum cuius est diameter absoluat & ter septem uiginti & unum reddat addita ex septem porro partibus una uiginti & duæ partes totum intelliguntur ambitum absoluere. **APERPENDICULO** mensura cæli constet. Ad perpendiculum namque cadens linea cum utrobique angulos faciat rectos nullam habere potuerit differentiã at obliqua infinitas. **COMETAS** græci uocant nostri crinitas. Cicero tamẽ in tertio de natura deorum cum stellis his inquit quas græci cometas nostri cincinnatas uocant. **IDem** pogonias quibus inferiore ex parte in speciem barbæ longæ promittitur iuba. Hæc aduerbum a græcis qui inquit *πρωγνία* ἐκ τῶν κριτῶν, δεικνύω πρωγνός ἔχων τὰς κόμας sicut cum inquit crine sanguineo illi *ταῖς κόμαις αἰματώδης*. **ACOTIA** iaculi modo uibrant. græci *ἀκοντία*, ὁμοία ἀκοντίω. καὶ ὡς πρὸς σίδηρον κραιδίναται, οὐ φανερὸς ἡλίου, **EASDẽ** breuiore & in mucrone fastigiatas xiphias uocauerunt. *ἐπιεία*, βραχύτερος μὲν, ὡχρὸς δὲ, καὶ ἐφήρει, ἔχων τὰς ἀκτῖνας qd̄ est **XIPHIAS** breuior quod est sed pallidus radiosque ensi hinc cõsimiles. **QUOS** chryseus auro noie similis. mēdose ita legitur est. namque uero lectio disceus suo noie similis. nam græci ita *ὀδισκὸς* δίσκος περιδρήσ, καὶ τὸ εἶδος ὡς ἡλεκτρον ut etiã plinius subiungit colore autem electro. **PITHETES** doliorum cernit figura in concavo fumidæ lucis dicitur & pythus græci *ὀπίθης*, καμπύλησ μὲν φῶρος πλήρης. τὸ δὲ σχῆμα, ὁμοίως πίθω. **CERATIAS** cornus specie habet. dicitur & cerastes a cornu oino nome habes græci *κεράτης κερατοειδὲς ἔχων πλοσμίαις*. **LAMPADES** scribendum est lapadias græci ut Cleomedes ita plerique alii *ὀρχιμπαδίασ*, ὁμοίως ὀρχιμπαδίασ κακομύτης. **HIPPEUS**. dicitur & hippus græci *ὀἰππος*, ὁ καὶ ἰππεὺς καλοῦ μινος, δεικνύω λοπιᾶσ ἰππων, διαρρήαινων τὰσ ἀκτῖνας, ὀξύτης δὲ παρὰ τῶν ἄλλων. διὸ καὶ ταῦτασ ἔτυχε προσποιεῖσ. **DECIMO** loco a græcis quibusdam alia ponit species quæ salpingus de qua mox Plinius noiat cuius meminit ad syrum Ptolemæus nec quæquam aliam huius fecisse mentionem græcum cõperio. **FIVNT** & hirci uilorum specie & iuba aliq̄ circumdati ita græce tragi appellantur unde *γίνονται δὲ καὶ ἑτέροι κομῆται, οἱ λεγόμενοι ἰαχῆαι*, δεικνύω μάλλον ἢ τῶν ὀρίων νεφέλης τινὰσ περιέκμενοι. καὶ πῶ μὲν ἀρχὴν, οὐ τὸ φαίνονται, εἰς δὲ ὀρίων δὲ ὀρχιμπαδίασ τελεθῆται, ὅσων ἢ ἐπὶ αἰμῶνας πεφύησσι φαίνεσθαι. Sed maxime in candida. i. galaxia. **VENTOS** autem ab iis graues æstusque significari. At plinius tradit ut nunquam ad solem uel lunam comam suam cometas conuertere ita uaria portedere prout ad cæteras uagas stellas sese conuerterint ad Iouem. n. come domos regias subuersum iri portendunt. ad Martem ægritudines in armis & iteritus bella quoque atrociora imminere statusque res publicæ imutatum iri. Ad uenerem magnæ mulierum reginarumq̄ iteritus uel statuum desolationes. Ad Saturnum fructuum terrestrium caritatem & omnino caram annonam. Ad Mercurium multitudini dispedia & infamias. si ad orientem conuersi fuerint asianis. si ad occasum europam incolentibus. si ad meridiem eam partem incolentibus mala quæ diximus minitantur. **INGENII** & eruditionis triquetram figuram fundere. Id namque figuræ genus Mercurio deputat sicut & quadrata non rhombus uel rhomboides in o paribus angulis. **SUNT** quæ hæc sidera perpetua esse credat suoque abitu ire ut rufus festus.

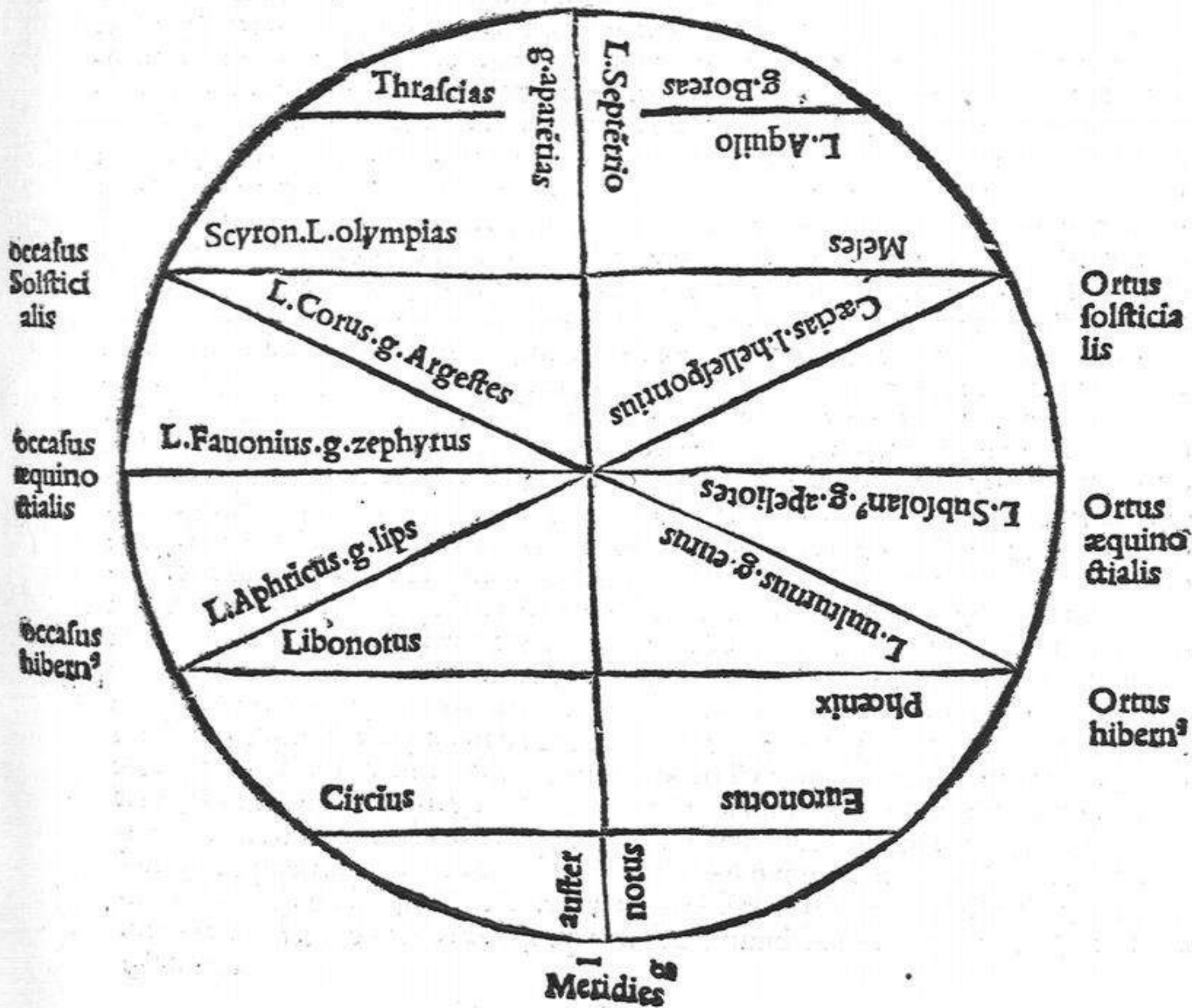
Et numerosa

COMMENT.

Et numerosa suæ lugentem funera gentis
 Elestram in terris mœstum dare nubibus orbem
 Sæpius obscuris caput ut sit cincta tenebris
 Nonnunq̄ oceani tamen istam surgere ab undis
 In conuexa poli: sed sede carere sororum
 Atq̄ os discretim procul edere destitutam
 Germanoq̄ choro sobolis lacerata ruinis
 Diffusamq̄ comas cerni crinisq̄ soluti
 Monstrari effigiem. Diros hos fama cometas
 Commemorat. tristi procul istos surgete forma
 Vultum ardere diu perfundere crinibus æthram
 Sanguine sub pingui rutiloq̄ rubere cruore.

Alii uero qui nasci humore fortuito & ignea ui ideoq̄ solui. Sane Pythago rei nõnu
 li stellam esse cometem putant qui nõ semper ut diximus appareat. Alii refractionem
 nostri uisus ad Solem p̄pmodũ ut in speculis impræssiões. Anaxagoras Democritus
 coitũ stellæ duarũ uel pluriũ collucentiũ. Aristoteles ex arida euaporatione ad ignis
 usq̄ concauũ aerisq̄ cõuexum. straton astri lumenia nube cõpræhensum densa quæad-
 modũ in fulgentibus fieri soleat corporibus. Heraclides p̄oticus nubem sublatam a lu-
 mine sublimi succensam ut modo similis barbe. modo torri: modo columnæ uel hu-
 iusmodi aliis fiat. ut Peripatetici etiã opinantur. Epigenes spiritus eleuationem terra re-
 fertã succensa. Bohetus aeris remisi uisionẽ. Diogenes stellas eẽ cõetas. Anaxagoras ab
 æthere radios deferri. ideo eẽ cõfestim extingui. Metrodorus lapsum ex ui Solis in nu-
 bes radiatẽ. Xenophanes cũcta hmõi nubiuũ succensarũ cõstructiones cõmotiõesq̄ esse.

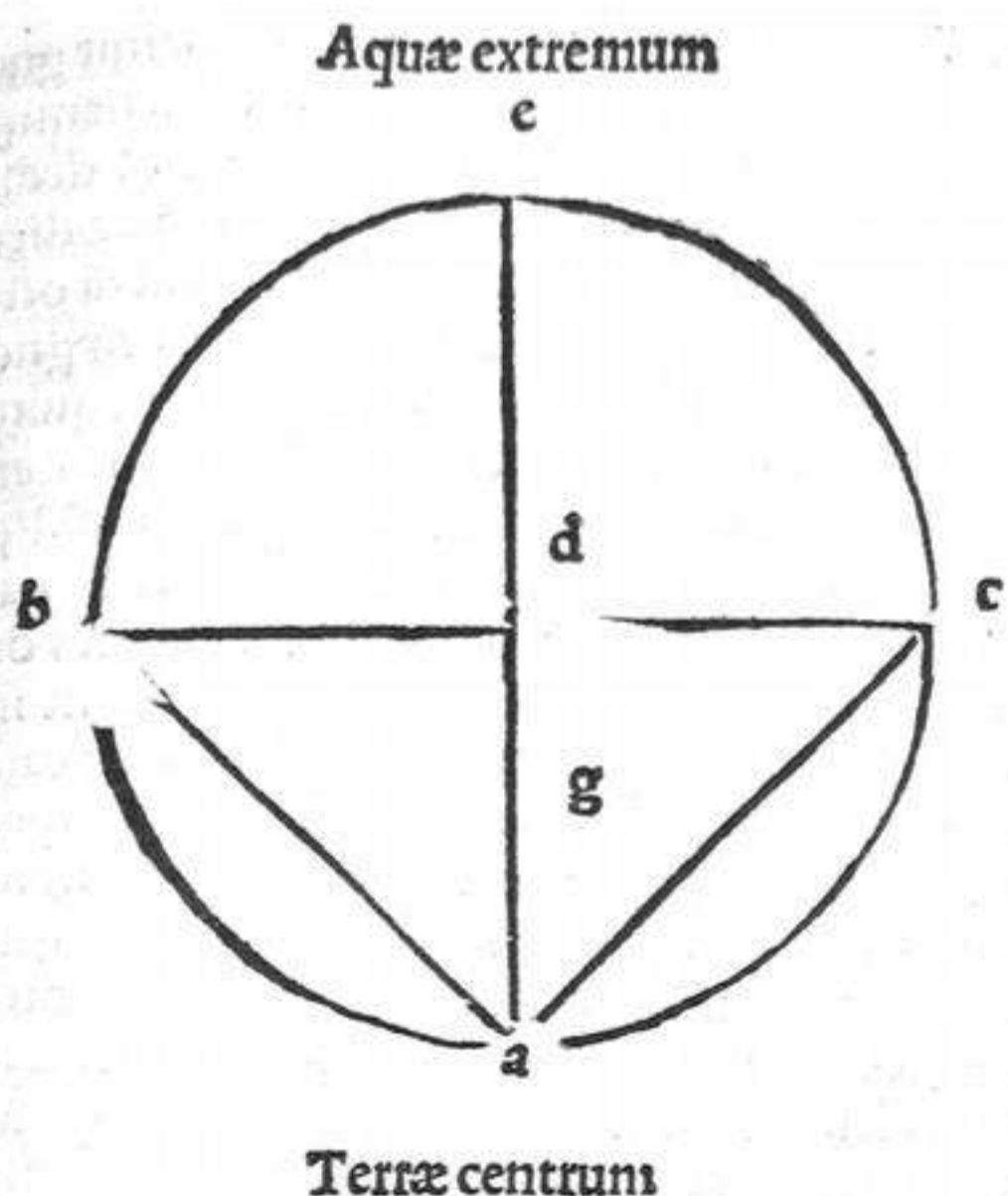
Septentrio

ORGANIS excogitatis: ut astrolabis & dioptris: sed postea Ptolemæus examinationiora excogitauit sicut etiam posteri ac nostri temporis alia. LAMPades uocant plane faces alterum bolidas. Ita Cleomedes δύο σχήματα ἔστιν ὧν τὰ μὲν λαμπάδες καλοῦνται τὰ δὲ βολίδες ἀλλὰ ἰμῶν λαμπάδες ἐπὶ τῆσ' ἀρχῆσ' διακαίονται αἰδὲ βολίδες πυρῶδασ κατὰ φερονται ἔλκουσ' αἰ αὐλάκα μακρὰν. CVM rex Philippus græciam quatteret ita leon de chasmate loquutus οὐτε φιλίππος ὄαμου του ἔσαλυσε τὴν ἑλλάδα. VERſi coloris græci ποικιλόχροσι τινες κύκλοι. VETĒres quattuor omnino. Omnis uentorum ratio Aristotelica Pliniana & Ptolemaica hac fere figura exprimitur subiecta. TENui remedio aceti in adueniētem effusi cui frigidissima est natura. Si ob id quia natura frigidissima alia longe frigidiora id facere oportuit quæ sine controuersia sensus noster depræhendit ob id lethalia non ergo hoc ipsa prestat frigiditas: sed uis soli naturæ cognita ut in multis euenit aliis. Cæterum nequidem aceti uis frigidissima a medicis perhibetur: sed ab aliquibus frigiditatis modo alicuius particeps ab aliis etiam temperate dicitur qualitatis idq; comprobatur Galenus grauis & doctus in primis autor potest autem uideri id facere quod non humectandi modo uim habeat: sed etiam attenuandi: est etiam ubi arefaciat. PREster uocatur amburens'. Inde etiam nomen habet nam πρηθω τὸ καίω hoc est amburo significat. LAEVA prospera existimantur quoniam læua mundi parte ortus est. Pythagoras Plato & Aristoteles dextram mundi partem orientalem plagam unde motus principium uocant. Læuam autem occidentiam. At Empedocles dextram ad æstiuum tropicum. Læuam ad hibernum ut Plutarchus de iis quæ philosophis placere prodidit memoriæ. PER plurimum refertur cum superlatiuo connexum notandum est. AVT unq; lapidem in eo fuisse credatur. credatur impersonale uerbum. MANifestum est radium solis imissum cauæ nubi repulsa acie in solem refringi. Quando cunq; in aquam transferit nubes ex aduersoq; solem habuerit uisusq; spectauerit inter solem & nubem nube caua ac perspicua existēte tum uisus refractus cum lumine ab existentibus in nube guttis ad solem ex ipsis tanq; speculis solarem colorem inspiciens arquum uideri facit superioremq; ac primum ambitum arquus spectat puniceum: puniceus namq; color apparet perspicuus & albus per nigrum inspectus aut in nigro. secundus ambitus uiridis spectatur non per speculum sed ob suam imbecillitatem debilis namq; uisus nigriora quæ sunt alba spectat. at uiride magis atrum est puniceo. Tertium ambitum cæruleum. spectat uisus ob debilitatem nigrius spectando album quoniam cæruleum magis atrum uiridi est. A luna quoq; sed rariuscule arquus enicat in soloq; plenilunio fieri potest ac tum oriente uel occidente luna. NAMq; cum e sublimi in inferiora aquæ ferantur. Aristoteles id imprimis subtilitate geometrica demonstrare conatus est inquiring præterea quod huiusmodi sit aquæ extremum manifestum capientibus argumentum quod uim insitam habet semper ad confluendum aqua in partem magis cauam atqui pars magis caua est quæ centro propinquior. Ducantur itaq; ex centro a b & d e & connectantur ubi b c acta igitur in basim in qua a d minor est eis quæ ex centro. magis ergo cauus est locus. defluet itaq; aqua quoad exæquetur. At qui æqualis eis quæ ex centro a e. itaq; ad eas quæ ex centro aqua esse necesse est nam tum demum quiescet. Verum ambiens eas quæ ex centro continget. Extremum ergo aquæ globosum in quo b e c. hæc Aristoteles. At nos subiecta figura aliisq; uerbis quæ sibi uoluit Aristoteles explicem. nam tum etiam Pliniana lectio erit apertior: hoc pacto quia a d est ut quadrati latus & tam a c q̄ a b diagonius seu diameter quadrati d punctum centro terræ uicinius est q̄ aut b aut c. At quo aliquid grauius est eo magis nititur ad centrum. Cum ergo paris grauitatis quæ in b & in c sit aqua cum ea quæ est in d fluet perpetuo quæ in b & in c ut aqua quæ est in d exequetur. exequata autem quiescet. quod si ab a d usque est perueniat linea & ex d in e aqua consurgat quoniam æqualis tota ea aquæ moles quæ est b e c conuiescet quia in interiora nititur. At quoniam primæ a centro æque sunt in g breuior autem a g linea reliquis omnibus est lineis ab a ad b e c peruenientibus fit ut undique uergant in centrum & terræ circumfluant. Ait ergo Plinius namq; cum e sublimi hoc est ex b e c in inferiora nempe in g e ad a usq; ferantur. IN Littore ullo accessisse eas in b e c. VT q̄ longissime de uexita passa sit: nempe ad e. QVO quid humiliter sit ut g proprius centro esse terræ nempe a.

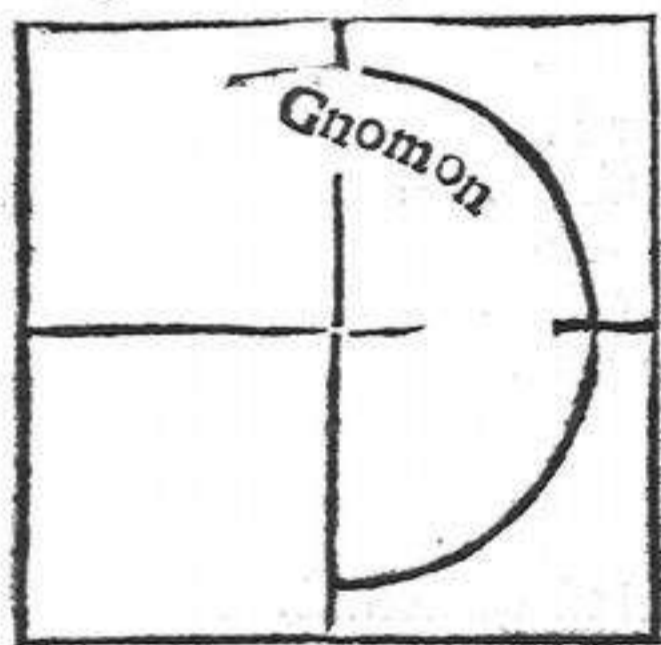
Omnesq;

COMMENT.

OMNESq; lineas quæ emittantur. Subaudi ab a uel g. PROximas aquas. Hoc est quæ in d. BREVIores fieri q̄ ad extremum mare a primis aquis. Nempe ab a quod in intima terra intelligatur centrum ad extremum mare quod circum aluit terram nempe b e c in plana figura hoc demonstratur sed reuocet ad animum ut solida ut globosa terra est intelligatur. ERGO totas omni ex parte aquas nempe b e c ac etiã d. VERgere in cẽtrum. Nempe a. IDEOq; non decidere. Subaudi in aerem. QVO, niam in interiora nitantur quæ sunt in b c. Nitantur primo in d inde in g deniq; in a. ET Dioptræ quæ uel maxime id confirmant. Dioptra specular dicitur seu fabrile instrumentũ quo geometræ declinationum interualli dimẽsionẽ examinant. QVAM globo simi

lem & cum ea aquas iisdem intelligitur argumentis. Intelligitur impersonale uerbum quia accusandi casus asciuit. NEC canopum italia & quam uocant Bernices crinem. In extremo argus temone posita lucens stella canobus nominat. hæc Ptolemæi & Procli sententia in rhodo uix spectari potest nec omni spectabilis nisi ex sublimibus locis. At in alexandria omnino semper spectatur nam signi eius prope pars quarta eminens super horizonte apparet. Deltotos autem postea a callimacho bernices crinis appellatus: ut Probus inquit ut uero quidã prodidere Conon mathematicus Ptolemæo adulatus beronicis crinem constituit quod & Callimachus ait inquiring ἡ Δε κόνων εἰς ἄλᾳ ψευ εἴηερι τούβερνίκης βογραχον. ὄντα κακὴ πᾶσιν ἐθικὲ θεοῖσι. VASAq; horoscopa. Quibus horæ spectantur ab hora. & scopo considero. SOLis itaq; umbilicĩ quem gnomonem appellant. Dicitur gnomon ab eo quod est gnorizo quod ualet cognosco quoniam eo horæ depræhenduntur sicut etiã gnomon apud Geometras quo quadrati area cognoscitur est autem hoc modo ut diuiso in quattuor partes quadrato circa quadratum unum reliquæ partes gnomonem faciunt hoc modo. & gnomon horologii unde ars gnomonica dicta Victruius ut inueniantur regiones & ortus earum

sic erit ratiocinandum collocetur ad libellam marmoreum amusium mediis mœnibus: aut locus ita expoliatur ad regulam & libellam ut amusium non desideretur: supraq; eius loci centrum mediũ collocetur aheneus gnomon indagatio umbræ quæ græce sciateres dicitur huius ante meridianam circiter horam quintam sumenda est extrema gnomonis umbra & puncto signanda. Deinde circino deducto ad punctum quod est gnomonis umbræ longitudinis signum ex eoq; a centro circumagenda linea rotundatione itemq; obseruanda pomeridiana istius gnomonis crescens umbra & cum tetigerit circinationis umbram & fecerit parem ante meridianæ umbræ & reli

qua. Iterum sol inquit æquinoctiali tempore Ariete Libraq; uersando quas ex gnomone partes habent nouem eas umbra facit. viii. in declinatione cœli quæ est Romæ. Itẽ que athenis quæ sunt magnæ gnomonis partes quattuor umbræ sunt tres ad quinque duo. Rhodi ad tarentum undecim quinque ad tres cæterisq; omnibus locis aliæ alio modo umbræ gnomonum æquinoctiales a natura rerum inueniuntur disperatæ. Itaq; in quibuscunq; locis horologia erunt describenda eo loci sumentur est æquinoctialis umbra & si erunt quemadmodum romæ gnomonis partes nouem umbræ octogenæ de-

scribantur in planicie & ex media profortas erigatur ut sint ad normā quæ dicitur gnomon: & a linea quæ erit planities in fine gnomonis circum nouem spatia dimetiantur & quo loco nouæ partis signum fuerit centrum constituatur ubi erit littera a & deducto circino ad lineam planiciæ ubi erit littera b circinatio circuli describatur quæ dicitur meridiana. Deinde ex nouem partibus quæ sunt in planicie ad gnomonis centrū octo sumantur & signentur in linea quæ est in planicie ubi erit littera c hæc autem erit gnomonis æquinoctialis umbra. & reliqua. Proclus ait se obseruasse in autumnali æquinoctio maiores esse umbras quæ uerno ex quo apparet in Ariete Solem a terra sublimiorem In Libra humiliorem. IN BERENICE urbe troglodytarum. nam & in epiro alia quæ Pyrus cōdidit quæ ut Plutarchus ait a berenice socru quæ uxor fuit Ptolemæi dicta APPELLARI ASCIA. Idest umbræ expertia quia scia umbra dicitur. scire tamen conuenit nationes omnes aut periscias esse ut quæ æquinoctialem habent horizontem aut heteroscias ut intra tropicos & polos habitantes: aut amphiscias ut quæ intra tropicos habitant easque solas cum sol earum imminet capitibus esse in meridie ascias: alioqui nullus est expertis umbræ locus. DVO decim horas æquinoctiales. Horæ æquinoctiales definitæ sunt magnitudine .omnis æquinoctialis hora. xv. temporum. at indefinitæ sunt multitudines sed in die æquinoctiali duodecim in hieme breuiores contra habent quæ temporales appellantur a græcis a nostris uulgares dici solent magnitudine definitæ semper nāque duodecim in quo uis die longo uel breuio. Indefinitæ sunt magnitudine siquidem magnitudinem definitam non habent. Nam omnes dies horarum. 12. ueteres faciebant. ideo in euangelio ad Petrum apostolū qui saluum mundum fecit Christus an nō sunt inquit duodecim horæ diei: sed pro tempore augentur minuunturque inde temporalis horæ nomen adeptæ quæ ex horologio dantur quæ autem æquinoctialis hora tempora habeat quindecim illic manifestum. globus enim herentium cælo stellarum a meridie motus in eundem locum reuolutus ipatio. xxiiii. horarum complet trecentas sexaginta partes circuli quas cclx. partes si diuidas in uiginti quattuor horas fiet hora quindecim temporum. Ait Plinius in merohe longissimum diem duodecim horas & octo partes unius hore colligere. At Ptolemæus tresdecim & incolas amphiscios esseque ibi qualium gnomon. lx. talium æquinoctialem umbram partium. xvii. scrupuli primi dimidii secundorum scrupulorum iiii. IN BRITANIA xvii Ptolemæus autem in maxime australi parte ait. xvi. & dimidiam at in maxime boreali. xvii. & quartam partem. IN EUBOEA septies die ac nocte reciprocantes. ibi defunctum uita plerique græci memoriæ prodiderunt Aristotelem alioqui attenuatum senio quod eius motus causam nosse nō posset ea re indignabundum decessisse. quasi uero cætera cate nosset. si uerum magna homines arrogātia. BATHIA ponti. Idest profunda. nam bathus idē est quod profunditas.

IMpressum Venetiis ære Eruditi Viri Marci Firmani
In officina Simonis Biuilaquæ. Illustrissimo Principe Domino Leonardo Lauredano Rem publicam moderante. Anno Domini. Milleesimo quingentesimo secundo. Die uero decimo mensis Nouembris.

a b c d e f g Omnes sunt terni præter g qui est quaternus.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.